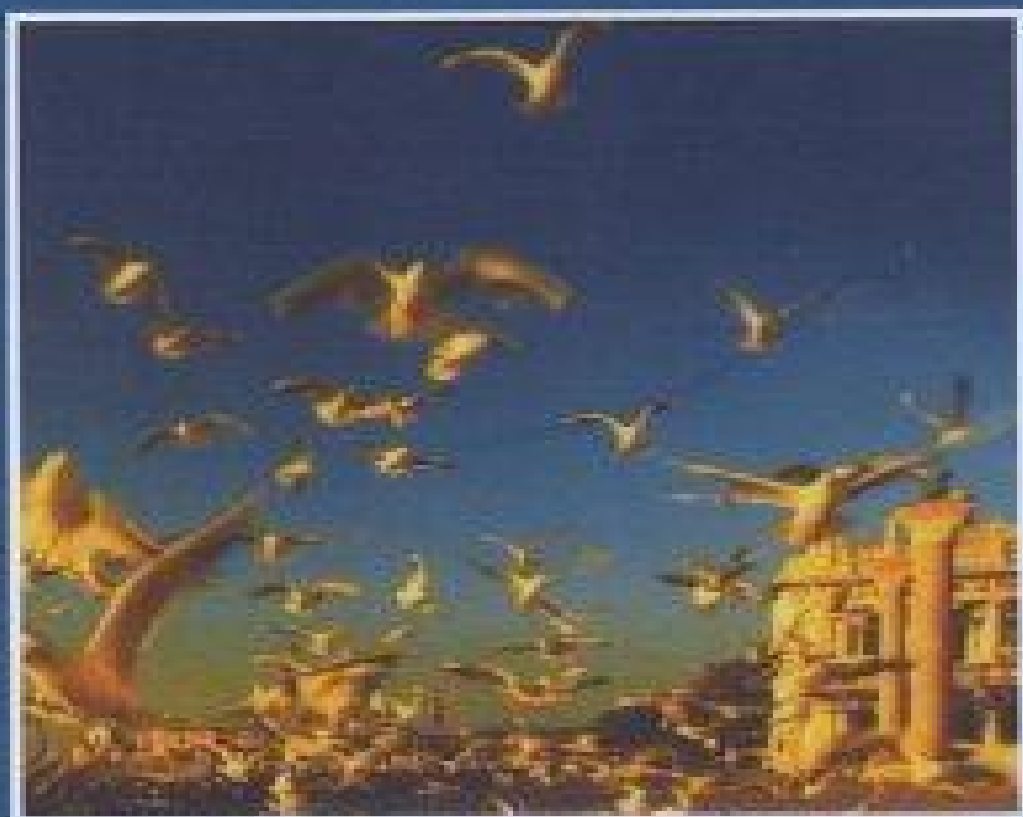

Donna Leon

Prijatelji na visokim položajima

commissario Brunetti istražuje

Prijatelji na visokim položajima

Friends in High Places

Donna Leon, 2000

...Ah dove

Sconsigliato t'inoltri?

In queste mura

Sai, che non e sicura

La tua vita

...Ah, kamo

Hitaš tako bezglavan?

Međ' ziđem ovim

Znaj, da tvoj život

Nije siguran.

Lucio Siila Mozart

1

Kada je zazujalo zvonce na ulaznim vratima, Brunetti je ležao opušten na kauču u dnevnom boravku, s knjigom rastvorenom na trbuhu. Kako je bio sam u stanu, znao je da mora ustati i otvoriti vrata, ali prije nego je to učinio, želio je dovršiti posljednji pasus osmoga poglavlja Anabasisa, željan saznati koje nove katastrofe očekuju Grke koji se povlače. Zvonce se začulo drugi put, dvaput je uporno i brzo zazujalo, pa je tako Brunetti odložio knjigu licem nadolje, snimio naočale s nosa i spustio ih na rukonaslon kauča te ustao. Koraci su mu bili vrlo spori, bez obzira na upornost kojom se bilo oglasilo zvono.

Subotnje jutro, slobodan dan, sam kod kuće, Paola je bila otišla na Rialto u potragu za rakovima, i baš je netko morao pozvoniti.

Pretpostavljao je da je to netko od prijatelja njegove djece, netko tko traži Chiaru ili Raffija ili, u gorem slučaju, neki od donositelja vjerske istine koji uživaju u tome da prekidaju odmor iznurenih trudbenika. Od života nije tražio ništa više nego da leži i na miru čita Ksenofona dok čeka da se njegova žena vrati s tržnice s rakovima.

"Da?" izgovorio je u slušalicu portafona, namjerice zvučeći zlovoljno kako bi obeshrabrio besciljnu mladež i ustrašio vjerske fanatike svake dobne skupine.

"Guido Brunetti?" s druge se strane začuo muški glas.

"Da. Što je?"

"Radim za Ufficio Catasto. Riječ je o Vašem stanu." Kako Brunetti na to nije ništa odgovorio, muškarac upita, "Jeste li primili naš dopis?"

Na to pitanje Brunetti se prisjetio kako je prije mjesec-dva primio nekakav službeni spis, papir prepun dvosmislenih birokratskih fraza, koji je govorio o ispravama ili građevinskim dozvolama vezanima uz te isprave: nije se mogao sjetiti o čemu je točno bilo govora. Samo je preletio pogledom po tom dopisu te se zgranuo nad suhoparnim jezikom istog prije nego je papir gurnuo natrag u omotnicu koju je bacio na veliki tanjur od majolike koji je stajao na stolu desno od ulaznih vrata.

"Jeste li dobili naš dopis?" čovjek je ponovio pitanje.

"Ah, jesam." odgovorio je Brunetti.

"Došao sam porazgovarati s Vama o tome."

"O čemu?" upitao je Brunetti, pridržavajući ramenom slušalicu portafona pod lijevim uhom i saginjući se kako bi dohvatio hrpu papira i omotnica na tanjuru.

"O Vašem stanu." odgovorio mu je muškarac. "O onome što smo Vam napisali u dopisu."

"Naravno, naravno." rekao je Brunetti, listajući papire i omotnice.

"Volio bih popričati s Vama o tome, ako je moguće."

Taj je zahtjev uhvatio Brunettija nespremnog, pa je popustio.

"U redu." reče on, pritiskajući gumb kojim je otključao portone četiri kata niže. "Na zadnjem katu."

"Znam." odgovori mu čovjek.

Brunetti spusti slušalicu i izvuče nekoliko omotnica s dna snopa. Jedna od njih bio je račun od ENEL-a, zatim je tu bila razglednica s Maldiva koju ranije nije vidio i zato je zastao kako bi je pročitao. A tu je bila i tražena omotnica, na kojoj je plavim slovima u gornjem lijevom uglu bilo otisnuto ime ureda koji ju je bio odaslao. Izvadio je dopis, rastvorio ga i ispružio ruku kako bi mogao razaznati slova te ga hitro pročitao.

I opet su mu iste nerazumljive fraze zapele za oko: 'U skladu sa Statutom broj 1684-B Odbora za arhitekturu;' 'U svezi s paragrafom 2784 članka 127 Građanskoga zakonika usvojenog 24. lipnja 1948., pododjeljak 3, paragraf 5;' 'Niste dostavili ovom Uredu odgovarajuću dokumentaciju;' 'Vrijednost procijenjena na temelju potparagrafa 34-V-28

Propisa usvojenog 21. ožujka 1947.' Pogledom je kliznuo niz prvu stranicu dopisa, pa krenuo na drugu, ali nije naišao ni na što drugo osim birokratskog žargona i brojaka. Kako je ponešto naučio zahvaljujući dugogodišnjem radu u venecijanskoj birokraciji, znao je da bi se nešto moglo kriti u posljednjem paragrafu, tako da se usmjerio na to, i doista: tu je stajalo da može očekivati daljnje upite iz Ufficio Catasto. Vratio se na prvu stranicu, ali kakav se god sadržaj možda skrivao iza tih riječi, nikako mu nije mogao dokučiti smisao.

Kako je stajao blizu ulaznih vrata, mogao je čuti korake na posljednjem nizu stuba, tako da je otvorio vrata prije nego se oglasilo zvonce. Čovjek pred njim se još uspinjao stubama i već je bio podigao ruku kako bi zakucao na vrata, tako da je prvo što je

Brunetti uočio bio oštar kontrast između podignute šake i savršeno skromnog čovjeka koji je stajao iza iste. Tom se mladiću, koji se prepao kada su se vrata iznenada otvorila, iznenađenje razlilo cijelim licem. Imao je dugo lice, a nos mu je bio tanak kljun, onakav kakav se često viđa u Venecijanaca. Oči su mu bile tamnosmeđe, a kosa smeđa, a izgledala je kao da se nedavno šišao. Nosio je odijelo koje je moglo biti modro, ali je isto tako lako moglo biti i sivo. Kravata mu je bila tamna i imala sitan, nerazlučiv uzorak. U desnoj je ruci nosio pohabanu smeđu kožnu torbu za spise; ona je upotpunjavala sliku svakog bezbojnog birokrata s kojim je Brunetti ikada imao posla, kao da je dio njihova školovanja za posao imao za cilj da ovladaju vještinom postizanja nevidljivosti.

"Franco Rossi." predstavi se on, prebacujući torbu za spise u drugu ruku i pružajući desnicu.

Brunetti prihvati pruženu ruku, protrese je kratko te se povuče korak unatrag kako bi ga propustio unutra.

Uljudno, Rossi zamoli za dopuštenje da uđe, a zatim stupi u stan. Unutra je zastao i pričekao Brunettija da mu kaže kamo da pođe.

"Ovamo, molim." reče Brunetti, vodeći ga u prostoriju u kojoj je bio čitao. Brunetti je prišao kauču, označio stranicu u knjizi starom kartom za vaporetto, a zatim knjigu odložio na stol. Mahnuo je rukom Rossiju neka sjedne nasuprot njemu, a sam je sjeo na kauč.

Rossi je sjedio na rubu stolca, a torbu za spise privukao je koljenima.

"Znam da je subota, signor Brunetti, tako da ću nastojati ne oduzeti Vam previše vremena." Uputio je pogled ravno prema Brunettiju i nasmiješio se. "Primili ste naš dopis, zar ne? Nadam se da ste imali vremena proučiti ga, signore." rekao je, s još jednim smiješkom na licu, a zatim spustio glavu i otvorio svoju torbu. Iz nje je izvukao debele plave korice. Pažljivo ih je stavio na sredinu torbe za spise te rukom vratio nestašni list papira koji je pokušao iskliznuti iz korica.

"Zapravo." reče Brunetti, vadeći pismo iz džepa, kamo ga je zgurao otvarajući vrata, "baš sam ga opet iščitavao, i moram reći da jezik u tom dopisu smatram pomalo nerazumljivim."

Rossi je podigao pogled, a Brunetti je primijetio kako mu bljesak iskrenog iznenađenja prelazi preko lica.

"Doista? A ja sam mislio da je vrlo jasno."

S lepršavim osmijehom na licu, Brunetti reče,

"Siguran sam da je vrlo jasno vama koji se tim stvarima bavite svakodnevno. Ali nama koji nismo upoznati s Jezikom Vašeg ureda, niti s pojmovljem, nama je malo teže shvatiti." Kako Rossi na ovo nije ništa odgovorio, Brunetti je nastavio, "Siguran sam da svi mi znamo jezik naše vlastite birokracije; vjerojatno tek kad se suočimo s nekom drugom birokracijom, jezik nam postane nejasan." Opet se nasmiješio.

"A s kakvom ste birokracijom Vi upoznati, signor Brunetti?" upita Rossi.

Kako nije imao običaj svima objavljivati činjenicu da je policajac, Brunetti odgovori kratko,

"Studirao sam pravo."

"Shvaćam." odgovori Rossi. "Mislim da naše pojmovlje ne odudara mnogo od vašeg."

"Možda je riječ sam o tome da nisam dobro upoznat s građanskim zakonima na koje se pozivate u svojem dopisu'." odgovori Brunetti glatko.

Rossi razmisli o ovome, pa odgovori,

"Da, to je doista moguće. Međutim, što to ne razumijete?"

"Što to znači." odgovori Brunetti izravno, ne želeći se više pretvarati da razumije.

I opet zbunjeni pogled, toliko iskren da je Rossi izgledao gotovo poput kakvog dječarca.

"Molim?"

"Što to znači. Pročitao sam dopis, ali, kako nemam pojma, a to sam Vam i rekao, o naravi odredaba na koje se odnosi, ne znam što znači, na što se odnosi."

"Na Vaš stan, naravno." odgovori Rossi brzo.

"Da, toliko razumijem." reče Brunetti glasom koji je morao susprezati kako bi zvučao strpljivo. "A kako je dopis pristigao iz Vašeg ureda, toliko sam dokučio. Ono što ne razumijem jest što bi to u mom stanu moglo zanimati Ufficio Catasto." Što se toga tiče, nije mu bilo jasni niti to kako se zaposlenik toga ureda odlučio posjetiti ga u subotu.

Rossi je spustio pogled na korice u svome krilu, a zatim ga podigao prema Brunettiju, koji je s iznenađenjem ustanovio da taj muškarac

ima duge i tamne trepavice, baš kao žena.

"Svakako, svakako." rekao je Rossi, kimnuo, i opet spustio pogled na korice.

Otvorio ih je i iz njih izvadio manje korice, jedan trenutak proučavao naljepnicu na naslovnici, a zatim ih pružio Brunettiju, rekavši,

"Možda Vam ovo može pomoći da shvatite." Prije nego li je zaklopio korice koje su mu još uvijek bile u krilu, pažljivo je poravnao papire koji su se nalazili unutra.

Brunetti je rastvorio korice i izvadio papire iz njih. Vidjevši da je tekst na njima otipkan sitnim slovima, a redovi gusto nanizani, nagnuo se nalijevo kako bi dohvatio svoje naočale. Na vrhu prve stranice nalazila se adresa zdanja; ispod su se nalazili tlocrti stanova ispod njegova. Na sljedećoj se stranici nalazio popis bivših vlasnika svake pojedine prostorije u zgradi, počevši s drvarnicama u prizemlju. Na sljedeće dvije stranice nalazili su se detaljni popisi svih obnoviteljskih zahvata na svim stanovima u zgradi od 1947. godine, pri čemu su navedeni i nadnevcici kada su određene dozvole zatražene i izdane, kada su započeli radovi i kada je svaki od obavljenih radova bio potvrđen od strane odgovornih.

O njegovom stanu nije bilo niti riječi, što je navodilo Brunettija na zaključak da se ti podaci jamačno nalaze među papirima koje je Rossi još uvijek držao kod sebe.

Prema onome što je mogao zaključiti, Brunetti je spoznao da je stan ravno ispod njihovoga bio posljednji put obnovljen 1977. godine, kada su se današnji vlasnici uselili u njega. To jest, posljednji put službeno obnovljen. Ne jednom su bili na večeri kod obitelji Calista i uživali u gotovo nesmetanom vidiku koji je pucao s prozora njihova dnevnog boravka, iako su prozori ucrtani na tlocrtu izgledali prilično maleni, osim toga, činilo se da ih je samo četiri, a ne šest. Primijetio je da mala gostinska kupaonica, lijevo od ulaznog predvorja stana obitelji Calista, nije uopće ucrtana. Pitao se kako je to moguće, ali Rossi jamačno nije osoba koju to valja pitati. Što manje Ufficio Catasto zna o tome što je dodano ili premješteno unutar zdanja, to bolje za sve stanare.

Bacivši pogled prema Rossiju, on upita, "Ovi podaci sežu daleko u prošlost. Imate li pojma koliko je ova zgrada stara?"

Rossi zatrese glavom.

"Nemamo točne podatke. Ali prema smještaju i prozorima u prizemlju, rekao bih da izvorno zdanje potječe s kraja petnaestog stoljeća, ne ranije." Zastao je i razmislio o ovome na trenutak, a zatim nastavio, "A što se tiče zadnjeg kata, mislim da je dograđen početkom devetnaestog stoljeća."

Brunetti podigne pogled s nacрта, iznenađen.

"Ne, mnogo kasnije. Krajem rata." Kako Rossi na to nije odgovorio, on nastavi,

"Drugog svjetskog rata."

Rossi i dalje nije komentirao. Brunetti upita,

"Zar se ne biste složili sa mnom?"

Nakon trenutka oklijevanja, Rossi reče,

"Govorio sam o zadnjem katu."

"I ja isto tako." reče Brunetti oštro, razdražen činjenicom da taj službenik ureda koji izdaje građevinske dozvole ne razumije nešto tako jednostavno. Omekšao je glas i nastavio, "Kada sam ga kupio, bilo mi je rečeno da su ga dodali nakon posljednjega rata, a ne u devetnaestom stoljeću."

Umjesto odgovora, Rossi kimne prema papirima koje je Brunetti još uvijek držao u ruci.

"Možda biste trebali malo bolje pogledati posljednju stranicu, signor Brunetti."

Zbunjen, Brunetti opet pročita posljednje paragrafe, ali koliko je on mogao razlučiti, oni su se ticali samo dva stana ispod njega.

"Ne shvaćam na što mi ukazujete, signor Rossi." reče on, podižući pogled i skidajući naočale s nosa. "Ovo se tiče stanova ispod nas, a ne ovoga stana. Ovaj kat se tu uopće ne spominje." Okrenuo je list papira kako bi provjerio ima li što napisano na poleđini, ali poleđina je bila prazna.

"Zato i jesam ovdje." reče Rossi, uspravljajući se na stolcu. Sagnuo se i torbu za spise spustio na pod lijevo od svojih stopala, zadržavši korice na krilu.

"Da?" upita Brunetti, naginjući se naprijed kako bi mu dodao druge korice.

Rossi prihvati manje korice i rastvori veće. Pažljivo je umetnuo manje u veće i zatvorio ih.

"Bojim se da postoje neke dvojbe glede službenog statusa Vašeg stana."

"Službenog statusa?" ponovi Brunetti, gledajući lijevo od Rossija u čvrsti zid, a zatim i u jednako čvrsti strop. "Nisam siguran da shvaćam o čemu pričate?"

"Postoje dvojbe glede Vašeg stana." reče Rossi s osmijehom koji se Brunettiju učinio pomalo živčanim. Prije nego li je Brunetti dospio opet zatražiti pojašnjenje, Rossi je produžio, "To jest, u Ufficio Catasto ne postoje nikakvi spisi koji bi ukazivali na to da je ikakva građevinska dozvola ikada izdana za cijeli ovaj kat, ili da je građevinska dozvola odobrena kada je kat već bio izgrađen ili." ovdje se opet nasmiješio, "da je, zapravo, ikada sagrađen." Nakašljao se i dodao, "Prema našim podacima, kat ispod ovoga je zadnji."

Najprije je Brunetti pomislio kako se ovaj šali, ali je zatim vidio da osmijeh nestaje i shvatio da je Rossi smrtno ozbiljan.

"Ali svi nacrti su među papirima koje smo dobili kada smo ga kupili." reče Brunetti.

"Možete li mi pokazati te papire?"

"Naravno." odgovori Brunetti i ustane. Ne ispričavši se, otišao je do Paoline radne sobe gdje je na trenutak zastao i zagledao se u bokove knjiga koje su prekrivale tri zida prostorije. Naposljetku je posegnuo prema najvišoj polici s koje je skinuo veliku žutu omotnicu punu papira i ponio je sa sobom natrag u dnevni boravak. Zaustavivši se u dnevnom boravku kako bi otvorio omotnicu, izvukao je sive korice koje je bio primio, prije gotovo dvadeset godina, od bilježnika koji je bio obavio kupoprodaju stana. Vratio se do Rossija i pružio mu te korice.

Rossi je otvorio korice i počeo proučavati njihov sadržaj, kažiprstom polako prateći svaki redak. Okrenuo je stranicu, pročitao sljedeću i tako sve do kraja. Prigušeno 'hmmm' pobjeglo mu je s usana, ali nije rekao ni riječ. Pregledao je cijeli spis, zaklopio ga i ostavio ga da mu leži na koljenima.

"Jesu li to jedini papiri koje imate?" upita Rossi.

"Da, imam samo to što je unutra."

"Nemate nacрте? Građevinske dozvole?"

Brunetti odmahne glavom.

"Ne, ne sjećam se ničeg sličnog tomu. To su jedini papiri koje smo dobili kada smo kupili stan. Mislim da ih otad nisam nijednom pogledao."

"Rekli ste da ste studirali pravo, signor Brunetti?" naposljetku upita Rossi.

"Da, jesam."

"Radite li kao odvjetnik?"

"Ne, ne radim kao odvjetnik." odgovori Brunetti i to je bilo sve što je rekao.

"Da radite, ili da ste radili kao odvjetnik u vrijeme kada ste potpisali ove papire, iznenadilo bi me da niste primijetili, na trećoj stranici ove isprave, paragraf koji kaže da stan kupujete u stanju, pravnom i fizičkom, u kojem ste ga pronašli na dan kada je prešao u Vaše vlasništvo."

"Vjerujem da je to prilično standardan jezik bilo kojeg spisa o prijenosu vlasništva." reče Brunetti, prisjećajući se kao kroz maglu jednog od predavanja o građanskom zakonu i nadajući se da doista jest tako.

"Dio o fizičkom stanju jest, svakako, iako dio o pravnom nije. Kao ni sljedeća rečenica." reče Rossi, opet otvarajući korice i tražeći, sve dok nije pronašao pasus. "'Kako ne postoji condono edilizio, kupac prihvaća punu odgovornost da pribavi isti u dogledno vrijeme i ovime oslobađa prodavatelje ikakve odgovornosti ili posljedica koje se mogu javiti u svezi s pravnim statusom stana i/ili kao posljedica propusta da se pribavi taj condono.'" Rossi je podignuo pogled, a Brunetti pomisli kako je u njegovim očima vidio duboku tugu pri pomisli da bi netko mogao potpisati takvo nešto.

Brunetti se dotične rečenice nije sjećao. Istina, u to doba oboje su bili toliko uzbuđeni zbog kupnje stana da je on činio sve što mu je bilježnik govorio da čini, potpisivao sve što mu je ovaj govorio da potpiše.

Rossi se vrati na prednjicu korica, gdje je bilo navedeno ime bilježnika.

"Jeste li Vi sami izabrali ovog bilježnika?" upita on.

Brunetti se čak nije ni sjećao njegova imena, pa je morao pogledati na korice.

"Ne, predložio nam ga je prodavatelj, i mi smo tako učinili. Zašto?"

"Nije bitno." reče Rossi, prebrzo.

"Zašto? Znate li nešto o njemu?"

"Mislím da više ne radi kao bilježnik." reče Rossi tiho.

Napokon izgubivši strpljenje zbog Rossijevih pitanja, Brunetti je zatražio,

"Želio bih znati što sve ovo ima značiti, signor Rossi. Postoji li nekakav spor oko našeg vlasništva nad ovim stanom?"

Rossi mu opet uputi svoj živčani osmijeh.

"Bojim se da je stvar malčice složenija od toga, signor Brunetti."

Brunetti nije imao pojma što bi moglo biti ozbiljnije od toga.

"Dobro, o čemu je onda riječ?"

"Bojim se da ovaj stan uopće ne postoji."

2

"Molim?" vrisnuo je Brunetti ne mogavši se više suzdržati. U svojem je glasu prepoznao gnjev, ali nije ni pokušao promijeniti ga. "Kako to mislite, ne postoji?"

Rossi se leđima pripio uz naslon svoga stolca kao da se želi udaljiti iz neposrednog dosega Brunettijeve srdžbe. Doimao se kao da ga zbunjuje činjenica da netko može tako snažno reagirati na njegovo dovođenje u pitanje samoga postojanja pojmljene stvarnosti.

Kada je shvatio da Brunetti nema namjeru biti nasilan prema njemu, minimalno se opustio, poravnao papire na svom krilu i rekao,

"Želim reći da on ne postoji za nas, signor Brunetti."

"A što sad pak to znači, da ne postoji za vas?" upitao je Brunetti.

"To znači da ne postoji pismeni dokaz o tome u našem uredu. Ne postoje zahtjevi za izdavanjem građevinskih dozvola, ne postoje nacrti, ne postoji uporabna dozvola za izgrađeni objekt. Ukratko, ne postoji dokumentirani dokaz da je ovaj stan ikada sagrađen."

Prije nego je Brunetti stigao progovoriti, Rossi doda, spustivši dlan na korice koje mu je Brunetti bio dao, "A, na žalost, Vi nam ne možete pružiti nikakav dokaz koji bi ukazivao na suprotno."

Brunetti se prisjetio priče koju je Paola bila jednom prilikom ispričala, o nekom engleskom piscu koji je, suočen s jednim filozofom koji je tvrdio da stvarnost ne postoji, nogom šutnuo stijenu i rekao filozofu neka je digne. Svoje je misli usmjerio prema hitnijim problemima. Njegovo poznavanje djelovanja drugih gradskih ureda bilo je mutno, ali ovakve podatke je čuvao Ufficio Catasto, gdje su, koliko je njemu bilo poznato, bili čuvani samo dokumenti o vlasništvu.

"Zar se vaš ured inače zanima za ovakve stvari?"

"Ne, prije se naš ured nije time bavio." reče Rossi s blagim osmijehom, kao da odobrava to što je Brunetti dobro obaviješten i postavlja pitanja. "Ali kao posljedica nove direktive, naš je ured dobio zadatak da sastavi sveobuhvatni računalni popis svih stanova u gradu koje je Odbor za arhitekturu proglasio kulturno-povijesnim spomenicima. I ova je zgrada jedna od tih. Upravo smo u postupku prikupljanja papira i spisa iz različitih ureda u gradu. Na ovaj način, jedan središnji ured, naš, imat će preslike cjelokupne dokumentacije

koja se tiče svakog stana s popisa. Na kraju, ovaj centralizirani sustav uštedjet će nam enormne količine vremena."

Prije dva tjedna, prisjetio se Brunetti, promatrajući osmijeh zadovoljstva na Rossijevu licu nakon što mu je to rekao, Il Gazzettino je bio objavio članak koji je najavljavao da će, zbog nedostatka sredstava, biti prekinuto jaružanje kanala.

"Koliko ima stanova u zgradi?" upita on.

"Oh, nemamo pojma. To je jedan od razloga zašto i provodimo ovo istraživanje."

"Prije koliko je vremena započelo istraživanje?" upita Brunetti.

"Prije jedanaest mjeseci." odgovori kao iz topa Rossi, ostavljajući Brunettiju malo mjesta za sumnju da bi, kada bi ga to pitao, vjerojatno znao i točan datum.

"I koliko ste do sad složili tih spisa?"

"Pa, kako su se neki od nas javili da rade subotom, sastavili smo ih više od stotinu." izgovori Rossi, ni ne pokušavajući prikriti svoj ponos.

"A koliko vas radi na ovom projektu?"

Rossi spusti pogled prema svojoj desnoj šaci i, počevši od palca, krene brojati svoje suradnike.

"Osam, mislim."

"Osam." ponovi Brunetti. Skrenuo je svoje misli s obračuna koji je bio provodio, te upitao, "Što sve ovo znači? Za mene, kao pojedinca?"

Rossijev odgovor odmah je stigao.

"Kada ne posjedujemo dokumente nekog stana, prvo što učinimo je da zovemo vlasnika da ih dostavi, ali u ovom spisu ne postoji ništa odgovarajuće." Prstom je pokazao na tanke korice. "Jedino što posjedujete je isprava o prijenosu vlasništva, tako da moramo pretpostaviti da niste dobili nikakve spise od prethodnih vlasika, a koji se tiču izvorne zgrade." Prije nego je Brunetti dospio prekinuti ga, Rossi je nastavio, "A to znači da su ili izgubljeni, što će reći da su nekada postojali, ili da nikada nisu ni postojali. Uputio je pogled Brunettiju, koji je samo šutio. Rossi je nastavio: "Ako su izgubljeni, a Vi mi kažete da ih nikada niste ni imali, onda to znači da su jamačno izgubljeni u nekom od gradskih ureda."

"U tom slučaju." upita Brunetti, "Što ćete učiniti kako biste ih pronašli?"

"Ah." zausti Rossi, "nije to tako jednostavno. Nemamo obvezu čuvati preslike tih isprava. Građanski zakonik jasno daje do znanja da je to odgovornost osobe koja je posjednik dotične imovine. Ako nemate preslike, ne možete tvrditi da smo mi izgubili naše - ako shvaćate što Vam želim reći." izgovorio je to opet se blago osmjehnuvši. "A nama je nemoguće pokrenuti potragu za tim papirima, jer si ne možemo priuštiti luksuz da radnu snagu koristimo u potrazi koja bi se mogla pokazati jalovom." Vidjevši Brunettijev pogled, on objasni, "Vidite, to je zato što ti dokumenti možda ne postoje."

Brunetti je zagrizao svoju donju usnu, a zatim upitao,

"A što ako papiri nisu izgubljeni, nego nisu nikada ni postojali?"

Rossi se zagledao u pod i prstom gurkao lice svoga ručnoga sata, smještajući ga u sredinu zglavka. "U tom slučaju signore." napokon je objasnio, povremeno bacajući pogled uvis prema Brunettiju, "to znači da dozvole nisu nikada dobivene niti je po završetku radova izdana uporabna dozvola."

"To je moguće, zar ne?" upita Brunetti.

"Odmah nakon rata naveliko se gradilo na svakom uglu."

"Da, tako je." reče Rossi s glumljenom skromnošću nekoga tko je proveo radni vijek baš na takvim poslovima. "Ali većina tih projekata, bili oni sitni obnoviteljski zahvati ili sveobuhvatna obnova, većina njih je dobila condono edtlizio i tako su ozakonjeni, barem u našem uredu. Ovdje je problem u tome da ne postoji condono." reče on i mahne rukom kao da želi jednim pokretom obuhvatiti sve te prekršajne zidove, pod i strop.

"Ako biste mi dopustili da ponovim svoje pitanje, signor Rossi." reče Brunetti, sileći se da mu glas zvuči slatko i smireno, razumno kao da zbori s Olimpa, "Što to točno znači za mene i moj stan?"

"Bojim se da nemam ovlasti odgovoriti na Vaše pitanje, signore." reče Rossi, pružajući korice natrag Brunettiju. Sagnuo se i podigao svoju torbu za spise. Držeći je u ruci, on ustane. "Moja odgovornost je samo u tome da obidem vlasnike stanova i ustanovim jesu li nedostajuće isprave u njihovim rukama." Lice mu se uozbiljilo, a

Brunettiju se učinilo da mu se na licu čita pravo razočaranje. "Žao mi je što saznajem da ih ne posjedujete."

Brunetti je ustao.

"Što se sada događa?"

"To ovisi o Odboru u Ufficio Catasto." reče Rossi i napravi korak prema ulaznim vratima.

Brunetti krene nalijevo, ne baš preprječujući izlaz Rossiju, ali u svakom slučaju podižući prepreku između Rossija i ulaznih vrata.

"Rekli ste da mislite kako je kat ispod nas dodan u devetnaestom stoljeću. Ali ako je dodan kasnije, u isto vrijeme kad i ovaj, bi li to promijenilo stanje stvari?" Koliko god se trudio, Brunetti nije mogao sakriti sirovu nadu u svojem glasu.

Rossi je o ovome dugo razmišljao te napokon rekao, a njegov glas je bio školski primjer glasa prepunog opreza i suzdržanosti.

"Možda. Znam da taj kat ima sve moguće dozvole, pa ako dokažemo da je ovaj pod dodan u isto to vrijeme, to bismo mogli iskoristiti kao argument da su dozvole jamačno bile izdane." Razmišljao je o tome, birokrat pred kojim se našao novi problem. "Da, to bi moglo promijeniti stvari, iako nisam u poziciji da odlučujem o tome."

Trenutačno izbačen na površinu zahvaljujući mogućnosti prijekora, Brunetti je pristupio vratima od terase i otvorio ih.

"Da Vam pokažem nešto." rekao je, okrećući se prema Rossiju i mahnuvši rukom kroz otvorena vrata. "Oduvijek sam mislio da su prozori na stanu ispod nas isti kao na našem." Ne gledajući prema Rossiju, nastavio je, "Ako bacite pogled ovamo lijevo dolje, moći ćete vidjeti na što mislim." S lakoćom dugogodišnjeg poznavanja obitavališta, Brunetti se sagnuo preko zida visokog do struka, uhvativši se za zid široko razmaknutim rukama, kako bi pogledao prozore stana ispod. Međutim, sada kada ih je proučio, vidio je da uopće nisu isti: ovi na stanu ispod njegova imali su nadvoje isklesane od bijelog istarskog mramora; njegovi prozori nisu bili ništa više nego pravokutnici izrezani u zidu od opeke.

Uspravio se i okrenuo prema Rossiju. Mladić je stajao kao skamenjen, s lijevom rukom podignutom u Brunettijevu smjeru, s otvorenim dlanom, kojim kao da pokušava odagnati zle duhove. Otvorenih usta zurio je u Brunettija.

Brunetti načini korak prema njemu, ali Rossi se brzo povuče, ruke još uvijek podignute.

"Jeste li dobro?" upitao gaje Brunetti, zastavši kod vrata.

Mlađi je muškarac pokušao progovoriti, ali nikakav zvuk nije dopirao iz njegovih usta. Spustio je ruku i rekao nešto, ali njegov je glas bio toliko tih da Brunetti nije mogao čuti što mu govori.

Pokušavajući popraviti neugodnost situacije, Brunetti reče,

"Pa, bojim se da možda nisam bio u pravu glede prozora. Nema se tamo što vidjeti."

Rossijevo lice se opustilo i on se pokušao nasmiješiti, ali njegova je nervoza ostala i bila zarazita.

Pokušavajući ne misliti o terasi, Brunetti upita,

"Možete li mi naznačiti kakve će biti posljedice svega ovoga?"

"Molim?" upita Rossi.

"Što će se sada dogoditi?"

Rossi se povukao korak unatrag i počeo odgovarati, a glas mu je poprimio neobično pjevan ritam nekoga tko je samog sebe nebrojeno puta čuo kako ponavlja iste stvari,

"U slučaju da su dozvole zatražene u vrijeme izgradnje, a uporabna dozvola nikada nije izdana, određuje se novčana kazna, čija visina ovisi o ozbiljnosti prekršaja građevinskih zakona na snazi u tom trenutku." Brunetti se nije ni pomaknuo, pa je tako mladić nastavio. "U slučaju da nije zatražena ni građevinska dozvola, niti je izdana uporabna dozvola, slučaj se prosljeđuje Sovraintendenzi dei Beni Culturali, pa oni donose odluku u skladu s tim koliko nezakonita građevina oštećuje tkivo grada."

"I?" upita Brunetti.

"I ponekad se određuje novčana kazna."

"I?"

"I ponekad zdanje u prekršaju mora biti srušeno."

"Molim?" prasnulo je Brunetti, odustavši od ikakvog pretvaranja da je smiren.

"Ponekad zdanje u prekršaju mora biti srušeno." Rossi se slabašno nasmiješio, dajući do znanja da on ni na koji način nije odgovoran za tu mogućnost.

"Ali to je moj dom." reče Brunetti. "Kuća za koju govorite da biste je rušili je moj dom."

"Rijetko dođe do toga, vjerujte mi." reče Rossi, pokušavajući zvučati uvjerljivo i utješno.

Brunetti je ustanovio da je ostao bez riječi. Vidjevši to, Rossi se okrenuo i pošao prema ulaznim vratima stana. I upravo kada je stigao do njih, u bravi se začuo ključ, i vrata su se naglo otvorila. Paola je ušla u stan, pažnje podijeljene između dviju velikih plastičnih vrećica, njezinog ključa i triju dnevnih novina koje su joj klizile ispod lijeve miške.

Opazila je Rossija tek kada je on nagonski skočio prema njoj da dohvati novine. Zagrcnula se od iznenađenja i ispustila vrećice, žustro ustuknula pred njim i pogodila svojim laktom otvorena vrata. Usta su joj se razjapila, bilo od ustrašenosti ili od boli, dok je počela trljati svoj lakat.

Brunetti je hitro krenuo prema njoj, dozivajući je imenom,

"Paola, sve je u redu. On je ovdje sa mnom." Zaobišao je Rossija i položio svoj dlan na Paolinu nadlakticu. "Iznenađila si nas." reče on, nadajući se da će je to smiriti.

"I vi ste mene iznenadili." rekla je i uspjela se nasmiješiti.

Njima za leđima, Brunetti je začuo nekakav zvuk i okrenuo se te ugledao Rossija, koji je svoju torbu za spise naslonio na zid, klečao najednom koljenu i trpao naranče u jednu od plastičnih vrećica.

"Signor Rossi." reče Brunetti. Mlađi muškarac pogledao je uvis, dovršio prikupljanje naranča, uspravio se i spustio vrećicu na stol pokraj vrata.

"Ovo je moja supruga." reče Brunetti nepotrebno. Paola je prestala trljati svoj lakat i pružila ruku Rossiju. Rukovali su se i izgovorili uobičajene prigodne frazetine; Rossi se ispričao što su je prepali, a Paola je ispriku odbila kao nepotrebnu.

"Signor Rossi je iz Ufficio Catasto." napokon reče Brunetti.

"Iz Ufficio Catasto?" upita ona.

"Da, signora." reče Rossi. "Došao sam razgovarati s Vašim suprugom o Vašem stanu."

Paola uputi kratak pogled prema Brunettiju, a ono što je vidjela na njegovu lica navelo ju je da se okrene prema Rossiju sa svojim najzavodljivijim osmijehom.

"Izgledalo je kao da upravo odlazite, signor Rossi. Molim Vas, nemojte da vas zadržavam. Sigurna sam da će mi muž sve objasniti.

Nema razloga zašto biste gubili svoje vrijeme, osobito subotom."

"To je vrlo ljubazno od Vas, signora." reče Rossi srdačno. Okrenuo se prema Brunettiju i zahvalio mu na vremenu koje mu je ovaj posvetio, zatim se još jednom ispričao Paoli, iako nije pružio ruku ijednome od njih dvoje. Kada je Paola zatvorila vrata za njim, upitala je,

"Ufficio Catasto?"

"Mislim da žele srušiti naš stan." ukratko joj objasni Brunetti.

3

"Srušiti naš stan?" ponovi Paola, ne znajući da li da se zapanji ili nasmije.

"Što to govoriš, Guido?"

"Upravo mi je ispričao nekakvu priču o tome kako u Ufficio Catasto ne postoje nikakvi službeni papiri o postojanju ovog stana. Počeli su stvarati nekakav novi sustav kako bi sve dokumente spremili u računalo, ali ne mogu pronaći nikakav dokaz da su ikakve dozvole ikada izdane - niti tražene, kad smo već kod toga - kada je građen ovaj stan."

"To je apsurdno." reče Paola saginjući se. Dodala mu je novine, podigla preostalu plastičnu vrećicu i uputila se niz hodnik prema kuhinji. Odložila je vrećice na stol i iz njih počela vaditi paketiće. Dok joj je Brunetti objašnjavao, ona je izvadila rajčice, luk i nekoliko tikvičinih cvjetova ne dužih od njezinog prsta.

Kada je Brunetti ugledao cvjetove, prestao je pričati o Rossiju i upitao je,

"Što ćeš napraviti s njima?"

"Mislim da ću pripremiti rižoto." odgovori i sagne se kako bi paketić omotan bijelim papirom stavila u hladnjak. "Sjećaš se kako je bio dobar onaj koji nam je Roberta pripremila prošlog tjedna, s đumbirom?"

"Hmmm." odgovori Brunetti, kojem je bilo drago što su skrenuli na mnogo dražu temu - ručak.

"Je li bila gužva na Rialtu?"

"Ne kad sam stigla onamo." odgovori mu ona, "ali kada sam odlazila, bila je gužvetina. Većinom su to bili turisti, koji su, koliko sam mogla zaključiti, došli poslikati druge turiste. Za nekoliko godina morat ćemo onamo ići u cik zore ili uopće nećemo moći prići tržnici."

"Zašto uopće odlaze na Rialto?" upita on.

"Valjda da vide tržnicu. Zašto?"

"Pa zar nemaju tržnice tamo odakle dolaze? Zar ne prodaju namirnice?"

"Bog zna što oni imaju u svojim zemljama." odgovori Paola s blagim ogorčenjem u glasu. "I, što je još rekao taj signor Rossi?"

Brunetti se stražnjicom nasloni na radnu plohu.

"Rekao je da, u nekim slučajevima, jednostavno odrape novčanu kaznu."

"To je uobičajena stvar." reče ona, okrećući se prema njemu sada kada je pospremila sve namirnice. "To se dogodilo i Gigiju Guerrieru, kada je dogradio još jednu kupaonicu.

Njegov je susjed vidio vodoinstalatera kako u kuću unosi zahodsku školjku pa je nazvao policiju i prijavio ga, tako da je morao platiti kaznu."

"To je bilo prije deset godina."

"Dvanaest." ispravi ga Paola, već po navici. Primijetila je kako Brunetti stiže usnice, pa je dodala, "Nema veze. Nije važno. Što se još može dogoditi?"

"Rekao je da su u nekim slučajevima, kada nisu zatražene nikakve dozvole, ali je gradnja svejedno izvedena, bili prisiljeni srušiti dogradnje."

"Ma sigurno se šalio." reče ona.

"Vidjela si signor Rossija, Paola. Zar ti on izgleda kao netko tko se šali s takvim stvarima?"

"Nekako mi se čini da signor Rossi nije čovjek koji se ima običaj šaliti." reče ona.

Lijeno je otišla u dnevni boravak, gdje je poravnala nekoliko časopisa koji su ležali ostavljeni na naslonu za ruke na naslonjaču, a potom izašla na terasu. Brunetti ju je slijedio. Kada su se ondje našli rame uz rame, a grad se prostro pred njima, mahnula je rukom prema krovovima, terasama, vrtovima i svjetlarnicama. "Voljela bih znati koliko je toga zakonito podignuto." reče ona. "I voljela bih znati koliko ih ima potrebne dozvole i koliko ih je dobilo condono." Oboje su u Veneciji proživjeli većinu života, tako da su znali beskrajn niz priča o mitu koje su primali građevinski inspektori ili o zidovima načinjenim od gipsanih ploča koji su rušeni dan nakon što bi otišli inspektori.

"Polu grada je takvo, Paola." reče on. "Ali nas su uhvatili."

"Nisu nas uhvatili ni u kakvom prekršaju." reče ona, okrećući se prema njemu.

"Nismo učinili ništa loše. Kupili smo ovaj stan u dobroj vjeri. Battistini - tako se zove čovjek od koga smo ga kupili, zar ne - on je trebao pribaviti sve dozvole i condono edilizio."

"Mi smo trebali provjeriti posjeduje li sve dozvole prije nego smo kupili stan,"

Brunetti je pokušao razmišljati razborito. "Ali nismo. Dovoljan je bio ovaj pogled s terase" - reče on, obuhvativši polukružnim pokretom sve stoje ležalo pred njima - "i to je presudilo."

"Ja se toga ne sjećam." reče Paola, koračajući prema dnevnom boravku, gdje je sjela.

"Ali ja se toga sjećam." reče Brunetti.

I prije nego je Paola stigla prigovoriti, on nastavi,

"Nije bitno čega se tko sjeća. Ili kako smo brzopleto postupili kada smo kupili ovaj stan. Bitno je to da je taj problem sada pred nama."

"A Battistini?" upita ona.

"Umro je prije desetak godina." odgovori Brunetti, time stavivši točku na njezine moguće nakane da stupi u vezu s njime.

"Nisam to znala." reče ona.

"Njegov nećak, onaj koji radi na Muranu, mi je to rekao. Imao je tumor."

"Žao mi je što to čujem." reče ona. "Bio je simpatičan."

"Da, bio je. I sigurno nam je ponudio dobru cijenu."

"Mislim da mu se jako svidio taj mladi bračni par." reče ona, a licem joj proleti osmijeh izazvan tim sjećanjem. "Osobito zato jer je taj mladi par očekivao dijete."

"Misliš da je to utjecalo na cijenu?" upita Brunetti.

"Oduvijek sam mislila da jest." reče Paola. "Što je bilo netipično za jednog Venecijanca, ali ipak i vrlo lijepo od njega." Ona hitro nastavi, "Ali ne i ako nas država baci na ulicu i sruši nam stan."

"To je ipak malo suludo, ne misliš li?" upita Brunetti.

"Ti radiš u gradskoj službi već dvadeset godina, zar ne? Već si trebao naučiti da činjenica da je nešto suludo ne mijenja ništa na stvari."

Uz kiseo izraz na licu, Brunetti se morao s tim složiti. Sjetio se jednog prodavača voća koji mu je rekao da, ako kupac dotakne voće ili povrće koje je izloženo, prodavaču mogu odrezati kaznu u iznosu od pola milijuna lira. Činjenica da je nešto apsurdno očito gradskim očima nije predstavljala prepreku da donose apsurdne uredbe.

Paola je potonula u naslonjaču i podigla noge na niski stolić koji se nalazio između njih dvoje.

"Dakle, što da radim, da zovem oca?"

Brunetti je znao da će to pitanje kad-tad iskrsnuti, i bilo mu je drago što ga je izgovorila prije nego kasnije. Grof Orazio Falier, jedan od najbogatijih ljudi u gradu, mogao je lako učiniti čudo samo jednim telefonskim pozivom ili primjedbom izgovorenom tijekom večere.

"Ne. Mislim da bih to volio srediti sam." reče on, naglašavajući posljednju riječ.

Ni u jednom trenutku mu nije palo na pamet, kao što to nije palo na pamet niti Paoli, da pristupe tom problemu pravno, da pronađu imena odgovarajućih službi i službenika, i ustanove kojim putem rješavati problem. Niti im je palo na pamet da možda postoji jasno utvrđena birokratski postupak kojim bi mogli riješiti taj problem. Ako takve stvari postoje ili ih se može otkriti, Venecijanci se na njih nisu obazirali, znajući da je jedini način da se uhvate u koštac sa sličnim problemima taj da potegnu *conoscienze*: poznanstva, prijateljstva, veze i dužnike stvorene tijekom života u sustavu koji su svi, čak i oni koji su u istom bili zaposleni, a možda osobito ti koji su u njemu bili zaposleni, smatrali toliko neučinkovitim, zapravo beskorisnim, podložnim zlorabama koje su posljedica stoljeća podmićivanja, i opterećenim bizantinskim nagonom za tajnovitošću i tromošću.

Ne obazirući se na njegov ton, reče,

"Sigurna sam da bi on to mogao riješiti."

Ne dajući si vremena da razmotri ponudu, Brunetti upita,

"Ah, gdje su lanjski snjegovi? Gdje su ideali iz '68.?"

Istoga trena na oprezu, Paola mu srdito upadne u riječ,

"Što sad to treba značiti?"

Promatrao ju je, kako je glavu zabacila unatrag, spremna na sve, i prošlo mu je kroz glavu kako vjerojatno prijeteći izgleda u predavaonici.

"To znači da smo oboje nekada vjerovali u ljevičarsku politiku i socijalnu pravdu i stvari poput jednakosti pred zakonom."

"I?"

"I sada nam je prvi poriv taj da se preguramo preko reda."

"Reci na što ciljaš, Guido." zausti ona. "Nemoj reći 'nama,' molim te, kada sam ja ta koja je iznijela taj prijedlog." Zastala je na trenutak, pa dodala, "Tvoja načela su sigurna i netaknuta."

"A što to znači?" upita on, glasom koji je bio više no zajedljiv, ali još uvijek daleko od srditog.

"To znači da moja načela nisu netaknuta. Bili smo budale i pravili su od nas budale desetljećima, od svih nas s našom nadom u bolje društvo i s našom idiotskom vjerom u to da bi ovaj odvratni politički sustav i ovi odvratni političari mogli nekako preobraziti ovu zemlju u jedan zlatni raj, kojim vlada neprekinut niz kraljeva-mudraca." Njezine oči potražile su njegove i ondje se zaustavile. "Dakle, ja u to više ne vjerujem, ni u što od toga: više ni u što ne vjerujem i više se ničemu ne nadam."

Iako je u njezinim očima vidio istinski umor kada je to izgovarala, ogorčenost koju nikada nije mogao suzbiti ušuljala mu se u glas, i on upita,

"A znači li to da kad god se pojavi kakva nevolja, ti odmah zoveš svoga oca, koji ima novca i veze i moć u džepovima koja zvecka kako nama običnim ljudima u džepovima zvecka sitniš, i moliš ga da sredi stvari umjesto tebe?"

"Sve što pokušavam." krene ona s naglom promjenom u glasu, kao da želi stvari učiniti bezopasnima dok još ima vremena, "jest to da nam uštedim vremena i živaca. Ako to pokušamo riješiti legalnim putem, zagazit ćemo u kafkijanski svijet i uništiti ćemo svoj mir i svoje živote pokušavajući pronaći ispravne obrasce, a kada ih pronađemo, spotaknut ćemo se o nekog drugog birokratčiča poput signora Rossija koji će nam reći da to nisu ispravni obrasci i da moramo pronaći neke druge, pa neke treće, sve dok oboje ne prolupamo."

Osjetivši da se Brunetti opustio začuvši promjenu u njezinom glasu, ona nastavi, "I tako, da, ako nas mogu poštedjeti muka time što ću zamoliti oca za pomoć, onda bih više voljela da idemo tim putem, jer nemam ni strpljenja niti snage rješavati to na bilo koji drugi način."

"A kad bih ti rekao da bih to više volio obaviti sam, bez njegove pomoći?" Prije nego je dospjela odgovoriti, on nastavi, "To je naš stan, Paola, a ne njegov."

"Misliš li to učiniti sam, na zakonit način, ili" - ovdje se u njezinom glasu osjetila još veća toplina - "ćeš to učiniti koristeći svoje vlastite prijatelje i veze?"

Brunetti se nasmiješio, što je bio siguran znak da je mir opet uspostavljen,

"Naravno da ću ih iskoristiti."

"Ah." reče ona, također se smiješeci, "to je već nešto sasvim drugačije." Njezin se osmijeh još više raširio i ona se u mislima već posvetila taktici. "Tko bi nam mogao pomoći?" upita ona, a svaka pomisao na njezinog oca bila je pometena iz prostorije.

"Imamo Ralla, iz Odbora za arhitekturu."

"Onog čiji sin dila drogu?"

"Koji je dilao drogu." ispravi je Brunetti.

"Što si mu napravio?"

"Uslugu." bilo je jedino što je Brunetti rekao.

Paola prihvati to i samo upita,

"Ali, kakve veze Odbor za arhitekturu ima s time? Zar nije ovaj kat izgrađen nakon rata?"

"Tako nam je kazao Battistini. Ali niži dio zgrade vodi se kao kulturno-povijesni spomenik, tako da bi na njega moglo djelovati štogod se dogodilo s ovim katom."

"A-ha." složi se Paola. "Još netko?"

"Vianello ima rođaka, arhitekta, koji radi u gradskoj upravi, mislim da radi u uredu koji izdaje građevinske dozvole. Zamolit ću Vianella da ga pita da vidi što može pronaći."

Oboje su sjedili tako neko vrijeme, sastavljajući popise usluga koje su bili učinili drugima u prošlosti i za koje bi mogli tražiti protuuslugu. Bilo je već gotovo podne prije nego su dovršili popis mogućih saveznika i složili se oko njihove vjerojatne korisnosti. Tek tada je Brunetti upitao, "Jesi li dobila moeche?"

Okrećući se, što je bila njezina višedesetljetna navika, nevidljivoj osobi za koju se pretvarala da prisluškuje najgore ispade njezina muža, ona upita,

"Jesi li ti to čula? Spremaju se na rušenje našega doma, a on samo razmišlja o rakovima?"

Uvrijeđeno, Brunetti prigovori:

"To nije sve o čemu razmišljam."

"Nego o čemu još razmišljaš?"

"O rižotu."

Djeci, koja su se vratila kući na ručak, su predočili stanje stvari tek nakon što su pojela i posljednjeg raka. Najprije su sve bacila na zafrkanciju. Kada su ih roditelji konačno uspjeli uvjeriti da je stan

doista u opasnosti, istoga trena su počela praviti planove za selidbu u novi dom.

"Možemo li kupiti kuću s okućnicom, tako da mogu imati psa?" tražila je Chiara.

Kada je vidjela izraze lica svojih roditelja, promijenila je svoj prohtjev u, "Ili mačku?"

Raffi nije iskazivao nikakvo zanimanje za kućne ljubimce i, umjesto toga, zatražio još jednu kupaonicu.

"Ako dobijemo još jednu kupaonicu, ti ćeš se vjerojatno useliti u nju i više nikad nećeš izaći iz nje, jer ćeš provesti život pokušavajući uzgojiti te svoje smiješne brčiče." reče Chiara – što je bilo prvo obiteljsko javno priznanje svijetle sjene koja je u posljednjih nekoliko tjedana postupno postajala sve vidljivija ispod nosa njezinog starijeg brata.

Osjećajući se vrlo slično UN-ovom mirotvorcu pod plavom kacigom, Paola je intervenirala. "Mislim da bi to bilo dovoljno za danas od vas dvoje. Ovo nije šala i ne želim slušati kako o tome govorite kao da jest."

Djeca su je pogledala, a zatim su se, poput para malih sovića koje sjede na grani i čekaju da vide koji će od obližnjih grabežljivaca prvi napasti, okrenule glave prema ocu.

"Čuli ste što je majka rekla." kazao im je Brunetti, što je bio siguran znak da su stvari ozbiljne.

"Oprat ćemo suđe." ponudi Chiara pomirljivo, iako je jako dobro znala da je ionako danas na nju red.

Raffi odgurne svoj stolac od stola i ustane. Uzeo je majčin tanjur, zatim očev, potom Chiarin, stavio ih na svoj, te ih sve odnio do sudopera. I što je još nevjerovatnije, otvorio je vodu i zasukao rukave svoje majice.

Poput praznovjernih seljaka u nazočnosti kakvog božanstva, Paola i Brunetti pobjegli su u dnevni boravak, ali tek nakon što je on bio pograbio bocu grappe i dvije čašice.

Natočio je bistru tekućinu u čašice i dodao jednu Paoli.

"Što ćeš raditi danas poslijepodne?" upita ona nakon prvog smirujućeg gutljaja.

"Vraćam se u Perziju." odgovori Brunetti. Izuvši cipele, zalegao je na kauč.

"Prilično buran odgovor na novosti koje nam je donio signor Rossi, rekla bih."

Potegla je još jedan gutljaj. "To je ona boca koju smo donijeli iz Belluna, zar ne?" Ondje su imali prijatelja, koji je s Brunettijem bio radio više od deset godina, ali koji je napustio policiju nakon što je ranjen u pucnjavi i vratio se kući kako bi preuzeo brigu o očevoj farmi. Svake jeseni bi sastavio pecaru i ispekao pedeset boca grappe, što je bila potpuno protuzakonita operacija. Boce je poklanjao rodbini i prijateljima.

Brunetti gucne još malo i uzdahne.

"U Perziju?" upita ona napokon.

On spusti svoju čašicu na niski stolić i uzme knjigu koju je bio napustio kada se pojavio signor Rossi. "Ksenofon." objasni on, otvarajući knjigu na označenoj stranici, vrativši se u drugu polovicu svog života.

"Grci su se uspjeli izvući, zar ne? I vratiti se kući?" upita ona.

"Nisam stigao još tako daleko." odgovori Brunetti.

Paolin glas poprimio je slabašan prizvuk.

"Guido, Ksenofona si pročitao najmanje dvaput otkad smo u braku. Ako ne znaš jesu li se vratili kući ili nisu, onda nisi pažljivo čitao ili imaš prve simptome Alzheimerera."

"Pretvaram se da ne znam što će se zbiti tako da više uživam u čitanju." objasni on i stavi naočale na nos. Otvorio je knjigu, pronašao mjesto gdje je stao te počeo čitati.

Paola je prilično dugo zurila u njega, natočila si još jednu čašicu grappe i ponijela je sa sobom u svoju radnu sobu, ostavljajući svoga muža Perzijancima.

4

Kako se obično dešava u ovakvim situacijama, ništa se nije dogodilo. To jest, iz Ufficio Catasto nije stigao nikakav dopis, niti ih je nazvao signor Rossi. Suočen s ovakvim mukom, a možda i pomalo praznovjieran, Brunetti nije ni pokušao razgovarati s prijateljima koji bi mu možda mogli pomoći razjasniti pravni status njegova doma. Iz ranog su proljeća prešli u pravo proljeće. Vrijeme je postajalo sve ljepše, pa su Brunettijevi počeli sve više vremena provoditi na svojoj terasi. Petnaestoga travnja prvi su put ručali na terasi, iako je u vrijeme večere opet bilo prehladno da jedu vani. Dani su se produljili, ali još uvijek nije bilo nikakvih promjena niti novosti glede sumnjive legalnosti doma Brunettijevih. Poput ratara koji žive u podnožju vulkana, čim bi se tlo prestalo tresti, oni bi se vratili svojim poljima, nadajući se da su ih bogovi koji upravljaju tim stvarima zaboravili.

S dolaskom sljedećeg godišnjeg doba, sve se više turista počelo slijevati u grad. A za njima je stizao i velik broj Cigana. Cigane su sumnjičili za mnoštvo provala u gradovima, ali sada su ih počeli optuživati i za džeparenje i sitna ulična razbojstva. Kako su ti prekršaji predstavljali gnjavažu za turiste, koji su pak glavni izvor gradskih prihoda, a ne tek za domaće stanovništvo, Brunetti je dobio zadatak da vidi može li se štogod učiniti s tim u svezi. Džepari su bili premladi da bi im se sudilo; uvijek bi ih opet uhićivali i prebacivali u questuru, gdje bi od njih tražili da predaju isprave. Kada se za onih par koji su imali isprave ustanovilo da su maloljetni, prekorili su ih i oslobodili. Mnogi su se u questuru vraćali već sutradan; a većina ih je bila natrag istoga tjedna. Budući da je, prema Brunettiju, jedino rješenje bilo da se promijeni zakon što se tiče maloljetnih delinkvenata ili da ih se protjera iz zemlje, bilo mu je teško napisati svoje izvješće.

Sjedio je za svojim pisaćim stolom, posvetivši svoje misli nastojanju da izbjegne ustvrđivanje činjenica koje su same po sebi jasne, kada je zazvonio telefon na njegovu stolu.

"Brunetti." javi se on i jednim pokretom otvori treću stranicu popisa imena onih koji su bili uhićeni zbog sitnih krađa u posljednja dva mjeseca.

"Commissario?" upitao gaje muški glas.

"Da."

"Ovdje Franco Rossi."

Njegovo ime nije moglo biti uobičajenije za jednog Venecijanca, kao "Ivan Horvat." tako da je Brunettiju trebalo nekoliko trenutaka da prebere po pamćenju i sjeti se raznih mjesta na kojima je mogao sresti nekog Franca Rossija, i tek tada mu je pao na pamet Ufficio Catasto.

"Ah, nadao se da ćete me nazvati, signor Rossi." s lakoćom je slagao. Zapravo se nadao da je signor Rossi nekim čudom netragom nestao, odnoseći sa sobom i Ufficio Catasto i sve njegove spise. "Ima li kakvih novosti?"

"Kakvih novosti?"

"O stanu." reče Brunetti, pitajući se kakve bi druge novosti mogao očekivati od signora Rossija.

"Ne, nema nikakvih novosti." odgovori Rossi. "Ured je zaprimio izvješće i razmotrit će ga."

"Imate li ikakvih naznaka kada bi ured mogao uzeti predmet u razmatranje?" upita Brunetti plaho, kao da se ustručava.

"Ne, žao mi je, nemam. Nikad se ne zna kada će se kojim predmetom pozabaviti."

Rossijev je odgovor bio odrješit i oštar.

Brunettija je u tom trenutku zapanjila činjenica da bi Rossijeve riječi bile primjenjive gotovo kao slogan kojim se moglo opisati djelovanje većine ureda gradske uprave s kojima je imao posla i kao građanin i kao policajac.

"Trebate li možda još kakve podatke?" upita on, i dalje ljubazno, svjestan činjenice da bi u nekoj daljoj budućnosti mogao zatrebati signora Rossija, njegovu dobru volju, a možda čak i stvarnu pomoć.

"Riječ je o nečem drugom." reče Rossi. "Spomenuo sam Vaše ime nekim ljudima, pa su mi rekli gdje radite."

"Da, i kako Vam mogu pomoći?"

"Riječ je o nečem ovdje u uredu." reče on, a zatim se zaustavi i ispravi, "zapravo, ne ovdje, jer nisam u uredu. Ako shvaćate što mislim reći."

"A gdje ste, signor Rossi?"

"Na ulici. Zovem Vas sa svog telefonina. Nisam Vas htio zvati iz ureda." Signal mobitela je oslabio i kada se Rossijev glas opet

mogao čuti, izgovarao je, "... zbog toga što sam Vam želio reći."

Ako je u tome stvar, signor Rossiju bi bilo bolje da nije koristio svoj telefonino, jer mobitel je otvoren javnosti poput rastvorenih novina.

"Je li to što mi želite reći važno, signor Rossi?"

"Da, mislim da jest." reče Rossi tišim glasom.

"Onda mislim da bi bilo bolje da pronađete telefonsku govornicu i nazovete me s nje." predloži mu Brunetti.

"Molim?" upita Rossi s nelagodom u glasu.

"Nazovite me s javne govornice, signore. Neću se micati odavde i čekat ću Vaš poziv."

"Hoćete reći da ovaj moj poziv nije siguran?" upita Rossi, a Brunetti mu je u glasu prepoznao istu stegnutost koja ga je gušila i kada je odbio izaći na terasu Brunettijeva stana.

"Pretjerujete." reče Brunetti, pokušavajući zvučati smireno i ohrabrujuće. "Ali neće biti problema ako me nazovete s telefonske govornice, a pogotovo ako me nazovete na moj izravni broj, a ne preko centrale." Izdiktirao je broj Rossiju, a potom ga ponovio dok ga je, bio je siguran u to, mladić zapisivao.

"Moram nabaviti kovanice ili kupiti telefonsku karticu." reče Rossi, a zatim, nakon kratke stanke, Brunetti pomisli da je čuo kako ovaj prekida vezu, ali glas je doplutao iz daljine, kao da je Rossi rekao, "Nazvat ću Vas."

"Dobro. Čekam." zaustio je Brunetti, ali čuo je škljocaj u slušalici i prije nego lije stigao završiti misao.

Što li je to signor Rossi otkrio u Ufficio Catasto? Mito kojim je plaćeno da neki bezobrazno točan nacrt jednostavno nestane iz nekog spisa, a da se drugi, mnogo inventivniji, umetne na njegovo mjesto? Mito plaćeno građevinskom inspektoru? Pomisao da bi državni službenik mogao biti šokiran ovakvim stvarima, štoviše, da bi pozvao policiju, tjerala je Brunettija na smijeh. Koji je vrag tim ljudima iz Ufficio Catasto da uposle ovakvo nevinašce?

Sljedećih nekoliko minuta, dok je Brunetti čekao da ga Rossi nazove, pokušao je razmotriti kakve bi koristi mogao imati ako pomogne signor Rossiju u svezi s time što je ovaj otkrio. S grižnjom savjesti - iako vrlo slabom - Brunetti je shvatio da svakako kani iskoristiti signor Rossija, da će si dati truda da pomogne mladiću i da će se posebno posvetiti njegovom problemu, kakav god on bio,

znajući da će ga moći upisati u svoju knjigu kao dužnika. Ovako, ako ništa drugo, kakvu god uslugu zatraži zauzvrat, pisat će se na njegov račun, a ne na račun Paolina oca.

Pričekao je desetak minuta, ali telefon nije zazvonio. A kada je zazvonio, pola sata kasnije, na drugom kraju žice bila je signorina Elletra, tajnica njegovog nadređenog, koja je pitala želi li da mu donese fotografije i popis nakita pronađenog na kopnu, u karavanu jednoga od romske djece koja su bila uhićena prije dva tjedna. Majka je ustrajala u tome da su svi komadi nakita njezini, da su u obitelji već naraštajima. Znajući vrijednost tih dragulja, to je bila prilično nevjerojatna tvrdnja. Jedan od komada nakita, Brunettiju je bilo poznato, već je bio prepoznao jedan njemački novinar kao nakit ukraden iz njegova stana prije više od mjesec dana.

Bacio je pogled na svoj ručni sat i vidio da je prošlo pet sati.

"Ne, signorina, nemojte se gnjaviti. To može pričekati do sutra."

"U redu, commissario." reče ona. "Možete ih preuzeti kad svratite ovamo dolje."

Ona je načinila stanku, a on je čuo šuštanje papira na drugom kraju žice. "Ako me više ne trebate, ja bih pošla kući."

"A vice-questore?" upita Brunetti, pitajući se kako li se ona usuđuje otići s posla više od sata prije kraja radnog vremena.

"Izašao je prije ručka." odgovori ona neutralnim glasom. "Rekao je da ide na ručak s questoreom, i mislim da nakon ručka idu zajedno u questoreov ured."

Brunetti se pitao ustaje li njegov nadređeni, Patta, kada razgovara sa svojim nadređenim. Pattini izleti u polja moći nikada nisu donijeli ništa dobra ljudima zaposlenima u questuri: obično bi njegov pokušaj razmetanja vlastitom fanatičnom energijom kao posljedicu imalo uvođenje novih planova i smjernica, koje je valjalo hitro provoditi, a potom na kraju napustiti, kada bi se ispostavilo da su te smjernice uzaludne ili zalihosne.

Poželio je signorini Elettri ugodnu večer i spustio slušalicu. Sljedeća je dva sata čekao da zazvoni njegov telefon. Napokon, nešto poslije sedam, izašao je iz svoga ureda i sišao dolje do policajaca u odorama.

Pucetti je sjedio za stolom dežurnog, s knjigom rastvorenom pred sobom, brade oslonjene na dvije šake, pogleda spuštenu na tekst.

"Pucetti?" reče Brunetti odmah na vratima.

Mladi je policajac podigao pogled i, spazivši Brunettija, istoga trena skočio na noge.

Brunettiju je bilo drago što vidi da se, prvi put otkad je počeo raditi u questuri, mladi policajac uspio oduprijeti porivu da salutira.

"Idem kući, Pucetti. Ako me netko nazove, jedan muškarac, molim Vas, dajte mu moj kućni telefonski broj i zamolite ga da me nazove doma, hoćete li?"

"Naravno, gospodine." odgovorio je mladi policajac i ovaj put salutirao.

"Što to čitate?" upita Brunetti.

"Zapravo i ne čitam, gospodine. Učim. To je gramatika."

"Gramatika?"

"Da, gospodine. Ruskog jezika."

Brunetti je bacio pogled dolje na otvorene stranice. I doista, ćirilčna slova protezala su se s kraja na kraj stranice. "Zašto proučavate rusku gramatiku?" upitao je Brunetti, a zatim dodao, "Naravno, ako Vas smijem pitati."

"Svakako, gospodine." reče Pucetti s blagim smiješkom na licu. "Moja djevojka je Ruskinja i želim s njom razgovarati na njezinom materinjem jeziku."

"Nisam znao da imate djevojku, Pucetti." reče Brunetti, razmišljajući o tisućama ruskih prostitutki koje su preplavljivale Zapadnu Europu i nastojeći zadržati neutralan ton.

"Imam, gospodine." reče on, još šire se nasmiješivši.

Brunetti se odvažio.

"Što ona radi u Italiji? Je li zaposlena?"

"Predaje ruski i matematiku u srednjoj školi koju pohađa moj mlađi brat. Tamo sam je upoznao, gospodine."

"I koliko je dugo poznajete?"

"Šest mjeseci."

"To zvuči ozbiljno."

I opet, momak se nasmiješio, a Brunettija je zapanjilo koliko je dražesno izgledao.

"Mislim da jest ozbiljno, gospodine. Njezina obitelj ovoga ljeta dolazi ovamo, pa me ona želi upoznati s njima."

"I tako, učite?" upita on, kimajući glavom prema knjizi.

Pucetti prođe rukom kroz kosu.

"Rekla mi je da im se ne sviđa zamisao da im se kći uda za policajca: i otac i majka su kirurzi, znate. Pa sam pomislio da bi mi možda pomoglo kada bih mogao razgovarati s njima, barem malo. A kako ne govorim ni njemački niti engleski, palo mi je na pamet kako bih im mogao pokazati da nisam tek neki glupi murjak kada bih mogao s njima razgovarati na ruskom."

"To zvuči vrlo mudro. Dobro, ostavljam Vas Vašoj gramatici." reče Brunetti.

Okrenuo se da pođe, a za leđima mu je Pucetti dobacio, "Da svedanja."

Ne znajući beknuti ni riječ ruskoga, Brunetti mu nije mogao uzvratiti istom mjerom, ali mu je poželio laku noć i napustio zgradu. Žena predaje matematiku, a Pucetti uči ruski kako bi mogao zadovoljiti njezine roditelje. Vraćajući se kući, Brunetti je te misli premetao po glavi, pitajući se nije li on sam, na kraju krajeva, ništa drugo do li glupi murjak.

Petkom Paola nije morala odlaziti na sveučilište, tako da bi obično provodila poslijepodneva pripravlajući neko posebno jelo. Svi članovi obitelji petkom su očekivali nešto posebno, i te večeri nisu bili razočarani. Kod mesara iza dijela tržnice u kojem se prodavalo povrće bila je pronašla janjeći but, a pripremila ga je s krumpirićima posutim ružmarinom, tikvicama tri-Jolatama i mladim mrkvicama skuhanima u umaku tako slatkim da ih je Brunetti mogao nastaviti jesti i za desert, da za kraj nisu poslužene pečene kruške u bijelom vinu.

Nakon večere legao je, sličan nasukanom kitu, na svoje uobičajeno mjesto na kauču, dopuštajući si kapljicu Armagnaca, i to tako da jedva da je konjakom oplahnio tu čašicu toliko malenu da je gotovo nije ni bilo.

Kada mu se Paola pridružila nakon što je poslala djecu u njihove sobe - ozbiljno im priprijetivši, što su djeca i očekivala - neka se pozabave svojim zadaćama, sjela je i, u tim stvarima mnogo poštenija od njega, natočila si Armagnac u poštenu čašu.

"Bože, kako je ovo dobro." reče ona nakon prvog gutljaja.

Kao u nekom snu, Brunetti reče,

"Znaš tko me nazvao danas?"

"Ne, tko?"

"Franco Rossi. Onaj iz Ufficio Catasto."

Sklopila je oči i zabacila glavu priljubivši leđa o naslon.

"Oh, bože, a ja sam mislila da je sve gotovo ili jednostavno nestalo." Nakon nekog vremena, upitala je, "Što ti je rekao?"

"Nije zvao zbog stana."

"Pa zbog čega drugog bi te onda zvao?" Prije nego li je dospio odgovoriti, ona upita,

"Nazvao te na posao?"

"Tako je. I to je ono što mi je bilo čudno. Kada je bio ovdje u stanu, nije znao da radim u policiji. Pitao me, no dobro, kao da me pitao čime se bavim, a ja sam mu samo rekao da sam studirao pravo."

"Obično to činiš?"

"Da." Nije joj pružio nikakvo daljnje objašnjenje, a ona ga nije niti tražila.

"Ali on je nekako saznao."

"Tako mi je kazao. Netko koga poznaje mu je to rekao."

"Što je htio?"

"Nemam pojma. Zvao me sa svog telefonina, a kako je zvučao kao da mi kani reći nešto što nije htio da se pročuje u javnosti, predložio sam mu neka me nazove s javne telefonske govornice."

"I?"

"Nije me nazvao."

"Možda se predomislio."

Brunetti je slegnuo ramenima onako kako čovjek pun janjetine, zavaljen na kauču, može slegnuti ramenima.

"Ako je važno, nazvat će on već." reče ona.

"Pretpostavljam da hoće." reče Brunetti. Razmišljao je o tome da uzme još jedan, najmanji mogući gutljajčić Armagnaca, ali umjesto toga odlučio je dremnuti pola sata.

Kada se probudio, svaka pomisao na Franca Rossija bila mu je isparila iz glave, a jedino za čime je žudio bio je taj gutljaj Armagnaca prije nego se otputi hodnikom prema vlastitoj postelji.

5

Kako se Brunetti bio pribojavao, u ponedjeljak je na vidjelo imao izaći ishod razgovora vođenog tijekom ručka između vice-questorea Patte i questorea. Poziv je stigao oko jedanaest, nedugo po Pattinom dolasku u questuru.

"Dottore?" signorina Elettra dozvala ga je s vrata njegova ureda i on je brzo podigao pogled i vidio je kako stoji ondje, s plavim koricama u jednoj ruci. U tom trenutku se zapitao je li boju korica izabrala tako da se slaže s bojom njezine haljine.

"Ah, dobro jutro, signorina." reče on, mašući joj rukom neka priđe njegovu stolu. "Je li to popis ukradenog nakita?"

"Da, zajedno s fotografijama." odgovori ona predajući mu spis. Vice-questore me zamolio da Vam kažem da želi razgovarati s Vama danas prijepodne." U njezinom glasu nije bilo naznaka da u toj poruci vrebala opasnost, tako da je Brunetti samo kimnuo glavom dajući do znanja da je poruku primio. Ostala je gdje je stajala, i on otvori spis. Četiri fotografije u boji bile su zaklamane za stranicu, a na svakoj od njih jedan komad nakita, tri prstena i detaljno izrađena zlatna narukvica, koja je sadržavala nešto nalik na niz sitnih smaragda.

"Izgleda kao da je bila pripremljena za pljačku." reče Brunetti, iznenađen time da bi itko dao načiniti nešto nalik studijskim fotografijama nakita i tako odmah postati sumnjiv osiguravajućim društvima.

"Nisu li svi." upita ona.

Brunetti podigne pogled, niti ne pokušavajući prikriti svoje iznenađenje.

"Ma, ne možete to misliti ozbiljno, signorina."

"Možda bih i trebala, osobito zato što radim ovdje, ali svakako mogu misliti ozbiljno." I prije nego li joj je dospio postaviti pitanje, ona nastavi, "Ljudi samo o tome pričaju."

"Ovdje ima manje zločina nego u bilo kojem drugom gradu u Italiji. Samo pogledajte statistike." reče on gorljivo.

Nije prevrnula očima prema nebesima, ali se zadovoljila time da kaže,

"Ne mislite valjda da one prikazuju ono što se doista događa ovdje, dottore?"

"Kako to mislite?"

"Što mislite, koliko provala ili pljački bude doista prijavljeno?"

"Upravo sam Vam rekao. Vidio sam statističke podatke. Svi smo ih vidjeli."

"Te statistike nemaju veze sa zločinom, gospodine. Barem biste Vi to trebali znati."

Kada je Brunetti odbio progutati njezin mamac, ona upita, "Ne vjerujete valjda da se ljudima da gnjaviti s time da policiji prijave zločine?"

"Pa, možda ne baš svi, ali sam siguran da većina građana prijavljuje zločine."

"A ja sam sigurna da ih većina ne prijavljuje." reče ona sliježući ramenima, i ta je kretnja ublažila njezin stav, ali ne i njezin glas.

"Možete li mi dati razloge zašto vjerujete u to?" upitao je Brunetti, polažući korice na svoj stol.

"Poznajem troje ljudi u čije je stanove provaljeno u posljednjih nekoliko mjeseci, a oni to nisu prijavili." Čekala je da Brunetti nešto kaže, a kako je on šutio, ona nastavi, "Ne, jedan od njih je to prijavio policiji. Otišao je dolje do karabinjerske postaje kod San Zaccarije, i prijavio da je opljačkan, a dežurni narednik rekao mu je da se vrati sutradan i prijavi zločin, jer poručnika nema cijeli dan, a on je bio jedini koji je znao ispuniti prijave razbojstava."

"I je li se vratio?"

"Naravno da nije. Čemu?"

"Nije li to prilično negativan stav, signorina?"

"Naravno da je negativan." ispali ona daleko drskije no inače. "Pa kakav stav očekujete da imam?" Začuvši koliko je žara u njezinu glasu, uгода koju je sa sobom obično unosila u prostoriju jednostavno je isparila, a Brunetti je osjetio istu onu iscrpljujuću tugaljivost kakvu je osjećao svaki put kada bi se on i Paola sporječkali.

Pokušavajući se osloboditi toga osjećaja, bacio je pogled dolje na fotografije i upitao,

"Koji komad je imala Ciganka?"

Signorina Elettra, kojoj je isto tako pao kamen sa srca kada je Brunetti promijenio temu razgovora, nagnula se nad fotografije i pokazala prstom na narukvicu.

"Vlasnica ju je prepoznala. I posjeduje izvorni račun u kojem je narukvica opisana.

Sumnjam da će to išta promijeniti ili biti od velike pomoći, ali rekla mi je da je vidjela tri cigana na Campu San Fantin onog poslijepodneva kada je njezin stan opljačkan."

"Ne." složi se Brunetti. "Neće biti ni od kakve koristi."

"Što to?" upita ona retorički.

U uobičajenim okolnostima, Brunetti bi iznio kakvu laganu primjedbu kojom bi naznačio da je zakon jednak kako za Cigane, tako i za sve ostale, ali nije želio ugroziti opuštenost koja je bila uspostavljena između njih dvoje. Umjesto toga, on upita,

"Koliko je star dječak?"

"Njegova majka kaže da mu je petnaest, ali naravno da ne postoje nikakve isprave, nema izvoda iz matične knjige rođenih, nema podataka iz škole, tako da može imati između petnaest i osamnaest godina. Dokle god ona tvrdi da ima petnaest godina, ne može mu se suditi, tako da se još nekoliko godina jamačno može izvući od kazne kakav god prekršaj počinio." Brunetti je opet uočio živi plamen njezine srdžbe i odmah skrenuo kako bi ga izbjegao.

"Hmmm." promrmljao je, zatvarajući spis. "O čemu vice-questore želi razgovarati sa mnom? Što Vi mislite?"

"Vjerojatno o nečemu o čemu je razgovorao na sastanku s questoreom." Iz njezina se glasa ništa nije dalo zaključiti.

Brunetti glasno uzdahne i ustane; iako je cigansko pitanje između njih dvoje ostalo nerazriješeno, njegov je uzdah bio dovoljan da na njezino lice donese osmijeh.

"Doista, dottore, nemam pojma. Samo me zamolio da Vam kažem da bi Vas htio vidjeti."

"Onda ću otići da vidim što hoće." Zastao je na vratima kako bi nju prvu propustio, a zatim su rame uz rame sišli stubama, pa prema Pattinom uredu i njezinoj sićušnoj prostorijici ispred njega.

Njezin je telefon zvonio kada su ušli, pa se ona nagnula preko stola da dohvati slušalicu i javi se.

"Ured vice-questore Patte." reče ona. "Da, dottore, jest. Odmah ću Vas spojiti."

Pritisnula je jedan od gumba na boku telefonskog kućišta i spustila slušalicu. Podigavši pogled prema Brunettiju, pokazala je rukom prema Pattinim vratima. "Gradonačelnik.

Morat ćete pričekati dok..." Telefon je opet zazvonio i ona se javila. Prema brzom pogledu koji mu je uputila, Brunetti je shvatio da je riječ o privatnom pozivu, tako da je pokupio jutarnje izdanje Il Gazzettino, koje je ležalo presavijeno na njezinu stolu i otišao do prozora kako bi ga ondje prelistao. Bacio je brz pogled prema Elettri, i njihovi su se pogledi sreli. Nasmiješila se, privukla uredski stolac, približila slušalicu usnama i počela govoriti. Brunetti je iskoračio na hodnik.

Bio je izvadio drugi prilog u novinama, koji nije imao vremena pročitati toga jutra.

Gornja polovica prve stranice bila je posvećena tekućem preispitivanju - toliko kilavom da ga nitko ne bi mogao zvati istragom - postupka dodjele obnoviteljskih poslova na kazalištu La Fenice. Nakon silnih godina rasprava, optužaba i protuoptužaba, čak i oni rijetki ljudi koji su mogli pratiti što se i kada događa bili su izgubili svako zanimanje za činjenice i svaku nadu da će se obećana obnova ikada dogoditi. Brunetti je rastvorio novine i pogledom preletio preko članaka na dnu stranice.

Lijevo je bila jedna fotografija; prepoznao je lice, ali ga nije mogao smjestiti u pravi kontekst sve dok nije pročitao potpis ispod slike: "Francesco Rossi, gradski mjernik, u komi nakon pada sa skele."

Brunettijeva šake čvršće su stegnule stranice novina. Skrenuo je pogled, pa ga vratio na priču ispod fotografije.

Francesco Rossi, mjernik uposlen u Ufficio Catasto, u subotu poslijepodne pao je sa skele ispred jedne zgrade u Santa Croceu, gdje je provodio nadzor jednog obnoviteljskog zahvata. Rossi je prevezen na odjel hitne pomoći u Ospedale Civile, gdje je njegovo stanje opisano kao "riservato."

Davno prije no što je postao policajcem, Brunetti je bio prestao vjerovati da postoji slučajnost. Znao je da se stvari događaju zato što su se prije dogodile neke druge stvari.

Otkad je postao policajcem, ovome je dodao uvjerenje da su veze između događaja, odnosno barem onih događaja koje je on po dužnosti razmatrao, rijetko kada bile nedužne.

Franco Rossi nije bio ostavio bogznakakav dojam na Brunettija, osim u onom trenutku na rubu panike, kada je bio podigao ruku, obrambeno, kao da želi odgurnuti Brunettijev poziv da izađe na terasu i baci pogled na prozore kat niže. U tom jednom jedinom trenutku, i samo tada, bio je prestao biti uporni, bezbojni birokrat koji zna samo recitirati propise koje primjenjuje njegov odjel, i bio je postao, u Brunettijevim očima, čovjek poput njega, ispunjen slabostima koje nas čine ljudima.

Ni u jednom trenutku nije Brunettiju palo na pamet da je Franco Rossi bio pao s tih skela. Niti je gubio vrijeme razmatrajući mogućnost da se Rossijev telefonski poziv ticao minornih problemčića u njegovu uredu, a koje je netko otkrio pokušavajući na protuzakonit način ishoditi građevinsku dozvolu.

S ovakvim čvrstim uvjerenjima u glavi, Brunetti je opet stupio u ured signorine Elette i položio novine na njezin pisaći stol. Njezina su leđa bila nepomična i okrenuta prema njemu, a ona se tiho smijala nečemu što joj je netko izgovarao u slušalicu. Ne trudeći se privući njezinu pozornost i uopće ne misleći na Pattin poziv, Brunetti je izašao iz questure, uputivši se prema Ospedale Civile.

6

Dok se približavao bolnici, Brunetti se uhvatio u razmišljanju o tome koliko ga je puta posao dovodio ovamo; i nije se toliko prisjećao određenih ljudi koje je bio posjetio, koliko se sjećao kada je, poput Dantea, prolazio kroz razjapljene vratnice iza kojih je vrebala bol, patnja i smrt. S godinama je počeo sumnjati kako, bez obzira koliko snažna bila tjelesna bol, je emotivna patnja koja okružuje tu bol često daleko gora. Zatresao je glavom kako bi razbistrio misli, oklijevajući da uđe unutra s takvim bijednim promišljajima već u glavi.

Kod vratara se Brunetti raspitao gdje može pronaći Franca Rossija, koji je ranjen pri padu ovoga vikenda. Vrtar, tamnobradi muškarac koji se Brunettiju činio odnekud poznatim, upitao ga je zna li na koji je odjel signor Rossi upućen: Brunetti nije imao pojma, ali je pretpostavio da je ovaj vjerojatno na Intenzivnoj njezi. Vrtar je obavio kratak telefonski razgovor, pa još jedan. Nakon kratke razmjene rečenica, rekao je Brunettiju da signor Rossi nije ni na odjelu intenzivne njege niti na odjelu hitne pomoći.

"Onda možda na Neurologiji?" predloži Brunetti. Smirenom učinkovitošću višegodišnjeg iskustva, vrtar je nazvao sljedeći broj iz glave, ali s istim ishodom.

"Pa gdje bi onda mogao biti?" upita Brunetti. "Jeste li sigurni da su ga dovezli ovamo?" upita vrtar.

"Tako je pisalo u Il Gazzettinu."

Ako vrtarev naglasak već nije bio Brunettiju govorio da je vrtar Venecijanac, onda je pogled koji mu je uputio kao odgovor jamačno bio. Međutim, jedino što je izgovorio bilo je,

"Ozlijedio se pri padu?" Kada mu je Brunetti kimnuo glavom, ovaj predloži, "Dajte da pokušam na Ortopediji." Nazvao je još jedan broj i dao Rossijevo ime. Štogaod su mu s druge strane žice odgovorili, nagnalo ga je da baci brz pogled prema Brunettiju. Slušao je jedan trenutak, pokrio slušalicu rukom, pa upitao Brunettija, "Vi ste mu rođak?"

"Ne."

"Što ste mu onda? Prijatelj?"

Bez oklijevanja, Brunetti potvrdi.

"Da."

Vratar je izgovorio još nekoliko riječi u slušalicu, zatim odslušao svog sugovornika, pa spustio slušalicu. Još jedan trenutak je zadržao pogled na telefonu, a zatim podigao oči prema Brunettiju.

"Žao mi je što Vam to moram reći, ali Vaš je prijatelj jutros preminuo."

Brunetti je osjetio udarac a zatim i naznaku iznenadne boli koju bi bio osjetio da mu je bio umro pravi prijatelj. Ali sve što je mogao reći bilo je,

"Ortopedija?"

Vratar je samo blago slegnuo ramenima kako bi se ogradio od bilo kakve obavijesti koju je bio primio ili prosljedio.

"Rekli su mi da su ga odnijeli onamo zato što su mu obje ruke bile polomljene."

"Ali od čega je umro?"

Vratar je napravio stanku, kao da Rossiju oda je počast minutom šutnje.

"Sestra mi nije rekla. Ali možda bi Vama rekli nešto više ako biste otišli na odjel i popričali s njima. Znae doći do Ortopedije?"

Znao je. Dok se okretao od stola, vratar reče,

"Žao mi je zbog Vašeg prijatelja, signore."

Brunetti kimne u znak zahvalnosti i krene kroz ulazno predvorje s visokim svodovima, slijep na tu ljepotu. Svjesnim naporom volje spriječio je samog sebe da broji, poput krunice, priče koje je bio čuo o legendarnoj neučinkovitosti bolnice. Rossija su bili odvezli na Ortopediju, i ondje je i umro. I to je bilo sve o čemu je trebao razmišljati ovoga trena.

Znao je da u Londonu i Washingtonu neki mjuzikli igraju već godinama. Glumci su se mijenjali, novi glumci preuzimali su uloge od onih koji su odlazili u mirovinu ili prelazili u druge predstave, ali radnje i kostimi ostajali su isti, iz godine u godinu.

Brunettiju se činilo da se ovdje događalo gotovo ista stvar: pacijenti su se mijenjali, ali njihovi kostimi i opći dojam bijede koja ih je okruživala nisu. Muškarci i žene strugali su papučama ispod arkada i stajali za šankom u kućnim haljinama i pidžamama, pridržavajući se na štakama i oslanjajući se na zagipsane udove, dok su se iste priče

prepričavale bez kraja: neki od igrača prešli su na druge uloge. Neki, poput Rossija, napustili su pozornicu.

Kada je stigao na Ortopediju, pronašao je sestru s vanjske strane vrata, kako ljenčari na vrhu stuba i puši. Kad joj se približio, ugasila je cigaretu u papirnoj čašici koju je držala u drugoj ruci te otvorila vrata, uputivši se natrag na odjel.

"Oprostite." reče Brunetti, slijedeći je brzo u stopu kroz vrata.

Bacila je papirnatu čašu u metalni koš za papir i okrenula se kako bi ga pogledala.

"Da?" upita ona, jedva ga i gledajući.

"Došao sam vidjeti Franca Rossija." reče on. "Vratar mi je rekao da je on ovdje."

Dobro ga je pogledala i njezina je profesionalna krutost omekšala, kao da zbog svoje bliskosti sa smrću zavrjeđuje bolji tretman.

"Jeste li njegov rođak?" upita ona.

"Ne, prijatelj."

"Žao mi je zbog Vašeg gubitka." reče, a u njezinom tonu nije bilo ni traga profesiji, već samo iskreno priznanje ljudske boli.

Brunetti joj zahvali, a zatim upita,

"Što se dogodilo?"

Polako se udaljavala, a Brunetti je hodao uz nju, pretpostavljajući da ga vodi prema Francu Rossiju, njegovom prijatelju Francu Rossiju.

"Dovezli su ga ovamo u subotu poslijepodne." objasni ona. "Već dolje, kada su ga pregledavali, vidjeli su da su mu obje ruke polomljene, pa su ga poslali ovamo."

"Ali, u novinama je pisalo da je bio u komi."

Ona je oklijevala, a zatim odjednom krenula brže hodati prema paru pokretnih vrata na kraju hodnika.

"Ne mogu o tome ništa reći. Ali bio je u nesvijesti kada su ga dopremili k nama."

"U nesvijesti od čega?"

Opet je zastala, kao da razmišlja o tome koliko toga mu smije reći.

"Sigurno je udario glavom pri padu."

"S koje je visine pao? Znete li to?"

Zatresla je glavom i rukom odgurnula vrata, propuštajući Brunettija neka prođe ispred nje u veliku prostoriju na čijem se jednom kraju

nalazio pisaći stol, za kojime sada nije bilo nikoga.

Kada je osjetio da mu neće odgovoriti na pitanje, on upita,

"Je li bio teško ranjen?"

Zaustila je da mu odgovori, a zatim rekla,

"Morat ćete to pitati nekog od liječnika."

"Je li to uzrok njegove smrti, rana na glavi?"

Nije znao pričinja li mu se to, ali izgledalo je kao da sa svakim njegovim pitanjem ona biva sve ukočenijom i uspravnijom, a njezin glas postaje sve profesionalnijim i hladnijim.

"I to ćete morati pitati liječnike."

"Ali ja i dalje ne razumijem zašto su ga dovezli ovamo gore." reče Brunetti.

"Zbog njegovih ruku." reče ona.

"Ali ako mu je glava..." počeo je govoriti Brunetti, ali sestra mu je okrenula leđa i uputila se prema drugim pokretnim vratima lijevo od pisaćeg stola.

U trenutku kada je stigla do stola, osvrnula se i doviknula preko ramena. "Možda Vam to mogu objasniti dolje. U Hitnoj. Tražite dottora Carrara." i nestane.

Učinio je kako mu je i rekla i brzo se spustio dolje. U Hitnoj službi objasnio je sestri da je prijatelj Franca Rossija, čovjeka koji je bio umro nakon što je viđen na odjelu, te je zamolio da razgovara s dottor Carrarom. Upitala ga je kako se zove i rekla mu neka pričeka dok ona porazgovara s liječnikom. Otišao je do jedne od plastičnih stolica poredanih uza zid i sjeo, iznenada osjetivši silan umor.

Nakon desetak minuta, muškarac u bijelom kaputiću odgurnuo je rukom pokretna vrata koja su vodila u ordinaciju i načinio nekoliko koraka prema Brunettiju te se zaustavio. Stajao je tako s rukama zabijenim u džepove kaputića i bilo je očito da očekuje da Brunetti priđe njemu. Bio je nizak i hodao njišući se agresivno, onako kako mnogi muškarci njegova stasa čine. Imao je čvstu sijedu kosu koju je začješljavao unatrag i zalizivao je uljem, i zacrvenjene obraze koji su više govorili o njegovoj ljubavi prema piću nego o njegovu zdravlju. Brunetti je pristojno ustao i krenuo prema liječniku. Bio je najmanje za glavu viši od njega.

"Tko ste Vi?" upitao je Carraro, gledajući uvis prema drugom muškarcu, a na njemu se jasno vidjelo kako je cijeloga života kivan

zbog toga.

"Kako Vam je sestra vjerojatno već rekla, dottore, ja sam prijatelj signor Rossija." predstavi se Brunetti.

"Gdje mu je obitelj?" upita doktor.

"Ne znam. Jeste li ih nazvali?"

Liječnikova kivnost preobrazila se u razdraženost, koju je bez sumnje izazvala pomisao da postoji netko toliko glup da pomisli kako on nema pametnijeg posla nego da sjedi i telefonira obiteljima umrlih. Nije odgovorio, već je, umjesto toga, upitao,

"Što hoćete?"

"Želio bih znati koji je uzrok smrti signor Rossija." Brunetti odgovori mirnim glasom.

"Što se to Vas tiče?" nije popuštao liječnik.

U bolnici nisu imali dovoljno osoblja, često je Il Gazzettino podsjećao svoje čitatelje. "Bolnica je bila pretrpana, tako da su mnogi liječnici radili i prekovremeno.

"Jeste li Vi bili na dužnosti, kada su Rossija dovezli ovamo, dottore?" pitao je Brunetti dajući istovremeno i odgovor.

"Pitao sam Vas tko ste." reče liječnik glasnije.

"Zovem se Guido Brunetti." odgovori on smireno. "U novinama sam pročitao da je signor Rossi završio u bolnici, pa sam ga došao posjetiti da vidim kako je. Vrtarar mi je rekao da je umro i zato sam došao ovamo."

"Zašto?"

"Kako bih saznao uzrok njegove smrti." reče Brunetti, a zatim doda, "između ostalog."

"Između kojeg ostalog?" zahtijevao je liječnik, a lice mu je poprimilo boju za koju vam nije trebao liječnik da je shvatite ozbiljno.

"Da ponovim, dottore." reče Brunetti s pretjerano uljudnim osmijehom na licu,

"Volio bih znati što je uzrokovalo njegovu smrt."

"Rekli ste da ste njegov prijatelj, zar ne?"

Brunetti kimne.

"Onda nemate pravo to znati. Ne smijemo reći nikome osim članovima najuže obitelji."

Kao da nije čuo što mu liječnik govori, Brunetti nastavi,

"Kada će biti obavljena razudba, dottore?"

"Razud... molim?" upita Carraro, naglašavajući jasnu apsurdnost Brunettijeva upita.

Kako Brunetti nije odgovarao, Carraro se okrene na peti i krene prema vratima, svojim razmetljivim hodom jasno iskazujući profesionalni prezir prema laicima i njihovoj gluposti.

"Kada će biti obavljena razudba?" ponovio je Brunetti, ovaj put preskočivši Carrarovu titulu.

Doktor se okrenuo na peti kao na osi, ne bez naznake melodrame u tom pokretu, i brzim se hodom zaputio prema Brunettiju.

"Razudba će se dogoditi kada zdravstvena uprava ove bolnice odluči, signore. I nekako ne mislim da će Vas zamoliti da ikako sudjelujete u donošenju te odluke."

Brunettija nije zanimalo plamen Carrarove srdžbe, samo ga je zanimalo što ga je moglo potpaliti.

Izvukao je svoj novčanik i iz njega izvadio svoju iskaznicu. Primio ju je za kut i pružio je prema Carraru, pazeći da je drži na visini na kojoj će osoba s kojom razgovara morati zabaciti glavu unatrag kako nije mogao pogledati. Liječnik je zgrabio iskaznicu, spustio je dolje i posvetio joj nešto svoje pozornosti.

"Kada će biti obavljena razudba, dottore?"

Carraro je bio pognuo glavu i zadubio se u Brunettijevu iskaznicu, kao da će se pomnim iščitavanjem riječi na njoj promijeniti ili dobiti neko novo značenje. Prevrnuo ju je i pogledao stražnju stranu te ustanovio da na njoj nema nikakvih korisnih podataka, kao što ni u njegovoj glavi nije bilo prikladnog odgovora na to. Napokon, podigao je pogled prema Brunettiju i upitao, a oholost u njegovu glasu zamijenila je sumnjičavost,

"Tko Vas je pozvao?"

"Mislim da nije važno zašto smo ovdje." krene Brunetti, namjerno koristeći množinu i nadajući se da će to u liječnikovoj glavi stvoriti sliku bolnice pune policajaca koji plijene spise, rentgenske snimke i bolesničke kartone, saslušavaju medicinske sestre i druge pacijente, a sve s ciljem da otkriju uzrok smrti Franca Rossija. "Nije li dovoljno znati da jesmo ovdje?"

Carraro vrati iskaznicu Brunettiju i reče,

"Ovdje dolje nemamo rentgenski aparat, tako da smo ga, kada smo vidjeli u kojem su stanju ruke, poslali na Radiologiju, pa na

Ortopediju. Svatko bi to učinio. Svaki liječnik bi učinio isto." Svaki liječnik u Ospedale Civile, pomisli Brunetti, ali ne reče ništa.

"Jesu li bile polomljene?" upita Brunetti.

"Naravno da jesu, obje, desna čak na dva mjesta. Poslali smo ga gore na namještanje i gipsanje. Ništa drugo nismo mogli učiniti. Takav je uobičajen postupak. Čim je to bilo sređeno, mogli su ga poslati negdje drugdje."

"Primjerice, na Neurologiju?" upita Brunetti.

Umjesto odgovora, Carraro je samo slegnuo ramenima.

"Žao mi je, dottore." reče Brunetti glasom punim ljugave zajedljivosti. "Bojim se da nisam čuo Vaš odgovor."

"Da, mogli su ga poslati onamo."

"Jeste li uočili ikakvu ozljedu koja bi sugerirala pregled na Neurologiji? Jeste li to spomenuli u svojim spisima?"

"Mislim da jesam." Carraro reče izbjegavajući iskren odgovor.

"Mislite da jeste ili znate da jeste?" Brunetti je zahtijevao nedvosmislen odgovor.

"Znam da jesam." Carraro je napokon priznao.

"Jeste li zabilježili ozljede na glavi? Koje su nastale padom?" upita Brunetti.

Carraro kimne glavom.

"Upisano je u njegovom kartonu."

"Ali poslali ste ga na Ortopediju?"

Carrarovo lice opet je obojila iznenadna srdžba. Kako bi se čovjek osjećao, pitao se Brunetti, da mu je zdravlje u rukama ovog liječnika.

"Ruke su bile polomljene. Želio sam da se pobrinu za ruke prije nego padne u šok, tako da sam ga poslao na Ortopediju. Njihova je odgovornost bila da ga pošalju na Neurologiju."

"I?"

Pred Brunettijevim očima liječnika je zamijenio birokrat, koji se povlači pri pomisli da bi ikakva sumnja na nemar vjerojatnije pala na njegova leđa umjesto na one koji su zapravo bili obradili Rossija. "Ako su oni na Ortopediji propustili poslati ga na daljnju obradu, to nije moja odgovornost. Trebali biste porazgovarati s njima."

"Koliko je opasna bila ozljeda na glavi?" upitao je Brunetti.

"Nisam Vam ja neurolog." odgovori odmah Carraro, upravo onako kako je Brunetti bio i očekivao.

"Maloprije ste mi rekli da ste u njegov karton upisali tu ozljedu."

"Da, jesam." reče Carraro.

Brunettiju je bilo na vrh jezika da mu kaže kako njegova nazočnost u bolnici nema nikakve veze s mogućom tužbom zbog nesavjesnog obavljanja dužnosti, ali je sumnjao da bi mu Carraro povjerovao, a ako i bi, to ne bi mijenjalo na stvari. Tijekom svoga radnog vijeka bio se susreo s raznim birokracijama, a gorko i ponavljano iskustvo bilo ga je poučilo da su samo vojska i mafija, i možda Crkva, skloni poput zdravstvene struke upasti u rutinu međusobnog štíćenja i nijekanja, bez obzira na to koliku cijenu plaća pravda, istina ili život.

"Hvala Vam, dottore" reče Brunetti s konačnošću koja je jamačno iznenadila drugog muškarca. "Volio bih ga vidjeti."

"Rossija?"

"Da."

"On je u mrtvačnici." objasni Carraro, glasa hladnog poput samog mjesta gdje se nalazilo truplo. "Znate li sami doći onamo?"

"Znam."

7

Srećom, put je Brunettija izveo na otvoreno i uzduž glavnog bolničkog dvorišta, tako da je imao priliku nakratko ugledati nebo i krošnje u cvatu; preplavila ga je sjeta što ljepotu debeljuškastih oblaka koje je opazio kroz ružičastim cvjetovima posute krošnje ne može nekako sačuvati i ponijeti je sa sobom. Skrenuo je uzak prolaz koji je vodio u obitorio, osjetivši blagu nelagodu u trenutku kada je shvatio koliko mu je dobro poznat put do smrti.

Na vratima gaje službenik prepoznao i pozdravio kimnuvši mu glavom. Bio je to čovjek koji je, desetljećima se baveći mrtvacima, svikao biti tih poput njih. "Franco Rossi." reče Brunetti kao da objašnjava. Čovjek mu je još jednom kimnuo glavom, a zatim se odmaknuo od vrata i poveo Brunettija u prostoriju u kojoj su na stolovima visine struka ležala mnogobrojna tijela prekrivena bijelim plahtama. Službenik je poveo Brunettija na drugi kraj prostorije i zaustavio se pokraj jednog od stolova, ali nije načinio pokret kako bi s lica svukao pokrivač. Brunetti je pogledao dolje: istaknuta piramida nosa, uleknuće kod brade, a zatim neravna površina prekinuta dvjema vodoravnim grbama koje su jamačno bile njegove ruke u gipsu, zatim dvije vodoravne cijevi koje su završavale ondje gdje su pod plahtom stopala stršala uvis, svako na svoju stranu.

"Bio mi je prijatelj." reče Brunetti, možda samome sebi, pa povuče plahtu s lica.

Udubljenje iznad lijevog oka bilo je modro i narušavalo je simetriju čela, koje je bilo neobično spljošteno, kao da ga je netko utisnuo u glavu ogromnim dlanom. Ostatak lica nije bio izmijenjen, bio je običan i neupadljiv. Paola mu je jednom prilikom bila rekla kako je njezin junak, Henry James, smrt nazivao "otmjenom pojavom." ali nije bilo ničeg otmjenog u truplu koje je ležalo pred Brunettijevim očima: ono je bilo beživotno, bezimeno, hladno.

Opet je navukao platno preko Rossijeva lica, smućen željom da sazna koliko je od onoga što je ležalo na stolu bilo Rossi; i ako Rossija više tamo nema, zašto je ostatak zasluživao toliko poštovanja. "Hvala Vam." reče on službeniku i izađe iz prostorije.

Njegova reakcija na toplinu u dvorištu bila je potpuno životinjska: gotovo je mogao osjetiti kako mu se na šiji spuštaju nakostriješene

dlačice. Razmišljao je o tome da ode na Ortopediju vidjeti kakvo bi opravdanje oni mogli izmisliti, ali prizor Rossijeva izubijana lica i dalje mu je plesao pred očima, a jedino je želio što prije izaći iz bolničkoga kruga.

Popustio je svojoj želji i izašao. Zastao je opet kod prijamnog stola, ovaj put pokazavši svoju iskaznicu, te zatražio Rossijevu adresu.

Vratar ju je hitro pronašao, zapisao i još dodao i telefonski broj. Bio je to lako pamtljiv broj u Castellu, a kada je Brunetti upitao vratara zna li gdje je to, ovaj mu je rekao kako misli da je to negdje dolje kod Santa Giustine, pokraj trgovine u kojoj se nekad nalazila Bolnica za lutke.

"Je li se itko dolazio raspitivati o njemu?" upita Brunetti.

"Ne dok sam ja bio ovdje, commissario. Ali njegovu će obitelj nazvati bolnica, tako da znaju kamo trebaju doći."

Brunetti pogleda na svoj ručni sat. Bilo je već gotovo jedan, ali on je sumnjao da će se toga dana obitelj Franca Rossija, ako je ima, obazirati na uobičajene pozive na ručak.

Znao je da je mrtvac radio u Ufficio Catasto i da je umro nakon pada. Osim toga, znao je samo ono što je uspio zaključiti iz njihova kratkog sastanka i još kraćeg telefonskog razgovora. Rossi je bio pokoran, krotak, gotovo cliché pedantnog birokrata. I, poput Lotove žene, bio se pretvorio u stup soli kada mu je Brunetti predložio da izađe na terasu.

Krenuo je niz Barbariju dell Tolle, idući u pravcu San Francesca della Vigne. S njegove desne strane, prodavač voća, onaj s perikom na glavi, upravo je zatvarao svoju butigu, prebacujući zeleno vodonepropusno platno preko otvorenih kutija s voćem i povrćem kretnjom koja je Brunettija silno uznemirila, jer ga je podsjetila na način na koji je bio navukao plahtu preko Rossijeva lica. Oko njega, sve je bilo kao i svakoga dana: ljudi su žurili kući na ručak i život je išao dalje.

Adresu je bilo lako pronaći, na desnoj strani campa, dvojica vrata niže od onoga što je danas još jedna agencija za prodaju nekretnina. ROSSI, FRANCO, bilo je ugravirano na uskoj mjedenoj pločici pokraj zvonca stanova na drugom katu. Pritisnuo je zvonce, pričekao, pa ga opet pritisnuo, ali nitko mu nije odgovorio. Pritisnuo je zvonce iznad

Rossijeva, ali s istim ishodom, tako da je pokušao sa zvoncem ispod njegova.

Trenutak kasnije, iz portafona se začuo muški glas,

"Da, tko je?"

"Policija."

Zavladao je uobičajeni muk, a zatim je glas rekao,

"U redu."

Brunetti je čekao da čuje škljocaj koji će otključati velika ulazna vrata zgrade, ali umjesto toga je čuo korake, a onda je netko iznutra otvorio vrata. Pred njim je stajao nizak čovjek, a njegova mu visina nije odmah upala u oči jer je stajao na vrhu visoke stepenice kojom su se stanari jamačno nadali podići ulazno predvorje iznad razine acque alte.

Muškarac je u desnoj ruci još uvijek držao ubrus i gledao svisoka Brunettija s početnom sumnjom s kojom se Brunetti bio već odavno navikao susretati. Na nosu je imao naočale debelih stakala, a Brunetti je, na lijevom rubu njegove kravate, uočio crvenu mrlju, vjerojatno od umaka od rajčice.

"Da?" upita ovaj bez osmijeha.

"Došao sam zbog signora Rossija." reče Brunetti.

Na spomen Rossijeva imena, muškarčevo se lice smekšalo i on se nagnuo kako bi šire otvorio vrata.

"Oprostite. Trebao sam Vas zamoliti da uđete. Molim Vas, izvolite." Koraknuo je u stranu i načinio mjesto Brunettiju na malom odmorištu, a zatim pružio ruku kao da želi pomoći Brunettiju. Kada je spoznao da još uvijek u ruci drži ubrus, brzo ga je sakrio iza svojih leđa. Sagnuo se i drugom rukom gurnuo vrata da se zatvore, a zatim se okrenuo prema Brunettiju.

"Molim Vas, slijedite me." reče on, vraćajući se prema vratima koja su stajala otvorena na pola hodnika nasuprot stubama koje su vodile na više katove toga zdanja.

Brunetti je zastao kod vrata kako bi propustio čovjeka da uđe prije njega, a potom ga slijedio. Ulaz je bio malen, tek par centimetara širi od metra, odakle su vodile dvije stube, još jedan dokaz venecijanskog vječnog uvjerenja da su u stanju nadmudriti plimu i oseku koje su glodale temelje samoga grada. Soba u koju su vodile stube bila je čista i uredna i zapanjujuće dobro osvijetljena za jedan

stan smješten na pianu rialzatu. Brunetti je primijetio da se u dnu stana nalazi niz od četiri visoka prozora koja gledaju na veliki vrt s druge strane širokoga kanala.

"Ispričavam se. Upravo sam bio usred objeda." reče muškarac, bacajući svoj ubrus na stol.

"Ne želim Vas prekidati u jelu." ustrajao je Brunetti.

"Ne, upravo sam bio pri kraju." reče čovjek. Na tanjuru je još uvijek bilo dosta tjestenine, a novine rastvorene njemu s lijeva. "Nema veze." ustraja on i rukom uputi Brunettija u središte prostorije, prema kauču okrenutom prema prozorima. Upitao je,

"Mogu li Vas ponuditi pićem? Uri ombra?"

Brunettiju ništa ne bi više prijalo od čašice vina, ali je ipak odbio. Umjesto toga, ispružio je ruku i predstavio se.

"Marco Caberlotto." rekao je muškarac, prihvaćajući njegovu ruku.

Brunetti je sjeo na kauč, a Caberlotto nasuprot njemu.

"Što je s Francom?" upita on.

"Znate da je bio u bolnici?" Brunetti odgovori postavivši pitanje.

"Da. Pročitao sam članak u Gazzettinu jutros. Ići ću ga posjetiti čim završim." reče on mahnuvši rukom prema stolu, gdje gaje čekao ručak koji se polako hladio. "Kako je?"

"Bojim se da Vam donosim loše vijesti." zausti Brunetti, upotrijebivši uvodnu frazu na koju se navikao posljednjih desetljeća. Vidjevši da je Caberlotto razumio, on nastavi,

"Nije se probudio iz kome i umro je jutros."

Caberlotto je promrmlijao nešto ijednom rukom pokrio usta, prstima pritisnuvši usne.

"Nisam znao. Jadan dečko."

Brunetti je načinio kratku stanku, a zatim tiho upitao,

"Jeste li ga dobro poznavali?"

Ne osvrnuvši se na pitanje, Caberlotto upita,

"Je li istina da je pao? Da je pao i udario glavom o tlo?"

Brunetti kimne.

"Pao je?" ustrajao je Caberlotto.

"Da. Zašto pitate?"

I opet, Caberlotto nije izravno odgovorio.

"Ah, jadan dečko." ponovi on, tresući glavom. "Nikada ne bih mogao niti pomisliti da bi se ovakvo što moglo ikako dogoditi. Uvijek

je bio tako oprezan."

"Mislite, na poslu?"

Caberlotto je Brunettija pogledao poprijeko i rekao,

"Ne, uvijek. Bio je jednostavno... da, upravo takav: oprezan. Radio je u tom uredu, a jedan dio posla od njih zahtijeva da idu van i gledaju što se događa, ali on je volio ostajati u uredu i raditi na planovima i projektima, gledati kako se grade zdanja, ili kako će izgledati nakon obnove. To je volio, taj dio posla. To je i rekao."

Sjećajući se Rossijeva posjeta njegovom domu, Brunetti reče,

"Ali ja sam mislio da u njegov posao spada obilazak gradilišta, provjera kuća koje su u građevinskom prekršaju."

Caberlotto je slegnuo ramenima.

"Znam da je ponekad odlazio osobno u obilazak, ali stekao sam dojam da je to činio jedino zato kako bi mogao objasniti stvari vlasnicima tako da razumiju što se događa."

Caberlotto je zastao, možda pokušavajući se prisjetiti razgovora s Rossijem, ali je potom nastavio dalje. "Nisam ga poznavao baš tako silno dobro. Bili smo susjedi, tako da smo ponekad znali popričati na ulici, ili bismo popili piće u kafiću. Tada mi je ispričao da voli proučavati tlocrte kuća."

"Rekli ste da je uvijek bio vrlo oprezan." podsjeti ga Brunetti.

"Uvijek i u svakom trenutku." reče Caberlotto i učinilo se kao da se nasmiješio sjetivši se toga. "Znao sam ga zafrkavati zbog toga. On nikad ne bi nosio kutiju niza stube.

Rekao mi je da mora vidjeti obje svoje noge dok hoda." Zastao je, kao da promišlja da li da nastavi, pa je nastavio. "Jednom zgodom rasprsnula mu se žarulja u stanu, pa me nazvao neka mu kažem ime nekog električara. Pitao sam ga što se dogodilo, a kad mi je ispričao, rekao sam mu neka sam promijeni žarulju. Rekao sam mu neka oko komadića kartona omota ljepljivu vrpcu naopako i utakne taj karton u vrat žarulje i odviše je iz grla. Ali on mi je rekao da se boji dotaknuti je." Caberlotto je zašutio.

"I što se dogodilo?" potakne ga Brunetti.

"Bila je nedjelja, tako da bi ionako bilo nemoguće pronaći električara. I zato sam otišao do njega i promijenio mu žarulju. Isključio sam sve osigurače i izvadio razbijenu žarulju." Uputio je pogled Brunettiju i desnom rukom načinio pokret odvijanja. "Učinio

sam to upravo onako kako sam mu bio rekao, s ljepljivom vrpcom, i odmah je izašla van.

Trebalo mi je otprilike pet sekunda, ali on to sam nikada ne bi bio u stanju učiniti. U tu sobu ne bi ulazio sve dok ne bi pronašao električara, jednostavno bi je pustio u mraku."

Nasmiješio se i kratko pogledao prema Brunettiju. "On se zapravo nije bojao, znate. On je jednostavno bio takav."

"Je li bio oženjen?" upita Brunetti.

Caberlotto zatrese glavom.

"Je li imao djevojku?"

"Ne, nije."

Da je bolje poznavao Caberlotta, Brunetti bi ga bio upitao za dečka.

"Roditelji?"

"Ne znam. Ako su još živi, mislim da ne žive u Veneciji. Nikada nije govorio o njima, a praznicima bi uvijek ostajao doma."

"Prijatelji?"

Caberlotto se malo zamislio nad ovim pitanjem, pa rekao,

"Povremeno bih ga viđao u nekakvom društvu na ulici. Ili u kafiću. Znae kako je.

Ali ne sjećam se nikoga posebnog, niti da sam ga vidio dvaput u istom društvu." Brunetti je samo šutio, tako da mu je Caberlotto pokušao objasniti. "Mi vam, znate, nismo bili pravi prijatelji, tako da bih ga primijetio, ali zapravo ne bih obraćao pozornost na njega, tek bih ga prepoznao."

Brunetti upita,

"Jesu li ljudi dolazili k njemu?"

"Valjda jesu. Ne pratim baš tko ulazi i izlazi iz zgrade. Čujem kako se ljudi uspinju i silaze stubama, ali nemam pojma tko su." Iznenada, on upita, "Ali, zašto ste Vi uopće ovdje?"

"I ja sam ga poznavao." odgovori Brunetti. "Tako da sam, kada sam saznao da je mrtav, došao razgovarati s njegovom obitelji, kao prijatelj, ništa više od toga." Caberlottu nije padalo na pamet da pita zašto Brunetti, ako je već Rossijev prijatelj, zna tako malo o njemu.

Brunetti ustane.

"Ostavljam Vas da u miru dovršite svoj ručak, signor Caberlotto." reče on, pružajući mu ruku.

Caberlotto je prihvati i uzvрати istovjetnim stiskom. S Brunettijem je sišao niz hodnik do kućnih vrata i otvorio ih. Ondje, stojeći na višoj stubi, i gledajući dolje na Brunettija, on reče,

"Bio je dobar čovjek. Nisam ga dobro poznao, ali mi se sviđao. Uvijek je lijepo govorio o ljudima." Nagnuo se naprijed i položio dlan na Brunettijev rukav, kao da želi ostaviti jači dojam o važnosti onoga što je upravo bio izgovorio, a zatim je zatvorio vrata.

8

Na povratku u questuru, Brunetti je samo zastao kako bi nazvao Paolu i rekao joj da neće doći kući na ručak, a potom je otišao u jednu trattorijicu i pojeo tanjur tjestenine koja mu nije prijala i nekoliko komadića piletine koji su poslužili tek kao gorivo koje će ga pogoniti ostatak poslijepodneva. Kada se vratio u svoj ured, na pisaćem je stolu pronašao komadić papira na kojem je pisalo da ga vice-questore Patta želi vidjeti u svojem uredu u četiri sata.

Nazvao je bolnicu i ostavio poruku na telefonskoj tajnici dottora Rizzardija: zanimalo ga je hoće li patolog Rizzardi sam obaviti razudbu na Francescu Rossiju. Zatim je obavio još jedan poziv kojim je u pogon stavio birokratsku mašineriju koja će izdati nalog za obavljanje razudbe. Sišao je do policijske sobe kako bi provjerio je li njegov pomoćnik, narednik Vianello, ondje. Bio je tamo, za svojim radnim stolom, s podebelim dosjeom pred sobom. Iako nije bio mnogo viši od svog nadređenog, činilo se da Vianello zauzima mnogo više prostora.

Podigao je pogled kada je Brunetti ušao u prostoriju i već se krenuo uspravljati, ali mu je Brunetti mahnuo rukom neka sjedne. Potom, primijetivši da se unutra nalaze još trojica policajaca, promijenio je mišljenje i hitro podigavši bradu dao znak Vianellu, kimnuvši glavom prema vratima. Narednik je sklopio korice dosjea i pošao za Brunettijem u njegov ured.

Kada su sjeli sučelice jedan drugome, Brunetti upita,

"Jeste li vidjeli u novinama članak o čovjeku koji je pao sa skela na Santa Croceu?"

"Onome iz Ufficio Catasto?" upita Vianello, ali to u stvari i nije bilo pitanje. Kad mu je Brunetti to potvrdio, Vianello upita, "Što s tim?"

"Nazvao me u petak." reče Brunetti i zastane kako bi dopustio Vianellu da mu postavi pitanje. Kako Vianello nije rekao ni riječ, Brunetti nastavi, "Rekao je da želi sa mnom razgovarati o nečemu što se događa u njegovu uredu, ali me zvao sa svog telefonina, a kada sam mu rekao kako razgovor putem mobitela nije siguran, rekao je da će me ponovo nazvati."

"I nije Vas nazvao?" upadne mu u riječ Vianello.

"Ne." reče Brunetti zatresavši glavom. "Čekao sam njegov poziv ovdje do poslije sedam sati. Čak sam ostavio i svoj kućni broj, u slučaju da nazove, ali nije nazvao. I onda sam, jutros, ugledao njegovu sliku u novinama. Otišao sam u bolnicu čim sam je vidio, ali već je bilo prekasno." Zašutio je i opet pričekao Vianellov komentar.

"Zašto ste otišli u bolnicu, gospodine?"

"Bojao se visine."

"Molim?"

"Kada je došao u moj stan, on..." zaustio je Brunetti, ali ga Vianello prekine.

"Došao je u Vaš stan? Kada?"

"Prije par mjeseci. Zbog nečega u svezi s nacrtima ili ispravama moga stana koje imaju. Ili nemaju. Zapravo, i nije bitno; u svakom slučaju, došao je i tražio da vidi neke isprave. Bili su mi poslali dopis. Ali nije važno zašto je on došao; važno je to što se dogodilo dok je bio kod mene."

Vianello ne reče ni riječ, ali preko cijelog njegovog širokog lica mu je pisalo da ga silno zanima.

"Zamolio sam ga, kada smo razgovarali o zgradi, da izađe van na terasu i baci pogled na prozore stana ispod našega. Mislio sam da će se po njima jasno vidjeti da su oba kata dograđena u isto vrijeme i da bi to, ako je točno, moglo utjecati na njihovu odluku o stanu." I dok je to izgovarao, Brunetti je shvatio da nema pojma kakvu je odluku donio, ako jest, Ufficio Catasto.

"Stajao sam na terasi, naginjao se preko ruba ograde i gledao prozore na katu niže, i kada sam se uspravio i okrenuo prema njemu, on je izgledao kao da u rukama držim zmiju otrovnicu. Bio je ukočen od straha." Kada je vidio s kakvom je skepsom Vianello dočekao njegove riječi, Brunetti se prilagodio okolnostima, "Pa, barem je meni tako izgledao.

Prestrašeno, u svakom slučaju." Zašutio je i bacio pogled prema Vianellu, Vianello je i dalje šutio.

"Da ste ga vidjeli, shvatili biste o čemu govorim." reče Brunetti. "Sama pomisao da se netko naginje preko ruba ograde na terasi ga je prestravila."

"I?" upita Vianello,

"I prema tome nema teorije da bi se on usudio pentrati po skelama, a pogotovo on to ne bi učinio sam samcat."

"Je li išta rekao?"

"O čemu?"

"O tome da se boji visine?"

"Vianello, upravo sam Vam to objasnio. Nije trebao ništa reći- jasno mu se vidjelo na licu. Bio je zgrožen. Ako se netko toliko boji nečeg, ne može to učiniti, nemoguće."

Vianello je pokušao s drukčijim pristupom.

"Ali, gospodine, ništa Vam nije rekao. Na to Vam pokušavam ukazati. To jest, pokušavam Vas navesti da razmotrite i tu mogućnost. Ne možete sa sigurnošću znati da je pomisao da baci pogled preko ograde terase ono što ga je ustrašilo. Možda je u pitanju bilo nešto drugo."

"Naravno da je moglo u pitanju biti nešto drugo." prizna Brunetti s ogorčenjem i nevjericom. "Ali nije bilo nešto drugo, Vidio sam ga. Razgovarao s njim."

Vianello dobrohotno upita,

"I?"

"I ako se tom skelom nije popeo svojevolarno, s nje nije ni pao slučajno."

"Mislite li da je ubijen?"

"Ne znam je li to istina." reče Brunetti. "Ali ne vjerujem da je onamo otišao svojevolarno, jer i da je onamo otišao svojevolarno, ne bi izašao na skelu jer je to želio."

"Jeste li je vidjeli?"

"Skelu?"

Vianello kimne glavom.

"Nisam imao vremena."

Vianello zasuče rukav svoje vjetrovke i pogleda na svoj sat.

"Sada imamo vremena, gospodine."

"Vice-questore želi da u njegovu uredu budem u četiri sata." odgovori Brunetti, bacivši pogled na svoj vlastiti sat. Imao je dvadeset minuta vremena do sastanka. Uhvatio je Vianellov pogled. "Da." reče Brunetti, "idemo."

Zaustavili su se u policijskoj sobi i pokupili Vianellov primjerak današnjeg Gazzettino, u kojem je pisala adresa zgrade u Santa

Croceu. Također su pokupili i Bonsuana, glavnog kormilara i rekli mu da žele do Santa Crocea. Putem su, dvojica muškaraca, stojeći na palubi policijskoga čamca, proučavala popis ulica i pronašli telefonski broj na jednoj od calla koja je vodila s Campa Angelo Raffaele. Brodom su plovili prema kraju Zatterea gdje je u moru plutao ogroman brod, vezan za obalu, ali toliko velik da se cijelo područje pokraj njega činilo patuljastim.

"Bože moj, što je ovo?" upitao je Vianello dok su se čamcem približavali tom brodu.

"To je brod za krstarenja izgrađen ovdje. Kažu da je najveći na svijetu."

"Grozno izgleda." reče Vianello, zabacivši glavu i zagledavši se prema gornjim palubama, koje su se izdizale gotovo dvadeset metara iznad njih. "Koga vruga radi ovdje?"

"Zarađuje novac gradu, naredniče." suho primijeti Brunetti.

Vianello se zagledao dolje u vodu, a potom gore, prema krovovima gradskih kuća.

"Koje smo mi kurve." reče on. Brunetti je smatrao neprimjerenim da mu proturječi.

Bonsuan je čamac zaustavio nedaleko od divovskoga broda, sišao s palube i počeo čamac vezivati na gljivoliki željezni stup na gatu, koji je bio toliko debeo, da je jamačno bio namijenjen većim brodovima. Iskrcavši se, Brunetti reče kormilaru,

"Bonsuane, ne trebate nas čekati. Ne znam koliko vremena će nam trebati."

"Ako nemate ništa protiv, ja ću vas pričekati, gospodine." reče mu stariji muškarac, pa nastavi, "Radije bih bio ovdje nego ondje odakle smo krenuli ovamo." Bonsuanu je nedostajalo tek nekoliko godina do mirovine, pa je, čim se na obzoru pomolilo umirovljenje, ma koliko bilo daleko, počeo bez zadržke iskazivati svoje mišljenje.

Iako to nisu izgovorili, druga dvojica muškaraca apsolutno su se slagala s Bonsuanovim mišljenjem. Zajedno su okrenula leđa čamcu i pošla natrag prema campu, u gradskoj četvrti koju je Brunetti rijetko posjećivao. On i Paola običavali su jesti u jednom ribljem restorančiću ondje, ali prije nekoliko godina je bio promijenio vlasnika, hrana se brzo i drastično pokvarila, tako da su bili prestali dolaziti. Jedna je Brunettijeva prijateljica živjela u toj četvrti, ali to je

bilo još u vrijeme njegova studija, a ona je bila umrla nekoliko godina ranije.

Prešli su preko mosta i prešli preko Campa San Sebastiano, prema velikom području Campa San Raffaele. Vianello, koji je vodio, naglo je skrenuo u jednu callu s lijeve strane, a ravno pred sobom ugledali su skele pričvršćene za pročelje posljednje kuće u nizu, Četverokatnice koja je izgledala kao da je već odavno napuštena. Promatrali su znakove njezine praznine: leproznu boju koja se ljuštila s tamnozelenih prozorskih kapaka; pukotine u mramornim olucima kroz koje je voda pljuštala po ulici, a vjerojatno i prema kući; potrzan komad zahrđale antene koja viri i visi metar od ruba krova. Oko te se kuće osjećala, barem su tako osjećali rođeni Venecijanci - što znači da su rođeni sa zanimanjem za prodaju i kupovinu nekretnina - praznina, praznina koju su registrirali čak i kada ne bi obraćali posebnu pozornost.

Koliko su oni mogli zaključiti, skele su bile napuštene: svi prozorski kapci bili su čvrsto zatvoreni. Nije bilo nikakvih pokazatelja da se ondje išta radi, niti je bilo ikakvih tragova toga da je netko ondje bio smrtno stradao, iako Brunetti nije bio potpuno siguran po čemu bi se takvo što dalo zaključiti.

Brunetti je koračao unatrag, udaljavajući se od te zgrade sve dok se leđima nije naslonio na zid zgrade koja joj je stajala nasuprot. Pažljivo je promotrio cijelo pročelje, ali nigdje nije mogao pronaći znakova života. Prešao je preko calle, okrenuo se, i sada se posvetio promatranju zgrade sučelice skelama. I na toj su se zgradi vidjeli isti pokazatelji napuštenosti. Pogledao je lijevo od sebe: na kraju calle nalazio se kanal, a iza njega ogroman vrt.

Vianello je, svojim vlastitim ritmom, preslikao Brunettijeve kretnje i posvetio istu pozornost objema zgradama i vrtu. Prišao je Brunettiju i stao tik uz njega.

"Moguće je, zar ne, gospodine?"

Brunetti kimne u znak odobravanja i zahvale.

"Nitko ne bi ništa primijetio. U zgradi preko puta, nasuprot skelama, nema nikoga, a nema nikakvih znakova da itko skrbi o onom vrtu. Tako da ga nitko nije vidio kako pada." reče on.

"Ako je uopće pao." doda Vianello.

Zavladala je duga stanka, a zatim je Brunetti upitao,

"Imamo li išta o tome?"

"Ne, koliko je meni poznato. Mislim da su to prijavili kao nesretni slučaj, tako da su Vigili Urbani iz San Pola morali doći obaviti očevid. I ako su oni zaključili da je riječ o nesretnom slučaju, hoću reći, onda je to bilo tako i gotovo."

"Mislim da bi bilo najbolje da odemo porazgovarati s njima." Brunetti se odgurne od zida i okrene prema vratima kuće. Katanac i lanac bili su pričvršćeni o željezni prsten usađen u nadvratnik vrata kako bi držao vrata unutar mramornog okvira.

"Kako li je ušao unutra i popeo se na skele?" upita Brunetti.

"Možda nam to mogu reći Vigili." reče Vianello.

Ali nisu. Bonsuan ih je prevezao čamcem, uz Rio di San Agostino do policijske postaje pokraj Campa San Stin. Policajac na ulazu prepoznao ih je obojicu i odmah ih odveo do poručnika Turcatija, dežurnog časnika. Turcati je bio tamnokos muškarac čija je odora izgledala kao da je šivana po mjeri. To je Brunettiju bilo dovoljno da se prema njemu odnosi službeno i obraća u skladu s njegovim policijskim činom.

Kada su sjeli i nakon stoje poslušao što mu Brunetti ima za reći, Turcati je naložio neka mu donesu spis o Rossiju. Čovjek koji je bio nazvao i obavijestio policiju, također je, nakon toga, nazvao i hitnu pomoć. Kako mnogo bliža bolnica Giustiniani nije imala slobodnih plovila hitne pomoći, Rossi je bio odvezen u Ospedale Civile.

"Je li on ovdje? Policajac Franchi?" upita Brunetti, pročitavši ime na dnu stranice izvješća.

"Zašto?" upita poručnik.

"Želio bih da mi on opiše nekoliko stvari." odgovori Brunetti.

"Kao na primjer?"

"Zašto je mislio da je riječ o nesretnom slučaju. Je li Rossi u svom džepu imao ključeve te zgrade. Je li bilo krvi na skelama."

"Shvaćam." reče poručnik te posegne za svojim telefonom.

Dok su čekali da se pojavi Franchi, Turcati im je ponudio kavu, ali oba su muškarca odbila.

Nakon nekoliko minuta neobaveznog ćakulanja, u prostoriju je ušao mlad policajac.

Imao je plavu kosu ošišanu gotovo na nulericu, a izgledao je kao da se još nije ni počeo brijati. Salutirao je poručniku i stao u stavu

'mirno,' ne gledajući ni Brunettija niti Vianella.

Ah, tako dakle poručnik Turcati vodi svoju butigu, pomisli Brunetti.

"Ovi ljudi žele ti postaviti nekoliko pitanja, Franchi." reče Turcati.

Policajac naoko više nije stajao u stavu 'mirno,' ali Brunetti nije vidio znakova da se ovaj bio opustio.

"Da, gospodine." reče ovaj, i dalje ne gledajući prema njima.

"Policajce Franchi." reče Brunetti, "Vaše je izvješće o pronalasku muškarca kod Angela Raffaelea vrlo jasno, ali ipak imam nekoliko pitanja koja bih Vam želio postaviti."

I dalje licem okrenut prema poručniku, Franchi reče,

"Da, gospodine?"

"Jeste li pretražili njegove džepove?"

"Ne, gospodine. Stigao sam onamo upravo u trenutku kada i ekipa hitne pomoći.

Podigli su ga i stavili na nosila i pošli prema čamcu." Brunetti nije policajca upitao zašto mu je trebalo toliko vremena da prijeđe kratku udaljenost od policijske postaje do prizorišta, koliko je i hitnoj pomoći trebalo da doplovi s jednog kraja grada na drugi.

"U svojem ste izvješću napisali da je dotični bio pao sa skele. Pitao sam se jeste li pregledali skelu kako biste pronašli tragove toga. Možda polomljenu dasku ili komadić tkanine s njegove odjeće. Ili možda kakvu krvavu mrlju."

"Ne, gospodine."

Brunetti je čekao da čuje objašnjenje, a kada objašnjenje nije dobio, on upita,

"Zašto to niste učinili, policajče?"

"Ugledao sam ga na tlu, pokraj skele. Vrata kuće bila su otvorena, a kada sam otvorio njegov novčanik, vidio sam da radi u Ufficio Catasto, pa sam zaključio da je ondje bio po službenoj dužnosti." Načinio je stanku i, u Brunettijev muk, dodao, "Ako razumijete što želim reći, gospodine."

"Kažete da su ga, u trenutku Vašeg dolaska, već odnosili prema čamcu hitne pomoći?"

"Da, gospodine."

"Pa odakle Vam, onda, njegov novčanik?"

"Nalazio se na tlu, gotovo skriven jednom praznom vrećom od cementa."

"A gdje se nalazilo njegovo tijelo?"

"Na tlu, gospodine."

Zadržavši neutralnu boju glasa, Brunetti strpljivo zamoli,

"Gdje se nalazilo njegovo tijelo u odnosu na skele?"

Franchi je razmislio o tom pitanju, pa odgovorio,

"Lijevo od glavnih vrata, gospodine, otprilike metar od zida."

"A novčanik?"

"Ispod vreće cementa, kako sam Vam i rekao."

"A kada ste ga pronašli?"

"Nakon što su ga odvezli u bolnicu. Pomislio sam da bih trebao malo pronjuškati uokolo, tako da sam ušao u kuću. Vrata su bila otključana kada sam im prišao, kako sam i napisao u izvješću. A već sam bio primijetio da su kapci upravo iznad mjesta gdje je on ležao bili otvoreni, tako da se nisam ni trudio ići gore. Kada sam izašao iz zgrade, onda sam uočio nočanik kako leži ondje, a kada sam ga podigao, unutra se nalazila iskaznica iz Ufficio Catasto, pa sam tako zaključio da je on došao provjeriti zgradu ili takvo nešto slično."

"Je li u novčaniku bilo što drugo?"

"Bilo je nešto novca, gospodine, i nekoliko kartica. Sve sam to donio ovamo u postaju i spremio u vrećicu za dokaze. Mislim da sam to sve naveo u svojem izvješću."

Brunetti okrene sljedeću stranicu izvješća i vidje da se spominje novčanik.

Podigavši pogled, on upita Franchija,

"Jeste li uočili bilo što drugo tijekom svoga boravka ondje?"

"Što?"

"Bilo što što izgleda neuobičajeno ili kao da ne pripada onamo."

"Ne, gospodine. Baš ništa."

"Jasno mi je." reče Brunetti. "Hvala Vam, policajce Franchi." I prije nego je itko drugi dospio progovoriti, Brunetti ga upita, "Biste li mi, molim Vas, donijeli taj novčanik?"

Franchi pogleda prema poručniku, koji mu kimne glavom.

"Da, gospodine." reče Franchi i hitro se okrene na peti i izađe iz ureda.

"Čini se kao žustar mladić." reče Brunetti.

"Da." reče poručnik, "on mi je jedan od najboljih ljudi." Podnio im je, ukratko, izvješće o tome kako je Franchi briljirao na obuci, ali prije

nego je stigao dovršiti priču, mladi se policajac vratio natrag s plastičnom vrećicom za dokaze u ruci. A unutar vrećice se nalazio smeđi kožni novčanik.

Franchi je stao na vratima, ne znajući kome da preda vrećicu.

"Dajte je commissariju." reče poručnik Turcati, a Franchi nije mogao suspregnuti začetak začuđenosti kada je saznao koji čin ima čovjek koji ga je bio ispitivao. Prišao je Brunettiju, predao mu vrećicu i salutirao.

"Hvala Vam, policajče." reče Brunetti, primajući vrećicu za jedan od kutova. Izvadio je iz džepa rupčić i u njega pažljivo zamotao vrećicu. Zatim, okrećući se prema poručniku, reče, "Potpisat ću Vam primku za ovo, ako želite."

Poručnik preko svoga pisaćeg stola gurne list papira, a Brunetti zapiše nadnevak, ime i prezime i opis novčanika. Potpisao ga je na dnu i vratio ga natrag Turcatiju, prije nego je izašao iz njegova ureda, u Vianellovom društvu.

A kada su izašli na široku calle, kiša je već bila počela.

9

Napredovali su kroz sve snažnije nalete kiše prema čamcu, i bilo im je drago što je Bonsuan bio ustrajao na tome da ih pričeka na čamcu. Kada su se ukrcali na čamac, Brunetti je bacio pogled na svoj ručni sat i vidio da je već prošlo pet sati, što je značilo da je krajnje vrijeme da se vrate natrag u questuru. Isplovili su na Veliki kanal; Bonsuan je skrenuo lijevo pa na dugo S koje će ih odvesti mimo Bazilike i Zvonika, dolje prema Ponte della Pieta i questurt.

Dolje u kabini. Brunetti je iz džepa izvadio u rupčić zamotani novčanik i predao ga Vianellu.

"Kada se vratimo, možete li ovo odnijeti u laboratorij neka uzmu otiske prstiju?"

Kada je Vianello preuzeo novčanik, Brunetti nastavi, "Pretpostavljam da će svi otisci koje pronađu na plastičnoj vrećici biti Franchijevi, tako da te slobodno mogu zanemariti.

Pošaljite nekoga u bolnicu kako bi uzeo Rossijeve otiske."

"Još nešto, gospodine?"

"Kada budu gotovi s time, pošaljite mi novčanik. Želim pogledati što je unutra. I, molim Vas, recite im da je hitno." reče on.

Vianello ga pogleda poprijeko i upita,

"A kada nije hitno, gospodine?"

"Pa, recite Boccheseu da je u pitanju mrtvac. Možda mu to da malo poticaja."

"Bocchese je prvi koji će reći da je to dokaz kako nema potrebe za žurbom." primijeti Vianello.

Brunetti odluči prijeći preko ovoga kao da to nije čuo.

Vianello ubaci rupčić i njegov sadržaj u unutrašnji džep svoje odore i upita,

"Je li to sve, gospodine?"

"Neka slgnorina Elettra provjeri spise i vidi ima li išta o Rossiju." Sumnjao je da će išta pronaći, nije mogao zamisliti Rossija upetljanog u išta kriminalno, ali u životu se susreo s većim iznenađenjima od toga, tako da je najbolje provjeriti.

Vianello podigne uvis prste jedne ruke.

"Oprostite, gospodine. Ne želim Vas prekidati, ali znači li to da ćemo ovome pristupiti kao istrazi umorstva?"

Obojica su znali kakve to poteškoće sa sobom nosi. Dok ne bude dodijeljen istražni sudac, nijedan od njih nije mogao započeti sa službenom istragom, a da bi istražni sudac prihvatio slučaj i počeo ga tretirati kao umorstvo, mora postojati uvjerljiv dokaz da je zločin počinjen, Brunetti je dvojio da bi njegov dojam da se Rossi užasavao visina mogao poslužiti kao uvjerljiv dokaz ičega: ni zločina i svakako niti umorstva.

"Morat ću pokušati uvjeriti vice-questorea." reče Brunetti.

"Da." odgovori mu Vianello.

"Zvučite mi sumnjičavo."

Vianello podigne jednu obrvu. To je bilo dovoljno.

"Ovo mu se neće svidjeti, zar ne?" ponudi Brunetti. I opet, Vianello nije odgovorio.

Patta je dopuštao policiji da prihvati zločin kada je, na neki način, isti bio nametnut policiji i nikako ga se nije moglo zanemariti. Izgledi su bili slabi da će dopustiti istragu nečega što je tako očito izgledalo kao nesretan slučaj. Sve do trenutka kada ga više neće moći ignorirati, sve do trenutka kada će postojati dokazi koji će čak i najsumnjičavije uvjeriti da Rossi nije pao i poginuo, u očima vlasti imao je ostati nesretnim slučajem.

Brunetti je bio blagoslovljen, ili proklet, psihološkim dvostrukim pogledom koji ga je silio na to da vidi svaku situaciju s barem dva gledišta, tako da je znao koliko apsurdno jamačno izgledaju te njegove sumnje, i kako one izgledaju apsurdno nekome tko takve poglede ne dijeli s njim. Zdrav razum mu je govorio da sve ostavi i prihvati očito: Franco Rossi bio je umro nakon nesretnog pada sa skele.

"Sutra ujutro otiđite u bolnicu po njegove ključeve i pregledajte njegov stan."

"Što da tražim?"

"Nemam pojma." odgovori Brunetti. "Pokušajte pronaći adresar, pisma, imena prijatelja ili rođaka."

Brunetti je bio toliko zadubljen u svoja nagađanja da nije ni primijetio da skreću u kanal, i tek ga je nježan udar čamca o questurino pristanište podsjetio da su stigli.

Zajedno su se popeli na palubu. Brunetti je u znak zahvalnosti mahnuo Bonsuanu, koji je bio uposlen vezivanjem konopaca koji su

čamac držali privezanim uz gat. Vianello i on pod kišom su došetali do prednjeg ulaza u questuru, a vrata im je otvorio jedan policajac u odori. Prije nego mu je Brunetti stigao zahvaliti, mladić mu reče,

"Vice-questore Vas želi vidjeti, commissario."

"Još uvijek je ovdje?" Zvučao je iznenađeno. "Da, gospodine. Rekao mi je neka Vam kažem to čim stignete."

"Da, hvala Vam." reče on, a potom se obrati Vianellu, "Onda mijе bolje da odmah pođem gore."

Zajedno su se popeli do prvog odmorišta na stubama, a nijedan od njih dvojice nije želio nagađati o tome što Patta želi. Na prvom katu, Vianello se uputio niz hodnik koji je vodio do stražnjeg stubišta, koje je pak vodilo do laboratorija gdje je kraljevao tehničar Bocchese, neupitno, bez žurbe, bez želje da udovolji nadređenom.

Brunetti se u tišini približavao Pattinom uredu. Signorina Elettra sjedila je za svojim pisaćim stolom i podigla pogled kada je on ušao unutra. Mahnula mu je neka joj priđe u istom trenutku kada je podigla slušalicu svoga telefona i pritisnula gumb. Trenutak kasnije je rekla, "Commissario Brunetti je ovdje, dottore." Poslušala je što joj je Patta imao za reći, pa odgovorila, "Naravno, dottore." i spustila slušalicu.

"Sigurno Vas želi zamoliti da mu učinite uslugu. To je jedini razlog zašto već čitavo poslijepodne ne vrišti tražeći Vašu krv." imala je vremena izreći prije nego su se otvorila vrata, a na njima se pojavio Patta.

Njegovo sivo odijelo, primijeti Brunetti, jamačno je bilo od kašmira, a kravata je bila onakva kakvu u Italiji nazivaju engleskom klupskom kravatom. Iako je bilo kišovito, svježe proljeće. Pattino zgodno lice bilo je odličnoga tena i osunčano. Imao je naočale tanašnog, oblog okvira. To je bio peti okvir koji je Brunetti vidio na Pattinom nosu otkad je u questuri, a stil je bio uvijek ispred onog koji će za nekoliko mjeseci svi nositi. Brunetti je jednom prilikom, zaboravivši svoje vlastite naočale za čitanje, uzeo Pattine sa stola kako bi bolje promotrio neku fotografiju, ali je ustanovio da su leće čisto staklo, bez dioptrija.

"Upravo sam govorila commissariju da može ući, vice-questore " reče signorina Elettra. Brunetti opazi da se na njezinom stolu nalaze

dva dosjea i tri lista papira, za koje je bio siguran da se trenutak ranije nisu ondje nalazili.

"Da, uđite, dottor Brunetti." reče Patta, pružajući mu ruku pokretom koji je Brunetti smatrao uznemirujuće sličnim onome kojim je, kako je zamišljao, Klitemnestra bila namamila Agamemnona da siđe sa svoje kočije. Imao je tek toliko vremena da baci posljednji pogled prema signorini Elettri prije nego što ga je pod ruku primio Patta i nježno ga uvukao u ured.

Patta je zatvorio vrata i pošao prema drugom kraju prostorije gdje su se nalazila dva naslonjača koje je bio smjestio ispred prozora. Pričekao je da mu se Brunetti pridruži. A kada se Brunetti našao pokraj njega, rukom mu je pokazao neka sjedne, a zatim i sam sjeo; ti su naslonjači bili postavljeni tako da bi stručnjak za unutarnje uređenje rekao da se nalaze 'pod razgovornim kutom'.

"Drago mi je da ste pronašli malo vremena za mene, commissario." reče Patta.

Začuvši notu ljutite zajedljivosti u njegovim riječima, Brunetti je osjetio da se nalazi na nesigurnom tlu.

"Morao sam izaći." objasni on.

"Mislio sam da ste morali izaći danas prijepodne." reče Pata, ali se zatim sjetio da se nasmiješi.

"Da, ali onda sam opet morao izaći danas poslijepodne. I to toliko iznenada da nisam imao vremena ostaviti Vam ikakvu poruku."

"Zar nemate telefonino, dottore?"

Brunetti, koji se gnušao mobitela i odbijao ga sa sobom nositi - zbog nekakve glupe, luđačke predrasude, a čega je i sam bio svjestan - samo je rekao,

"Nisam ga ponio sa sobom, gospodine."

Htio je pitati Pattu zašto ga je pozvao, ali upozorenje signorine Elettre - neodređen izraz na njezinom licu, kao da su njih dvoje neznanci koji čekaju isti vlak - bilo je dovoljno da ga ušutka.

"Želio sam razgovarati s Vama, commissario." počne Patta. Nakašljao se i nastavio,

"Riječ je o nečem... dakle, riječ je o nečem osobnom."

Brunetti se silno trudio da ne pokrene nijedan mišić na licu, s izrazom pasivnog zanimanja za ono što čuje.

Patta se zavalio u svojem naslonjaču, ispruživši noge pred sobom i prebacivši gležanj preko gležnja. Na trenutak je potonuo u misli o ljeskavom sjajilu na vrhovima njegovih cipela; potom je rastavio noge, privukao ih k sebi te se nagnuo naprijed, U tih nekoliko sekunda koliko su te kretnje trajale, Brunetti je začuđeno zaključio kako je Patta naoko ostario nekoliko godina.

"Riječ je o mome sinu." reče on.

Brunetti je znao da Patta ima dva sina, Roberta i Salvatorea.

"O kojem, gospodine?"

"O Robertu, klinču."

Roberto, Brunetti je brzo izračunao, ima najmanje dvadeset i tri godine. Pa i njegova vlastita kći Chiara, iako ima petnaest godina, je klinka, i takva će jamačno zauvijek ostati.

"Zar on ne studira na sveučilištu, gospodine?"

"Da, studira Economia Commerciale." odgovori Patta, ali potom zašuti i zagleda se u svoja stopala. "Već nekoliko godina." objasni on podigavši pogled prema Brunettiju.

Brunetti se opet silno trudio da zadrži lice potpuno nepomičnim. Nije želio ispasti pretjerano znatiželjan glede mogućeg obiteljskog problema, niti je želio izgledati kao da ga ne zanima ono što mu je Patta bio odlučio reći. Kimnuo mu je, po vlastitom mišljenju, na ohrabrujući način, onako kako čini u razgovoru s nervoznim svjedocima.

"Poznajete li ikoga u Jesolu?" upita Patta, pitanjem zbunivši Brunettija.

"Oprostite, gospodine, ne razumijem?"

"U Jesolu, u njihovoj policijskoj postaji. Poznajete li ondje ikoga?"

Brunetti se zamislio na tren. Održavao je kontakte s nekim policajcima na kopnu, ali ni s jednim ovdje na jadranskoj obali među noćnim klubovima, hotelima, diskotekama, i stotinama turista koji su se smjestili na Jesolu i plovili brodom preko lagune svakoga jutra.

Jedna je žena s kojom je studirao na sveučilištu radila u policiji na Gradu, ali nije poznao nikoga u užem središtu grada.

"Ne, gospodine, ne poznajem."

Patta nije uspio sakriti svoje nezadovoljstvo.

"Bio sam se nadao da poznajete nekoga." reče Patta.

"Žao mi je, gospodine." Brunetti je razmotrio svoje mogućnosti, proučavajući nepomičnog Pattu koji se opet bio vratio proučavanju svojih stopala, i odlučio izložiti se pogibelji. "Zašto pitate, gospodine?"

Patta je podigao pogled prema njemu, pa u stranu, pa natrag. Napokon je izgovorio,

"Ondašnja policija nazvala me sinoć. Imaju nekoga tko radi za njih, znate kako to već ide." To je moralo značiti da je riječ o svojevrsnom doušniku. "Ta im je osoba prije nekoliko tjedana dojavila kako Roberto preprodaje drogu." Patta zašuti.

Kada je bilo postalo jasno da vice-questore nema namjeru reći ništa više, Brunetti upita,

"Zašto su nazvali Vas, gospodine?"

Patta je nastavio kao da mu Brunetti nije bio postavio to pitanje.

"Mislio sam da biste Vi možda mogli poznavati nekoga tko bi nam mogao dati jasniju sliku o tome što se događalo, tko je ta osoba, koliko su daleko došli sa svojom istragom." I opet, riječ 'doušnik' bljesnula je u Brunettijevim mislima, ali je zadržao svoje mišljenje za sebe. Odgovarajući na njegovu tišinu, Patta nastavi, "I tome slično."

"Ne, gospodine, doista mi je žao što Vam to moram reći, ali doista ne poznajem nikoga ondje." Nakon stanke, ponudio je, "Mogu pitati Vianella, gospodine." I prije nego je Patta dospio odgovoriti, Brunetti je dodao, "On je diskretan, gospodine. Nemate zbog čega brinuti."

Još uvijek je Patta samo sjedio i izbjegavao Brunettijev pogled. Zatim je zatresao glavom odlučno nijećući, odbijajući mogućnost prihvaćanja savjeta od osobe u odori.

"Je li to sve, gospodine?" reče Brunetti i spusti dlanove na naslone za ruku svoga naslonjača kako bi pokazao svoju spremnost da ode.

Videći Brunettijev pokret, Patta reče, sada tišim glasom,

"Uhitali su ga." Bacio je pogled prema Brunettiju, ali vidjevši da ovaj nema nikakvih pitanja, Patta nastavi: "Sinoć. Nazvali su me oko jedan u noći. Izbila je tučnjava u jednoj diskoteci i kada je policija stigla s namjerom da prekine tučnjavu zaustavili su jedan par i pretražili ih. Jamačno je ono što im je ta osoba rekla bio razlog zašto su pretražili Roberta."

Brunetti je ostao nijem. Iz dugogodišnjeg je iskustva znao da jednom kad svjedoci odu ovako daleko, nema toga što ih može

zaustaviti: sve izlazi na vidjelo.

"U džepu njegove vjetrovke pronašli su plastičnu omotnicu s ecstasyjem." Nagnuo se prema Brunettiju i upitao, "Vi znate što je to, zar ne, commlssarto'?"

Brunetti kimne, iznenađen time da Patta vjeruje kako je moguće da neki policajac to ne zna. Znao je da ako izgovori jednu jedinu riječ može izgubiti tu prednost. Opustio se što je više mogao, odvojio jednu ruku od naslona za ruke i namjestio se u položaj za koji se nadao da će se doimati udobnije.

"Roberto im je rekao da mu je to jamačno netko gurnuo u džep vjetrovke kada su ugledali policiju. Takve se stvari često događaju." Brunettije to dobro znao. Ali je također znao i da se, jednako često, takve stvari ne događaju.

"Nazvali su me i otišao sam onamo. Znali su tko je Roberto, pa su mi zato preporučili da dođem. Kada sam stigao onamo, predali su mi ga na čuvanje. Na putu ovamo, ispričao mi je za omotnicu." Patta zašuti, a njegova je Šutnja zvučala konačno.

"Jesu lije zadržali kao dokaz?"

"Jesu, i uzeli su mu otiske prstiju kako bi ih usporedili s onima koje pronađu na omotnici."

"Ako ju je on izvadio i predao im je, njegovi su otisci nedvojbeno gore." reče Brunetti.

"Da, znam." reče Patta. "Pa zato i nisam brinuo zbog toga. Čak nisam ni nazvao svoga odvjetnika. Nije bilo dokaza, čak i da su otisci bili ondje. Ono što je Roberto rekao moglo je biti istina."

Brunetti nijemo kimne glavom izražavajući svoje slaganje, čekajući da sazna zašto je Patta o tome govorio tek kao o mogućnosti.

Patta se naslonio i zapiljio kroz prozor.

"Nazvali su me jutros, nakon što ste Vi izašli."

"Jeste li me zato željeli vidjeti, gospodine?"

"Ne, jutros sam Vas htio pitati nešto drugo. To sada više nije važno."

"Što su Vam rekli, gospodine?" napokon upita Brunetti.

Patta skrene pogled s objekta svoga promatranja s druge strane prozora.

"Da su unutar velike omotnice pronašli četrdest i sedam manjih, a u svakoj od njih po jednu tableticu ecstasyja."

Brunetti je pokušao izračunati težinu i vrijednost droge kako bi odredio ozbiljnost s kojom će sudac vjerojatno procijeniti posjedovanje droge. Pa, nije zvučalo kao da je imao ogromnu količinu tih stvari, a ako Roberto ustraje u svojoj priči o tome kako mu je nepoznat netko iste gurnuo u džep, nije vidio nikakve ozbiljne pravne opasnosti po dečka.

"Njegovi su otisci bili također i na malim omotnicama." Patta prekine tišinu. "Na svakoj od njih."

Brunetti se odupro porivu da pruži ruku i spusti je na Pattinu podlakticu, Umjesto toga, pričekao je još nekoliko časaka, a zatim rekao,

"Žao mi je, gospodine."

Još uvijek ne gledajući u njega, Patta kimne, bilo u znak priznanja ili zahvalnosti.

Nakon što je prošla puna minuta, Brunetti upita,

"Je li se to dogodilo na Jesolu ili na Lidu?"

Patta se zagledao u Brunettija i zatresao glavom, onako kako boksači zatresu da odagnaju blag udarac.

"Molim?"

"Gdje se to zbio, gospodine. Na Jesolu ili jesolskom Lidu?"

"Na Lidu."

"A gdje je bio on kada su ga..." Brunetti zausti želeći uporabiti riječ 'uhititi'.

Umjesto toga, on reče, "zadržali?"

"Upravo sam Vam rekao." Patta prasne glasom koji je pokazivao koliko je blizu ljutnje. "Na Lidu di Jesolo."

"Da, ali na kojem mjestu, gospodine? U kafiću? U diskoteci?"

Patta zažmiri, a Brunetti se zapitao koliko je vremena potrošio razmišljajući o svemu tome, prisjećajući se događaja iz sinova života.

"U diskoteci po imenu Luxor." napokon reče.

Tiho je 'ah' pobjeglo s Brunettijevih usana, ali to je bilo dovoljno da Pattu nagna da otvori oči.

"Molim?"

Brunetti se ne obazre na njegovo pitanje.

"Poznavao sam nekoga tko je onamo običavao izlaziti." reče on.

Kada je njegova bezlična nada umrla, Patta je svoju pozornost usmjerio na drugu stranu.

"Jeste li nazvali odvjetnika, gospodine?" upita Brunetti.

"Da. Donatinija." Brunetti je sakrio svoje iznenađenje suho kimnuvši, kao da je odvjetnik, koga najčešće zovu za branitelja optuženici za suradnju s mafijom, savršen i očit izbor za Pattu.

"Bilo bi mi drago, commissario" zausti Patta, pa stane, razmišljajući o tome kako da mu to na najbolji način izgovori.

"Razmislit ću još o tome, gospodine." prekine ga Brunetti. "I, naravno, nikome neću reći ni riječi o ovome." Iako je prezirao mnogo toga što je Patta činio, ni u kom slučaju nije želio dopustiti da se Patta dovede u neugodan položaj da ga zamoli da nikome ne priča o tome.

Patta je odgovorio na konačnost u Brunettijevu glasu i podigao se na noge. Otpratio je Brunettija do vrata i otvorio ih za njega. Nije mu pružio ruku, ali je promrmljao kratko 'Hvala Vam,' prije nego se vratio u svoj ured, prethodno zatvorivši vrata.

Brunetti je vidio da je signorina Elettra za svojim stolom, iako su dosjei i papiri bili zamijenjeni nečime što je izgledalo sumnjivo debelo i tiskano na sjajnom papiru, i podsjećalo na proljetno izdanje modnog časopisa Vogue.

"Njegov sin?" upita ona, podignuvši pogled s časopisa.

Pobjeglo mu je prije negoli se uspio zaustaviti.

"Je li Vaš ured ozvučen?" Htio je da to ispadne šala, ali kada je čuo samog sebe kako izgovara to pitanje, nije bio baš siguran da je tako ispalo.

"Ne. Jutros ga je nazvao sin, zvučao je vrlo živčano, a zatim su ga nazvali iz jesolske policijske postaje. Čim je završio razgovor s njima, tražio me da mu pronađem Donatinijev telefonski broj." Brunetti je razmišljao da li da je pita želi li dati otkaz kao tajnica i pridružiti se policiji. Ali znao je da bi ona radije umrla nego odjenula policijsku odoru.

"Poznajete li ga?" upita Brunetti.

"Koga, Donatinija ili sina?"

"Svejedno. Obojicu."

"Poznajem ih obojicu." reče ona, a zatim doda bezbrižno, "obojica su seronje, ali se Donatini bolje odijeva."

"Je li Vam rekao o čemu je riječ?" upita on kimnuvši glavom prema vratima Pattina ureda.

"Ne." reče ona bez imalo razočaranja u glasu. "Da je u pitanju silovanje, o tome bi pisale novine. I zato pretpostavljam da je riječ o drogama. Donatini bi trebao biti dovoljno dobar da ga izvuče."

"Mislite da je kadar silovati nekoga?"

"Tko, Roberto?"

"Da."

Trebala joj je sekunda da promisli, pa da mu odgovori,

"Ne, mislim da nije. Bahat je i uobražen, ali mislim da nije stopostotno smeće."

Nešto je navelo Brunettija da upita,

"A Donatini?"

Bez oklijevanja, ona odgovori,

"On je spreman na sve."

"Nisam znao da ga poznajete."

Pogledom je okrznula časopis pred sobom i okrenula stranicu, ali tako da to izgleda kao bezbrižna kretnja.

"Da." Okrenula je još jednu stranicu.

"Zamolio me da mu pomognem."

"Vice-questore?" upita ona, podigavši pogled pun iznenađenja.

"Glavom i bradom."

"I Vi ćete mu pomoći?"

"Ako budem mogao." odgovori Brunetti.

Dugo ga je promatrala, a zatim opet svoju pozornost usmjerila na časopis pred sobom.

"Mislim da se sivo više ne nosi." reče ona. "Svima nam je više pun nos sive odjeće."

Bila je odjevena u svilenu bluzu boje breskve i crni kaputić s visokim ovratnikom, načinjen, kako mu se učinilo, od sirove svile.

"Vjerojatno ste u pravu." reče on, zaželi joj laku noć i vrati se natrag u svoj ured.

10

Morao je nazvati Informacije kako bi dobio broj Luxora, ali kada je otipkao broj, nepoznat netko mu se javio u diskoteci i rekao da signor Bertocca nema te mu odbio dati njegov broj kod kuće. Brunetti se nije predstavio kao policajac. Umjesto toga, opet je nazvao Informacije i dobio Lucin kućni broj bez ikakvih poteškoća.

"Uobražena budala." promrmlja Brunetti birajući broj.

Netko je slušalicu podigao nakon trećeg zvona, a duboki je, pomalo promukli, glas rekao, "Bertocco."

"Ciao, Luca, Guido Brunetti ovdje. Kako si?"

Glas sa suprotnoga kraja žice izgubio je svoj službeni ton, koji je zamijenila iskrena srdačnost. "Dobro sam, Guido. Već se godinama nismo čuli. Kako si ti, kako je Paola, kako su klinci?"

"Svi su dobro."

"Jesi li konačno odlučio prihvatiti moju ponudu da izađeš malo u život i plešeš dok ne padneš s nogu?"

Brunetti se na ovo grohotom nasmijao, jer su na taj štos "brijali" već više od desetljeća.

"Ne, bojim se da ću te opet razočarati, Luca. Iako ti jako dobro znaš da žudim za time da te posjetim i plešem do zore okružen ljudima koji su stari koliko i moja vlastita djeca, Paola mi odbija dati dopuštenje."

"Zbog dima?" upita Luca. "Misli da bi mogao naškoditi tvome zdravlju?"

"Ne, mislim da je to zbog glazbe, ali iz istog razloga."

Zavladala je kratka stanka, nakon koje je Luca rekao,

"Vjerojatno je u pravu." Kako Brunetti na to nije rekao ništa više, on upita, "Pa zašto onda zoveš? Zbog dečka kojeg su uhitili?"

"Da." reče Brunetti, čak se niti ne pretvarajući da je iznenađen zato što Luca to već zna.

"On je sin tvojeg šefa, zar ne?"

"Izgleda da ti sve znaš."

"Čovjek koji vodi pet diskoteka, tri hotela i šest kafića mora znati sve, osobito o ljudima koje uhite na bilo kojem od tih mjesta."

"Što znaš o tom dečku?"

"Samo ono što su mi rekli policajci."

"Koji policajci? Oni koji su ga uhitili ili oni koji rade za tebe?"

Muk koji je uslijedio nakon ovog pitanja podsjetio je Brunettija da ne samo da je otišao predaleko, već i da će Luca, iako mu je bio prijatelj, uvijek u Brunettiju vidjeti policajca.

"Ne znam kako da ti odgovorim na to pitanje, Guido." napokon izgovori Luca. U jednom ga je trenutku prekinuo praskavi kašalj dugogodišnjeg, okorjelog pušača.

Kašljao je podulje vrijeme. Brunetti je čekao da prestane kašljati, a kada je prestao, reče,

"Oprosti, Luca, bila je to neumjesna šala."

"Nema veze, Guido. Vjeruj mi, tkogod ima ovoliko posla s javnošću, koliko ga imam ja, treba svu pomoć policije koju mu ona može pružiti. A i njima je drago kada im ja pomognem koliko god je u mojoj moći."

Brunetti, razmišljajući o malim omotnicama koje putuju od ruke do ruke ispod stolova u uredima gradskoga poglavarstva, upita,

"A kako im pomažeš?"

"Imam privatne zaštitare koji rade na parkiralištima diskoteka."

"I čemu oni služe?" upita on, razmišljajući o uličnim razbojnicima i ranjivosti klinaca koji isteturaju iz diskoteke u tri sata ujutro.

"Oduzimaju im ključeve od auta."

"I nitko se ne buni?"

"A tko će se buniti? Njihovi roditelji, zato što sam ih spriječio da mrtvi pijani ili nadrogirani do besvijesti sjednu za upravljač i odvezu se u smrt? Ili policija, zato što klince spašavam od toga da se zalijeću automobilima u stabla uz cestu?"

"Ne, pretpostavljam da neće. Nisam razmišljao."

"To znači da ih nitko neće u tri ujutro probuditi kako bi išli gledati vatrogasce kako izrezuju beživotna tijela iz sprešanog automobilskog lima. Vjeruj mi, policajci su presretni ako mi mogu ikako pomoći." Zastao je, a Brunetti je u slušalici čuo kako Luca struže šibicom o kutiju i pripaljuje cigaretu i povlači prvi dim duboko u pluća. "Što bi ti želio da učinim - da sve ovo zataškam?"

"Jesi li to u stanju?"

Ako slijeganje ramena proizvodi ikakav zvuk, Brunetti je taj zvuk čuo u slušalici.

Naposljetku, Luca reče,

"Neću ti odgovoriti na to pitanje sve dok ne budem znao želiš li da to učinim ili ne."

"Ne, ne želim da to bude zataškano u smislu da jednostavno nestane. Ali volio bih da se priča ne pojavi ni u jednim novinama, ako je to ikako moguće."

Luca je napravio stanku prije nego je odgovorio na ovo.

"Mnogo novca trošim na oglašavanje u novinama." reče napokon.

"Mogu li to shvatiti kao potvrđan odgovor?"

Luca je prasnuo u smijeh i smijao se sve dok mu se smijeh nije pretvorio u dubok, prodoran kašalj. Kada je opet došao do glasa, reče,

"Ti uvijek želiš da sve bude čisto i bistro, Guido. Nije mi jasno kako to Paola podnosi."

"Kad je sve čisto i bistro, moj život je puno lakši."

"Tvoj život policajca?"

"Moj život uopće."

"Dobro onda. Možeš moj odgovor smatrati potvrđnim. Priču mogu zadržati izvan mjesnih novina, a nekako sumnjam da bi velike novine zanimala ta priča."

"On je venecijanski vice-questore." reče Brunetti u nastranom izljevu lokalpatriotizma.

"Bojim se da to dečkima u Rimu ne znači puno." odgovori mu Luca. Brunetti razmisli o tome.

"Valjda si u pravu." I prije no što se Luca stigao složiti s njim, Brunetti upita, "Što ti veliš za dečka?"

"Odmah su ga upecali. Njegovi su otisci bili svugdje po omotićima."

"Jesu li već sastavili optužnicu?"

"Ne. Barem mislim da nisu."

"Što čekaju?"

"Žele da im on kaže od koga je dobio robu."

"Pa zar to ne znaju?"

"Naravno da znaju. Ali znati nije isto što i dokazati nešto, a siguran sam da si na položaju na kojem to razumiješ." Ovo posljednje nije bilo izrečeno bez zajedljivosti.

Ponekad je Brunetti mislio kako je Italija zemlja u kojoj svi sve znaju, ali nitko nije voljan išta reći. Kod kuće, svi su jedva čekali da s apsolutnom sigurnošću iskomentiraju tajne poslove političara,

mafraških vođa, filmskih zvijezda; stavite ih u situaciju u kojoj bi njihove izjave mogle imati pravnih posljedica, i Italija se u sekundu pretvara u najveće leglo školjaka na svijetu.

"Znaš li tko je to?" upita Brunetti. "Hoćeš li mi dati njegovo ime?"

"Radije ne bih. Ne bi nikome koristilo. Iznad njega postoji netko drugi, a iznad tog drugog netko treći." Brunetti je čuo kako pripaljuje slijedeću cigaretu.

"Hoće li im on reći? Dečko?"

"Neće ako cijeni svoj vlastiti život." reče Luca, ali odmah nastavi, "Ne, pretjerujem.

Neće ako želi izbjeći da ga netko dobro pretuče."

"Čak i u Jesolu?" upita Brunetti. I tako je organizirani zločin iz velikih gradova stigao i do ovog uspavanog jadranskoga grada.

"Osobito u Jesolu, Guido." reče Luca, ne ponudivši nikakvo obrazloženje.

"I, što će mu se dogoditi?" upita Brunetti.

"Ti bi bolje od mene trebao znati odgovor na to pitanje." reče Luca. "Ako mu je to prvi prekršaj, pljesnut će ga ravnalom po prstima i poslati ga doma."

"On već jest doma."

"Ma, znam, samo govorim figurativno. A činjenica da mu je otac policajac neće škoditi."

"Neće, ako se novinari ne dokopaju te priče."

"Rekao sam ti. O tome ne moraš više brinuti."

"Nadam se." reče Brunetti.

Luca na ovo nije reagirao. Nakon dugog i sve dubljeg muka, Brunetti reče,

"A što je s tobom? Kako si mi ti, Luca?"

Luka se nakašljao, a taj je mokri zvuk u Brunettiju izazvao nelagodu.

"Isto." napokon reče i opet krene kašljati.

"A Maria?"

"Kravetina." reče Luca doista ljutim glasom. "Jedino što je zanima je moj novac.

Ima sreće što joj dopuštam da živi u kući sa mnom."

"Luca, pa ona je majka tvoje djece."

Brunetti je mogao čuti kako se Luca bori s porivom da divljački napadne Brunettija zato što se usudio iskazati svoje mišljenje o njegovom životu.

"Ne želim o tome razgovarati s tobom, Guido."

"U redu je, Luca. Znaš da to kažem samo zato što te tako dugo poznajem." Zašutio je, pa nastavio, "Zato što vas oboje tako dugo poznajem."

"Znam, ali stvari se mijenjaju." Opet je zavladao muk, a Luca opet progovori, glasom koji je zvučao kao da dopire iz daleka, "Ne želim razgovarati o tome, Guido."

"U redu." složi se Brunetti. "Oprosti što te tako dugo nisam nazvao."

Lako mu popuštajući, zbog dugogodišnjeg prijateljstva, Luca reče,

"Pa ni ja nisam zvao tebe, zar ne?"

"Nema veze."

"Ne, ima veze, zar ne?" Luca se složio smijući se, što je vratilo njegov stari glas i njegov stari kašalj.

Ohrabren, Brunetti upita,

"Ako štogod saznaš, hoćeš li me nazvati?"

"Naravno." pristane Luca.

Prije nego što je čovjek s druge strane žice dospio spustiti slušalicu, Brunetti upita,

"Znaš li išta drugo o ljudima od kojih je dobio robu, i o onima od kojih su je oni dobili?"

Oprez se vratio u Lucin glas dok je pitao,

"O čemu ti to zboriš?"

"Jesu li..." nije bio potpuno siguran u to kako da definira to čime su se bavili.

"Posluju li u Veneciji."

"Ah." uzdahne Luca. "Koliko ja znam, tamo baš i nemaju puno posla. Stanovništvo je prestaro, a klincima doista nije nikakav problem doći na kopno kako bi pronašli ono što žele."

Brunetti je shvatio da mu je samo iz vlastite sebičnosti drago što to čuje: bilo kome s dvoje djece u pubertetu, bez obzira na to koliko bio siguran u njihovu osobnost i sposobnost, bilo bi drago saznati da u gradu u kojem žive nema mnogo preprodavača droge.

Nagon je Brunettiju rekao da je od Luce dobio sve što je mogao. Znao je da imena ljudi koji preprodaju drogu ne bi ništa promijenila.

"Hvala ti, Luca. Čuvaj se."

"I ti, Guido."

Te noći, razgovarajući s Paolom nakon što su klinci bili otišli u krpe, ispričao joj je o tom razgovoru i o Lucinoj eksploziji bijesa pri spomenu imena njegove žene.

"Nikada ga nisi voljela onoliko koliko ja." reče Brunetti, kao da će to nekako objasniti ili biti izlika za Lucino ponašanje.

"A što bi sada to trebalo značiti?" upita Paola, ali bez ogorčenosti.

Sjedili su na suprotnim krajevima kauča i oboje je odložilo knjige koje su čitali u trenutku kada su počeli razgovarati. Brunetti je dugo razmišljao o njezinom pitanju prije nego joj je odgovorio.

"Pretpostavljam da bi to, valjda, trebalo značiti da bi ti trebala imati više razumijevanja za Mariju nego za njega."

"Ali Luca je u pravu." reče Paola, okrećući glavu, a zatim i cijelo tijelo, prema njemu. "Ona jest kravetina."

"Ali, ja sam mislio da ti se ona sviđa."

"Tako je, doista mi se sviđa." ustrajala je Paola. "Ipak, to ne znači da Luca u krivu kada kaže da je ona kravetina. Iako je on bio taj koji ju je pretvorio u kravetinu. Kada su se vjenčali, ona je radila kao zubarica, ali on je od nje tražio da prestane raditi. A nakon Paolova rođenja, rekao joj je da se ne mora vratiti na posao, da on sa svojim klubovima zarađuje dovoljno za pristojan život. I tako je ona prestala raditi."

"Pa?" upadne joj u riječ Brunetti, "Zašto bi on bio odgovoran za njezin preobražaj u kravetinu?" U trenutku kada je odgovorio to pitanje bio je svjestan činjenice da je sam naziv istodobno i uvredljiv i apsurdan.

"Zato što ih je sve preselio u Jesolo, odakle je njemu bilo zgodnije nadzirati klubove.

I ona je pošla za njim." Glas joj je postajao goropadan, kao da izgovara molitvu prebirući prstima po vrlo staroj krunici.

"Nitko joj nije prislonio cijev pištolja na čelo, Paola."

"Naravno da joj nitko nije pripremio pištoljem: nitko to nije ni morao učiniti." uzvratila mu ona paljbu. "Bila je zaljubljena u njega." Vidjevši njegov pogled, ona se ispravi.

"U redu, oboje su bili zaljubljeni." Na trenutak je zastala, pa nastavila, "I tako je napustila Veneciju i preselila u Jesolo, grad s

ljetnom plažom, za Boga miloga, i postala domaćicom i majkom."

"To nisu prljave riječi, Paola."

Iako gaje prostrijelila plamtećim pogledom, svejedno je zadržala hladnokrvnost.

"Znam da to nisu prljave riječi. Niti želim sugerirati da jesu. Ali odrekla se zvanja u kojem je uživala i u kojem je bila vrlo dobra, i otišla je u neku vukojebinu odgajati dvoje djece i skrbiti o mužu koji je pio i pušio previše i jebuckao se s previše žena." Brunetti je znao da ne valja dolijevati ulje na ovakve razbuktales plamenove. Pričekao je da ona nastavi, i ona je nastavila.

"I zato se danas, nakon više od dvadeset godina života ondje, pretvorila u kravetinu.

Debela je i dosadna i čini se da ne zna razgovarati ni o čemu drugome nego o vlastitoj djeci ili kuhanju." Bacila je brz pogled prema Brunettiju, ali on je i dalje šutio. "Koliko je vremena prošlo otkako smo ih posljednji put vidjeli zajedno? Dvije godine? Sjećaš se kako je naporno bilo posljednji put, dok je ona lepršala oko stola i nuđala nas hranom ili nam pokazivala fotografije njihovo dvoje vrlo prosječne djece?"

Bila je to vrlo naporna večer za svakoga, osim za, nekim čudom, Mariju, koja nije bila svjesna koliko svi ostali njezino ponašanje smatraju zamornim.

Dječaćki iskreno, Brunetti upita,

"Ovo se ne pretvara u svađu, zar ne?"

Paola spusti glavu na naslon kauča i prasne u smijeh.

"Ne, nikako." Pa nastavi, "Valjda moj ton pokazuje koliko doista malo suosjećam s njom. I koliko krivnju osjećam zbog toga." Pričekala je da vidi kako će Brunetti reagirati na njezino priznanje, a potom nastavi, "Mogla je učiniti mnogo toga, ali je odlučila ne učiniti ništa. Odbila je bilo kakvu pomoć oko djece kako bi mogla raditi četiri sata dnevno u ordinaciji kod nekog drugog zubara; zatim je propustila obnoviti članstvo u zubarskoj udruzi; zatim je postupno izgubila zanimanje za sve što nema veze s njezina dva sina; i naposljetku se udebljala."

Kada je bio siguran da je gotova, Brunetti primijeti,

"Nisam siguran kako ćeš ovo prihvatiti, ali tvoji argumenti zvuče sumnjivo slično objašnjenjima koja sam čuo od mnoštva nevjernih

muževa."

"Za njihovu nevjeru?"

"Da."

"Sigurna sam da jesu slična." Njezin je ton bio odlučan, ali nikako ljutit.

Očito nije kanila tomu ništa dodati, i zato je on upita,

"I?"

"I ništa. Život joj je ponudio niz izbora kojima je mogla promijeniti stvari, i ona je izabrala što je izabrala. Nagađam da je svaka od tih odluka sigurno vodila do sljedeće, od trenutka kada je pristala prestati raditi i odseliti se iz Venecije, ali svejedno je te odluke donijela, kako si ti rekao, a da joj nitko nije uperio pištolj u čelo."

"Žao mi je zbog nje." reče Brunetti. "Žao mi ih je oboje."

Paola, glave naslonjene na naslon kauča, sklopi oči i reče,

"I meni." Nakon dugo vremena, ona upita, "Je li ti drago što sam zadržala svoj posao?"

Dobro je razmislio o njezinom pitanju, pa odgovorio,

"Ne osobito; dovoljno me usrećilo to što se nisi udebljala."

11

Sljedećeg dana, Patta se nije pojavio u questuri, i jedino objašnjenje koje je ponudio je bilo to da nazove signorinu Elettru i kaže joj ono što je tada već bilo samo po sebi jasno: neće doći na posao. Signorina Elettra nije postavljala pitanja, ali je nazvala Brunettija da mu kaže kako je, u odsutnosti vice-questorea, on glavni, dok je questore na odmoru u Irskoj.

U devet sati, Vianello ga je nazvao da mu kaže kako je bio dobio Rossijeve ključeve iz bolnice i kako je obišao njegov stan. Činilo se kao da je sve na svome mjestu, a jedini dokumenti koje je pronašao bili su računi i priznanice. Pokraj telefona je bio pronašao adresar, a Pucetti je upravo nazivao, jedan po jedan, brojeve iz tog adresara. Do sada je jedini rođak bio jedan stric iz Vicenze, koga su već bili nazvali iz bolnice i koji je preuzeo brigu oko organizacije pogreba. Bocchese, laboratorijski tehničar, ubrzo nakon toga je nazvao kako bi rekao da šalje jednog od svojih policajaca skupa sa Rossijevim novčanikom u Brunettijev ured.

"Ima li išta na njemu?"

"Ne, samo otisci njegovih vlastitih prstiju i nekoliko otisaka onoga klinca koji ga je pronašao."

Odjednom znatiželjan o mogućnosti da postoje i drugi svjedoci, Brunetti upita,

"Klinca?"

"Policajca, mladića. Ne znam kako se zove. Svi su oni za mene klinci."

"Franchi."

"Ako Vi tako kažete." reče Bocchese, gotovo nezainteresirano. "Imam dosje s njegovim otiscima ovdje, i oni odgovaraju otiscima s novčanika."

"Išta drugo?"

"Ne. Nisam gledao što je u novčaniku, samo sam poskidao otiske."

Mladi policajac, jedan od novih, od onih koje Brunetti nije mogao opušteno zvati imenom, pojavio se na njegovim vratima. Kad mu je Brunetti mahnuo rukom, ušao je. unutra i spustio novčanik, još uvijek u plastičnoj vrećici, na stol.

Brunetti prebaci telefonsku slušalicu u drugu ruku, pa je pritisne bradom, a potom podigne omotnicu. Otvarajući je, upita Bocchesea, "Ima li ikakvih otisaka iznutra?"

"Rekoh da su to bili jedini otisci." reče tehničar i spusti mu slušalicu.

Brunetti spusti slušalicu na kućište. Jedan karabinjerski pukovnik bio je jednom prilikom primijetio da je Bocchese toliko dobar da bi otiske prstiju pronašao čak i na stvari toliko ljigavoj, koliko je to političareva duša, tako da su mu davali više slobode nego većini ljudi zaposlenih u questuri. Brunetti se odavno bio privikao na njegovu neprestanu razdražljivost; doista, zahvaljujući višegodišnjoj izloženosti istoj bio je oguglao na nju.

Njegovu mrzovolju nadoknađivala je bespriječna učinkovitost njegova rada, koja je više no jednom izdržala vatrenu sumnjičavost sudskih branitelja.

Brunetti potegne patentni zatvarač omotnice i istrese njezin sadržaj na stol.

Novčanik je bio zaobljen, poprimio je oblik Rossijeva boka, gdje je jamačno stajao godinama. Smeđa je koža bila je izgužvana sredinom i tanka trakica obruba bila je pohabana, tako da se na tom mjestu vidjeo tanki sivi konac. Otvorio je novčanik i pritisnuo ga otvorenog na stol. U nizu proreza na lijevoj strani bile su utaknute četiri plastične kartice: Visa, Štanda, njegova iskaznica iz Ufficio Catasto te njegova Carta Venezia kojom je Rossi plaćao nižu cijenu gradskog prijevoza. Izvadio ih je i proučio lice koje se nalazilo na posljednje dvije. Nekakvim holografskim postupkom fotografije su bile utisnute u kartice, tako da su se pod određenim kutem pretapale u nevidljivost, ali na njima je definitivno bio Rossi.

Na desnoj strani novčanika nalazio se džepić za sitniš čiji je poklopac bio pričvršćen tek mjedenom sponom. Brunetti otvori džepić i istrese sitniš na svoj stol. Bilo je tu novih kovanica od tisuću lira, nekoliko od petsto i po jedna od tri kovanice od stotinu lira različitih promjera, a koje su trenutno bile u optjecaju. Jesu li i drugi ljudi mislili kao on, kako je čudno to što se sto lira javlja u tri različite veličine? Postoji li objašnjenje za takvu bedastoću?

Brunetti raširi stražnji odjeljak novčanika i izvuče novčanice. Bile su poredane strogo po veličini, od najvrjednijih straga do novčanica od

tisuću lira naprijed. Izbrojao je novčanice: u novčaniku se nalazilo stotinu i osamdeset i sedam tisuća lira.

Raširio je stražnji pretinac novčanika ne bi li provjerio je li išta preskočio, ali ondje nije bilo više ničega. Gurnuo je prste u prorez na lijevoj strani i izvukao odatle nekoliko neiskorištenih karata za vaporetto, račun iz kafića na tri tisuće i tristo lira te nekoliko poštanskih maraka od po osamsto lira. U nasuprotnom prorezu je pronašao još jedan račun iz kafića, na poledini kojeg je bio ispisan telefonski broj. Kako broj nije počinjao s 52, 27 niti sa 72, pretpostavio je da nije riječ o venecijanskom telefonskom broju, iako nije bio naveden pozivni broj grada. I to je bilo sve. Nije bilo imena, nikakvih pokojnikovih zapisa, a koje bi valjalo pročitati u slučaju da mu se nešto dogodi, ništa od onih stvari koje zapravo nikada ne pronađu u novčanicima ljudi koji su možda umrli nasilnom smrću.

Brunetti vrati novac u novčanik, a novčanik u plastičnu vrećicu. Privukao je telefon preko stola i nazvao Rizzardija. Razudba je već trebala biti gotova i želio je saznati više o neobičnom ulegnuću na Rossijevom čelu.

Doktor je slušalicu podigao nakon drugog zvona i njih dvojica su razmijenila uljudne pozdrave. Rizzardi potom reče,

"Zoveš zbog Rossija?" Kada mu je Brunetti potvrdno odgovorio, Rizzardi reče,

"Dobro. Da me ti nisi nazvao, nazvao bih ja tebe."

"Zašto?"

"Zbog rane. To jest, dviju rana. Na njegovoj glavi."

"Što je s njima?"

"Jedna je plosnata, i u njoj sam pronašao čestice cementa. Nastala je prilikom njegova udarca o nogostup. Ali lijevo od te rane je druga, tubularna. To jest, nastala je kao posljedica udarca nečim valjkastim, poput cijevi koje koriste za podizanje impalcature koju podižu oko zgrade, iako se njezin promjer čini manjim od cijevi koje, koliko se ja sjećam, koriste za izradu skela."

"I?"

"I u ranama uopće nema hrđe. Takve su cijevi obično prljave od kojekakve zemlje i hrđe i boje, ali u rani nije bilo nikakvih naznaka tih stvari."

"Možda su ih isprali u bolnici."

"Jesu, ali ostaci metala u manjoj rani bili su zabodeni u kosti njegove lubanje. Samo metala. Nije bilo ni zemlje, ni hrđe ni boje."

"Kakvog metala?" upita Brunetti, sumnjajući kako Rizzardijev poziv nije nadahnuo tek izostanak nečega.

"Bakra." Kako Brunetti na to nije rekao ni riječ, Rizzardi produži, "Nije na meni da ti govorim kako da radiš svoj posao, ali možda bi bilo dobro da pošalješ ekipu za očevid danas ili čim prije možeš."

"Da, hoću." reče Brunetti, kojemu je bilo drago što je glavni u questuri toga dana.

"Što si još pronašao?"

"Obje ruke su bile polomljene, ali pretpostavljam da to već znaš. Na rukama je imao modrice, ali to je mogla biti posljedica pada."

"Imaš li ikakvu zamisao s koje je visine pao?"

"Baš i nisam stručnjak za takve stvari: takvi su slučajevi rijetki. Ali prelistao sam nekoliko knjiga, pa zato pretpostavljam da je pao s desetak metara visine."

"S trećeg kata?"

"Moguće. Ili najmanje s drugog kata."

"Možeš li išta zaključiti iz načina na koji je prizemljio?"

"Ne. Ali čini se da se pokušao neko vrijeme vući po tlu nakon što je pao. Nogavice hlača na koljenima su mu izderane, kao i koljena; s unutrašnje strane jednog od gležanja također su ogrebotine, tako da bih rekao da je to posljedica puzanja po nogostupu."

Brunetti ovdje uleti u riječ liječniku.

"Može li se ikako sa sigurnošću reći koja je rana za njega bila kobna?"

"Ne." Rizzardijevje odgovor bio toliko brz da je Brunetti shvatio da je ovaj jamačno bio čekao da on izgovori to pitanje. Čekao je da Brunetti nastavi. Ali jedino što je Brunettiju palo na pamet je bilo da upita neodređeno,

"Je li to sve?"

"Nije. Bio je zdrav k'o dren i dugo bi poživio."

"Siromah."

"Čovjek u mrtvačnici mi je rekao da si ga poznavao. Je li ti bio prijatelj?"

Brunetti nije oklijevao.

"Da, bio je."

12

Brunetti je nazvao ured Telecoma i predstavio se kao policajac. Objasnio je da pokušava pronaći jedan telefonski broj, ali da mu nedostaje pozivni za grad, budući da je imao samo posljednjih sedam znamenaka, pa bi zamolio Telecom da mu da imena gradova u kojima taj telefonski broj postoji. Ni ne pomislivši na to da provjeri je li taj poziv doista stigao iz policije, čak niti ne naznačivši da bi ona mogla nazvati njega u questuru, žena ga je zamolila da pričeka trenutak dok provjeri u računalu, i stavila ga na čekanje. Srećom, nije se oglasila glazba. Ubrzo se javila i rekla mu da takav broj postoji u Piacenzi, Ferrari, Aquileji i Messini.

Brunetti je zatim zamolio imena ljudi kojima pripadaju ti brojevi i u tom trenutku žena su sakrila iza Telecomovih pravila, zakona o privatnosti i 'odobrene politike.'

Objasnila je da je za to mora nazvati netko iz policije ili nekog drugog vladinog tijela.

Strpljivo, smirenim glasom, Brunetti opet objasni kako je on policijski commissario: ako želi, može ga nazvati u questuru u Veneciji. Kada ga je zamolila da joj da broj, Brunetti se odupro iskušenju da je upita zar joj ne bi bilo bolje da prelista imenik, kako bi se uvjerila da zapravo zove questuru. Umjesto toga, dao joj je broj, ponovio svoje ime te spustio slušalicu. Telefon je zazvonio gotovo iste sekunde, a žena mu je naglas pročitala četiri imena i adrese.

Imena mu nisu govorila ništa. Broj u Piacenzi pripadao je agenciji za iznajmljivanje vozila, onaj u Ferrari pripadao je skupini imena - mogao je to biti poslovni ured, pa čak i obična trgovina. Preostala dva telefona, kako je i očekivao, pripadala su privatnim osobama. Nazvao je broj u Piacenzi, pričekao, a kada mu se na telefon javila muška osoba, rekao je da zove iz venecijanske policije i da bi htio da oni provjere u svojim papirima jesu li bili iznajmili vozilo ili poznavali čovjeka iz Venecije po imenu Franco Rossi. Muškarac je zamolio Brunettija da pričeka, rukom pokrio slušalicu i obratio se nekome pokraj sebe.

Zatim je čuo ženski glas, koji ga je zamolio da ponovi svoj zahtjev. Nakon što ga je ponovio, opet mu je bilo rečeno neka pričeka trenutak. Taj se trenutak oduljio u nekoliko minuta, ali se naposljetku

žena vratila i rekla kako joj je žao što mora reći da tvrtka u papirima nema nijednog klijenta pod tim imenom.

Na broju iz Ferrare mogao je čuti samo poruku kojom je dobio obavijest da je dobio ured Gavinija i Cappellija te neka ostavi svoje ime, broj i razlog zašto je nazvao. Spustio je slušalicu.

U Aquileji je razgovarao s osobom koja je zvučala poput starice, a koja mu je rekla kako nikada u životu nije čula ime Franco Rossi. Broj iz Messine više nije bio u uporabi.

U Rossijevom novčaniku nije bio pronašao vozačku dozvolu. Iako mnogi Venecijanci nisu vozili, možda ju je ipak posjedovao: nepostojanje cesta teško da je moglo biti dovoljan razlog da spriječi Talijane u iskazivanju svoje strasti prema brzini. Nazvao je ured za izdavanje vozačkih dozvola, gdje mu je rečeno da su dozvole izdali čak devetorici Franca Rossija. Brunetti je provjerio Rossijevu identifikacijsku karticu iz Ufficio Catasto i dao Rossijev datum rođenja: nijedna dozvola nije bila izdana njemu.

Opet je pokušao dobiti nekoga na broju u Ferrari, ali i dalje bez uspjeha. Telefon mu je zazvonio.

"Commissario?" Bio je to Vianello. "Da."

"Upravo smo primili poziv iz postaje na Cannaregiju."

"One kod Tre Archi?"

"Da, gospodine."

"Odgovorili su na poziv nekog čovjeka koji je prijavio da iz stana iznad njegovoga dopire smrad, gadan smrad."

Brunetti je pričekao; nije mu trebalo puno mašte da zna što može očekivati: policijske commissarije nisu zvali zato da prijave puknute cijevi ili ostavljeno smeće.

"On je bio student." reče Vianello, prekidajući ikakva moguća nagađanja. "Što je to bilo?"

"Izgleda kao da se predozirao. Odnosno, barem su nam tako rekli."

"Prije koliko ste vremena primili taj poziv?"

"Prije desetak minuta."

"Idem s Vama."

Kada su izašli iz questure, Brunettija je iznenadila vrućina. Začudo, iako je uvijek znao koji je dan i datum, vrlo često je morao razmisliti kako bi se sjetio je li proljeće ili jesen. Tako da je, osjetivši dnevnu

vrućinu, morao otresti tu čudnu dezorijentaciju prije nego se prisjetio da je proljeće i da je porast temperature potpuno očekivan.

Toga dana imali su drugog kormilara, Pertilea, čovjeka koji je Brunettiju bio antipatico. Ukrkali su se na brod - Brunetti, Vianello i dvojica iz tehničkog voda. Jedan od njih odgurnuo je brod od obale i uputili su se prema sredini bacina, a potom se brzo okrenuli natrag i skrenuli u kanal Arsenale. Pertile je uključio sirenu i pojurio poput ulja mirnim vodama kanala Arsenale, presjekavši put vaporetu broj 52 koji je upravo isplovljavao sa stajališta Tana.

"Ne bježimo pred eksplozijom atomske bombe, Pertile." reče Brunetti.

Kormilar je preko ramena bacio pogled prema ljudima na doku, spustio jednu ruku s kormila i brzim pokretom prekinuo zavijanje sirene. Brunettiju se učinilo da je kormilar zatim povećao brzinu, ali se suzdržao od komentara. Na kraju kanala, Pertile je naglo skrenuo lijevo i pokraj uobičajenih postaja: bolnice, Fondamente Nuove, La Madonne dell'Orta, San Alvisea, a zatim skrenuo na početak kanala Cannaregio. Odmah nakon prvog broskog stajališta ugledali su policajca kako stoji na rivi i maše im da priđu.

Vianello mu je dobacio konopac, a ovaj se sagnuo kako bi ga vezao za željezni prsten. Kada je primijetio Brunettija, policajac na rivi je salutirao, a potom pružio ruku kako bi mu pomogao da se iskrca s broda.

"Gdje je?" upita Brunetti čim je opet bio na čvrstom tlu.

"Dolje, niz ovu callu, gospodine." reče on, okrećući leđa Brunettiju i pošavši u usku uličicu koja se udaljavala od vode prema unutrašnjosti Cannaregija.

Ostali su jedan za drugim sišli s broda, a Vianello se okrenuo prema Pertileu kako bi mu rekao neka ih pričeka. Brunetti rame uz rame s policajcem koji ih je dočekao, a ostali u koloni za njima, krenuli su niz usku callu.

Nisu morali dugo hodati i pravu kuću su pronašli bez imalo muke: dvadesetak metara niže gomilica ljudi okupila se ispred ulaza u kuću, a ulaz im je priječio policajac u odori, ruku prekriženih na prsima.

Dok se Brunetti približavao, jedan se muškarac izdvojio iz gomile, ali nije ni pokušao krenuti prema policajcima. Jednostavno se

odvojio od ostalih i nepomično stajao, s rukama na bokovima, i promatrao policajce kako se približavaju. Bio je visok i izgledao gotovo poput leša, i imao najgori nos pijandure koji je Brunetti vidio u svom životu: upaljen, nabrekao, rupičast i na vrhu doslovce ljubičast. Brunettija je to podsjetilo na lica koja je jednom zgodom bio vidio na slici nekog nizozemskog slikara - je li to bio lik Isusa koji na plećima tegli Svoj križ? - užasna, izobličena lica koja navještaju ništa drugo do li boli i zla za svakoga tko im zađe na dohvat zlobnih ruku.

Tihim glasom Brunetti upita,

"Je li to čovjek koji ga je pronašao?"

"Da, gospodine." odgovori policajac koji je bio dočekao brod. "On živi na prvom katu."

Pristupili su tom muškarcu koji je zatukao ruke u džepove i počeo se njihati naprijed-natrag na petama, kao da ima neki važan posao koji mora početi i ogorčen je što ga policija odvlači od njega.

Brunetti stane ispred njega.

"Dobro jutro, gospodine. Jeste li nas Vi nazvali?" upita on.

"Da, ja sam nazvao. Čudi me da ste si dali truda stići ovamo ovako brzo." reče on glasom onoliko punim hrapavosti i neprijateljstva, koliko je njegov dah bio pun alkohola i kave.

"Vi živite u stanu ispod?" upita Brunetti neodređeno.

"Bogme da. U tom stanu živim ima već sedam godin', i ak' ono govno, vlasnik kuće, misli da me more tek tak' izbacit' van, da mi more sam' dat' papir o iseljenju, ja ću mu reć' kam' si taj papir more zataknut'." Govorio je narječjem kakvim se govori u Giudecci i, poput mnogih starosjedilaca toga otoka, činilo se da je uvjeren da govora nema bez prostačenja, kao što nema disanja bez zraka.

"Koliko dugo živi ovdje?"

"On više ne živi ovdje, je 1' da?" upita čovjek i sagne se te se krene smijati, što je potrajalo, a završilo u napadaju kašlja.

"Koliko dugo je živio ovdje?" upita Brunetti kada je čovjek prestao kašljati.

Muškarac se uspravio i zagledao se u Brunettija. Zauzvrat, Brunetti je promatrao bijele mrlje na mjestima gdje se koža ogulila s pocrvenjela muškarčeva lica i žućkaste oči koje su ukazivale na žuticu.

"Nekol'ko mjeseci. Morat ćete pitat' kućevlasnika. Ja sam ga tek tu i tam' vidio na stubištu."

"Je li ga itko posjećivao?"

"Nemam pojma." reče muškarac, iznenada razgoropađen. "Ja gledam svoja posla.

Osim toga, on je bio studenat. Nemam ja što razgovarat' s takvim ljud'ma. Govna jedna mala, misle da su najpametniji na svijetu."

"Je li se i on ponašao tako?" upita Brunetti.

Muškarac se zamislio na trenutak, iznenađen što mora razmatrati pojedini slučaj kako bi se uvjerio da odgovara njegovoj uopćenoj predrasudi. Nakon poduljeg razmišljanja, odgovorio je,

"Nije, al' već sam Vam rek'o, vid'o sam ga samo par puta."

"Molim Vas, dajte svoje podatke naredniku." reče Brunetti i okrene mu leđa, pokazujući rukom prema mladiću koji je dočekaao brod. Uspeo se dvjema stubama koje su vodile prema ulaznim vratima, gdje ga je pozdravio policajac koji je ondje stajao. Za svojim leđima je čuo kako čovjek kojeg je bio ispitivao dovikuje,

"Zvao se Marco."

Kada mu je prišao Vianello, Brunetti ga je zamolio neka vidi što se može saznati od ljudi u susjedstvu. Narednik se udaljio, a odmah mu je pristupio policajac.

"Drugi kat, gospodine." reče.

Brunetti pogleda uza usko stubište. Iza njega je policajac pritisnuo prekidač, ali je slabašna žarulja jedva osvijetlila stube, kao da zazire od toga da osvijetli opću prljavštinu.

Boja i cement su se bili sljuštili sa zidova, a ljudi koji su koristili stubište zgurali su prašinu na krajeve stuba. Tu i tamo, opušci i komadi papira ležali su povrhu ili stršali iz tih brežuljaka prašine.

Brunetti se popeo stubama. Smrad ga je dočekaao na prvom odmorištu. Blizak, gust, prodoran, taj je smrad navještao trulež i zlo i nešto neljudski nečisto, kako se približavao drugom katu, smrad je jačao, a Brunetti je doživio užasan trenutak u kojem je u mislima vidio lavinu molekula, koje ga zatrpavaju, lijepe mu se za odjeću, slijevaju se u njegov nos i grlo, sa sobom cijelo vrijeme noseći užasan podsjetnik na to da smo svi mi smrtnici.

Treći je policajac, koji je pod tim prigušenim svjetlom izgledao vrlo blijed, stajao je navratima stana. Brunettiju je bilo žao što su vrata

stana bila zatvorena, jer je to značilo da će smrad biti mnogo gori kada opet otvore vrata. Policajac ga je službeno pozdravio i vrlo hitro koraknuo u stranu, a nije se zaustavio dok se nije našao četiri koraka udaljen od samih vrata.

"Možete poći dolje." reče Brunetti, svjestan toga da je momak ondje jamačno stajao gotovo sat vremena. "Izađite van."

"Hvala, gospodine." reče on i opet ga službeno pozdravi prije nego je hitro zaobišao Brunettija i sjurio se niza stube.

Za leđima je Brunetti čuo zveket i štropot tehničke momčadi koja je na kat nosila svoje torbe s priborom.

Odupro se iznenadnom porivu da duboko udahne; umjesto toga, prikupio je hrabrost i dohvatio kvaku. Međutim, prije nego je dospio pritisnuti kvaku, jedan od tehničara mu je doviknuo, "Commtssarto, prvo uzmite ovo." Kada se Brunetti osvrnuo, momak je parao plastičnu vrećicu u kojoj se nalazila kirurška maska. Jednu je pružio Brunettiju, a drugu dodao svojem kolegi. Svi su nategnuli plastične gumene vrpce preko ušiju i navukli maske preko usta i noseva, i svima je bilo drago što mogu udisati snažan miris kemikalija kojima su maske bile natopljene.

Brunetti otvori vrata i istoga ga je trena napao smrad, prosijecajući put kroz kemikalije. Pogledao je gore i vidio da je sve prozore netko bio otvorio, vjerojatno policajci, i da je poprište zločina, na neki način, kontaminirano. Međutim, nije postojala velika potreba za zaštitom mjesta zločina - od smrada bi i sam Cerber pobjegao podvijena repa.

Tijela ukočena od želje da se ne miče, Brunetti je zakoračio preko praga, a drugi su pošli za njim. Dnevna je soba izgledala onako kako je on zamišljao stan jednoga studenta: i doista, podsjetila ga je na to kako su njegovi frendovi živjeli za vrijeme studija. Ofucana sofa bila je prekrivena šarenim indijanskim pokrivačem, prebačenim preko naslona i čvrsto podvijenim ispad sjedala i do naslona za ruke - pa je tako sofa izgledala kao da je na njoj izvorna presvlaka. Jedan je dugi stol bio naslonjen na zid, a njegova je ploha bila prekrivena papirima i knjigama - a na njemu je bila i jedna naranča na kojoj se bila počela hvatati zelena plijesan. Knjige i raznolika odjeća prekrivale su dva preostala stolca.

Momak se nalazio na podu u kuhinji, ispružen na leđima. Lijeva mu je ruka bila zabačena iza glave, igla koja ga je bila stajala života još

uvijek je bila zabodena u venu na ruci, odmah ispod lakta. Desna mu je ruka bila prebačena preko glave i Brunetti je prepoznao kretnju koju je njegov sin činio uvijek kada bi shvatio da je pogriješio ili napravio nekakvu glupost. Na stolu su bili očekivani predmeti: žličica, svijeća i sićušna plastična omotnica u kojoj se bilo nalazilo ono što gaje ubilo - štogod to bilo. Brunetti skrene pogled. Otvoreni kuhinjski prozor gledao je u drugi prozor, zatvoren kapcima i slijep.

Jedan od laboratorijskih tehničara ušao je za njim u kuhinju i promotrio mladićevo tijelo.

"Da ga prekrijem, gospodine?"

"Ne. Bolje ga ostavite ovako dok ga ne pregleda liječnik. Tko dolazi?"

"Guerriero, gospodine."

"A ne Rizzardi?"

"Ne, gospodine. Danas je Guerriero dežuran."

Brunetti kimne glavom i vrati se u dnevnu sobu. Elastična ga je vrpca bila počela strugati to obrazu, pa je zato maknuo svoju kiruršku masku i strpao je u džep. Neko je vrijeme smrad bio gori, a zatim više nije bio. Drugi je laboratorijski tehničar otišao u kuhinju, noseći kameru i tronožac, i čuo je njihove prigušene glasove dok su raspravljali o tome kako najbolje zabilježiti taj prizor za onaj djelić povijesti koji će Marco, sveučilišni student, mrtav s iglom u veni, ispuniti u policijskim arhivima Venecije, jadranskoga bisera.

Brunetti je prišao mladićevom pisaćem stolu i stao nad njime, motreći odozgo hrpetinu papira i knjiga, toliko sličnu onoj kakvu je sam bio stvorio dok je studirao, toliko sličnu neredu kakav je njegov vlastiti sin ostavljao za sobom svakogjutra kada bi išao u školu. Na unutrašnjoj stranici naslovnice knjige o povijesti arhitekture, Brunetti je pronašao njegovo ime: Marco Landi. Polako jc pregledao papire na stolu, povremeno zastajkujući kako bi pročitao odlomak ili rečenicu.

Marco je, ustanovio je, bio radio na studiji koja se bavila vrtovima četiriju vila iz osamnaestoga stoljeća, smještenih između Venecije i Padove. Brunetti je pronašao knjige i fotokopije članaka o arhitekturi krajolika, čak i neke skice vrtova koje je, čini se, bio nacrtao mrtvi dječak. Brunetti je dugo proučavao veliki crtež pomno uređenog vrta, na kojem je svako stablo i svaka biljka bila nacrtana precizno do

najsitnije pojedinosti. Čak je mogao pročitati koliko je sati na golemom sunčanom satu koji se nalazio lijevo od vodoskoka: četiri i petnaest. U donjem desnom kutu crteža uočio je par zečeva iza debelog oleandra, kako znatiželjno zure u promatrača, a oba su zeca izgledala zadovoljno i dobro uhranjeno. Odložio je taj crtež i u ruke uzeo sljedeći, koji se očito ticao nekog drugog projekta, jer je prikazivao silno modernu kuću, koja je stršala iznad otvorenog prostora, a taj otvoreni prostor mogao je biti kakav klanac ili litica. Brunetti je proučavao crtež i opet zamijetio zečeve, koji su ovaj put upitno izvirivali iza nečega što je izgledalo poput moderne skulpture na travnjaku ispred kuće. Odložio je crtež i prelistao preostale Marcove crteže. Na svakome od njih pojavljivali su se zečevi, a ponekad ih je bilo gotovo nemoguće pronaći, jer ih je vrlo mudro skrivao: jednom su bili na prozoru stambene zgrade, drugi put su zirkali kroz vjetrobran automobila parkiranog ispred kuće. Brunetti se pitao kako su reagirali Marcovi profesori na pojavu tih zečeva na svakom novom radu - je li ih to razveseljavalo ili ljutilo. A potom si je dopustio da se zamisli nad mladićem koji ih je tamo stavljao, na svaki crtež. Zašto zečevi? I zašto baš dva zeca?

Svoju je pozornost sa zečeva prebacio na rukom pisano pismo lijevo od crteža. Na omotnici nije bilo povratne adrese, a poštanski žig je bio udaren negdje u provinciji Trento.

Žig je bio zamrljan, tako da je ime grada bilo nečitko. Pogledom je preletio preko pisma i vidio da je potpisano s 'Mamma.'

Brunetti je skrenuo pogled trenutak prije nego je počeo čitati. Pismo je sadržavalo uobičajene obiteljske vijesti: Papa je bio zaokupljen proljetnom sadnjom; Maria, za koju je Brunetti pretpostavio da je jamačno Marcova mlađa sestra, bila je uspješna u školi. Briciola je opet napala poštara; majka, sama po sebi, bila je dobro i nadala se da Marco studira i da mu škola ide dobro te da više nije u nevoljama. Ne, signora. Vaš Marco više nikada neće upasti u nevolje, ali sve što ćete sada imati, i što će vas pratiti ostatak vaših života.

Jest gubitak i bol i užasan osjećaj da ste nekako izdali tog mladića. I bez obzira na to koliko čvrsto znate da niste odgovorni za to, uvjerenost da ipak jeste odgovorni uvijek će biti čvršća i sveobuhvatnija.

Odložio je pismo i na brzinu pregledao ostatak papira na stolu. Bilo je tu još pisama od mladićeve majke, ali ih Brunetti nije čitao. Napokon, u najgornjoj ladici toaletnog stolića od borovine lijevo od stola, pronašao je adresar, a u njemu adresu i telefonski broj Marcovih roditelja. Tu je knjižicu spremio u džep na boku svojeg sakoa.

Zvuk koji je dopro s vratiju nagnao gaje da se osvrne: tamo je ugledao Gianpaola Guerriera, Rizzardijeva pomoćnika. Prema Brunettiju, Guerrierova ambicija se lako dala pročitati na njegovu mršavu mladu licu i u brzini svake njegove kretnje, ili možda nije bila riječ ni o čemu drugom nego o tome da je Brunetti jednostavno znao da je Guerriero častohlepan, pa je tako tu njegovu osobinu - Brunetti se nikako nije mogao nagnali da to nazove vrlinom - vidio u svemu što je taj čovjek činio. Brunetti je želio da mu se Guerriero svidi, jer je uočio kako se prema mrtvima na kojima radi odnosi s poštovanjem, ali postojala je u tom čovjeku nezabavna iskrenost zbog koje je Brunettiju bilo teško osjećati prema njemu išta više od poštovanja. Kao i njegov nadređeni, i on je posebnu pozornost pridavao vlastitu odijevanju, tako da je danas nosio sivo vuneno odijelo koje se slagalo s njegovim elegantno dobrim izgledom. Za njim su došla dva u bijelo odjevena pomoćnika iz mrtvačnice. Brunetti kimne glavom prema kuhinji i muškarci odoše onamo, unoseći sa sobom i smotana nosila.

"Ne dirajte ništa." dovikne bespotrebno Guerriero za njima. Pružio je Brunettiju ruku.

"Rekli su mi da je riječ o predoziranju." reče Guerriero.

"Tako izgleda." Iz susjedne sobe nisu dopirali nikakvi zvuci.

Guerriero ode u kuhinju, noseći torbu na kojoj je, ne hoteći, Brunetti uočio Pradin logo.

Brunetti se zadržao u dnevnoj sobi i, dok je čekao da Guerriero završi s poslom, oslonio se na stol dlanovima i opet se zagledao u Marcove crteže. Želio se nasmiješiti zečevima, ali nije mu išlo.

Guerriero se u sobi zadržao tek nekoliko minuta. Zastao je na vratima kako bi skinuo kiruršku masku s lica.

"Ako je to bio heroin." reče liječnik, "a mislim da jest, smrt je bila trenutna. Vidjeli ste ga: nije imao vremena niti izvući iglu iz vene."

Brunetti upita,

"Što ga je moglo ubiti? Ili, zašto ga je ubilo, ako je bio ovisnik?"

Guerriero razmisli o ovome, pa odgovori,

"Ako je riječ o heroinu, možda je u njemu bilo primiješano nekakvo sranje, što već preprodavači rade. To ga je moglo stajati glave. Ili, ako se neko vrijeme nije šutao, moglo je doći do pretjerane reakcije organizma na količinu droge koja mu inače ne bi naudila dok se redovito drogira. To jest, ako je nabavio osobito čistu drogu."

"Što Vi mislite?" upita Brunetti, a kada je vidio da Guerriero počinje davati automatski, nedvojbeno oprezan, odgovor, on podigne ruku i doda, "potpuno neslužbeno."

Guerriero je o ovome dugo razmišljao prije nego je odgovorio, a Brunetti nije mogao a da ne pomisli kako mladi liječnik odvaguje stručne posljedice ako se otkrije da je donio potpuno neslužbenu procjenu. Naposljetku, reče,

"Mislim da je riječ o drugoj opciji."

Brunetti ga nije poticao, jednostavno je stajao ondje i čekao da ovaj nastavi.

"Nisam pregledao čitavo tijelo." reče Guerriero. "Samo ruke, ali nema svježih uboda, iako ima čitavo mnoštvo starih. Ako je nedavno trošio heroin, sigurno ga je ubrizgavao u ruke. Ovisnici su skloni tome da se bodu ujedno te isto mjesto. Rekao bih da se nije ubadao nekoliko mjeseci."

"Ali se opet vratio staroj navici?"

"Da, tako se barem čini. Više ću Vam moći reći nakon što pregledam čitavo tijelo."

"Hvala Vam, dottore." reče Brunetti. "Hoće li ga sada iznijeti van?"

"Da. Rekao sam im neka ga stave u vreću. Prozori su otvoreni, prostorije će se brzo prozračiti."

"Dobro. Hvala."

Guerriero podigne ruku uzvraćajući zahvalu.

"Kada možete obaviti razudbu?" upita Brunetti.

"Najvjerojatnije sutra ujutro. Trenutno je u bolnici sve usporeno. Neobično kako malo ljudi umire u proljeće."

"Ostavio sam njegov novčanik i stvari iz njegovih džepova na kuhinjskom stolu." nastavi Guerriero otvarajući torbu i gurajući unutra kiruršku masku.

"Hvala. Nazovite me čim nešto budete saznali, može?"

"Naravno." reče Guerriero i, rukovavši se s Brunettijem, napusti stan.

Tijekom njihova kratka razgovora, Brunetti je bio svjestan zvukova koji su dopirali iz kuhinje. Čim je Guerriero nestao iz vida, pojavila su se dvojica pomoćnika, i između njih dvojice sada razmotana nosila opterećena punom crnom vrećom. Naporom volje Brunetti se suzdržao od razmišljanja o tome kako će njih dvojica nositi svoj teret niz uske, zavojite stube u toj zgradi. Oba muškarca kimnula su mu na pozdrav, ali nisu se zaustavljali.

Zvuk njihova odlaženja bio je sve slabiji što su se više udaljavah niza stube, a Brunetti se vratio u kuhinju.

Viši od dvojice tehničara - Brunetti je mislio da se zove Santini, ali nije bio siguran - podigao je pogled i rekao,

"Nema ničega, gospodine."

"Jeste li provjerili njegove papire?" upita Brunetti pokazujući prema novčaniku i hrpici zgužvanih papirića i kovanica koji su ležali na stolu.

San Linijev partner odgovorio je umjesto njega.

"Ne, gospodine. Mislili smo da biste Vi to željeli učiniti."

"Koliko još ovdje ima soba?" upita Brunetti.

Santini pokaže prema stražnjem dijelu stana.

"Samo kupaonica. Jamačno je spavao na onoj sofi u drugoj sobi."

"Ima li čega u kupaonici?"

Santini pusti partnera da odgovori umjesto njega.

"Tamo nema igala, gospodine, ni traga od njih. Samo uobičajene stvari kakve nalazimo u kupaonici: aspirin, krema za brijanje, vrećica s plastičnim britvicama; uopće nema drogeraškog pribora."

Brunettiju je bilo zanimljivo što tehničar ima svoj komentar na to, pa upita,

"I što Vi zaključujete na temelju toga?"

"Rekao bih da je klinac bio čist." odgovori ovaj bez oklijevanja. Brunetti baci pogled prema Santiniju, koji je kimnuo, time iskazujući slaganje sa svojim partnerom. Drugi nastavi,

"Vidjeli smo mnoštvo tih klinaca i većina njih je totalno rasturena. Imaju rane po cijelom tijelu, ne samo po rukama." Podigao je ruku i nekoliko puta mahnuo naprijed-natrag, kao da briše sjećanje na ta mlada tijela koja je vidio, a koja su svoju smrt pribavila drogom. "Ali

ovaj klinac nije imao nijedan drugi svježi ubod." Neko vrijeme nitko nije rekao niti riječ,

Santini napokon upita,

"Želite li da još nešto učinimo za Vas, gospodine?"

"Ne, mislim da je to sve." Primijetio je da obojica više nemaju kirurške maske na licima i da je smrad slabiji, čak i ovdje gdje je mladić bio ležao tko zna koliko dugo. "Vas dvojica idite i popijte kavu. Ja ću baciti pogled na to." reče on, mahnuvši rukom prema novčaniku i papirićima. "Onda ću zaključati i doći dolje."

Nitko se nije pobunio. Kada su otišli. Brunetti jc podigao novčanik i puhnuo na njega kako bi uklonio fini sivi puder. U novčaniku se nalazilo pedeset i sedam tisuća lira.

Tu je bilo još dvije tisuće lira, sedam stotina u kovanicama na stolu, gdje ga je netko odložio nakon što ga je izvadio iz Marcova džepa. Unutra je pronašao Marcovu carta d'identita, odakle je saznao njegov datum rođenja. Iznenadnim pokretom pokupio je sav novac i papiriće sa stola u ruku i strpao ih u džep na sakou. Bio je vidio niz ključeva na stolu odmah pokraj ulaznih vrata. Dobro provjerivši jesu li svi prozorski kapci zatvoreni, zakračunao ih je, a potom zatvorio i prozore stana. Zaključao je vrata i sišao niza stube.

Vani je Vianello stajao pokraj jednog starca, koji se naginjao naprijed kako bi čuo što god je ovaj imao za reći. Kada je vidio da Brunetti izlazi iz zgrade, potapšao je starca po ruci i okrenuo se. Dok mu je Brunetti prilazio, Vianello zatrese glavom.

"Nitko ništa nije vidio. Nitko ništa ne zna."

13

S Vianellom i ljudima iz tehničkog voda Brunetti se policijskim brodom vratio natrag u questuru, uživajući u zraku i vjetru koji će, barem se nadao, otpuhati smrad koji su sa sobom bili ponijeli iz stana. Nitko od njih to nije spominjao, ali Brunetti je znao da se neće osjećati potpuno čistim sve dok sa sebe ne svuče svaki komad odjeće koji je bio nosio toga dana i dok ne provede duže vrijeme ispod pročišćavajuće vode iz tuša. Čak i pod rastućom vrućinom toga kasno proljetnoga dana, jednako je žudio za vrućom, pušećom vodom i grubim dodirnom hrapavog ručnika kojim će istrljati svaki centimetar svoga tijela.

Tehničari su sredstva Marcove smrti ponijeli sa sobom u questuru i, iako je postojala mala vjerojatnost da će dobiti još jedan niz otisaka sa šprice koja ga je ubila, postojala je nada da će im plastična vrećica koju je bio ostavio na kuhinjskom stolu pružiti nešto, možda čak odlomak koji bi se mogao usporediti s otiscima koje već imaju u arhivi.

Kada su stigli pred questuru, kormilar je prebrzo uplovio i tako silovito udario u dok da su svi zaplesali po palubi. Jedan od tehničara zgrabio je Brunettija za rame kako ne bi pao niza stube u kabinu. Kormilar je ugasio motor i skočio na obalu, grabeći kraj konopca kojim će usidriti brod i vezati ga za dok, i baveći se čvorovima. Šutljivi Brunetti poveo je ostale s broda ravno u questuru.

Brunetti je pošao ravno u maleni ured signorine Elette. Razgovarala je s nekim telefonski kada je on ušao, a kada ga je ugledala, podigla je ruku, dajući mu znak da pričeka. Ušao je sporo, zabrinut što će sa sobom unijeti i taj užasni smrad kojime je još uvijek bila prožeta njegova mašta, ako već ne i njegova odjeća. Primijetio je da je prozor otvoren, pa mu je prišao i stao pokraj njega, pokraj ogromne vaze s ljiljanima čija je uljasta slatkoća ispunjavala zrak oko njih pretjerano sladunjavim mirisom koji mu je oduvijek bio oduran.

Osjetivši njegov nemir, signorina Elettra baci pogled prema njemu, odvoji slušalicu od svoga uha i mahne drugom rukom po zraku, kao da želi sugerirati manjak strpljenja za pozivatelja. Opet je približila slušalicu svojem uhu i promrmljala, "Si." nekoliko puta, ne

dopuštajući da se u njezinom glasu osjeti nestrpljivost. Prošla je minuta, ona je opet udaljila slušalicu od uha, a potom je iznenada privukla uhu, izgovorila hvala i do viđenja i spustila je.

"Grlo mu se osušilo od priče samo da bi mi objasnio zašto ne može doći večeras." bilo je sve stoje ponudila kao objašnjenje. To nije bilo mnogo, ali je bilo dovoljno da u Brunettija izazove znatiželju: što i gdje? I tko? Nije rekao ništa.

"Kako je bilo?" upita ona.

"Loše." odgovori Brunetti. "Imao je dvadeset godina. I nitko ne zna koliko je dugo bio ondje."

"Na ovoj vrućini." reče ona, ne kao pitanje već kao izraz općeg suosjećanja.

Brunetti kimne.

"Ubila ga je droga, predozirao se."

Nije rekla ništa na to, nego je zažmirila i rekla,

"Raspitujem se o drogama kod nekih ljudi koje poznajem, ali svi mi oni govore isto, da je Venecija vrlo malo tržište." Zastane, pa nastavi, "Ali jamačno je dovoljno veliko da netko malome proda to što ga je usmrtilo." Kako neobično, učinilo se Brunettiju, da nju čuje kako Marca zove 'malim:' ona nije bila niti deset godina starija od njega.

"Moram nazvati njegove roditelje." reče Brunetti.

Pogledala je na svoj sat, a Brunetti na svoj, i iznenadio se kada je ustanovio da je tek jedan i deset. Smrt je stvaran protok vremena učinila besmislenim, a njemu se činilo da je bio proveo dane i dane u tom stanu.

"Zašto ne pričekate neko vrijeme, gospodine?" Prije nego je dospio zatražiti objašnjenje, ona obrazloži. "Tako će otac možda biti tamo i već će biti gotovi s ručkom.

Bolje će biti po njih ako su svi doma zajedno kada im priopćite lošu vijest."

"Da." reče on. "To mi nije palo na pamet. Pričekat ću." Nije imao pojma čime da se zabavi u međuvremenu.

Signorina Elettra posegnula je naprijed i dotaknula nešto na svojem računalu.

Iznenada je glasno zabrujao, a zatim se zaslon zacrnio.

"Pomislila sam kako bi bilo dobro da sada napravim stanku i odem na un' ombru prije ručka. Biste li mi se pridružili, gospodine?"

Nasmiješila se na svoju vlastitu besramnu drskost: oženjen muškarac, njezin šef, a ona ga poziva na piće.

Brunetti, dirnut njezinom obzirnošću, reče,

"Da, rado, signorina."

Telefonski je poziv obavio nešto poslije dva. Na telefon se javila neka žena, a Brunetti je zatražio signor Landija. U jednom je dahu izgovorio jedno neodređeno 'hvala' kada ta ženska osoba nije iskazala nikakvu znatiželju već samo rekla da će pozvati svoga muža.

"Landi." s druge strane začuo se duboki glas.

"Signor Landi." reče Brunetti, "ovdje commissario Guido Brunetti. Zovem iz venecijanske questure."

Prije nego je stigao nastaviti, Landi ga prekine, a glas mu se iznenada stegnuo i pojačao.

"Je li riječ o Marcu?"

"Da, signor Landi, riječ je o njemu."

"Je li jako loše?" upita Landi mekšim glasom.

"Bojim se da gore od ovoga ne može biti, signor Landi."

S druge strane žice doplutao je potpuni muk. Brunetti je zamislio tog čovjeka, s novinama u rukama, kako stoji pokraj telefona i osvrće se prema kuhinji, gdje je njegova žena raspremala stol i pribor nakon posljednjeg spokojnog obroka u njezinom životu.

Landijev glas stišao se gotovo do nečujnosti, ali mogao je pitati samo jedno, tako da je Brunetti u mislima popunio nedostajuće zvukove.

"Je li mrtav?"

"Žao mi je što Vam to moram reći, ali tako je."

Opet stanka, ovaj put još dulja, a zatim Landi upita,

"Kada?"

"Danas smo ga pronašli."

"Tko ga je pronašao?"

"Policija. Nazvao ih je susjed." Brunetti nije mogao samog sebe natjerati da priča o pojedinostima ili da priča o vremenu koje je bilo proteklo od trenutka Marcove smrti.

"Rekao je da nije dugo vidio Marca, pa nas je nazvao da provjerimo stan. Kada smo to učinili, pronašli smo ga."

"Je li bio drogiran?"

Na tijelu nije bila izvedena razudba. Državni aparat još nije bio razmotrio dokaze koji su okruživali mladićevu smrt, nije još odvagao ni razmotrio niti odlučio o tome što je uzrok njegove smrti; tako bi bilo brzopleto i neodgovorno dodijeliti strog ukor predstavniku zakona koji bi se odvažio iznijeti svoje vlastito mišljenje o ovom slučaju.

"Da." reče Brunetti.

Muškarac s druge strane žice je plakao. Brunetti je čuo duge, duboke jecaje dok se ovaj gušio u svojoj boli i borio se za zrak. Prošla je jedna minuta. Brunetti je slušalicu držao podalje od sebe i gledao ulijevo, gdje su na ploči na zidu bila ispisana imena policajaca koji su poginuli u Prvom svjetskom ratu. Počeo je čitati njihova imena, datume rođenja i smrti. Jedan od njih imao je samo dvadeset godina, koliko i Marco.

Iz slušalice su dopirali prigušeni zvukovi višega glasa, povišenog zbog znatiželje ili straha, ali zatim je taj zvuk bio prekinut kada je Landi dlanom pokrio mikrofona na slušalici.

Prošla je još jedna minuta. Zatim je začuo Landijev glas. Brunetti je približio slušalicu uhu, ali sve što je uspio čuti bilo je Landijevo, "Nazvat ću Vas." i tu se veza prekinula.

Dok je tako sjedio i čekao. Brunetti je razmatrao prirodu ovoga zločina. Ako je Guerriero bio u pravu i ako je Marco umro zato što mu se tijelo odviknulo od užasnog šoka koji izaziva heroin, tijekom razdoblja kada ga nije koristio - kakav je onda tu zločin počinjen osim proda je zabranjenih tvari? A kakav je to zločin ako prodate heroin ovisniku, a gdje postoji sudac koji će to smatrati ozbiljnijim od običnoga prekršaja? Ako je, umjesto toga, heroin koji ga je ubio bio pomiješan s nečim opasnim ili smrtonosnim, kako ustanoviti na kojoj je točki dugog putovanja od makovih polja na Istoku do nečijih vena na Zapadu ta opasna tvar bila dodana, i tko ju je dodao?

Bez obzira kako to razmatrao, Brunettiju je bilo jasno da ovaj zločin neće imati ozbiljnih pravnih posljedica. Niti mu se činilo osobito vjerojatnim da će identitet te osobe ikada biti otkriven. Pa opet, mladi student koji je crtao hirovite zečeve i bio toliko domišljat da ih sakrije na različitim mjestima na svakom od crteža, nije zbog toga bio ništa manje mrtav.

Ustao je od svoga stola i stao pokraj prozora. Sunce je obasjavalo Campo San Lorenzo. Svi ljudi koji su živjeli u staračkom domu odgovorili su pozivu na počinak, ostavljajući campo mačkama i ljudima koji su koračali njime u ovo doba. Brunetti se nagnuo naprijed, oslonivši se dlanovima o prozorsku klupicu, i promatrao campo, kao da traži nekakav loš znak. Nakon pola sata, Landi je nazvao kako bi mu rekao da on i njegova žena namjeravaju stići u Veneciju te večeri u sedam, i pitao ga kako da dođu do questure.

Kada mu je Landi rekao da, jest, doći će vlakom, Brunetti je rekao da će ih dočekati i odvesti ih brodom do bolnice.

"Bolnice?" upita Landi, a u glasu mu se osjetilo buđenje ugasle nade.

"Oprostite, signor Landi. Tamo ih odvoze."

"Ah." je bio jedini Landijev odgovor, i opet je on prekinuo vezu.

Kasnije istoga poslijepodneva, Brunetti je nazvao prijatelja koji je vodio hotel na Campu Santa Marina i upitao ga ima li slobodnu jednu dvokrevetnu sobu, da je pričuva za neke ljude koji bi mogli prenoćiti. Ljude koje pozovete nekamo zbog neke silne nesreće zaboravljaju jesti i spavati i sve takve slične dosadne pojedinosti koje nam pokazuju da život ide dalje.

Zamolio je Vianella da pođe s njim, govoreći si kako će Landijevima biti lakše prepoznati policajce ako netko u odori dočeka njihov vlak, iako je dio njega znao da je najbolja osoba koju bi mogao sa sobom povesti Vianello, kako za njega samog, tako i za Landijeve.

Vlak je stigao na vrijeme, a Marcove roditelje bilo je lako uočiti kada su sišli na peron. Ona je bila visoka, suhonjava žena u sivoj haljini koja se dobro izgužvala putem: imala je kosu vezanu u pundicu na tjemenu, što je već desetljećima bilo staromodno.

Njezin muž držao ju je za ruku, i tkogod da ih je vidio primijetio bi da to nije pokret iz pristojnosti ili navike: njezin je korak bio nesiguran, kao da je pod utjecajem alkohola ili bolesti. Landi je bio nizak i mišićav, a tijelo mu je bilo čvrsto kao od čelika, što je ukazivalo na to da je život proveo baveći se radom, napornim fizičkim radom. Pod drugim okolnostima, Brunetti je suprotnost njihova dva lika mogao smatrati komičnom, ali ne sada. Landijevo lice imalo je tamnost štavljene kože; njegova svijetla kosa pružala je slabu zaštitu njegovu vlasištu, koje je bilo pod suncem potamnijelo kao i lice. Izgledao je

kao čovjek koji je cijeli svoj život proveo na otvorenom, a Brunetti se sjetio majčina pisma u kojem je spominjala proljetnu sadnju.

Ugledali su Vianellovu odoru i Landi je poveo svoju suprugu prema njoj. Brunetti je predstavio sebe i narednika i rekao im da ih čeka brod. Samo se Landi rukovao s njima; samo je on imao snage govoriti. Njegova je supruga mogla tek kimati glavom prema njima i brisati oči lijevom rukom.

Brzo su to obavili. U bolnici, Brunetti je preporučio da samo signor Landi ode identificirati Marca, ali su njih dvoje ustrajali u tome da idu zajedno pogledati svoga sina.

Brunetti i Vianello čekali su vani, i obojica su šutjela. Kada se bračni par Landi pojavio na vratima, nekoliko minuta kasnije, oboje su naglas jecali. Postupak je zahtijevao da identifikacija bude službeno obavljena, da osoba koja identificira tijelo učini to usmeno ili pismeno pratećem službeniku.

Kada su se smirili, jedino što je Brunetti rekao bilo je,

"Smatrao sam se toliko slobodnim da vam rezerviram sobu u hotelu, ako želite prenoćiti."

Landi se okrenuo prema supruzi, ali ona je zatresla glavom.

"Ne. Idemo natrag, gospodine. Mislím da je tako bolje. Imamo vlak u osam i trideset. Provjerili smo prije polaska ovamo."

Bio je u pravu: Brunetti je znao da je ovako bilo bolje. Sutradan je trebala biti obavljena razudba, a svakog bi roditelja trebalo poštediti toga ili saznanja da će se to zbiti.

Izveo ih je kroz bolnički ulaz za hitne slučajeve i odveo ih natrag do policijskog broda na doku. Bonsuan ih je vidio kako se približavaju i odvezao brod prije nego su stigli do njega.

Vianello je primio signoru Landi pod ruku i pomogao joj da se ukrca na palubu i siđe dolje u kabinu. Brunetti je poduhvatio Landija pod ruku dok su kročili na palubu, ali ga je blagim pritiskom uputio da ne slijedi svoju suprugu.

Naviknut na brodove kao na disanje, Bonsuan ih je glatko udaljio od doka, ne dajući gasa motoru, tako da je njihovo isplovljavanje bilo doslovce nečujno. Landi nije dizao pogleda s vode, ne želeći gledati ovaj grad koji je njegovom sinu bio oduzeo život.

"Možete li mi reći nešto o Marcu?" zamoli Brunetti.

"Što želite znati?" upita Landi, i dalje ne odvajajući pogled od vode.

"Znali ste da se drogira?"

"Jesmo."

"Je li prestao?"

"Mislio sam da jest. Došao je kući krajem prošle godine. Rekao nam je da je prestao i želio je provesti neko vrijeme doma, prije nego se vrati ovamo. Bio je zdrav i te je zime muški radio. Zajedno smo postavili novi krov na štagalj. Ne možete obaviti takav posao ako uzimate te stvari ili vam je tijelo bolesno od njih." Landi je oči držao prikovane za vodu dok je brod klizio preko nje.

"Je li ikada govorio o tome?"

"O drogi?"

"Da."

"Samo jednom. Znao je da ne podnosim priče o tome."

"Je li Vam rekao zašto se drogirao ili gdje je nabavljao drogu?"

Landi je podigao pogled prema Brunettiju. Njegove su oči bile plave boje ledenjaka, njegovo lice neobično lišeno bora, iako je bio ogrubjelo od sunca i vjetra.

"Tko može razumjeti zašto to čine svojim tijelima?" Zatresao je glavom i oči opet prikovao za površinu vode.

Brunetti je zatomio poriv da se ispriča zbog svojih pitanja te upitao,

"Jeste li znali kako je on ovdje živio? Tko su mu bili prijatelji? Čime se bavio?"

Landi je odgovorio na nepostavljeno pitanje.

"Oduvijek je želio postati arhitektom. Još od malih nogu, jedino što ga je zanimalo bile su građevine i kako ih izgraditi. Ja to ne razumijem. Ja sam samo seljak. To je jedino što znam, kako obrađivati zemlju." Dok je brod klizio vodama lagune, jedan je val zapljusnuo brod i nagnuo ga u stranu, ali Landi se održao na nogama kao da ništa nije osjetio. "Zemlja više ne predstavlja budućnost, i više se od zemlje ne da živjeti. Svi to znamo, ali ne znamo čime bismo se drugim bavili." Uzdahnuo je.

I dalje ne skidajući pogleda s vode, on nastavi,

"Marco je ovamo došao studirati. Prije dvije godine. A kada se vratio kući nakon prve godine, znali smo da nešto nije u redu, ali nismo znali što." Podigao je oči prema Brunettiju. "Mi smo jednostavni ljudi: ne znamo ništa o tome, o drogama." Skrenuo je

pogled, vidio zgrade koje su bile okrenute prema laguni, a zatim se opet zapiljio u vodu.

Vjetar je ojačao, a Brunetti se morao nagnuti naprijed kako bi čuo što muškarac govori.

"Došao je doma za Božić prošle godine, i bio je vrlo zabrinut. Pa sam porazgovarao s njim, i on mi je rekao. Rekao mi je da se prestao drogirati i da to više ne želi činiti, da zna da bi ga to ubilo." Brunetti je prebacio vlastitu težinu na drugu nogu i vidio Landijeve žuljevite ruke kako čvrsto stežu ogradu broda.

"Nije mi mogao objasniti zašto je to učinio niti kakav je osjećaj biti drogirani, ali znao sam da govori ozbiljno kada mi je rekao da to više ne želi činiti. Majci nismo rekli."

Landi zašuti.

Brunetti naposljetku upita.

"Što se dogodilo?"

"Ostao je kod nas do kraja zime i zajedno smo radili na štaglju. Zato i znam da se osjećao dobro. A onda, prije dva mjeseca, rekao je da se želi vratiti školovanju i opet početi studirati, da više ne postoji nikakva opasnost. Povjerovao sam mu. I tako se vratio ovamo u Veneciju, i činilo se da je dobro. A zatim ste nas Vi nazvali."

Brod je u punoj brzini izletio iz Canale di Cannaregio i uletio u Veliki kanal.

Brunetti upita,

"Je li ikada spominjao prijatelje? Ili djevojku?"

Ovo je pitanje naoko uznemirilo Landija.

"On ima djevojku kod kuće." Zastao je, jer njegov odgovor očigledno nije bio potpun. "Ali mislim da je ovdje imao nekoga. Marco je zvao ovamo tijekom zime, tri ili četiri puta, i neka je djevojka nekoliko puta nazvala i tražila da razgovara s njim. Ali nikada nam ništa nije rekao o njoj."

Motor se prebacio u vožnju unatrag na trenutak, a brod je uklizio na svoje пристаниште točno ispred željezničke postaje. Bonsuan je ugasio motor i izašao iz svoje kabine. U tišini, prebacio je konopac preko željezne bitve i stupio na čvrsto tlo, a zatim privukao brod paralelno s пристаниštem. Landi i Brunetti su se okrenuli, a poljoprivrednik je pomogao svojoj ženi da prijeđe preko posljednje stube pri izlazu iz kabine. Primivši je ispod ruke, pomogao joj je da se iskrca s broda.

Brunetti zamoli Landija da mu da njihove vozne karte i, kada mu ih je ovaj dao, on ih preda Vianellu, koji je ubrzao ispred njih kako bi ih ovjerio i pronašao odgovarajući peron. Prije nego je njih troje stiglo do vrha stuba, Vianello se već bio vratio. Odveo ih je do perona broj pet, gdje je stajao vlak za Veronu. U tišini, hodali su jedni uz druge dok Vianello, bacajući pogled kroz prozore stojećega vlaka, nije uočio prazan putnički odjeljak.

Otišao je do vrata na vrhu vagona, stao postrance i ponudio ruku kao oslonac signori Landi. Prihvatila ju je i umorno se uspela u vagon. Landi ju je slijedio, a potom se okrenuo i sagnuo se, pružajući svoju ruku, prvo Vianellu, zatim Brunettiju. Kimnuo je jednom, ali nije im imao više što reći. Okrenuo se i slijedio svoju suprugu niz hodnik prema praznom odjeljku.

Brunetti i Vianello čekali su pokraj vrata vagona sve dok kondukter nije puhnuo u svoju zviždaljku i mahnuo zelenom zastavicom prije nego je zakoraknuo na stepenicu vlaka koji je već bio u pokretu; vrata su se automatski zalupila i vlak je krenuo prema mostu i svijetu koji je ležao onkraj Venecije. Dok je njihov odjeljak polako promicao pokraj njih, Brunetti je vidio kako Landijevi sjede jedno do drugoga, i kako ju je on obgrlio rukom oko ramena. Oboje su zurili u sjedalo nasuprot njima i nisu se okrenuli da pogledaju kroz prozor dok je vlak prolazio pokraj dvojice policajaca.

14

S telefonske govornice ispred željezničke postaje, iznenadivši samoga sebe što se sjetio to učiniti, Brunetti je nazvao i otkazao rezervaciju sobe u hotelu. Nakon toga, jedino je još imao snage otići kući. On i Vianello ukrkali su se na broj 82, ali si nisu imali gotovo ništa za reći dok su plovili brodom prema Rialtu. Njihov oproštaj bio je suzdržan, a Brunetti je svoju ojađenost odnio sa sobom preko mosta, pa preko u to doba zatvorene tržnice, i kući. Čak ga nije nimalo oraspoložila eksplozija orhideja u Biancatovu izlogu, niti bogati miomiris kuhanja na odmorištu drugoga kata u njegovoj zgradi.

Mirisi su bili još bogatiji u unutrašnjosti njegova doma: netko se bio istuširao ili okupao i pritom upotrijebio šampon s mirisom ružmarina koji je Paola bila kupila prošloga tjedna; a pripremila je umak s kobasicama i paprikama. Ponadao se da si je dala još toliko truda i kao podlogu za umak skuhalo svježu tjesteninu.

Objesio je sako u ormar. Čim je ušao u kuhinju, Chiara, koja je sjedila za stolom i bavila se nečime što je sličilo domaćoj zadaći iz zemljopisa - na stolnoj su plohi bili prostrti zemljovidi, ravnalo i kutomjer - bacila se na njega i obgrlila ga rukama i nogama.

Na pamet mu je pao miris koji je dopirao iz Marcova stana i samo snagom volje nije se odupro njezinom zagrljaju.

"Papa." reče ona, prije nego li ju je dospio poljubiti ili pozdraviti, "mogu li na tečaj jedrenja ovoga ljeta?"

Brunetti je uzalud pogledom potražio Paolu, nadajući se nekakvom objašnjenju.

"Tečaj jedrenja?" ponovi on za njom.

"Da, papa." reče ona, gledajući ga odozdo i smiješeći se. "Nabavila sam udžbenik i pokušavam sama naučiti ploviti, ali mislim da ipak trebam učitelja jedrenja." Primila ga je za ruku u povukla ga prema kuhinjskom stolu, koji je, vidio je, doista bio prekriven zemljovidima svih vrsta, ali to su bile nautičke karte pličina i obala, okrajina kopna gdje su države i kontinenti ljubili more.

Odmakla se od njega i stala na suprotnu stranu stola, gledajući u knjigu koja je ležala rastvorena pred njom, a drugu je položila na nju da joj drži stranice otvorenima.

"Gledaj, papa." reče ona zabadajući svoj kažiprst u nekakav brojčani popis, "ako nije oblačno, i ako imaju točne zemljovide i kronometar, na bilo kojem mjestu na kugli zemaljskoj mogu znati gdje se nalaze."

"Ma, tko to, anđele moj?" upita on, otvarajući hladnjak i vadeći iz njega bocu tokajca.

"Kapetan Aubrey i njegova posada." reče ona glasom koji je jasno davao do znanja da je to očito.

"A tko je kapetan Aubrey?" upita on.

"On je zapovjednik Izненаđenja." reče ona, zureći u njega kao da joj je upravo priznao da ne zna na kojoj adresi stanuje.

"Izненаđenja?" upita on, nimalo prosvijetljen.

"Onog broda iz knjiga, papa, knjiga o ratu protiv Francuza." Prije no što je dospio priznati da o tome nema pojma, ona nastavi, "Ti Francuzi, oni su zločesti, zar ne?"

Brunetti, čije mišljenje o Francuzima nije bilo dobro, ne reče ništa, i dalje nemajući blagog pojma o tome o čemu njih dvoje razgovaraju. Natočio si je čašicu vina i potegao obilan gutljaj, pa još jedan. Opet je bacio pogled na zemljovide i primijetio kako su na modrim dijelovima ucrtani brojni brodovi, ali starinski, s bijelim jedrima napetima od vjetra, i tritoni u kutovima zemljovida, kako se izdižu iz valova sa školjkama uzdignutima do usana.

Predao se.

"Iz kojih knjiga, Chiara?"

"Onih koje mi je dala mamma, na engleskom, o onom engleskom zapovjedniku broda i njegovom prijatelju i ratu protiv Napoleona."

Ah, tih knjiga. Ispio je još gutljaj vina.

"I sviđaju li se tebi koliko i mammi?"

"Oh." reče Chiara, gledajući ga odozdo s ozbiljnim izrazom na licu, "mislim da se nikome ne sviđaju toliko koliko se sviđaju njoj."

Prije četiri godine, Brunettija je njegova žena, s kojom je već gotovo dvadeset godina, bila napustila na više od mjesec dana i posvetila se sustavnom čitanju, prema njegovoj računici, osamnaest romana o beskrajnom pomorskom ratovanju između Britanaca i Francuza. To razdoblje u njegovu životu njemu nije izgledalo kraće, jer je i on jeo s nogu, napola kuhano meso, suhi kruh i često je utjehu tražio u pretjeranim količinama groga. Kako mu se činilo da nju ništa drugo

ne zanima, bio je bacio pogled na jedan od tih romana, kako bi barem imao o čemu razgovarati tijekom njihovih zbrda-zdola skrpanih zajedničkih obroka. No, ustanovio je da je roman preopširan, prepun čudnih činjenica i još čudnijih životinja, tako da je već nakon nekoliko stranica odustao od pokušaja čitanja, čak i prije nego li je upoznao kapetana Aubreya. Srećom, Paola je bila brza čitačica, i u dvadeseto se stoljeće vratila čim je pročitala posljednji roman, u kojem očito nije manjkalo brodoloma, bitaka i skorbuta, koji su joj bili prijatili tijekom tih tjedana.

Zato su zemljovidni bili ondje.

"Morat ću s tvojom majkom popričati o tome." reče on.

"O čemu?" upita Chiara, glave opet pognute nad zemljovidima, lijevom rukom baratajući kalkulatorom, uređajem na kojem bi joj, pomisli Brunetti, kapetan Aubrey mogao zavidjeti. "O tečaju jedrenja."

"Ah, yes." reče Chiara, kliznuvši u engleski jezik poput jegulje, "Čeznem za time da jedrim brodom."

Brunetti je ostavi njenim čežnjama, opet napuni čašu i uzme još jednu i natoči vina, a zatim pođe prema Paolinoj radnoj sobi. Vrata su bila otvorena, a ona je ležala na dvosjedu - knjiga joj je zakrivala lice, tako da joj se vidjelo tek čelo iznad gornjega ruba ovitka.

"Kapetan Aubrey, pretpostavljam." reče on na engleskom.

Spustila je knjigu na trbuh i nasmiješila mu se. Bez riječi je posegnula i iz njegove ruke uzela čašu koju joj je pružio. Gucnula je malo, povukla noge k sebi kako bi mu oslobodila mjesto da sjedne i, kada je sjeo, upitala ga,

"Loš dan?"

On je uzdahnuo, naslonivši se na naslon dvosjeda i položivši desni dlan na gležanj njezine noge.

"Predoziranje. Imao je samo dvadeset godina i studirao je arhitekturu."

Oboje su dugo šutjeli, a zatim Paola reče,

"Naša je sreća što smo rođeni u vrijeme u koje smo rođeni."

Bacio je pogled prema njoj, a ona nastavi.

"Prije droga. No, dobro, prije nego su svi počeli uzimati drogu." Otpila je gutljaj vina, zatim dodala, "Mislim da sam možda dvaput u

životu pušila marihuanu. I hvala Bogu da nikada nije djelovala na mene."

"Kako to misliš, 'hvala Bogu'?"

"Tako - da mi se svidjela ili da je na mene djelovala kao na ostale, možda bi mi se toliko svidjela da bih je poželjela opet uzeti. Ili bih prešla na nešto žešće."

Pomislio je kako je i sam bio slične sreće.

"Što ga je ubilo?" upita ona.

"Heroin."

Ona zatrese glavom.

"Bio sam s njegovim roditeljima do maloprije." Brunetti otpije još jedan gutljaj.

"Otac mu je poljoprivrednik. Došli su iz Trentina kako bi ga identificirali, a zatim se vratili natrag."

"Imaju li druge djece?"

"Ima jednu mlađu sestru, ne znam ima li još braće i sestara."

"Nadam se da ima." reče Paola. Ispružila je noge i podvukla stopala pod njegovo bedro. "Hoćeš li jesti?"

"Da, ali se prvo želim istuširati."

"U redu." reče ona, izvukavši stopala i spustivši ih na pod. "Skuhala sam umak s paprikama i kobasicama."

"Znam."

"Poslat ću Chiaru po tebe kad sve bude spremno." Ustala je i odložila svoju čašu, još uvijek napola punu, na stol ispred dvosjeda. Ostavivši ga u svojoj radnoj sobi, ona se vrati u kuhinju dovršiti večeru.

Do trenutka kada su svi sjeli za stol, jer se i Raffi bio vratio kući baš u trenutku kada je Paola posluživala tjesteninu, Brunettijevo se raspoloženje malčice poboljšalo. Pogled na njegovo dvoje djece koja namataju svježe pappardelle na svoje vilice ispunio ga je životinjskim osjećajem sigurnosti i blagostanja, i on je počeo s uživanjem jesti. Paola se potrudila i ispekla i ogulila crvene paprike, tako da su bile meke i slatke, baš onakve kakve je volio. U kobasicama je bilo velikih zrna crvenog i bijelog papra koja su ležala u mekanom nadjevu poput dubinskih naboja okusa, spremna da prasnu pri prvom zagrizu, a osim toga mesar Gianni je u kobasice stavljao puno češnjaka.

Svatko za stolom je još jednom napunio tanjur, i to jednakom količinom hrane kao i prvi put. Nakon toga, na njihovim tanjurima više nije bilo mjesta ni za što osim zelene salate, ali kad je i salate nestalo, svatko je ustanovio da na tanjuru ipak ima malo mjesta za barem nekoliko svježih jagoda pošćropljenih s par kapi aceta balsamica.

Tijekom večere, Chiara nije izašla iz svoje uloge staroga morskoga vuka, u beskraj nabrajajući biljne i životinjske vrste dalekih otoka, iznijevši zapanjujući podatak da većina mornara u osamnaestom stoljeću nije znala plivati i, sve dok je Paola nije podsjetila da sjede za stolom i jedu, opisujući simptome skorbuta.

Nakon večere djeca su nestala: Raffi obuzet grćkim aoristom, a Chiara je, ako ju je Brunetti ispravno shvatio, odjedrila doživjeti brodolom negdje na Južnom Atlantskom oceanu.

"Zar će proćitati sve te knjige?" upita on, pijuckajući svoju grappu i praveći društvo Paoli koja je prala suđe.

"Nadam se tome." odgovori mu Paola, pažljivo perući pladanj za poslućivanje.

"Ćita li ih zato jer su se tebi toliko svidjele ili zato što se i njoj svidaju?"

Leđima okrenuta prema Brunettiju dok je spućzvom strugala dno lonca, Paola upita,

"Koliko Chiara ima godina?"

"Petnaest." odgovori Brunetti.

"Moćeš li mi imenovati ijednog Źivućeg petnaestogodišnjaka, zapravo, ijednog ikada Źivućeg petnaestogodišnjaka, koji ćini ono što njegova ili njezina majka Źeli?"

"Znaći li to da je ušla u pubertet?" upita on. Kroz to su već bili prošli s Raffijem, otprilike dvadeset godina puberteta, ako ga sjećanje ne vara, tako da mu se nije nimalo svidala pomisao da to isto moraju proći s Chiarom.

"S curama je drukćije." reće Paola, okrećući se prema njemu i brišući ruke u rućnik.

Natoćila si je mrvicu grappe i naslonila se na sudoper.

"Kako drukćije?"

"One se suprotstavljaju samo svojim majkama, ali ne i oćevima."

On razmisli o tome.

"Je li to dobro ili loše?"

Ona slegne ramenima.

"To je ili u genima ili u kulturi, tako da to nikako ne možemo izbjeći, bilo to dobro ili loše. Možemo se tek nadati da neće dugo trajati."

"Koliko bi to moglo biti dugo?"

"Do osamnaeste." Paola otpije gutljajčić, a zatim oboje utonuše u razmišljanje o tome.

"Bi li je karmelićanke uzele k sebi u samostan do osamnaestog rođendana?"

"Vjerojatno ne bi." reče Paola, glasom prepunim dražesnoga žaljenja.

"Misliš li da je to razlog zašto Arapi puštaju svoje kćeri da se tako rano udaju, kako bi izbjegli sav taj cirkus?"

Paola je na pamet palo jutrošnje Chiarino vatreno opravdavanje njezine potrebe za vlastitim telefonom.

"Sigurna sam da je to razlog."

"Nije ni čudo da ljudi govore o istočnjačkoj mudrosti."

Okrenula se i spustila čašu na dno sudopera.

"Moram još ocijeniti neke ispite. Ideš sa mnom u radnu sobu da vidiš kako ide tvojim Grcima na povratku kući dok ja dovršim ocjenjivanje?"

Sa zahvalnošću Brunetti ustane i pođe za njom niz hodnik do njezine radne sobe.

15

Sljedećeg jutra, i sa znatnim oklijevanjem, Brunetti je učinio nešto što je rijetko činio: uključio je jedno od svoje dvoje djece u svoj posao. Raffi nije morao poći u školu sve do jedanaest i imao je spoj sa Sarom Paganuzzi prije škole, tako da se na doručku pojavio sav vedar i živahan, što su bile odlike kojima se rijetko dičio u to doba dana. Paola je još uvijek spavala, a Chiara je bila u kupaonici, tako da su njih dvojica sjedili sami u kuhinji, jedući svježije brioše po koje je Raffi skoknuo u najbližu pekaru.

"Raffi." zausti Brunetti, dok su grickali svaki svoj prvi brioš, "znaš li išta o tome tko ovdje prodaje drogu?"

Raffi je zastao s ostatkom brioša na pola puta prema vlastitim ustima.

"Ovdje?"

"U Veneciji."

"Droge - misliš, teške droge, ili laganicu, kao što je marihuana?"

Iako ga je pomalo zabrinula razlika koju je Raffi upotrijebio i iako je želio više znati o tome zastoje Raffi olako odbacio "laganicu, kao što je marihuana." nije pitao ništa o tome.

"Teške droge: točnije, heroin."

"Pitaš zbog onog studenta koji se predozirao?" upita on, a kada je ugledao očev zaprepašten izraz lica, Raffi rastvori Gazzettino i pokaže mu članak o tome. S fotografije veličine poštanske marke gledalo ga je lice jednog mladića: mogao je to biti bilo koji crnokosi mladić s oba oka u glavi. Mogao je to lako biti i Raffi.

"Da. "Raffi prelomi ostatak svoga brioša napola i umoči jednu polovicu u kavu.

Nakon nekoliko trenutaka, reče, "Priča se da na sveučilištu ima ljudi koji ti mogu nabaviti heroin."

"Ljudi?"

"Studenata. Barem mislim da se to odnosi na njih. Dakle." reče on nakon kratkog razmišljanja, "ljudi koji ondje dolaze na predavanja." Primio je svoju šalicu i nalaktio se na stol, obuhvativši dlanovima šalicu, što je bio pokret koji je jamačno bio pokupio od Paole.

"Želiš li da se raspitam?"

"Ne." Brunettijev je odgovor bio hitar. Prije nego je njegov sin dospio odgovoriti na oštrinu njegova glasa, Brunetti doda, "Samo me općenito zanima, pitao sam se što se priča." Dokrajčio je svoj brioš i otpio gutljaj kave.

"Sarin brat je na Odsjeku za ekonomiju. Mogu ga pitati zna li on štogod o tome."

Iskušenje je bilo veliko, ali Brunetti odbaci taj prijedlog glasom koji je iskazivao dosadu,

"Ne, ne trudi se. Samo mi je palo na pamet."

Raffi spusti šalicu na stol.

"Ti, papa, znaš da mene droge ne zanimaju."

Brunettija je iznenadilo to koliko se njegov glas bio produbio. Uskoro će postati odraslim muškarcem. Ili je možda njegova potreba da utješi svoga oca značila da je već postao muškarcem.

"Drago mi je da to čujem." reče Brunetti. Posegnuo je rukom preko stola i potapšao sina po ruci. Jednom, dvaput, a zatim je ustao i otišao do štednjaka. "Želiš li još kave?" upita on, odnoseći lončić za kavu do sudor pera i otklapajući ga.

Raffi baci pogled na svoj ručni sat.

"Ne. Hvala, papa, ali moram krenuti." Odgurnuo se na stolcu, ustao i izašao iz kuhinje. Nekoliko minuta kasnije, dok je Brunetti čekao da kava provri, začuo je kako se ulazna vrata stana zatvaraju. Slušao je kako Raffi bučno silazi niz stube do prvoga odmorišta, ali iznenadna erupcija kave mu ih je izbrisala iz svijesti.

Kako je još bilo dovoljno rano da brodovi ne budu prenatrpani, Brunetti se ukrcao na osamdesetdvojku i sišao na San Zaccariji. Ondje je kupio dvoje novine i ponio ih sa sobom u ured. Nije bilo nikakvih daljnjih članaka o Rossijevoj smrti, a članak o Marcu Landiju navodio je samo njegovo ime i dob. Iznad toga članka stajala je sada već uobičajena priča o automobilu punom mladih ljudi koji se razbio negdje, odnoseći sa sobom i sve te mlade živote, zaletjevši se u platanu pokraj jedne od državnih cesta koje su vodile u Treviso.

Tu je turobnu priču bio pročitao toliko puta tijekom posljednjih nekoliko godina da se čak nije trebao niti truditi da je pogleda, a da zna što se bilo dogodilo, Mladi - u ovom slučaju dva mladića i dvije djevojke - napustili su diskoteku poslije tri ujutro i odvezli se u automobilu koji je pripadao vozačevom ocu. Nešto kasnije, vozača je

pogodilo ono što su novine već obredno zvale un colpo di sonno, a auto je sletio s ceste i udario u stablo. Još se nije znalo koji je bio razlog iznenadnog naleta pospanosti, ali uglavnom bi se ispostavilo da se radilo o alkoholu ili drogi. Međutim, obično se to ne bi znalo sve do kraja razudbe na vozaču i na ostalima koje je sa sobom povezao u smrt. A do razudbe bi ta priča već bila nestala s naslovnica i bila bi zaboravljena, a zamijenile bje fotografije drugih mladih ljudi, žrtava svoje vlastite mladosti i njezinih žudnji.

Ostavio je novine na stolu i sišao dolje do Pattina ureda. Signorine Elette nije bilo na vidiku, pa je tako pokucao na vrata i, začuvši Pattin povik iznutra, ušao.

Za stolom je sjedio drukčiji čovjek, barem ne onaj koji je sjedio za tim stolom posljednji put kada je Brunetti bio ondje. Patta je bio onaj stari: visok, zgodan, odjeven u lagano odijelo koje je milovalo njegova široka ramena paučinastim prstima punim poštovanja. Njegova je koža isijavala zdravljem, a oči vedrinom.

"Da, što je, commissario?" upita on, podižući pogled s jednog jedinog lista papira koji je ležao na stolu pred njime.

"Želio bih porazgovarati s Vama, vice-questore" reče Brunetti, zaustavivši se pokraj stolca ispred Pattina stola, čekajući da mu Patta ponudi da sjedne.

Patta brzim pokretom povuče uškrobljenu manšetu na rukavu i baci pogled na zlaćanu hostiju na zglavku ruke. "Imam nekoliko minuta. Što je?"

"Riječ je o Jesolu, gospodine. I Vašem sinu. Zanimalo me jeste li donijeli ikakvu odluku."

Patta se odgrne od stola i leđima upre o naslon stolca. Shvativši da Brunetti lako može pogledati dolje na papir koji je ležao pred njim, on ga prevrne i ispreplete prste na praznoj poleđini. "Nisam siguran da treba donositi ikakvu odluku, commissario." reče on, zvučeći zbunjen time što se Brunetti uopće usudio postaviti takvo pitanje.

"Želio sam čuti je li Vaš sin voljan govoriti o ljudima od kojih je dobio drogu." S uobičajenim oprezom, Brunetti se suzdržao da ne kaže kupio drogu.

"Kada bi on znao tko su ti ljudi, siguran sam da bi bio i više nego voljan reći policiji sve što zna o tome." U Pattinom je glasu čuo istu onu zbrkanost koju je bio čuo u glasu naraštaja nevoljkih svjedoka i

osumnjčenika, a na njegovu licu vidio je isti naoko nevin, pomalo smeten, osmijeh. Njegov ton nije dopuštao da mu itko protuslovi.

"Kada bi on znao tko su ti ljudi?" ponovi Brunetti, pretvarajući to u pitanje.

"Upravo tako. Kao što znate, on nema pojma kako su te droge završile kod njega, niti zna tko mu ih je podmetnuo." Pattin glas bio je jednako smiren koliko i njegov pogled.

Ah, dakle, tako ćemo se igrati, pomisli Brunetti.

"A njegovi otisci prstiju, gospodine?"

Pattin je osmijeh bio širok, i činio se iskrenim.

"Znam. Znam kako je to jamačno izgledalo kada su ga prvi put saslušavali. Ali on mi je rekao, kao i policiji, da je tu omotnicu pronašao u svome džepu kada se vratio s plesa i posegnuo u džep za cigaretom. Nije imao pojma što je to, tako da je, a svatko bi učinio isto, otvorio omotnicu da vidi što je unutra, a kada je to učinio, bit će da je dotaknuo neke od paketića."

"Neke?" upita Brunetti, a svoj je glas namjerno oslobodio ikakve sumnjičavosti.

"Neke." ponovi Patta s takvom konačnošću da je time označio kraj bilo kakve rasprave.

"Jeste li prelistali današnje novine, gospodine?" upita Brunetti, iznenadivši sebe gotovo jednako koliko i svoga nadređenoga tim pitanjem.

"Ne." odgovori Patta, a zatim doda, po Brunettijevu mišljenju ničim izazvan, "Otkad sam stigao na posao previše sam zaposlen da bih imao vremena čitati novine."

"Četvoro mladih ljudi stradalo je sinoć u prometnoj nesreći nedaleko od Trevisa.

Vraćali su se iz diskoteke, a auto je sletio s ceste i udario u stablo. Jedan je mladić, student, poginuo, a ostali su teško ozlijeđeni." Brunetti zastane, stoje bila čisto diplomatska stanka.

"Ne, nisam to vidio." reče Patta. I on je zastao na trenutak, ali to je bila stanka zapovjednika topništva, koji odlučuje o tome koliko će težak biti sljedeći plotun. "Zašto to spominjete?"

"Jedan od putnika u tom automobilu je poginuo, gospodine. Novine kažu da se automobil kretao brzinom od stotinu i dvadeset kilometara na sat kada je pogodio drvo."

"To je doista strašno, commissarto." primijeti Patta s isto onoliko suosjećanja koliko bi netko posvetio smanjenju broja prugastih lješnjakovih moljaca. Svoju je pozornost vratio na svoj radni stol, prevrnuo je papir i počeo ga proučavati, a zatim podigao pogled prema Brunettiju. "Ako se to dogodilo u Trevisu, onda pretpostavljam da taj slučaj potpada pod njihovu nadležnost, a ne našu." Opet se posvetio pažljivom promatranju papira, pročitao nekoliko redaka, pa opet podigao pogled prema Brunettiju, kao da je iznenađen što ga još uvijek vidi ondje. "Je li to sve, commissario?" upita on.

"Da, gospodine. To je sve."

Izvan ureda, Brunetti je ustanovio da mu srce tako snažno lupa da se morao nasloniti na zid, i bilo mu je drago što signorina Elettra nije za svojim stolom. Nije se pomaknuo sve dok mu se disanje nije utišalo, i kada je opet ovladao samim sobom, otišao je natrag gore u svoj ured.

Učinio je ono što je znao da mora učiniti: rutina će mu odvući misli od bijesa koji je osjećao prema Patti. Premetao je papire na svome stolu sve dok nije pronašao broj koji se bio nalazio u Rossijevom novčaniku. Nazvao je broj u Ferrari. Ovaj put, slušalicu je netko podigao nakon trećeg zvona. "Gavini i Cappelli." javi se ženski glas.

"Dobro jutro, signora. Ovdje commissario Guido Brunetti iz venecijanske policijske postaje."

"Samo trenutak, molim." reče ona, kao da je očekivala ovaj poziv. "Spojit ću Vas."

Telefonska linija je naoko zamrla dok ga je prespajala, a zatim se čuo muški glas,

"Gavini. Drago mi je da je netko konačno odgovorio na naš poziv. Nadam se da nam možete reći nešto." Glas je bio dubok i bogat, i davao je sve znakove gorljivosti da čuje Brunettijeve novosti, kakve god one bile.

Brunettiju je trebao trenutak da se snađe i odgovori.

"Bojim se da ste u prednosti preda mnom, signor Gavini. Od Vas nisam dobio nikakvu poruku." Kako je Gavini šutio, on nastavi, "Ali volio bih znati kakve vijesti očekujete saznati od venecijanske policije."

"O Sandru." reče Gavini. "Nazvao sam ih nakon njegove smrti. Njegova mi je žena rekla da je bio rekao kako je pronašao nekoga u

Veneciji tko bi možda bio voljan progovoriti."

Brunetti je bio na rubu toga da ga prekine, kada je Gavini napravio stanku i upitao,

"Jeste li sigurni da nitko ondje nije primio moju poruku?"

"Ne znam, signore. S kim ste razgovarali?"

"S jednim od policajaca. Ne sjećam se njegova imena."

"I biste li mi mogli ponoviti što ste mu rekli?" upita Brunetti, privlačeći bliže k sebi list papira.

"Rekao sam Vam: nazvao sam nakon Sandrove smrti." Gavini reče, a zatim upita,

"Znate li za to?"

"Ne."

"Sandro Cappelli." reče Gavini, kao da ime samo po sebi objašnjava sve. Istina, ime je Brunettiju zazvučalo poznato: nije se mogao prisjetiti zašto mu je ime poznato, ali je bio siguran da je štogod zna o tom imenu loše. "On je bio moj partner u uredu." nastavi Gavini.

"Kakvom uredu, signor Gavini?"

"Odvjetničkom. Mi smo odvjetnici. Zar ne znate ništa o ovome?" Po prvi put je u njegov glas skliznula nota razdraženosti, nota koja se neizbježno javljala u glasu svakoga tko je provodio dovoljno vremena na telefonu razgovarajući s neosjetljivim birokratima.

Gavinijeva izjava da su on i partner imali odvjetnički ured probudio je Brunettijevo pamćenje. Prisjetio se Cappellijeva ubojstva, prije gotovo mjesec dana. "Da, ime mi je poznato. Ustrijeljen je, zar ne?"

"I to dok je stajao na prozoru svoga ureda, a stranka mu sjedila za leđima, u jedanaest sati prijepodne. Netko ga je lovačkom puškom ustrijelio kroz prozor." Dok je žustro nizao potankosti o pogibiji svoga partnera, Gavinijev glas je poprimio staccato ritam prave srdžbe.

Brunetti je pročitao novinska izvješća o ubojstvu, ali nije znao činjenice.

"Ima li osumnjičenih?" upita on.

"Naravno da nema." ispali Gavini kao iz topa, ni ne pokušavši spriječiti da njegova srdžba prekupi. "Ali svi mi znamo tko je to učinio."

Brunetti je pričekao da mu to Gavini sam izgovori.

"Kamatari. Sandro im je dahtao za vratom godinama. Vodili smo četiri parnice protiv njih kada je ubijen."

Policajac u Brunettiju potaknuo gaje da upita,

"Postoji li ikakav dokaz za to, signor Gavini?"

"Naravno da ne postoji." odvjetnik je to gotovo ispljunuo niz telefonsku žicu.

"Poslali su nekoga: platili su mu i poslali ga da to učini. Bilo je plaćeno ubojstvo: pucano je s krova zgrade s druge strane ulice. Čak je i ovdašnja policija izjavila da je to jamačno obavio plaćeni ubojica; tko bi ga drugi želio ubiti?"

Brunetti je raspolagao s premalo podataka da bi mogao odgovoriti na pitanja o Cappellijevoj smrti, čak i na ona retorička, tako da je rekao,

"Molim Vas da me ispričate što nisam upoznat s potankostima u svezi s pogibijom Vašeg partnera i ljudima koji su odgovorni za njegovu smrt, signor Gavini. Nazvao sam Vas zbog jedne stvari nevezane uz taj događaj, ali nakon što ste mi ovo ispričali, nisam siguran jesu li ti događaji doista međusobno nepovezani."

"Kako to mislite?" upita Gavini. Iako je njegov izgovor bio odsječan, u glasu se osjećala znatiželja, zanimanje.

"Zovem u svezi sa smrtnim slučajem koji smo imali ovdje u Veneciji, a koji izgleda nesretan, iako možda i nije." Pričekao je da Gavini počne postavljati pitanja, ali ona nisu stigla, pa je zato nastavio. "Jedan je čovjek ovdje pao sa skele i poginuo. Bio je zaposlen u Ufficio Catasto i na mjestu pogibije u njegovu novčaniku pronađen je jedan telefonski broj, ali bez pozivnog broja grada. To bi mogao biti Vaš broj."

"Kako se zvao taj čovjek?" upita Gavini.

"Franco Rossi." Brunetti je pričekao trenutak da Gavini razmisli i pokuša se prisjetiti, a zatim upitao, "Je li Vam to ime poznato?"

"Ne, nije."

"Možete li ikako saznati je li njegovo ime bilo poznato Vašem partneru?"

Gaviniju je trebalo dugo da odgovori.

"Imate li njegov broj? Mogu provjeriti popise telefonskih poziva." predložio on.

"Trenutak, molim." Brunetti reče i sagne se kako bi otvorio najdonju ladicu na svojem pisaćem stolu. Odatle je izvukao telefonski imenik i pogledao koliko ima Rossija: bilo ih je u sedam stupaca, a barem ih se dvanaest zvalo Franco. Pronašao je adresu i pročitao telefonski broj Gaviniju, a zatim ga zamolio da pričeka dok je prelistavao stranice Venecije i pronašao telefonski broj od Ufficio Catasto. Ako je Rossi bio toliko brzoplet da nazove policiju sa svoga telefonina, onda je također mogao s posla nazvati njegov odvjetnički ured ili primati pozive na poslu.

"Treat će mi vremena da provjerim popise poziva." reče Gavini. "Imam ovdje stranku koja me čeka. Ali čim ode, nazvat ću Vas."

"Možda možete zamoliti svoju tajnicu da to učini umjesto Vas."

Gavinijev je glas iznenada poprimio neobičan ton pretjerane službene uljudnosti, gotovo opreza.

"Ne, mislim da ću to radije učiniti sam."

Brunetti je rekao da će pričekati na Gavinijev poziv, dao mu svoj izravni broj, a zatim su obojica muškaraca spustila slušalice.

Telefonska linija koja je isključena već mjesecima, starica koja ne poznaje nikoga tko se zove Franco Rossi, agencija za iznajmljivanje automobila u kojoj nisu nikad čuli za takvu stranku, ali eto sada partnera odvjetnika čija je smrt bila nasilna kao i Rossijeva: Brunetti je jako dobro znao koliko se vremena može protratiti slijedeći lažne tragove i jureći za pogrešnim repovima, ali ovo je mirisalo na pravu stvar, koliko god da je bio nesiguran glede toga što je to ili kamo bi moglo voditi.

Poput pošasti koja se spustila na djecu Egipta, kamatari su morili djecu Italije i izazivali njihovu patnju. Banke su zajmove davale nevoljko i općenito tek uz novčano jamstvo kakvo je, zapravo, poništavalo ikakvu potrebu za podizanjem zajma. Kratkoročni zajmovi za poslovnjake koji su krajem mjeseca bili tanki s gotovinom ili trgovce čije su stranke sporo plaćale doslovce nisu postojali. A sve je to zajedno bilo pomiješano s uobičajenom nemarnošću u svezi s plaćanjem računa, što je, moglo bi se reći, tipično za sve Talijane.

Tu su pukotinu popunili - a što su svi znali, ali rijetki su o tome govorili - kamatari, ili strozzini, ti mutni tipovi koji su bili voljni i kadri posuditi novac preko noći i uz slaba jamstva onih koji uzimaju kredit. Njihove su kamate i više nego nadoknađivale ikakav rizik kojem su

se možda izlagali. A, na neki način, sam pojam rizika bio je, u najboljem slučaju, akademska kategorija, jer strozzini su se služili metodama koje su značajno umanjivale vjerojatnost da će njihove stranke - ako ih se uopće tako može nazvati - pokušati ne vratiti novac koji su bili posudili. Ljudi imaju djecu, a djeca se lako izgube; ljudi imaju kćeri, a mlade djevojke netko može silovati; ljudi imaju svoje živote, a zna se da se i životi gube. Povremeno bi se u novinama pojavile priče koje su, iako ne potpuno jasne, nekako ipak uspijevala prenijeti javnosti da su izvjesna djela, često neugodna i nasilna, bila ishodom nečijeg propusta da vrati posuđeni novac. Ali rijetko se događalo da ljudi upleteni u te priče završe pod istragom ili na strogom saslušanju u policijskoj postaji: bili su okruženi i zaštićeni čvrstim zidom šutnje. Brunetti se s naporom bio prisjetio jednog jedinog slučaja u kojem je bilo prikupljeno dovoljno dokaza da nekoga osude zbog kamatarenja, zločina jasno definiranog u zakonu, a o kojem se, međutim, vrlo rijetko raspravljalo u sudnici.

Brunetti je sjedio za svojim pisaćim stolom i prepustio svojoj mašti i sjećanju da razmotre brojne mogućnosti koje je nudila činjenica da je Franco Rossi možda nosio telefonski broj Sandra Cappellijau svojem novčaniku u trenutku smrti. Pokušao se prisjetiti Rossijeva posjeta i rekonstruirati svoj dojam o tom čovjeku. Rossi je svoj posao shvaćao ozbiljno: to je bio možda i najtrajniji dojam koji je bio ostavio na Brunettija. Pomalo bez smisla za humor, ozbiljniji nego što bi čovjek očekivao u tako mlada čovjeka, Rossi je ipak bio simpatičan i voljan pomoći koliko je u njegovoj moći.

Svo to promišljanje, u odsutnosti bilo kakvog jasnog pojma o tome što se događa, nije Brunettija nikamo odvelo, ali mu je barem pomoglo da si prekрати vrijeme čekanja na Gavinijev poziv.

Brunetti je podigao slušalicu nakon prvog zvona.

"Brunetti."

"Commissario." reče Gavini i predstavi se. "Pregledao sam i popis naših stranaka i telefonskih poziva." Brunetti je čekao da čuje više o tome. "Na popisu nema nijedne stranke po imenu Franco Rossi, ali Sandro je Rossija telefonski zvao tri puta u posljednjih mjesec dana prije smrti."

"Na koji broj? Doma ili na poslu?" upita Brunetti.

"U čemu je razlika?"

"Razlika može biti u svemu."

"Zvao ga je u ured." reče Gavini.

"Koliko su trajali ti pozivi?"

Muškarac s druge strane žice jamačno je papire imao pred sobom, jer je, bez oklijevanja, rekao, "Dvanaest minuta, pa šest, pa osam." Gavini je sada čekao Brunettijev odgovor, a kako ga nije dobio, on upita,

"A što je s Rossijem? Znate li je li nazivao Sandra?"

"Još nisam provjerio njegov telefonski broj." priznao je Brunetti, osjećajući priličnu neugodu. Gavini ne reče ništa, a Brunetti nastavi: "Nabavit ću popise poziva do sutra."

Iznenada se prisjetio da je taj čovjek odvjetnik, a ne kolega policajac, što je značilo da prema njemu nema odgovornosti, niti potrebe da s njim razmjenjuje obavijesti.

"Kako se zove istražni sudac koji vodi taj slučaj?" upita on.

"Zašto to želite znati?"

"Želio bih porazgovarati s njim." reče Brunetti. Nakon njegovih riječi s druge je strane zavladao tajac.

"Imate li njegovo ime?" ponutka ga Brunetti.

"Righetto, Angelo Righetto." začuo se sažet odgovor. Brunetti je u tom trenutku odlučio da više ne postavlja pitanja. Zahvalio je Gaviniju ne obećavši mu da će ga telefonski obavijestiti o brojevima koje je Rossi zvao te spustio slušalicu, čudeći se ledenom tonu Gavinijeva glasa dok je izgovarao ime čovjeka zaduženog za istragu ubojstva njegova partnera.

Istoga je trena nazvao signortnu Elettru i zamolio ju da nabavi prijepise svih telefonskih poziva učinjenih s Rossijeva kućnog broja tijekom posljednja tri mjeseca. Kada ju je upitao bi li bilo moguće pronaći Rossijev broj u Ufficio Catasto i provjeriti ga, uzvratila mu je pitanjem želi li popis poziva za posljednja tri mjeseca.

Dok su još razgovarali telefonom, zamolio ju je da nazove magistrata Angela Righetta u Ferraru i prespoji ga k njemu čim ga dobije na telefon.

Brunetti dohvati list papira, povuče ga pred sebe i počne praviti popis imena ljudi koji bi mu mogli reći nešto o kamatarima u gradu. Nije znao ništa o lihvarima, barem ništa konkretnije od vlastita neodređena uvjerenja da postoje, duboko zakopam u društvenom

tkivu poput ličinki u trulom mesu. Kao izvjesni oblici bakterija, trebala im je sigurnost bezračnog, mračnog mjesta u kojem su mogli bujati, a stanje straha u koje su prijetnjama otjerali svoje dužnike nije davalo ni svjetlosti niti zraka. U tajnosti, i s neizgovorenim prijetnjom posljedicama zbog kašnjenja s plaćanjem ili neplaćanjem - a koja je uvijek lebdjela u mislima dužnika - oni su napredovali i debljali se. Brunetti se čudom čudio svojem vlastitom neznanju, tome kako ne zna ni njihova imena, ni lica, niti životopise, piljeći u još uvijek prazan list papira. Nije imao pojma kome da se obrati za pomoć, kako da ih pokuša istjerati na vidjelo, na svjetlo dana.

Na pamet mu je palo jedno ime, i on izvuče telefonski imenik kako bi pronašao broj banke u kojoj je ta osoba radila. Dok je tražio njezin broj, zazvonio je telefon. Odgovorio je na telefon predstavivši se.

"Dottore." reče signorina Elettra, "Uspostavila sam vezu s magistratom Righettom, ako biste razgovarali s njim."

"Da, signorina, bih. Molim Vas prespojite ga." Brunetti odloži olovku i pomakne papir do ruba stola.

"Righetto." začuje se duboki glas.

"Magistrato, ovdje commissario Guido Brunetti, iz Venecije. Želio bih da mi kažete što god o ubojstvu Alessandra Cappellija."

"Zašto Vas to zanima?" upita Righetto, a u njegovu pitanju nije bilo čujnih znakova silne znatiželje. Govorio je s naglaskom za koji je Brunetti pomislio da je možda iz Južnog Tirola; definitivno je sjevernjak, u svakom slučaju.

"Ovdje rješavam jedan slučaj." objasni Brunetti, "još jedan smrtni slučaj, koji možda ima veze s Vašim, pa me zanima što ste uspjeli doznati o Cappelliju."

Stanka s druge strane žice se otegnuta, a potom Je Righetto rekao, "Iznenadilo bi me kada bi bilo koji drugi smrtni slučaj imao veze s ovim." Dao je Brunettiju kratku stanku kako bi mu ovaj postavio pitanje, ali kako je Brunetti šutio, Righetto nastavi, "Izgleda da se ovdje bavimo slučajem pogrešnog identiteta, a ne ubojstvom." Righetto se zaustavi na trenutak, a zatim se ispravi. "Pa, ubojstvo, naravno da je riječ o tome. Ali, nije im cilj bio ubiti Cappellija, a čak nismo ni sigurni jesu li pokušali ubiti onog drugog ili ga samo zaplašiti."

Osjetivši da je vrijeme da iskaže svoje zanimanje, Brunetti upita,

"Dakle, što se dogodilo?"

"Htjeli su srediti Gavinija, njegova partnera." objasni istražni sudac. "Barem na to ukazuje naša istraga."

"Zašto?" upita Brunetti, ne skrivajući znatiželju.

"Od samog početka nije bilo logično da bi netko želio ubiti Cappellija." zausti Righetto, izgovorivši to tako kao da Cappellijevom položaju deklariranog neprijatelja lihvara ne treba pridavati nikakvu važnost. "Provjerili smo njegovu prošlost, čak smo provjerili i tekuće slučajeve na kojima radi, ali doista nema nikakvih znakova povezanosti s ikim tko bi želio učiniti išta slično ovome."

Brunetti proizvede tih zvuk, koji bi se mogao protumačiti kao uzdah pomiješanog razumijevanja i slaganja.

"S druge pak strane." Righetto nastavi, "imamo njegova partnera."

"Gavinija." nepotrebno ponudi Brunetti.

"Da, Gavinija." reče Righetto nasmijavši se kratko. "U ovom ga području dobro poznaju, na glasu je kao veliki ženskar. Na nesreću, ima se običaj spetljati s udanim ženama."

"Ah, " reče Brunetti s bjelosvjetskim uzdahom koji je uspio ispuniti odgovarajućom količinom muške solidarnosti. "Dakle, to je to?" upita on, prihvaćajući to zdravo za gotovo.

"Čini se da jest. U posljednjih nekoliko godina, bio se spetljao s četiri različite žene, a sve su bile udane."

Brunetti reče, "Baš ga žalim." Pričekao je dovoljno dugo da si dopusti razmatranje komičnih implikacija onoga što je upravo bio rekao, a zatim nastavio, kratko se i brzo nasmijavši, "Možda se ipak trebao ograničiti samo na jednu od njih."

"Da, ali kako da muškarac odluči?" uzvratu mu istražni sudac, a Brunetti nagradi njegovu duhovitost još jednom se srčano nasmijavši.

"Imate li pojma čija je to bila žena?" upita Brunetti, a zanimalo ga je kako će Righetto odgovoriti na to pitanje, što bi, napokon, ukazivalo na to kako kani voditi istragu.

Righetto si je dopustio stanku, nedvojbeno je želio da ta stanka izgleda kao stanka za razmišljanje, a potom rekao,

"Ne. Ispitali smo žene i njihove muževe, ali svi oni mogu dokazati da su u vrijeme ubojstva bili negdje drugdje."

"Mislio sam da je u izvješćima stajalo da je riječ o naručenom ubojstvu." reče Brunetti, zvučeći zbunjeno.

Temperatura Righettova glasa se spustila.

"Ako ste policajac, valjda imate toliko iskustva da ne vjerujete onome što piše u novinama."

"Naravno." reče Brunetti, natjeravši se da se srdačno nasmije, kao na zasluženi prijekor od kolege s više iskustva i mudrosti. "Vi mislite da je ipak riječ o nekoj drugoj ženi?"

"Taj trag mi slijedimo." reče Righetto.

"Ubojstvo se dogodilo u njihovu uredu, zar ne?" upita Brunetti.

"Da." odgovori Righetto, sada voljan, nakon Brunettijeve naznake postojanja druge žene, ponuditi dodatne obavijesti. "Ta dvojica muškaraca su slična. Obojica su niski i imaju tamnu kosu. Ubojstvo se zbilo jednoga kišnoga dana; ubojica je bio na krovu zgrade preko ceste. Dakle, lako je moguće da je Cappellija zamijenio za Gavinija."

"Ali, što je sa svim onim pričama o tome kako je Cappelli zbog njegova istraživanja kamataru?" upita Brunetti, u glas ubacivši dovoljno sumnjičavosti kako bi jasno dao do znanja Righettu da ni na sekundu neće progutati takve besmislice, ali da možda želi pravi odgovor za slučaj da mu netko drugi, neviniji od njega i tako voljniji povjerovati svemu što pročita u novinama, postavi pitanje o tome.

"Počeli smo istraživati tu mogućnost, ali nema u tome ničega. Tako da smo to izbacili i naše istrage."

"Cherchez lajemme" reče Brunetti, namjerno pogrešno izgovarajući francuski i još jednom se nasmijavši.

Righetto ga je nagradio svojim vlastitim bučnim grohotom, a zatim, prilično opušteno, upitao, "Rekli ste da ste imali još jedan smrtni slučaj kod Vas. Ubojstvo?"

"Ne, ne, nakon onoga što ste mi rekli, magistrato." reče Brunetti, pokušavajući zvučati što gluplje i tuplje, "Siguran sam da ne postoji veza. Ono čime se ovdje bavimo jamačno je nesretan slučaj."

16

Kao i većina Talijana, Brunetti je vjerovao da postoje snimke svih telefonskih razgovora obavljenih diljem zemlje, i da postoje preslike svih faksova; kao rijetki Talijani, s razlogom je znao da je to istina. Vjerovanje ili činjenica, međutim, nije znatno utjecalo na ponašanje: putem telefona nikada se nije razgovaralo ni o čemu bitnom, niti bi se govorilo i o čemu što bi ikako moglo biti inkriminirajuće za oba sudionika u telefonskom razgovoru ili zanimljivo nekoj od vladinih agencija koje bi prisluškivale. Ljudi su govorili u šiframa, pri čemu je 'novac' postajao 'vaza' ili 'cvijeće,' a o investicijama ili bankovnim računima bi se govorilo kao o 'prijateljima' u stranim zemljama. Brunetti nije imao pojma koliko su to vjerovanje i posljedični oprez rašireni, ali je znao toliko da je, kada je nazvao svoju prijateljicu zaposlenu u Banci di Modena, predložio da se nađu na kavi, umjesto da joj pitanje postavi izravno.

Kako se banka nalazila s druge strane Rialta, dogovorili su se da popiju piće prije ručka na Campu San Luca, tako da su se susreli na pola puta. Trebao je prijeći dalek put kako bi postavio tek par pitanja, ali jedino je sastanak oči u oči mogao navesti Francu da otvoreno govori. Ne objašnjavajući ništa, ne govoreći nikome kamo ide, izašao je iz svoga ureda i odšetao do bacina pa gore prema San Marcu.

Hodajući duž Rive degli Schiavoni, bacio je pogled lijevo od sebe, očekujući da ugleda brodove tegljače, i na trenutak se iznenadio što ih ne vidi, a zatim ga je još više iznenadila trenutna spoznaja da brodova tegljača već godinama nema, ali da je on to bio zaboravio. Kako je mogao zaboraviti takvo nešto što je vrlo dobro znao? To je bilo kao da zaboraviš svoj vlastiti telefonski broj ili lice pekara koje svako jutro viđaš dok kupuješ kruh. Nije znao kamo su poslali tegljače, niti se mogao prisjetiti prije koliko godina su nestali, ostavljajući prostor uzduž rive drugim brodovima, nedvojbeno brodovima mnogo korisnijima turističkoj industriji.

O, kako su lijepa latinska imena imali ti brodovi, ljuljuškali su se na valićima, crveni i ponosni i spremni za tren oka odbrektati u pomoć brodovima koje je trebalo odvući niz Canale della Giudecca. Brodovi koji su danas uplovljavali u grad bili su vjerojatno preveliki da bi im ti hrabri mali tegljači mogli biti od pomoći: čudovišta viša od Bazilike,

krcata tisućama likova nalik na mrave natiskanima na ogradama, uplovljavala su i pristajala uz dokove, izbacivala svoje mostiće za iskrcaj i puštala putnike iz svoje utrobe u obilazak grada.

Brunetti se prestao zabavljati ovakvim mislima i uputio se prema Piazzzi, zatim presijekao preko trga, pa desno, natrag prema središtu grada, prema Campu San Luca.

Franca je već bila ondje kada je stigao, i razgovarala s nekim muškarcem koga je Brunetti prepoznao, ali nije poznavao. Dok im je prilazio, vidio je da se rukuju. Muškarac je krenuo prema Campu Maninu, a Franca se okrenula prema izlogu knjižare.

"Ciao, Franca." pozdravi je Brunetti zaustavivši se njoj uz bok. Prijateljevali su u srednjoj školi, neko vrijeme su bili i više od prijatelja, a onda je ona upoznala svog Marija, a Brunetti je otišao na fakultet, gdje je upoznao svoju Paolu. Još uvijek je imala istu svjetlucavu plavu kosu, nekoliko nijansi svjetliju od Paoline, a Brunetti je o tim stvarima znao dovoljno da zna da joj je bila potrebna stručna pomoć za održavanje te boje. Ali sve ostalo bilo je isto: njezino tijelo koje je prije dvadesetak godina bilo tako nespretno, sada je, sa zrelošću, postalo graciozno; imala je glatku kožu, bez bora, tipičnu za kršne žene, iako nije bilo nikakvih vidljivih tragova vanjske pomoći oko održavanja iste. Njezine nenapadno smeđe oči nisu se promijenile; tako se nije promijenila ni toplina u njima kada je začula njegov glas.

"Ciao, Guido." reče ona i zabaci glavu kako bi primila njegova dva brza poljupca u obraze,

"Dopusti da te počastim pićem." reče on, primajući je za ruku iz višegodišnje navike i vodeći je prema kafiću.

U kafiću su odlučili popiti uno spritz i promatrali su točioničara kako miješa vino i mineralnu vodu, a zatim u čašu kapne sićušnu kapljicu Camparija prije nego je na rub zataknuo krišku limuna i gurnuo čaše preko točionika prema njima.

"Cin cin." oboje rekoše i otpiše gutljaj.

Točioničar je pred njih dvoje stavio zdjelicu čipsa, ali oboje se nisu ni osvrnuli na nju. Navala na točionik postupno ih je gurala prema pozadini, sve dok se nisu našli stisnuti uz izlog kafića, odakle su mogli vidjeti kako grad prolazi pokraj njih.

Franca je znala da je riječ o poslovnom sastanku. Da je Brunetti htio s njom proćakulati o njezinoj obitelji, obavio bi to telefonski, umjesto da je moli da se nađe s njim u kafiću u kojem je jamačno takva gužvetina da ih nitko ne može prislušivati.

"O čemu je riječ, Guido?" upita ona, ali uz osmijeh, kako bi iz svojih riječi izvukla svaki trag oštine.

"Kamatari." odgovori on.

Podigla je pogled prema njemu, zatim u stranu, a onda istom brzinom opet prema njemu.

"Kome treba taj podatak?"

"Meni, naravno."

Nasmiješila se, ali jedva.

"Znam da treba tebi, Guido, ali treba li tebi kao policajcu koji će ih dobro proučiti ili je tek riječ o pitanju koje postavlja prijatelj?"

"Zašto ti je to bitno?"

"Zato jer, ako je riječ o prvome, mislim da ti nemam što reći."

"A ako je riječ o drugome?"

"Onda mogu govoriti."

"U čemu je razlika?" upita on, zatim ode do točionika i zgrabi nekoliko komadića čipsa, više zato da joj da, vremena da razmisli o svome odgovoru nego zato što je doista želio grickati čips.

Bila je spremna kada se vratio. Odmahnula je glavom kada joj je ponudio čips, tako da ih je morao pojesti.

"Ako je riječ o prvome, to znači da bih sve što ti kažem možda morala ponoviti i na sudu, ili bi ti morao reći odakle ti ti podaci." Prije nego li je dospio postaviti pitanje, nastavila je. "Ako sada samo opušteno razgovaramo, kao prijatelji, reći ću ti sve što znam, ali želim da znaš da se ovoga razgovora neću sjećati, ako me itko ikada bude išta pitao o njemu." Nije se nasmiješila nakon što je ovo izgovorila, iako je Franca inače bila žena čije je uživanje u životu zračilo iz nje onako kako sa šarenog vrtuljka dopire glazba.

"Zar su toliko opasni?" upita Brunetti, uzimajući njezinu praznu čašu i spuštajući je pokraj svoje na točionik.

"Idemo van." reče ona. Vani na campu, zaustavila se tek lijevo od stijega, točno ispred izloga knjižare. Bilo slučajno ili namjerno, Franca se nalazila najmanje dva metra udaljena od najbližih ljudi na

campu, dvije starice koje su pridržavale jedna drugu, oslonjene na svoje štapove za hodanje.

Brunetti joj je prišao i stao do nje. Svjetlost se izdizala iznad vrhova zgrada, tako da su njihovi odrazi bili jasno vidljivi u izlogu. Nejasan i neizoštren, par u izlogu mogli su lako biti oni 'naestogodišnjaci koji su se, prije mnogo godina, često nalazili ovdje na kavi s prijateljima.

Pitanje je došlo nezvano,

"Zar se doista toliko bojiš?" upita Brunetti.

"Moj sin ima petnaest godina." ponudi mu ona objašnjenje. Takvim ravnodušnim tonom mogla je govoriti o vremenu ili, doista, o zanimanju koje njezin sin iskazuje prema nogometu.

"Zašto si htio da se nađemo ovdje, Guido?" upita.

On se nasmiješi,

"Znam da si zaposlena žena i znam gdje živiš, pa sam tako pomislio da bi ovo mjesto bilo zgodno: nije ti daleko od kuće."

"To je jedini razlog?" upita ona, skrenuvši pogled s Brunettijeva odraza na živog čovjeka.

"Da. Zašto pitaš?"

"Ti doista nemaš blagog pojma o njima, zar ne?" bio je jedini odgovor koji je dobio.

"Ne. Znam da postoje, i znam da su ovdje u gradu. Moraju biti. Ali nikada nam se nitko službeno nije požalio na njih."

"Osim toga, njima se obično bavi Finanza, zar ne?"

Brunetti slegne ramenima. Nije imao pojma o tome kako su se službenici Guardije di Finanza bavili njima: Često ih je viđao, u njihovim sivim odorama ukrašenima blistavim plamenovima pretpostavljene pravde, ali vidio je malo što drugo osim ohrabrivanja potlačenog naroda da smišlja sve domišljatije načine izbjegavanja poreza.

Kimnuo je glavom, ne htijući svoje neznanje pretočiti u riječi.

Franca skrene pogled s njega i preleti pogledom po malom campu. U tišini je stajala i osvrtała se oko sebe. Bradom je kimnula prema restoranu s brzom hranom na suprotnoj strani trga.

"Što vidiš?"

Pogledao je prema staklenom pročelju koje je zauzimalo veći dio te stranice trgića.

Mladi ljudi ulazili su i izlazili iz restorana; mnogo ih je sjedilo za stolicima, jasno su bili vidljivi kroz ogromne prozore izloga.

"Vidim razaranje dva tisućljeća kulinarske kulture." reče on nasmijavši se.

"A vani, ispred restorana, što vidiš vani?" upita ona suho.

Opet se zagledao prema restoranu, razočaran time što se ona nije nasmijala njegovoj pošalici. Vidio je dvojicu muškaraca u tamnim odijelima, s aktovkama u rukama, kako razgovaraju. Lijevo od njih stajala je jedna mlada žena, s torbicom nespretno zguvanom pod ruku, i prelistavala svoj adresar, istovremeno pokušavajući otkucati broj na svojem telefoninu. Iza nje, otrcani se muškarac, recimo u kasnim šezdesetima, visok i vrlo mršav, naginjao u razgovoru s jednom starijom ženom, odjevenom od glave do pete u crno. Bila je pognuta od starosti, tankim i sićušnim ručicama čvrsto je držala ručku velike crne ženske torbe. Imala je usko lice i dug, šiljat nos, što je u spoju s njezinim pogrbljenim držanjem, odavalo dojam, da je riječ o nekom malom tobolčaru.

"Vidim brojne ljude koji rade to što već ljudi rade na Campu San Luca."

"A to je?" upita ona, gledajući ga oštrim pogledom:

"Slučajno se susreću ili po dogovoru, i razgovaraju, zatim će otići na piće, kako smo mi učinili, a potom će otići kući na ručak, kako ćemo mi učiniti."

"A ono dvoje?" upita ona, nakrivivši bradu prema mršavku i starici.

"Ona izgleda kao da je krenula kući na ručak, nakon poduže mise u jednoj od manjih crkava."

"A on?"

Brunetti ih opet pogleda. Još uvijek su bili duboko zaokupljeni razgovorom. "Čini se kao da ona pokušava spasiti njegovu grešnu dušu, a on ne želi ni čuti o tome." reče Brunetti.

"Nema on ni trunke duše." reče Franca, iznenadivši ga što iz njezinih usta čuje takvu osudu, a poznavao ju je kao ženu koja nikada ni o kome nije rekla jednu jedinu ružnu riječ.

"A nema je ni ona." nastavi ona hladnim, nemilosrdnim glasom.

Zaokrenula se za pola koraka natrag prema knjižari i zagledala se u izlog. Leđa okrenutih prema Brunettiju, reče, "To je Angelina Volpato, i njezin muž, Massimo. Njih dvoje su među najgorim kamatarima u

gradu. Nitko ne zna kada su se time počeli baviti, ali u posljednjih deset godina najviše ljudi se obratilo njima."

Brunetti je osjetio nečiju prisutnost njima s boka: neka žena prišla je kako bi pogledala u izlog. Franca je šutjela. Kada se žena udaljila, Franca je nastavila,

"Ljudi znaju za njih i znaju da su ovdje uglavnom svako jutro. I onda dolaze i razgovaraju s njima, a zatim ih Angelina pozove k sebi doma." Zastane, pa nastavi, "Ona je prava vampirica." zatim opet zastane. Kada se primirila, nastavi dalje. "Od kuće nazove bilježnika da dođe k njoj, gdje sastave sve ugovore. Ona im da novac, a oni njoj svoje kuće ili svoje tvrtke ili svoje pokućstvo."

"A iznos?"

"Ovisi o tome koliko im treba i koliko ga dugo trebaju. Ako je riječ tek o nekoliko milijuna lira, tada se dogovore da joj daju svoje pokućstvo. Ali ako je riječ o značajnoj svoti, pedeset i više milijuna, onda ona obračuna svoju kamatu - ljudi su mi rekli da je u stanju u sekundi izračunati svoju kamatu, iako su mi ti isti ljudi rekli da je nepismena, kao i njezin muž." Ovdje se zaustavila, izgubljena u vlastitoj priči, a zatim nastavila gdje je stala,

"Ako je riječ o velikoj svoti, onda u ugovor stave da će joj prepustiti vlasništvo nad svojom kućom ako ne plate određenu svotu do određenog datuma."

"I ako ne plate?"

"Onda ih njezin odvjetnik odvede na sud, a ona ima ugovor, potpisan i ovjeren kod bilježnika."

Dok je govorila, ne skidajući očiju s ovitka knjiga u izlogu, Brunetti je prelistavao svoje pamćenje, i svoju savjest, i bio prisiljen priznati da mu ništa od toga nije bilo novo.

Točne potankosti bile su, možda, nepoznate, ali ne i činjenica da su se ovakve stvari događale cijelo vrijeme. Ali to je nadležnost Guardije di Finanza, ili je barem tako bilo do sada, dok okolnosti i glupa slučajnost nisu njegovu pozornost svrnuli na Angelinu Volpato i njezinog muža, koji su još uvijek stajali ondje, na suprotnom kraju trga, zadubljeni u razgovor toga sunčanog, proljetnog dana u Veneciji.

"Koliko naplaćuju?"

"Ovisno o tome koliko su ljudi očajni." odgovori mu Franca.

"Po čemu znaju koliko je tko očajan?"

Spustila je pogled s prašćića koji su vozili vatrogasno vozilo i podigla ga prema njemu.

"Znaš to jako dobro, kao i ja: svi znaju sve. Samo trebaš pokušati dobiti kredit od banke, i do kraja dana svi zaposlenici banke znat će za to, do jutra će znati njihove obitelji, a do poslijepodneva cijeli grad."

Brunetti je morao priznati da je to istina. Bilo zbog činjenice da su svi ljudi u Veneciji međusobno povezani krvnim ili prijateljskim vezama, ili jednostavno zato što sam grad nije bio ništa drugo do li gradić, nijedna tajna nije mogla dugo preživjeti u ovom silovitom, incestuoznom svijetu. Bilo mu je savršeno logično to da će nečija potreba za novcem brzo postati javnom tajnom.

"Koliku kamatu naplaćuju?" upita on opet.

Zaustila je da mu odgovori, zatim samu sebe zakočila, pa nastavila, "Čula sam da ljudi govore o dvadeset posto mjesečno. Ali govorilo se i o pedeset posto."

Venecijanac u Brunettiju izračunao je to za tren oka.

"To je šesto posto godišnje." reče on, ne mogavši prikriti svoje gnušanje.

"Još i više ako je riječ o složenom okamaćivanju." ispravi ga Franca, pokazujući time da njezini obiteljski korijeni u gradu sežu dublje od Brunettijevih.

Brunetti se opet pažljivo zagleda u to dvoje ljudi s druge strane campa. Dok ih je promatrao njihov se razgovor završio i žena je pošla prema Rialtu, dok se muškarac uputio prema njima.

Dok se približavao, Brunetti je uočio gomoljasto čelo, grubu kožu koja se ljuštila kao da je posljedica neke neliječene bolesti, pune usne i teške očne kapke. Muškarac je imao čudan, pticolik hod i pri svakom je koraku stopalo spuštao na tlo punom dužinom, kao da se boji da ne istroši pete na cipelama koje je nebrojeno puta nosio na popravak. Na licu mu se iščitavalo breme godina i bolesti, ali taj štrkljav hod, osobito kada ga je Brunetti mogao vidjeti straga, kada je muškarac skrenuo u callu koja je vodila prema gradskoj vijećnici, odavao je čudan osjećaj mladalačke nespretnosti.

Kada je vratio pogled prema starici, ona je već bila nestala iz vidokrug, ali je lik tobolčara, ili neke vrste uspravnog štakora, ostala

urezana u Brunettijevo pamćenje.

"Odakle sve to znaš?" upita on Francu.

"Radim u banci, sjećaš se?" odgovori mu ona.

"A to dvoje je posljednje mjesto gdje se obraćaju ljudi koji od tebe ne dobiju ništa?"

Ona kinine glavom. "Ali, kako ljudi saznaju za njih?" upita on.

Proučavala gaje, kao da procjenjuje koliko se može uzdati u njega, a potom reče,

"Rekli su mi da ih ponekad ljudi u banci sami preporučuju."

"Molim?"

"Da kada ljudi pokušaju posuditi novac od banke i banka ih odbije, ponekad im neki od zaposlenika banke predloži da popričaju s Volpatima. Ili s nekim od kamatarara koji mu već plaća postotak."

"Koliki postotak?" upita Brunetti ravnodušno.

Ona slegne ramenima.

"Kažu da to ovisi."

"O čemu?"

"O tome koliko na kraju krajeva novca posude. Ili o tome kakav dogovor ima bankar s lihvarima." Prije nego li je Brunetti dospio postaviti još kakvo pitanje, ona doda, "Ako ljudi trebaju novac, negdje će ga pribaviti. Ako ne od prijatelja ili rodbine, i ako ne od banke, onda od ljudi poput Volpatovih,"

Jedini način na koji je Brunetti mogao postaviti sljedeće pitanje bilo je da pita izravno, kako je i učinio,

"Ima li to veze s mafijom?"

"A što nema veze s mafijom?" uzvratila mu Franca. ali kada je vidjela njegovu razdraženu reakciju na to, ona nastavi, "Oprosti, bila je to tek duhovita primjedba. Ne znam konkretno je li to povezano. Ali kad malo bolje razmisliš, shvatit ćeš da bi to bio dobar način pranja novca."

Brunetti kimne glavom. Samo bi pod zaštitom mafije ovakav profitabilan biznis mogao cvjetati bez pitanja, a da organi vlasti ne pokrenu istragu.

"Jesam li ti pokvarila ručak?" upita ona, odjednom se smiješeći, a raspoloženje joj se popravilo i postalo onakvo kakvim ga se sjećao.

"Ne, nisi uopće, Franca."

"Zašto se raspituješ o tome?" napokon je pitala.

"To možda ima veze s nečim drugim."

"Većina stvari ima veze s nečim drugim." doda, ali ga nije više ništa dalje pitala, što je bila jedna od njezinih odlika koju je oduvijek znao cijeniti. "Idem onda kući." reče ona i digne se na prste kako bi ga poljubila u oba obraza.

"Hvala ti, Franca." odgovori joj, privukavši je bliže k i sebi, zadovoljan zbog osjećaja njezinog snažnog tijela i još snažnije volje. "Uvijek me veseli susret s tobom." I kad ga je potapšala po ruci i okrenula se da ode, sjetio se da je nije pitao za druge kamatare, ali sada je više nije mogao zvati da se vrati kako bije to pitao. Jedino što mu je još padalo na pamet bilo je to da ode kući.

17

Hodajući kući, Brunetti se prepustio sjećanjima na vrijeme koje je bio proveo s Francom, prije više od dva desetljeća. Bio je svjestan toga koliko je bio uživao u tome što grli njezino udobno tijelo, koje mu je nekada bilo toliko blisko. Prisjetio se duge šetnje u koju su otišli na obali Lida u noći Redentorea; vjerojatno je to bilo kada je imao sedamnaest godina. Vatromet je već odavno bio gotov, hodali su jedno pokraj drugoga, držeći se za ruke, Čekajući zoru, ne želeći dopustiti da noć dođe svome kraju.

Ali noć je završila, kao i mnoge stvari između njih dvoje, i danas je ona imala svog Marija, a on je imao svoju Paolu. Zaustavio se kod Biancata i kupio tucet ljiljana za svoju Paolu, sretan što to može učiniti, sretan pri pomisli da će ona biti gore u stanu i čekati ga.

Bila je u kuhinji kada je ušao u stan, sjedila je za stolom i čistila grašak.

"Risi e bisi" reče on umjesto pozdrava kada je ugledao grašak, pružajući joj ljiljane.

Nasmiješivši se kada je ugledala cvijeće, reče,

"Tako se najbolje sprema mladi grašak, zar ne, kao rižoto?" i namjesti obraz kako bije on mogao poljubiti.

Poljubivši je, on odgovori, bez ikakva prava razloga,

"Osim ako nisi kraljevna i treba ti grašak da ga staviš pod perinu."

"Mislim da je rižoto bolja zamisao." reče ona. "Hoćeš li ljiljane staviti u vazu dok ja ne dovršim ovo?" zamoli ga ona, pokazujući jednom rukom na punu papirnatu vrećicu na stolu pokraj sebe.

Dovukao je stolac do kredenca, uzeo list novinskog papira sa stola i prostro ga po sjedalu, zatim se popeo na stolac kako bi mogao dosegnuti jednu od visokih vaza na vrhu jednog od kuhinjskih ormarića.

"Mislim da bi dobra bila plava." reče ona, gledajući ga odozdo.

On siđe sa stolca, vrati ga na mjesto i odnese vazu do sudopera.

"Koliko vode da natočim?" upita on.

"Do pola. Što bi htio nakon rižota?"

"Čega imamo?" upita.

"Imamo pečenku od nedjelje. Ako je vrlo tanko narežeš, mogli bismo je pojesti, a nakon toga možda salatu."

"Jede li Chiara ovaj tjedan meso?" Potaknuta člankom o zlostavljanju teladi, Chiara je prije tjedan dana svečano objavila da će ostatak života provesti kao vegetarijanka.

"Vidio si da je jela pečenku u nedjelju, zar ne?" upita ga Paola.

"Ah, da, svakako." odgovori on, posvećujući pozornost cvijeću i skidajući papir s njega.

"Nešto nije u redu?" upita ona.

"Sve je po starom." odgovori on, stavljajući vazu pod slavinu i otvarajući hladnu vodu. "Živimo u posrnulom svemiru."

Ona se vratila svojem grašku.

"Svatko tko se bavi bilo tvojim, bilo mojim poslom, to bi trebao znati." odgovori mu ona.

Znatiželjan, on upita,

"Kako se to da zaključiti u tvojem poslu?" Kao policajcu s dvadesetogodišnjim iskustvom, nitko Brunettiju nije trebao govoriti kako je čovječanstvo otišlo k vragu,

"Baviš se moralnim posrnućem. A ja se bavim posrnućem uma." Govorila je uznesenim, samoizrugujućim tonom, kakav je često koristila kada bi samu sebe uhvatila da svoj posao uzima za ozbiljno. Zatim je upitala, "Reci mi, što te točno nagnalo da to kažeš?"

"Popio sam piće s Francom danas poslijepodne."

"Kako je ona?"

"Dobro. Njezin sin raste i mislim da joj se baš i ne sviđa to što radi u banci."

"A kome bi se to sviđalo?" upita Paola, ali to je više bio obredni odgovor nego ozbiljno pitanje. Vratila se na njegovu izvornu neobjašnjenu izjavu i upitala, "Kakve tvoj susret s Francom ima veze sa svemirom nakon izgnanstva Adama i Eve iz Raja? Susret s njom obično ima suprotan učinak, za sve nas."

Sporo ubacujući cvjetove jedan po jedan u vazu, Brunetti je u glavi prevrtio njezin komentar nekoliko puta, tragajući za nekakvim skrivenim i moguće zlobnim značenjem, ali ga nije pronašao. Promatrala je njegovo zadovoljstvo zbog susrela sa starom, dragom prijateljicom, i dijelila s njim uživanje u druženju s njom. Uvidjevši to, njegovo se srce na trenutak stegnulo, i osjetio je kako mu u lice iznenada navire vrućina. Jedan od ljiljana pao je na kuhinjsku plohu.

Podigao ga je, umetnuo ga u vazu s ostalima i pažljivo stavio vazu u stranu, daleko od ruba plohe.

"Spomenula je nešto o tome kako se boji za Pietra, ako sa mnom bude razgovarala o kamatarima."

Paola prekine čistiti grašak i okrene se prema njemu.

"Kamatarima?" upita ona. "Kakve sad veze oni imaju s ičime?"

"Rossi, onaj čovjek iz Ufficio Catasto koji je poginuo, u svojem je novčaniku imao telefonski broj jednog odvjetnika, odvjetnika koji je bio preuzeo brojne parnice protiv kamatara."

"Odakle je taj odvjetnik?"

"Iz Ferrare."

"Ne valjda onaj kojeg su ubili?" upita ona, gledajući ga u oči.

Brunetti kimne, sa zanimanjem primijetivši da je Paola tek tako pretpostavila da su Cappellija ubili 'oni,' a zatim dodaje, "Istražni sudac koji vodi istragu isključio je mogućnost da su ga ubili kamatari i doimao se vrlo uporan u htijenju da me uvjeri kako je ubojica zapravo ubio pogrešnog čovjeka."

Nakon duge stanke, tijekom koje je Brunetti promatrao kako joj se igra misli odražava na licu, ona upita,

"Je li zato on imao njegov broj, zbog kamatara?"

"Nemam dokaza za to. Ali to je slučajnost."

"Život je slučajnost."

"Ubojstvo nije."

Ispreplela je prste na vrhu hrpice odbačenih graškovih mahuna.

"A otkad je to ubojstvo? Mislim na Rossija."

"Ne znam ni ja otkad. Možda i nije. Samo želim razriješiti taj slučaj i, ako je ikako moguće, saznati zašto ga je Rossi zvao."

"A Franca?"

"Palo mi je na pamet da bi, budući da radi u banci, mogla znati što god o posuđivačima novca."

"A ja sam mislila da je to ono što banke rade, posuđuju novac."

"Često i ne, barem ne od jutra do sutra i ne ljudima koji ga možda neće biti kadri vratiti."

"Pa zašto si onda nju pitao?" Po nepomičnom stavu kakav je bila zauzela, lako se moglo reći da se Paola drži kao istražni sudac.

"Pomislio sam da možda zna nešto o tome."

"To si već rekao. Zašto Franca?"

Nije imao razloga, osim što mu je njezino ime prvo palo na pamet. Osim toga, već se neko vrijeme nisu vidjeli i poželio je susresti se s njom, ništa više od toga. Zabio je ruke u svoje džepove i prebacio težinu tijela s noge na nogu.

"Nemam određeni razlog." reče on napokon.

Rasplela je svoje prste i vratila se čišćenju graška.

"Što ti je rekla, i zašto se boji za Pietra?"

"Spomenula mi je, čak i pokazala, dvoje ljudi." I prije nego mu je Paola stigla upasti u riječ, on reče, "Našli smo se na San Luci, i tamo je bio i taj par. Ljudi šezdesetih godina, rekao bih. Rekla mi je da oni kamatare."

"A Pietro?"

"Rekla je da su možda povezani s mafijom i pranjem novca, ali nije mi htjela reći ništa više od toga." Vidio je po Paolinom kratkom kimanju da dijeli njegovo mišljenje kako je samo spominjanje mafije dovoljno da se roditelj uplaši za bilo čije dijete.

"Čak ni tebi?" upita ona.

On odmahne glavom. Uputila mu je kratak pogled, a on ponovi kretnju.

"Znači, stvar je ozbiljna." reče Paola.

"Rekao bih."

"Tko su ti ljudi?"

"Angelina i Massimo Volpato."

"Jesi li ikada čuo za njih?" upita ona.

"Ne."

"Kod koga si se raspitao o njima?"

"Ni kod koga. Upravo sam ih, prije dvadeset minuta, prvi put u životu vidio, prije nego sam stigao kući."

"I što ćeš učiniti?"

"Saznat ću sve što mogu o njima."

"A zatim?"

"To ovisi o onome što saznam."

Zavladao je tajac, a onda je Paola rekla,

"Razmišljala sam danas o tebi, Guido, o tvome poslu." Čekao je. "Dok sam prala prozore, to me potaknulo da razmišljam o tebi." doda ona, iznenadivši ga.

"Zašto prozori?"

"Oprala sam ih, a zatim sam sredila zrcalo u kupaonici, i tada sam razmišljala o poslu kojim se baviš."

Znao je da će nastaviti, čak i ako ne kaže ništa, ali je također znao i da ona voli da je nutka, pa ju je upitao,

"I?"

"Kad pereš prozor." reče ona, očiju uprtih u njegove, "moraš ga otvoriti i povući k sebi, a kada to činiš, kut pod kojim svjetlost prolazi kroz prozor se mijenja." Vidjela je da je slijedi, i zato je nastavila, "Dakle, opereš ga. Ili misliš da si ga oprao. Ali kada ga zatvoriš, svjetlost prolazi kroz prozor pod izvornim kutom, i onda vidiš da je izvana još prljav, ili da ti je s nutarnje strane ostala kakva mrlja. To znači da ga opet moraš otvoriti i oprati ga još jednom. Ali ne možeš nikada biti siguran je li doista čist sve dok ga ne zatvoriš ili dok se ne pomakneš i pogledaš prozor iz drugoga kuta."

"A zrcalo?" upita on.

Podigla je pogled prema njemu i nasmiješila se.

"Zrcalo vidiš samo s jedne strane. Straga ne prodire nikakva svjetlost, tako da kada ga opereš, ono je čisto. Nema nikakvih optičkih trikova." Spustila je pogled na svoje ruke i posao koji je radila.

"I?"

I dalje gledajući grašak, možda kako bi sakrila svoje razočaranje u njemu, ona objasni,

"Takav je tvoj posao, ili kakav ti želiš da bude. Želiš prati zrcala, želiš da sve bude dvodimenzionalno i da lako skrbiš o svemu. Ali svaki put kad počneš gledati prema nečemu, ispada da je stvar kao s prozorima: ako promijeniš kut gledanja ili pogledaš stvari iz novog ugla, sve se mijenja."

Brunetti je o ovome dugo razmišljao, a potom dodao, nadajući se da će malo opustiti raspoloženje,

"Ali u oba slučaja, ja uvijek moram počistiti prljavštinu."

Paola reče,

"To si ti rekao; ja nisam." Kako Brunetti na to nije odgovorio, ubacila je posljednja zrna graška u zdjelu i ustala. Prišla je radnoj plohi i odložila zdjelu. "Čimegod se bavio, pretpostavljam da bi se time radije bavio puna želuca." reče ona.

Doista puna želuca, krenuo se time baviti toga poslijepodneva, čim se vratio u questuru. A krenuo je od mjesta boljeg od ostalih, od signorine Elette.

Uz osmijeh, pozdravila ga je kad se pojavio na vratima. Danas je bila odjevena u nešto što je izgledalo privlačno nautički: imala je suknju mornarski plave boje i svilenu bluzu s četvrtastim izrezom oko vrata. Uhvatio je samog sebe u razmišljanju kako joj još jedino nedostaje mornarska kapica, a onda je na njezinom radnom stolu, pokraj računala, uočio krutu bijelu valjkastu kapu.

"Volpato." reče on prije nego li gaje dospjela upitati kako je. "Angelina i Massimo.

Ljudi u šezdesetim godinama."

Privukla je list papira pred sebe i počela pisati.

"Žive ovdje?"

"Mislim da da."

"Imate li pojma gdje?"

"Ne." odgovori on.

"To je lako provjeriti." reče ona, zapisujući to. "Što još?"

"Najviše trebam financijske podatke: bankovne račune, moguća ulaganja, imovinu zabilježenu na njihovo ime, sve što možete pronaći o tome." Pričekao je da to zapiše, a zatim dodao, "I provjerite imamo li mi išta o njima."

"Popis telefonskih poziva?" upita ona.

"Ne, još ne. Samo financijske stvari."

"Kada Vam to treba?"

Pogledao je dolje prema njoj i nasmiješio se.

"Kada meni uvijek trebaju stvari?"

Zasukala je manšetu na bluzi i pogledala na teški ronilački sat na svojem lijevom zglavku. "Danas poslijepodne bih mogla imati podatke iz gradskih ureda."

"Banke su već zatvorene, dakle, to može pričekati do sutra." reče on.

Odozdo mu se nasmiješila.

"Arhivi se nikada ne zatvaraju." reče ona. "Trebala bih imati sve podatke za nekoliko sati."

Posegnula je dolje i otvorila ladicu, odakle je izvadila hrpu papira.

"Imamo ovo." zausti ona, ali iznenada zašuti i pogleda lijevo od sebe, prema vratima svoga ureda.

Osjetio je, više nego vidio, kretnju i osvrnuo se i ugledao vice-questorea Pattu, koji se upravo vratio s ručka.

"Signorina Elettra." obrati joj se on, ničime ne pokazujući da je svjestan činjenice da Brunetti stoji ispred njena stola.

"Da, dottore." reče ona.

"Želio bih da dođete u moj ured kako bih Vam izdiktirao jedno pismo,"

"Naravno, dottore." reče ona, odloživši papire koje je upravo bila izvadila iz ladice nasred svoga stola i kucnuvši malim prstom po njima, a taj njezin pokret Patta nije mogao vidjeti jer mu je Brunettijevo tijelo zaklanjalo pogled. Otvorila je središnju ladicu i izvadila starinsku stenografsku bilježnicu. Zar ljudi još uvijek diktiraju pisma, i zar tajnice još uvijek sjede, nogu prekriženih kao Joan Crawford, i brzo zapisuju riječi u obliku malih žvrljotina i križića? Dok se Brunetti pitao je li tome tako, shvatio je da je uvijek bio prepuštao signorini Elettri da odluči kako sročiti pismo, prepuštao je njoj izbor ispravne retoričke figure kojom će prikriti jednostavne stvari ili iskrčiti put zahtjevima koji prelaze preko strogih granica policijske moći.

Patta je prošao pokraj njega i otvorio vrata svoga ureda, a Brunetti je imao jasan osjećaj da se on sam ponaša kao kakva plaha šumska životinja, recimo lemur, koji se smrzne i na najmanji zvuk, objavljujući tako svima da je on nevidljiv zato stoje nepomičan, pa i da je time zaštićen od mogućih lutajućih grabežljivaca. Prije nego je uspio progovoriti sa signorinom Elettrom, vidio je kako ona ustaje i slijedi Pattu u njegov ured, ali je prije toga ipak uspjela baciti pogled prema papirima na stolu. Kada je zatvorila vrata za sobom, Brunetti u njezinom držanju nije uočio ni traga plahosti.

Nagnuo se nad njezin stol, privukao papire k sebi, a zatim brzo nažvrljao poruku u kojoj ju je zamolio da pronade ime vlasnika zgrade ispred koje je pronađeno Rossijevo tijelo.

18

Vraćajući se u svoj ured, pregledavao je papire koje je bio uzeo s radnog stola signorine Elette: dug ispis svih telefonskih brojeva nazvanih iz Rossijeva doma i iz ureda.

Na margini stranice bila je zapisala da se Rossijevo ime nije pojavilo na popisima korisnika ijedne od mobilnih telekomunikacijskih tvrtki, što je ukazivalo na to da je pozive obavljao putem telefona koji je dobio od Ufficio Catasto. Četiri poziva od svih obavljenih iz njegova ureda išla su prema istom broju, s predbrojem Ferrare, i za taj je broj Brunetti smatrao da je broj Gavinijeva i Cappellijeva ureda. Kada je stigao do svoga stola, provjerio ga je i ustanovio da ga pamćenje dobro služi. Svi su pozivi bili obavljeni u razdoblju kraćem od dva tjedna, a posljednji je bio dan prije nego je Cappelli ubijen. A nakon toga ništa.

Brunetti je sjedio dugo, mozgajući o vezi između te dvojice mrtvih muškaraca.

Spoznao je da sada o njima razmišlja kao o dvojici ubijenih muškaraca.

Dok je čekao signorinu Elettru, razmišljao je o mnogim stvarima: o položaju Rossijeva ureda u Ufficio Catasto i o tome koliko mu je privatnosti isti mogao pružiti; o imenovanju magistrata Righetta za šefa istrage Cappellijeva ubojstva; o vjerojatnosti da bi plaćeni ubojica mogao ustrijeliti pogrešnog čovjeka i o tome zašto, nakon ubojstva, nije zabilježen nijedan pokušaj atentata na pretpostavljeni pravi cilj. Razmišljao je o tome i drugim stvarima, a zatim se vratio popisu ljudi koji bi mu mogli pružiti obavijesti o tome, ali je stao kada je shvatio da uopće ne zna kakve obavijesti traži. Svakako je želio saznati što više o bračnom paru Volpato, ali također je morao saznati više o nezakonitom kruženju novca u gradu i tajnim radnjama kojima je novac curio u ruke i iz ruku njegovih građana.

Poput većina građana, znao je da se spisi o kupoprodaji i prijenosu vlasništva čuvaju u Ufficio Catasto. I to je bilo sve što je o tome znao: čime se Ufficio bavio zapravo mu i nije bilo najjasnije. Prisjetio se Rossijeva oduševljenja što nekoliko ureda objedinjuje svoje spise u pokušaju da uštedi vrijeme i učini pristup tim podacima

jednostavnijim. Sada mu je bilo žao što se nije potrudio od Rossija saznati više o tome.

Dohvatio je telefonski imenik iz najdonje ladice, jednim je pokretom otvorio na stranicama na kojima su bila prezimena na B i potražio broj. Kada ga je pronašao, otipkao je broj i pričekao, a onda se javio ženski glas, "Bucintoro Real Estate, dobar dan."

"Ciao, Stefania." reče on.

"Što te muči, Guido?" upita ona, zbunivši ga tim pitanjem i nagnavši ga da se zapita što li je to prepoznala u njegovu glas.

"Trebam nekoliko informacija." odgovori on jednako izravno.

"A zašto bi me inače uopće i zvao?" upita ona bez traga koketnosti koja joj je inače ispunjavala glas dok je razgovarala s njim.

Odlučio je ne osvrutati se ni na skrivenu kritiku u njezinom glas niti na otvorenu kritiku u pitanju. "Trebam neke informacije o Ufficio Catasto."

"O čemu?" reče ona glasno, odglumivši zbunjenost.

"O Ufficio Catasto. Želim znati čime se oni točno bave, tko radi tamo, i kome se među tim ljudima može vjerovati."

"Velika narudžba." reče ona.

"Zato sam i nazvao tebe."

Koketnost se iznenada vratila.

"A ja, sjedim ovdje svakoga dana, čekam i nadam se kako ćeš me nazvati želeći nešto drugo."

"Što, zlato moje? Samo reci." ponudi on glasom oponašajući Rudolfa Valentina.

Stefania je bila sretno udana i majka blizanaca.

"Stan, naravno."

"Možda ću to i morati učiniti." reče on, naglo se uozbilji vši. "Zašto?"

"Rečeno mi je da će naš dom biti osuđen."

"Što ti to znači, osuđen?"

"Da ćemo ga možda morati srušiti,"

Sekundu nakon što je to izgovorio, začuo je kako je Stefania prasnula u smijeh, ali nije bio siguran je li uzrok tome nevjerojatna apsurdnost situacije ili njezina iznenađenost time što je to njemu na ovaj ili onaj način neobično. Nakon još nekoliko tiših prasaka smijeha, reče, "Sigurno se šališ,"

"Upravo tako se i osjećam. Ali netko mi je iz Ufficio Catasto rekao upravo to. Nisu mogli pronaći nikakve dokumente o tome da je stan ikada sagrađen niti su ikakve dozvole za građevinske zahvate ikada izdane, tako da mogu odlučiti da stan mora biti srušen."

"Sigurno si ih pogrešno shvatio." reče ona.

"Zvučao je prilično ozbiljno."

"Kada si to saznao?"

"Prije par mjeseci."

"Jesu li ti se javili nakon toga?"

"Ne. Zato te i zovem."

"Zašto ne nazoveš njih?"

"Htio sam prije toga razgovarati s tobom."

"Zašto?"

"Zato da mi kažeš kakva su moja prava. I da saznam tko su ljudi koji donose odluke u tom uredu."

Stefania mu nije odgovorila, pa on upita,

"Poznaješ li ih, ljude koji vode ured?"

"Ne poznajem ih ništa bolje od ostalih u poslu s nekretninama."

"Tko su oni?"

"Glavni je lik Fabrizio dal Carlo; on je šef cijeloga Ufficio." S prezirom je procijedila kroza zube, "Bahato govno. Ima pomoćnika, Esposita, ali taj je lik nebitan, jer dal Carlo drži svu moć u svojim rukama. Onda je tu i signorina Dolfin, Loredana, čiji se čitav život, barem su meni tako rekli, temelji na dva stupa: prvi je taj da cijelo vrijeme podsjeća ljude da je ona, iako nije ništa više nego tajnica u Ufficio Catasto, potomak dužda Giovannija Dolfina." reče ona, pa nastavi, kao da je to bitno, "zaboravila sam kada je vladao."

"Bio je duždom od 1356. do 1361., kada je umro od kuge." kao iz topa reče Brunetti.

Kako bi je nagnao da dalje govori, on upita, "A drugi?"

"Drugi stup je prikrivanje njezinog obožavanja Fabrizija dal Carla." Pričekala je da se taj podatak staloži, a zatim doda, "Rekli su mi da je u prvome puno bolja nego u drugome. Dal Carlo je tjera da radi kao pas, ali to je vjerojatno ono što želi, iako mi je pravi misterij kako netko može osjećati išta drugo osim prezira prema njemu."

"Ima li ičega između njih dvoje?"

Stefanijin se smijeh opet poput praska razlijegao niz telefonsku žicu.

"Bože moj, ne, pa ona je dovoljno stara da mu bude majkom. Osim toga, on je oženjen, i ima najmanje još jednu ljubavnicu sa strane, tako da bi ionako imao malo vremena za nju, pa čak i da nije ružna k'o sam vrag." Steffi se na trenutak zadubila u misli, a zatim dodala, "To je doista jadno. Potrošila je godine i godine svoga života odano služeći tom trećerazrednom Romeu, vjerojatno se nadajući da će on jednoga dana uvidjeti koliko ga ona voli i pasti u nesvijest od sreće pri pomisli da je jedna Dolfinka zaljubljena u njega.

Bože moj, kako si čovjek može protratiti život: da nije tužno, bilo bi smiješno."

"Ovako kako ti pričaš o tome, ispada kao da o tome znaju svi živi."

"I znaju. Barem oni koji rade s njima."

"Zar se zna čak i za tu drugu ženu?"

"Pa, to bi trebala biti tajna, zar ne?"

"Ali nije?"

"Nije. Ovdje ništa nije tajna, zar ne? Mislim, u Veneciji."

"Ne, mislim da nije." priznao je Brunetti, u sebi zahvaljujući što stvari stoje tako.

"Ima li još što zanimljivo?" upita on.

"Ne, ništa mi ne pada na pamet. Ne znam više nikakvih tračeva o njima. Ali mislim da bi ih trebao nazvati i raspitati se o toj priči o vašem stanu. Po onome što mi govoriš, čini se da je centraliziranje ureda ionako tek dimna zavjesa. To se nikada neće dogoditi."

"Dimna zavjesa?"

"Ono što sam ja čula je to da je netko u gradskom poglavarstvu zaključio kako je previše zgrada u posljednjih nekoliko godina obnovljeno bespravno - dakle, da je velik dio obavljenih poslova u neskladu s planovima predanima u izvornim nacrtima - kako bi bolje bilo kada bi dozvole i zahtjevi za izdavanjem dozvola jednostavno nestali. Na taj način, nitko nikada ne bi mogao usporediti planove obnove s onim stoje doista učinjeno. Pa su tako smislili ovaj projekt objedinjavanja ureda."

"Nisam siguran da shvaćam što mi želiš reći, Stefania."

"Stvar je jednostavna, Guido." podrugne mu se Stefania. "Kad sve te papire počneš prebacivati iz jednog ureda u drugi, s jednog kraja

grada na drugi, neizbježno će se neki od njih izgubiti."

Brunetti je ovo smatrao odličnom zamisli, štoviše, vrlo učinkovitom. Spremio je to u jednu ladicu svoga pamćenja kao objašnjenje koje bi mogao iskoristiti za nepostojanje planova za njegov dom, ako mu ikada pristigne obavijest da dostavi planove na uvid. "I tako." nastavi on umjesto nje, "ako itko ikada bude nešto pitao o tome gdje je izgrađen koji zid ili ugrađen koji prozor, vlasnik samo pokaže svoje vlastite planove i..."

Stefania ga prekine: "Koji će, naravno, savršeno odgovarati stvarnom stanju građevine."

"A kako službeni planovi neće postojati, jer će se, zgodno, izgubiti tijekom reorganizacije spisa." zausti Brunetti, a slijedilo ga je Stefanijino odobravajuće mrmljanje s druge strane žice, kojoj je bilo drago što je on počeo kopčati stvari, "nijedan gradski inspektor ni budući kupac neće moći biti siguran da se obnoviteljski zahvati koji su, u stvari, učinjeni, razlikuju od onih koji su zatraženi i odobreni na planovima kojih nema."

Izgovorio je ovo i, tako rekuć, u tišini se odmaknuo korak unatrag kako bi se mogao diviti svojem otkriću. Još od malih nogu, često je čuo kako ljudi govore za Veneciju, "Tutto crolla, ma nulta crolla." I to je jamačno izgledalo točno: više od tisuću godina prošlo je otkad su prva zdanja niknula na tom močvarnom zemljištu, tako da mnogima od njih jamačno prijeti opasnost da se sruše same od sebe, ali nikada se doista nijedna zgrada nije srušila. Naginjale su se, savijale, nakrivljavale, ali nije se mogao sjetiti da je ikada čuo da se ijedna od zgrada u Veneciji bila sama od sebe ikada srušila. Dakako da je vidio napuštenih zgrada kojima su krovovi bili ulegnuti, kuća čiji su otvori bili zatvoreni daskama, a zidovi se urušavali, ali nikada, ama baš nikada, nije čuo da se neka od njih doista srušila na svoje stanovnike.

"Čija je to bila zamisao?"

"Ne znam." reče Stefania. "Takve stvari se nikada ne saznaju."

"Znaju li ljudi u tim uredima za ovo?"

Umjesto da mu pruži izravan odgovor, reče,

"Razmisli malo, Guido. Netko mora primijetiti da su neki od papira nestali, da su spisi izgubljeni, jer možeš biti siguran da će mnogi

papiri nestati samo zbog uobičajenog nemara i nesposobnosti. Ali netko bi morao vidjeti da su određeni papiri prestali postojati."

"Tko bi to želio?" upita on.

"To bi, najvjerojatnije, bili ljudi koji posjeduju kuće na kojima su obavljani bespravni građevinski zahvati. Ili bi to bili ljudi kojima je zadatak bio da provjeravaju jesu li obnoviteljski zahvati uredno obavljani, a nije ih bilo briga." Zastane, pa nastavi, "Ili oni koji jesu to provjerili, ali su ih nagovorili." ona zausti, zajedljivo naglašujući posljednju riječ, "da odobre ono što su vidjeli, bez obzira na ono što je bilo ucrtano u planovima."

"Dakle, tko su oni?"

"Građevinsko povjerenstvo."

"Koliko članova ima to povjerenstvo?"

"Po jednoga za svaki sestiere, sveukupno šest članova."

Brunetti je zamislio raspon i širinu jednog takvog poduhvata, broj ljudi koji bi morali biti uključeni u to. Upitao je, "Zar ne bi ljudima bilo jednostavnije da obave posao, pa zatim plate novčanu kaznu kad netko otkrije da se nešto ne slaže s planovima koje su predali, umjesto da se gnjave s podmićivanjem nekoga tko će se pobrinuti da planovi budu uništeni? Ili izgubljeni." dopuni on samog sebe.

"Tako su ljudi radili u prošlosti. Guido. Danas, kada smo uključeni u sve te priče o Europi, natjeraju te da platiš kaznu, ali te također natjeraju da srušiš to što si izgradio i izgradiš sve ispočetka, ali prema odobrenim planovima. A kazne su strašne: imala sam jednu stranku koja je dogradila bespravnu altanu, koja čak i nije bila velika, recimo nekih dva puta tri metra. Ali, susjed ga je prijavio. Četrdeset milijuna lira, Guido. I još ju je morao srušiti. Nekad si barem mogao ostaviti to što si sagradio. Kažem ti, uništiti će nas to ujedinjavanje s Europom. Uskoro nećeš moći naći nikoga dovoljno hrabrog da primi mito."

Iako je mogao prepoznati moralno zgražanje u njezinom glasu, Brunetti nije bio siguran da dijeli isti osjećaj s njom.

"Steffi, navela si mnoga imena, ali, što misliš, tko bi bio u stanju organizirati sve to?"

"Ljudi u Ufficio Catasto." odgovori ona odmah. "A ako se išta događa, onda dal Carlo jamačno zna za to, i pretpostavljam da je on svoju njušku zgurao u korito i sada se sladi. Naposljetku, planovi

moraju kad-tad proći kroz njegov ured, tako da bi za njega bila dječja igra uništiti određene papire." Stefania se na trenutak zamislila, pa ga upitala,

"Razmišljaš li o tome da učiniš nešto slično, Guido, da se riješiš planova?"

"Već sam ti rekao, nema planova. Iz tog razloga su mi prvenstveno i počeli dahtati za vratom."

"Ali, ako nema planova, tada možeš tvrditi da su nestali zajedno s ostalima koji će nestati."

"Ali kako da dokažem da moj dom postoji, da je doista sagrađen?" U trenutku kada je postavljao to pitanje, preplavila ga je apsurdnost toga svega: kako netko može dokazivati postojanje stvarnosti?

Njezin je odgovor bio trenutak. "Sve što moraš učiniti jest da pronađeš arhitekta koji će ti napraviti planove." i prije nego li ju je Brunetti dospio prekinuti kako bi joj postavio očito pitanje, ona mu odgovori, "i staviti na njih lažni datum."

"Stefania, govorimo o vremenu od prije pedesetak godina."

"Zapravo i ne. Sve što moraš učiniti je to da tvrdiš kako si prije par godina obnovio stan i da daš napraviti planove koji će odgovarati sadašnjem stanju stvari, i na kraju staviti takav datum na njih."

Brunetti nije znao što bi na ovo rekao, pa je ona nastavila, "Doista je jednostavno.

Ako želiš, mogu ti dati ime jednog arhitekta koji će ti to napraviti. Ništa lakše, Guido."

Bila je toliko susretljiva da je nije želio uvrijediti, pa je rekao, "Morat ću s Paolom razgovarati o tome."

"Naravno." reče Stefania. "Baš sam blesava. Pa to je rješenje, zar ne? Sigurna sam da njezin otac poznaje ljude koji to mogu srediti. Pa se onda ne bi morao gnjaviti s traženjem arhitekta." Ona zašuti: što se nje ticalo, problem je riješen.

Brunetti je baš kanio odgovoriti na ovo, kada Stefania progovori,

"Imam neki poziv na drugoj liniji. Moli Boga da je to kupac. Ciao, Guido." i prekine vezu.

Neko je vrijeme razmišljao o njihovu razgovoru.

Stvarnost je bila tu, prilagodljiva i poslušna: sve što je trebalo učiniti je bilo to da je malo svinemo na ovu stranu, malo pogurnemo na onu, i prilagodimo je tako da odgovara našoj vlastitoj slici stvarnosti.

A ako se stvarnost pokaže neprilagodljivom, onda se jednostavno potegnu veliki pištolji moći i novca i otvori se paljba. Baš jednostavno i lako.

Brunettiju je bilo jasno da ovakav niz misli vodi na mjesta kamo on najradije ne bi pošao, tako da je jednim pokretom opet otvorio telefonski imenik i nazvao broj od Ufficio Catasto. Telefon je zvonio, ali se nitko nije javljao. Bacio je pogled na svoj ručni sat, vidio da je već gotovo četiri sata, pa je spustio slušalicu, mrmljajući samome sebi u bradu kako je budala što očekuje da će ikoga pronaći tamo na poslu poslijepodne.

Skutrio se u svojem stolcu i podigao stopala na otvorenu najdonju ladicu. Prekriživši ruke na prsima, prepustio se razmišljanju o Rossijevu posjetu. Činio se poštenim čovjekom, ali takav je izgled bio čest, osobito među nepoštenjacima. Zašto je on, nakon službenog dopisa, osobno došao u Brunettijev dom? Kada je kasnije bio nazvao, već je znao Brunettijev službeni čin. Na trenutak se Brunetti zabavljao mogućnošću da je Rossi zapravo bio došao nadajući se da će mu Brunetti dati mito. ali je tu misao odbacio: taj je čovjek doista bio odviše pošten.

Kada je bio ustanovio da je signor Brunetti, koji nije mogao pronaći planove svoga stana, policajac na visokom položaju, je li Rossi zabacio svoju udicu u riječnu struju tračeva ne bi li vidio što će upecati o Brunettiju? Nitko se ne bi usudio ići dalje u takvim osjetljivim poslima, a da prethodno ne učini to; tajna je bila u tome da znate koga morate pitati, gdje da zabacite udicu kako biste upecali nužne obavijesti. I je li on, nakon što su mu njegovi izvori bili podnijeli izvješća o Brunettiju, odlučio pristupiti mu s onim što je bio otkrio u Ufficio Catasto?

Protuzakonite građevinske dozvole i ono što se moglo zaraditi mitom za njihovo izdavanje činile su se jeftinima na raskošnom korupcijskom meniju ponuđenom državnim službama: Brunettiju se činilo nemogućim vjerovati da bi itko riskirao toliko, svakako ne svoj život, prijeteći da će predstaviti kakav genijalan plan kako bi opljačkao javnu vreću s novcem. Uvođenje informatičkog projekta kako bi se centralizirali spisi i tako izgubili oni koje je vrijeme učinilo nezgodnima podiglo bi uloge, ali Brunetti je sumnjao da bi to bilo dovoljno da stoji Rossija njegove glave.

Njegova je razmišljanja prekinuo dolazak signorine Elette, koja je ušla u njegov ured ne trudeći se pokucati.

"Prekidam li Vas u nečemu, gospodine?" upita ona.

"Ne, nipošto. Sjedim ovdje i razmišljam o korupciji."

"Javnoj ili privatnoj?" upita ona.

"Javnoj." reče on, stavivši svoje noge pod stol i ispravljajući se na stolcu.

"Kao kad čitate Prousta." reče ona mrtva-hladna. "Pomislite kako ste gotovi s njim, a onda ustanovite da postoji još jedan svezak. A nakon njega još jedan."

Podigao je pogled, pričekao trenutak očekujući još, ali sve što je izgovorila spuštajući papire na stol, bilo je,

"Naučila sam dijeliti Vašu sumnjičavost prema slučajnostima, gospodine, pa Vam preporučam da pogledate imena vlasnika te zgrade."

"Obitelj Volpato?" upita on, nekako znajući da drukčije i ne može biti.

"Upravo tako."

"Koliko dugo?"

Nagnula se naprijed i izvukla treći list papira. "Četiri godine. Kupili su je od izvjesne Mathilde Ponzi. Ovdje je iskazana cijena." reče ona, pokazujući prstom u svotu otipkanu s desne strane lista.

"Dvjesto i pedeset milijuna lira?" reče Brunetti, s jasno čujnom zađudenošću u glasu.

"Pa to su četiri kata, barem stotinu i pedeset četvornih metara po katu."

"To je samo iskazana cijena, gospodine." reče signorina Elettra.

Svi su znali da, kako bi izbjegli porez, kupoprodajna cijena nekretnine navedena u ugovoru nikada nije odražavala stvarno plaćenu cijenu ili, ako i jest, onda je to bilo učinjeno nejasno: prava cijena bila je uvijek dva do tri puta veća. Svatko je, zapravo, znao što su 'prava' i 'iskazana' cijena, a samo su budale, ili stranci, smatrali da je to jedno te isto.

"Znam to." reče Brunetti. "Ali čak i ako je stvaran iznos koji su platili triput veći, svejedno su tu zgradu dobili u bescjenje."

"Ako pogledate ostale nekretnine koje su kupili" zausti signorina Elettra, izgovorivši tu riječ s izvjesnom dozom oporosti, "vidjet ćete

da ih je slična dobra sreća pratila i u većini kupovina."

Vratio se natrag na prvu stranicu i pročitao popis. I doista, činilo se da je bračnom paru Volpato počesto uspijevalo pronaći kuće koje su stajale vrlo malo. Promišljeno, signorina Elettra bila je upisala i kvadraturu svake kupnje, tako da je brza računica pokazivala da su uspjeli u prosjeku, prema iskazanim cijenama, platiti manje od milijun lira po četvornom metru nekretnine. Uzevši čak u obzir i inflaciju i raskorak između iskazane i stvarne cijene, na kraju su ipak plaćali daleko manje od jedne trećine prosječne cijene četvornog metra stambene površine u gradu.

Uputio joj je kratak pogled.

"Trebam li pretpostaviti da se na sljedećim stranicama ponavlja ista priča?" upita on.

Ona klimne.

"Koliko je nekretnina na popisu?"

"Više od četrdeset, a još nisam ni počela istraživati druge nekretnine zabilježene pod prezimenom Volpato, što bi mogli biti njihovi rođaci."

"Dobro." reče on, posvećujući se opet papirima. Na posljednjim stranicama ona je bila pričvrstila tekuće izvode s njihovih osobnih bankovnih računa kao i niza zajedničkih računa. "Kako samo uspijevate doći do svih ovih podataka." zausti on, ali videći naglu promjenu na njezinom licu u trenutku dok je to izgovarao, on doda, "tako brzo?"

"Imam prijatelje." odgovori ona, pa nastavi, "Da provjerim kakve nam podatke može dati Telecom o telefonskim pozivima koje su njih dvoje obavili?"

Brunetti kimne, uvjeren da se ona već bacila na obavljanje tog zadatka. Nasmiješila se i izašla iz prostorije; Brunetti se vratio papirima i brojkama. U najmanju su ruku bili zapanjujući. Sjetio se kakav su dojam na njega ostavili Volpati: da nemaju obrazovanja, ni društvenog ugleda niti novca. A u stvari su bili, a to su mu ovi papiri jasno pokazivali, nevjerojatno imućni. Ako su iznajmljivali samo polovicu svih nekretnina koje posjeduju - a ljudi nisu sakupljali stanove po Veneciji da bi ih držali praznima - tada su zarađivali dvadeset do trideset milijuna lira mjesečno, što mnogi ljudi zarade u godini dana. Dobar dio ovog bogatstva bila je na sigurnom u četiri

različite banke, a još je više bilo uloženo u vladine obveznice. Brunetti nije znao mnogo o tome kako funkcionira tržište vrijednosnica u Milanu, ali je znao dovoljno da može prepoznati imena najsigurnijih dionica, a Volpati su baš u njih uložili stotine milijuna lira.

Ti odrpanci: prizvao je njihove likove iz pamćenja i sjetio se izlizane ručke na njezinoj plastičnoj torbi, šavove na lijevoj cipeli njezinog muža po čemu se vidjelo koliko je puta popravljana. Je li to bila kamuflaža koja ih je trebala zaštititi od ljubomornih očiju grada ili tek jedan od oblika sulude škrtosti? I kamo je, u svemu ovome, mogao smjestiti izubijano i teško ozlijeđeno tijelo Franca Rossija, pronađeno ispred zgrade u vlasništvu bračnog para Volpato?

19

Brunetti je sljedećih sat vremena proveo razmišljajući o pohlepi, poroku kojem su Venecijanci oduvijek prirodno bili skloni. La Serenissima je od samoga početka, bila trgovački pothvat, tako da je prikupljanje bogatstva oduvijek bilo među najvišim ciljevima prema kojima su Venecijanci odgajani da streme. Za razliku od onih rasipnih južnjaka, Rimljana i Firentinaca, koji su zarađivali novac kako bi ga mogli rasipati, koji su uživali u tome da bacaju zlatne pokale i pladnjeve u svoje rijeke kako bi javnosti pokazali koliko su imućni, Venecijanci su od malih nogu učili da stječu i čuvaju, spremaju, gomilaju i zgrću blago; osim toga, također su naučili da svoj imetak drže daleko od očiju javnosti. Dakako, vebni palazzi koji se protežu uzduž Canala Grande ne govore o skrivenom imetku, već upravo suprotno. Ali to su bile obitelji Mocenigo, Barbaro, koje su bogovi profita i novca tako obilno obasuli svojim blagoslovom da bi im ovako i onako svaki pokušaj skrivanja bogatstva bio uzaludan. Njihova slava štitila ih je od bolesti pohlepe.

Simptomi te bolesti bili su daleko izraženiji kod manje važnih obitelji, debelih trgovaca koji su svoje daleko skromnije palazze izgradili na kanalima u pozadini, iznad svojih skladišta tako da mogu, poput ugniježđenih ptica, živjeti u bliskom tjelesnom dodiru sa svojim imetkom. Ondje su mogli grijati svoje duše na odsjaju začina i tkanina koje su donijeli s Istoka, grijati ih u tajnosti, nikada ničime ne dajući svojim susjedima do znanja što se krije iza rešetkastih vrata njihovih privatnih pristaništa.

Kroz stoljeća, ovakva sklonost prikupljanju bogatstva bila se malo-pomalo probila i uhvatila korijena i među običnim pukom. Svakako su je zvali - štedljivost, ekonomičnost, mudrost - sam Brunetti odgajan je da cijeni svo troje. Međutim, u svojem pretjeranijem obliku, ta je sklonost postajala ništa drugo doli neutaživa, nemilosrdna škrtost, bolestina koja je uništavala ne samo osobu koja je od nje oboljela, već i sve one koji bi došli u dodir sa zaraženom osobom.

Sjetio se da su ga, kao mladog istražitelja, pozvali da bude svjedok pri otvaranju kuće jedne starice koja je jedne zime bila umrla na odjelu javne bolnice, tijela iscrpljena pothranjenošću i dugotrajnim

izlaganjem hladnoći. Njih trojica svjedoka bila su otišla na adresu koja je bila navedena na njezinoj osobnoj iskaznici, razvalili brojne brave na ulaznim vratima i ušli u kuću. Stan je imao dvjesto četvornih metara, bio je prljav i smrdio na mačke, prostorije su bile nakrcane kutijama punim starih novina, povrh kojih su ležale hrpetine plastičnih vrećica punih starih krpa i otrcane odjeće. U jednoj prostoriji nalazile su se samo vreće pune staklenih boca raznih vrsta: vinskih, za mlijeko, malih ljekarničkih... U drugoj se prostoriji nalazio firentinski ormar iz petnaestog stoljeća koji je kasnije procijenjen na stovadeset milijuna lira.

Iako je bila veljača, u kući nije bilo grijanja: ne da grijanje nije bilo uključeno, nego u kući uopće nije postojao sustav grijanja. Dvojica od trojice su dobili nalog da potraže dokumente koji bi im mogli pomoći da pronađu staričine rođake. Brunetti je, otvorivši ladicu u njezinoj spavaćoj sobi, pronašao snop novčanica od pedeset tisuća lira vezan komadom prljavog konopca, dok je njegov kolega, pretražujući dnevnu sobu, pronašao hrpu štednih knjižica poštanske banke, a na svakoj od njih bilo je položeno više od pedeset milijuna lira.

U tom trenutku su napustili kuću i zapečatili je te obavijestili Guardiju di Finanza da dođu i riješe stvar. Kasnije je Brunetti bio saznao da je ta starica, koja je umrla bez rođaka i oporuke, bila za sobom ostavila više od četiri milijarde lira; i umjesto da novac naslijede rođaci, sav je novac naslijedila talijanska država.

Brunettijev najbolji prijatelj je često bio govorio da želi da ga smrt odnese upravo u trenutku kada na točionik u kafiću položi posljednju liru iz džepa i kaže, "Plaćam rundu prosecca za sve." A dogodilo mu se upravo tako nekako kako je i htio, i sudbina mu je odredila četrdeset godina manje nego onoj starici, ali Brunetti je znao da je njegov prijatelj imao bolji život, i bolju smrt.

Otrgnuo se od tih sjećanja i izvadio raspored dežurstava iz svoje ladice, s olakšanjem vidjevši da toga tjedna Vianello radi noćnu smjenu, Narednik je bio kod kuće, i bojao kuhinju, i bilo mu je jako drago što ga je Brunetti zamolio da se sljedećega jutra u jedanaest sati nađu u Ufficio Catasto.

Brunetti, kao gotovo svaki građanin ove zemlje, nije imao prijatelja u Guardiji di Finanza, niti ga je želio imati. Međutim, trebao mu je

pristup podacima koje Guardia posjeduje o bračnom paru Volpato, jer jedino bi Finanza, koja se bavila kopanjem po intimnim financijskim tajnama građana, mogla imati nekog pojma o tome koliko je, službeno, ogromno bogatstvo bračnog para Volpato i koliko od toga je oporezovano.

Umjesto da se gnjavi ispravnim birokratskim putem kojim bi mogao podnijeti zahtjev za tim podacima, nazvao je signorinu Elettru i upitao je bi li se ona mogla ubaciti među njihove spise.

"Ah, Guardia di Finanza." dahne ona, ne trudeći se sakriti ushit s kojim je dočekala ovu molbu, "Žudjela sam za time da me netko zamoli da to učinim."

"To ne biste učinili na svoju ruku, signorina?" upita on.

"Ma, nikako, gospodine." odgovori ona, iznenađena njegovim upitom. "To bi bilo, hmm, to bi bilo kao da idem u krivolov, zar ne?"

"A ovako, ako Vas ja zamolim da to učinite?"

"Onda je to lov na krupnu divljač, gospodine." uzdahne ona i spusti slušalicu.

Nazvao je ekipu za očevid i upitao kada će dobiti izvješće o zgradi kod koje je pronađeno Rossijevo tijelo. Nakon nekoliko minuta odgađanja, rekli su mu da je ekipa bila otišla do te zgrade, ali kako su radnici opet počeli raditi, zaključili su da je poprište previše 'zagađeno' i da odatle ne mogu izvući nikakve precizne podatke, pa su se zato vratili u questuru niti ne ušavši u zgradu.

Upravo je kanio otpisati to kao još jedan promašaj koji je posljedica općeg pomanjkanja zanimanja i inicijative, kada mu je palo na pamet da priupita,

"Koliko je tamo bilo radnika?"

Rekli su mu neka pričeka na liniji; nije prošlo dugo, a s druge strane žice javio mu se jedan pripadnik ekipe za očevid.

"Da, commissario?"

"Kada ste otišli do te zgrade, koliko je radnika bilo ondje?"

"Ja sam vidio dvojicu, gospodine, na trećem katu."

"Je li bilo radnika na skelama?"

"Nisam vidio nijednog, gospodine."

"Samo tu dvojicu?"

"Da."

"Gdje su stajala ta dvojica?"

"Kod prozora, gospodine."

"A gdje su bili kada ste stigli onamo?"

Muškarac je morao zastati da promisli o ovome, a zatim je odgovorio,

"Oni su prišli prozoru kada smo zalupali po vratima."

"Molim Vas, ispričajte mi što se točno dogodilo." reče Brunetti.

"Pokušali smo otvoriti vrata, a onda smo počeli lupati po vratima, ijedan od njih je provirio glavom kroz prozor i pitao nas što hoćemo. Pedone mu je rekao tko smo i zašto smo došli, a tip je na to rekao da oni već dva dana rade ondje, premještaju stvari, tako da je bilo puno prašine i ništa više nije bilo onako kako je bilo prije nekoliko dana. Onda se pojavio drugi tip i stao do prvoga. Šutio je, ali je sav bio prekriven prašinom, tako da je bilo očito da su radili ondje."

Zavladao je muk. Naposljetku, Brunetti upita,

"I?"

"I onda je Pedone pitao za prozore, to jest. za prostor ispod prozora, jer tamo bismo morali gledati, zar ne, gospodine?"

"Da." složi se Brunetti.

"Tip je rekao da su cijeli dan bili teglili vreće cementa kroz prozore, tako da je Pedone zaključio da bi uzimanje uzoraka bilo gubitak vremena."

Brunetti je pustio da protekne neko vrijeme u tišini, a zatim upita,

"Kako su bili odjeveni?"

"Molim, gospodine?"

"Kako su bili odjeveni? Kao radnici?"

"Ne znam, gospodine. Bili su na prozoru trećeg kata, a mi smo ih promatrali odozdo, tako da smo jedino vidjeli njihove glave i ramena." Razmišljao je o tome, a potom rekao,

"Mislim da je možda onaj s kojim smo razgovarali na sebi imao sako."

"Pa kako ste onda pomislili da je radnik?"

"Jer je rekao da je radnik, gospodine. Osim toga, zašto bi se inače motao po zgradi?"

Brunetti je imao dobru zamisao o tome zašto su ta dvojica uopće i bila ondje, ali nikakve koristi ne bi imao od toga kada bi to i izgovorio. Kanio je zapovijediti tom muškarcu i njegovom partneru neka odu natrag onamo i obave pravi očevid, ali je promislio bolje i

odustao. Umjesto toga, zahvalio je čovjeku na obavijestima i spustio slušalicu.

Prije deset godina, ovakav razgovor bio bi doveo Brunettija do usijanog bjesnila; danas, međutim, nije u njemu izazvao ništa do li potvrdio njegovu sumornu procjenu suradnika na poslu. U njegovim najcrnijim trenucima, pitao se je li većina njih na platnom popisu mafije, ali on je znao da ovaj ispad nije ništa više od još jednog primjera endemske nesposobnosti i pomanjkanja zanimanja. Ili je to možda bio iskaz onoga što je sam osjećao: imao je sve snažniji osjećaj da je svaki pokušaj osujećivanja, sprječavanja, ili kažnjavanja zločina unaprijed osuđen na propast.

Umjesto da ostane ondje, na svom osobnom Dunkirku, zaključao je papire o bračnom paru Volpato u svoju ladicu i izašao iz ureda. Dan ga je pokušao omamiti svojom ljepotom: ptice su prekrasno cvrkutale, glicinija je s druge strane kanala prema njemu odašiljala svoj slatkast miris, a mačka lutalica prišla mu je i počela se trljati i ovijati oko njegovih nogu. Brunetti se sagnuo i počeošao mačku iza ušiju, razmišljajući o tome što da učini.

Na rivi se ukrcao na uaporetto koji je plovio prema postaji i iskrcao se kod San Basilija, potom presjekao natrag prema Angelu Raffaeleu i uskoj calli gdje je pronađen Rossi. Kada je skrenuo u tu usku ulicu, ugledao je zgradu pred sobom, ali ne i ikakve znakove aktivnosti na njoj. Na skelama nije bilo radnika, a i prozorski kapci bih su zatvoreni. Prišao je zgradi i dobro pogledao vrata. Lokot je i dalje bio zaključan na lancu, ali vijci kojima je okov bio pričvršćen za okvir vrata bili su odvijeni, i cijeli se okov lako mogao izvući. Učinio je to i vrata su se sama otvorila, viseći na šarkama.

Kročio je unutra. S radoznalošću se osvrnuo da vidi je li to izvedivo, i da, vijci koji su držali okov mogli su se zabiti natrag u rupe: lanac je bio dovoljno dugačak da vrata ostanu toliko otvorena da provuče ruku. Obavivši to, zatvorio je vrata i sada se nalazio na sigurnom: izvana, kuća je izgledala čvrsto zaključana.

Okrenuo se i ustanovio da se nalazi u hodniku. Na kraju hodnika nalazilo se stubište, i brzim je korakom stigao do njega. Po kamenim se stubama nečujno popeo do trećeg kata.

Na trenutak se zaustavio na vrhu stubišta kako bi se snašao u prostoru, zbunjen okretanjem na stubišnim odmorištima. Svjetlost se

probijala njemu s lijeve strane, pa je tako pretpostavio da je ondje ulična strana zgrade i krenuo na tu stranu.

Odnikle iznad njegove glave dopro je nekakav štropot, prigušen i tih, ali definitivno štropot. Ukočio se i zapitao se gdje li je ovaj put ostavio svoj pištolj: zaključan u metalnoj kutiji doma, u ormariću na streljani ili u džepu sakoa što ga je ostavio obješenog u ormaru na poslu. Bilo je uzaludno ramišljati o tome gdje bi mogao biti kada je sa sigurnošću mogao reći gdje nije.

Pričekao je, dišući na usta, i imao snažan osjećaj da je netko ili nešto iznad njegove glave. Prekoračivši praznu plastičnu bocu, stao je u dovratnik sebi s desne strane. Pogledao je na svoj ručni sat: šest i dvadeset. Uskoro će se vani početi mračiti: unutra jc već bilo mračno, jedino što je izvana prodirala svjetlost s ulične strane.

Čekao je: Brunetti je bio dobar u čekanju. Kada je opet pogledao na sat, bilo je šest i trideset i pet. I opet je nešto iznad njega zaštropotalo, nešto bliže i jasnije. Nakon duge stanke, tih je zvuk dopro niza stubište do njega, i ovaj put bio je to nedvojbeno topot koraka po drvenim stubama koje su vodile iz potkrovlja.

Čekao je. Ono malo svjetlosti što je prodiralo unutra pretvorilo je stubište u zamućenu izmaglicu gdje je Brunetti jedino mogao razaznati da nema nikoga. Prebacio je pogled lijevo od zvuka i uočio nekoga tko se poput sive sablasti spušta niza stube. Zatvorio je oči i usporio disanje. Kada je začuo sljedeći zvuk, koji je, čini se, dopirao s odmorišta ravno pred njime, otvorio je oči i opazio nejasan lik te naglo iskoračio naprijed uz glasan povik, "Stoj! Policija!"

Začuo se vrisak čiste, životinjske prestravljenosti, a zatim je, štogod to bilo, palo na pod pred Brunettijevim nogama i nastavilo ispuštati probadajući, visoki ton od kojeg su se kratke dlačice na Brunettijevom vratu nakostriješile.

Oteturao je prema uličnoj strani zgrade i otvorio širom prozor, a zatim odgurnuo kapke kako bi propustio sve slabije dnevno svjetlo u prostoriju. Trenutno zaslijepljen, okrenuo se i pošao natrag prema vratima, odakle je i dalje dopiralo vrištanje, sada već dublje, manje prestravljeno i prepoznatljivo čovječnije.

Istoga trenutka kada ga je Brunetti ugledao ondje, kako zgrčen leži na podu, rukama obgrlivši svoje mršavo tijelo kako bi ga zaštitio od očekivanih udaraca nogama ili rukama, vrata uvučenog među

ramena, prepoznao je tog mladića. On je bio jedan iz trojke narkomana, mladih dvadesetogodišnjaka, koji su godinama provodili dane u ili oko Campa San Bortolo, idući iz kafića u kafić, sve se više udaljujući od stvarnosti, iz dana u dan i iz godine u godinu. Ovaj je bio najviši među njima, Gino Zecchino, koga su često uhićivali zbog preproda je droge i tjelesnog obračunavanja ili prijetnja neznancima. Brunetti ga nije vidio gotovo godinu dana i zaprepastilo ga je to koliko je njegovo tijelo propalo. Njegova tamna kosa bila je duga i masna, nedvojbeno gadna na dodir, a prednje je zube odavno izgubio. Duboke su udubine bile vidljive iznad i ispod njegove vilice i izgledao je kao da nije jeo danima. Bio je podrijetlom iz Trevisa i u gradu nije imao obitelji, a živio je sa svojom dvojicom prijatelja u jednom stanu iza Campa San Polo, a koji je policija odavno već znala.

"Ovaj put si ga zbilja zeznuo, Gino." poviče Brunetti na njega. "Ustaj, diži se na noge."

Zecchino je prepoznao svoje ime, ali ne i glas. Prestao je jaukati i okrenuo se licem prema zvuku. Ali nije se micao.

"Rekao sam ti da ustaneš!" izdere se Brunetti, na venecijanskom narječju, u glas ubacivši što je više ljutnje mogao. Gledao je Zecchina dolje na podu; čak i pri tako prigušenom svjetlu bile su vidljive kraste na nadlanicama gdje se pokušavao ubosti. "Ustaj, ili ću te nogom u stražnjicu tako da ćeš letjeti naglavce niza stube." Brunetti je govorio jezikom koji je cijeli život slušao u kafićima i policijskim ćelijama, samo da bi potjerao adrenalin izazvan strahom da kola kroz Zecchinove vene.

Mladić se prevrnuo na leđa i, i dalje štiteći tijelo svojim rukama, okrenuo glavu, zatvorenih očiju, prema glasu.

"Gledaj me dok ti se obraćam." zapovijedi mu Brunetti.

Zecchino se odvuкао unatrag do zida i oslonio se leđima na nj, kroz tanke proreze na kopcima zagledavši se prema Brunettiju, koji se nadvio nad njime poput sjenovitog tornja.

Jednim jedinim neprekinutim pokretom, Brunetti se sagnuo prema mladiću, zgrabio ga za prednjicu njegove vjetrovke i podigao ga na noge, iznenadivši se koliko je ovaj lagan.

Kada se našao dovoljno blizu Brunettiju da ga prepozna, Zecchinove se oči raširiše u stravi i krene skandirati, "Ništa nisam

vidio. Ništa nisam vidio. Ništa nisam vidio."

Brunetti ga grubo privuče k sebi, cijelo vrijeme vičući mu u lice, "Što se dogodilo?"

Riječi su potekle iz Zecchina, a ispumpavao ih je njegov strah.

"Čuo sam glasove dolje. Svađali su se. Bili su unutra. Zatim su zašutjeli, pa se opet počeli svađati, ali ih nisam vidio. Bio sam ondje gore, " reče ona, mahnuvši rukom prema stubama koje su vodile u potkrovlje.

"Što se dogodilo?"

"Ne znam. Čuo sam kako su se popeli ovamo i kako viču. Ali onda mi je prijateljica ponudila još jedan šut, tako da ne znam što se dogodilo poslije toga." Podigao je pogled prema Brunettiju, želeći vidjeti u koliki dio njegove priče je ovaj povjerovao.

"Želim više od toga, Zecchino." reče Brunetti, unesavši se u Zecchinovo lice i nanjušivši smrdljivi zadah pokvarenih zuba i višegodišnje loše ishrane. "Želim znati tko su oni."

Zecchino je zaustio da kaže, onda se zaustavio i zapiljio se u pod. Kada je konačno podigao pogled prema Brunettiju, u očima mu se više nije vidio strah, već nešto drugo.

Nekakva tajnovita računica bila mu je ispunila pogled životinjskom prepredenošću.

"Bio je vani kada sam otišao, na tlu." reče on napokon.

"Je li se micao?"

"Da, odgurivao se nogama. Ali nije imao..." zausti Zecchino, ali ga novo lukavstvo navede da zašuti.

Bio je rekao dovoljno. "Nije imao što?" zahtijevao je Brunetti. Kako Zecchino nije odgovarao, Brunetti ga opet protrese, a Zecchino kratko šmrčne. Nos mu je počeo curiti po rukavu Brunettijeva sakoa. On naglo ispusti Zecchina, a ovaj tresne leđima o zid.

"Tko je bio s tobom?" strogo zatraži Brunetti.

"Moja djevojka."

"Zašto ste bili ovdje?"

"Zbog jebanja." reče Zecchino. "Tu se uvijek dođemo jebati." Sama pomisao ispunila je Brunettija gnušanjem.

"Tko su bili oni?" upita Brunetti, približivši mu se za pola koraka.

Nagon za preživljavanjem nadvladao je Zecchinov paničan strah i Brunettijeva prednost je nestala, isparila kao neki drogom izazvani

fantom. Stajao je ispred ove ljudske olupine, mladića tek nekoliko godina starijeg od njegova vlastita sina, i znao je da su svi izgledi da od Zecchina sazna istinu nestali. Brunettiju je bila nepodnošljiva pomisao da udiše isti zrak ili boravi u istom prostoru sa Zecchinom, ali se prisilio da opet ode do prozora. Pogledao je dolje i vidio nogostup kamo su bacili Rossija i preko kojeg se ovaj bio pokušao odvući. Cijeli je prostor, u krugu od najmanje dva metra oko prozora, bio detaljno očišćen. Dolje nije bilo vreća s cementom niti ih je bilo u prostoriji. Kao i tobožnji radnici viđeni na ovom prozoru, i one su bile nestale bez traga.

20

Ostavivši Zecchina ispred zgrade, Brunetti je krenuo prema svojoj kući, ali nije mogao pronaći utjehe u ugodnoj proljetnoj večeri, niti u dugoj šetnji uzduž mora koju si je priuštio. Znao je da će ga put odvesti daleko od kuće, ali trebali su mu otvoreni vidici, miris mora i utjeha u čaši vina u jednom ugodnom kafiću u blizini Accademije kako bi ga pročistili od sjećanja na Zecchina, a osobito od načina na koji se Zecchino bio pretvorio u podmuklu životinju na kraju njihova susreta. Razmišljao je o onome što je Paola bila rekla, kako joj je bilo drago što joj se droge nikada nisu svidjele jer se pribojavala onoga što se moglo dogoditi; njemu je nedostajala njezina otvorenost uma, pa ih tako nikada i nije kušao, čak niti kao student kada su svi oko njega nešto pušili i uvjerovali ga kako je to savršen način da oslobodi svoj um od zagušujućih predrasuda srednjega staleža. Teško su mogli i zamisliti kako je on, u to doba, stremio srednjostaleškim predrasudama; zapravo, stremio je bilo čemu što je pripadalo srednjem staležu.

Sjećanje na Zecchina neprestano mu je padalo na pamet, zamagljujući mu misli. U podnožju Akademijskog mosta na trenutak je oklijevao, ali je ipak odlučio napraviti širok krug i proći preko Campa San Luča. Krenuo je preko mosta, očiju uprtih u stopala, i primijetio kako su mnoge pruge bijeloga poruba polomljene ili strgnute s prednjeg ruba stuba. Kada je taj most obnovljen? Prije tri godine? Dvije? I već je trebalo popraviti mnoge stube na njemu. Misli su mu, od toga kako je netko dobio taj ugovor za obnovu, odlutale natrag do onoga što mu je Zecchino bio rekao prije nego je počeo lagati. Svađa. Rossi, koji je ozlijeđen i pokušava pobjeći. I djevojka voljna poći sa Zecchinom u njegovu jazbinu u potkrovlju, gdje će se upustiti u kombinaciju droga i onoga u što će je Gino Zecchino povesti.

Ugledavši čistu stravu u obličju Casse di Risparmio, skrenuo je lijevo, pokraj knjižare, a zatim na Campo San Luca. Otišao je u kafić Torino i naručio spritz, uzeo čašu i smjestio se pokraj izloga kafića, proučavajući likove koji su se još motali po campu.

Nije bilo ni traga signori Volpato ni njezinom suprugu. Iskapio je svoje piće, odložio čašu na točionik i pružio nekoliko novčanica

točioničaru.

"Ne vidim signoru Volpato." reče on opušteno, mahnuvši lagano glavom prema campu.

Pružajući mu račun i ostatak novca, točioničar reče,

"Nema ih, jer su obično ovdje ujutro. Poslije deset."

"Trebam je zbog nečega." reče Brunetti, zvučeći pomalo živčano, ali istovremeno se nespreno smiješeći točioničaru, kao da od njega traži razumijevanje za ljudsku nevolju.

"Žao mi je." reče točioničar i okrene se drugom gostu.

Izašavši van, Brunetti krene lijevo, pa opet lijevo i uđe u ljekarnu koja se upravo zatvarala.

"Ciao, Guido." reče njegov prijatelj Danilo, ljekarnik, zaključavajući vrata za njime.

"Pričekaj da završim s ovim, pa idemo na piće." Bradonja je hitro, s lakoćom koja se stvara dugogodišnjom praksom, ispraznio blagajnu, prebrojao novac i odnio ga u stražnji dio ljekarne, gdje ga je Brunetti čuo kako hoda gore-dolje. Nekoliko minuta kasnije se pojavio, odjeven u svoju kožnu jaknu.

Brunetti je osjetio kako ga njegove blage smeđe oči proučavaju, i u njima prepoznao začetak osmijeha.

"Izgledaš kao da si u potrazi za informacijama." reče Danilo.

"Zar je to toliko očito?"

Danilo slegne ramenima.

"Ponekad svratiš po neki lijek, i izgledaš mi zabrinuto; ponekad svratiš na piće, i izgledaš opušteno; ali kada dolaziš po informacije, izgledaš upravo ovako." reče on skupivši obrve i zapiljivši se u Brunettija pogledom koji je izgledao kao jedan od prvih znakova početnog ludila.

"Valjda." reče Brunetti, upućujući mu osmijeh protiv svoje volje.

"Što te muči?" upita Danilo. "Ili, tko te muči?"

Brunetti se nije pomaknuo prema vratima, razmišljajući ne bi li bilo bolje da ovaj razgovor obave unutar zatvorene ljekarne umjesto u jednom od tri kafića na campu.

"Angelina i Massimo Volpato." reče on.

"Madre di Dio." usklikne Danilo. "Bolje da novac posudiš od mene. Dođi." reče on, zgrabivši Brunettija za ruku i povukavši ga prema stražnjoj prostoriji ljekarne, "Otvorit ću sef i kasnije reći da je lopov

nosio skijašku masku, obećajem." Brunetti je mislio da se Danilo šali, sve dok ovaj nije nastavio, "Ne razmišljaš valjda o lome da se njima obratiš, Guldo? Ozbiljno, imam u banci novac koji ti mogu posuditi, a Mauro ti sigurno može posuditi i više od mene." reče on, uključujući i svog gazdu u ponudu.

"Ma ne, ne." reče Brunetti, umirujući spustivši svoj dlan na Danilovu ruku. "Samo mi trebaju informacije o njima."

"Nemoj mi samo reći da su konačno pogriješili i da je netko podignuo tužbu protiv njih?" reče Danilo sa začecima osmijeha na licu. "Ah, koji gušt!"

"Zar ih toliko dobro poznaješ?" upita Brunetti.

"Znam ih već godinama." reče on gotovo ispljunuvši tu rečenicu s gađenjem. "A osobito nju. Ovamo dolazi jednom tjedno, sa svojim sličicama svetaca i sa svojom kunicom u ruci." Pogrbio se i skupio šake ispod brade. Nakrivio je glavu na jednu stranu i pogledao odozdo Brunettija, skupivši usta čvrsto stisnuvši usnice i izvrnuvši ih u osmijeh.

Prebacivši se sa svojeg trentinskog narječja na čisti venecijanski i povisivši ton do skvičanja, on reče, "Oh, dottor Danilo, nemate pojma koliko sam ja dobra učinila ljudima u ovom gradu. Nemate pojma koliko mi je ljudi zahvalno na tome što sam učinila za njih i trebali bi se moliti za mene. Ne, nemate Vi pojma." Iako Brunetti nikada nije čuo kako signora Volpato govori, u Danilovoj primitivnoj parodiji prepoznao je svakog licemjera kojeg je ikada u životu vidio.

Iznenada se Danilo uspravio i starica u koju se bio pretvorio je isparila. "Kako ona to čini?" upita Brunetti.

"Ljudi je poznaju. I njega. Uvijek su na campu, barem jedno od njih dvoje, ujutro, a ljudi znaju gdje će ih naći,"

"Kako znaju?"

"Kako ljudi uvijek sve znaju?" Danilo mu je odgovorio pitanjem. "Priča se. Ljudima kojima treba toliko i toliko love da plate porez, ili kockarima, ili onima kojima treba novac kako bi im tvrtka uredno poslovala do kraja mjeseca. Potpišu papir na kojem piše da će im novac vratiti do kraja mjeseca, a kamata je uvijek pripisana posuđenom iznosu. Ali to su ljudi koji će morati posuditi još više novca kako bi im vratili ono što su od njih posudili.

Kockari ne pobjeđuju; a ljudi ne upravljaju svojim tvrtkama bolje."

"Ono što me zaprepašćuje." reče Brunetti nakon sekunde promišljanja, "je to da je sve to zakonito."

"Ako imaju ugovor, sastavljen i ovjeren kod bilježnika, a potpisale su ga obje strane, ništa ne može biti zakonitije."

"A tko su ti bilježnici?"

Danilo navede imena trojice njih, uglednih građana s brojnim uredima u gradu.

Jedan od njih radio je za Brunettijeva tasta.

"Sva trojica?" upita Brunetti, ne mogavši sakriti svoju začuđenost.

"Misliš da bračni par Volpato prijavljuje poreznicima koliko im plaća? Misliš da oni prijavljuju porez na ono što im plaćaju Volpatovi?"

Brunettija nije ni najmanje iznenadilo to da su bilježnici bili spremni sudjelovati u jednom takvom prljavom poslu; iznenadila su ga tek imena trojice ljudi uključenih u to - jedan od njih bio je pripadnik Malteških vitezova, a drugi bivši gradski vijećnik.

"Dođi." ponuka ga Danilo, "idemo na piće a ti ćeš mi ispričati zašto želiš sve to saznati." Vidjevši izraz na Brunettijevu licu, on se ispravi, "Ili mi to, bolje, nemoj ispričati."

Preko calte, u kafiću Rosa Salva, Brunetti mu je rekao tek toliko da se zanima za kamatare u gradu i njihovo sumračno postojanje u međuprostoru između zakona i zločina.

Mnoge Danilove stranke bile su starije žene, i većina ih je bila zaljubljena u njega, tako da je često bio slušateljem njihovih beskrajnih rijeka trača. Ljubazan i strpljiv, uvijek spreman poslušati njihove priče, tijekom godina prikupio je pravo brdo tračeva i aluzija, pa se u prošlosti pokazao neprocjenjivim izvorom informacija za Brunettija. Danilo je Brunettiju dao imena nekolicine najpoznatijih kamatarata, dajući njihov osobni opis i nabrajajući do čega su sve uspjeli kamatarenjem doći.

Osjetljiv i na Brunettijevo raspoloženje i njegov osjećaj za profesionalnu diskreciju, Danilo je prepričavao i prepričavao tračeve, znajući da mu Brunetti neće postavljati daljnja pitanja. A na kraju, bacivši brz pogled na svoj ručni sat, Danilo reče,

"Moram ići. Večera je u osam."

Zajedno su izašli iz kafića i prošetali do Rialta, brbljajući o običnim stvarima. Kod mosta su se rastali, obojica žureći kući na večeru.

Raštrkani komadići obavijesti već su danima štopotali i klepetali u Brunettijevoj glavi, a on ih je gurkao i poigravao se s njima, pokušavajući ih složiti u nekakvu suvislu sliku. Ljudi u Ufficio Catasto, bilo mu je jasno, znali su tko će morati obaviti obnovu ili tko će morati platiti novčanu kaznu za bespravno obavljen posao u prošlosti. Znali su kolike su novčane kazne. Možda su čak utjecali i na to kolike će kazne biti. A zatim su jedino još trebali saznati u kakvom su novčanom položaju vlasnici - a to barem nikada nije bila poteškoća. U svakom slučaju, padne mu na pamet, signorina Elettra nije bila jedina genijalka u gradu. A zatim bi svakome tko bi se požalio da nema novaca da plati kaznu jednostavno predložili da ode porazgovarati s bračnim parom Volpato.

Bilo je krajnje vrijeme da posjeti Ufficio.

Kada je pristigao u questuru sljedećeg jutra, minutu-dvije nakon osam i pol, stražar na ulaznim vratima rekao mu je da ga je ranije bila tražila neka mlada žena i htjela razgovarati s njim. Ne, nije objasnila zašto ga treba, a kada joj je stražar rekao da commissario Brunetti još nije stigao, rekla je da će otići popiti kavu i navratiti kasnije.

Brunetti naloži mladiću neka je dovede gore u njegov ured kada se pojavi.

U svojem uredu, pročitao je prvih nekoliko stranica Il Gazzettina i razmišljao o tome kako bi mogao izaći van i popiti kavu u nekom kafiću, kad li se na njegovom pragu pojavio stražar i rekao da se ona mlada žena vratila. Kročio je u stranu i žena koja je izgledala poput djevojke kliznula je u prostoriju. Brunetti zahvali stražaru i reče mu neka se vrati na dužnost. Policajac ga je vojnički pozdravio i zatvorio vrata za sobom. Brunetti mahne rukom mladoj ženi, koja je još uvijek stajala pokraj vrata kao da se boji učiniti još par koraka i ući dublje u prostoriju.

"Molim Vas, signorina, osjećajte se kao kod kuće."

Prepustivši odluku o tome njoj, on polako zaobiđe svoj radni stol i sjedne na svoje mjesto.

Polako je prišla njegovu stolu i sjela na rub stolca, s rukama u krilu. Brunetti je pogledom preletlo preko nje a zatim se sagnuo kako bi prebacio list papira s jedne strane stola na drugu, kako bi joj dao vremena da se opusti i zauzme udobniji sjedeći položaj.

Kada je opet pogledao prema njoj, nasmiješio joj se kao da joj po njegovom mišljenju, iskazuje dobrodošlicu. Kosa joj je bila tamnosmeđa, očiššana dječaćki, a na sebi je imala traperice i svijetloplavi džemper. Opazio je da su joj oči tamne poput kose, a trepavice tako guste da je najprije pomislio kako su umjetne, ali je primijetio da uopće nije našminkana, pa je shvatio da su prirodne. Bila je to jedna zgodna djevojka, kakva već većina mladih djevojaka jest: finih crta lica, kratkog ravnog nosa, glatke kože i malih usta.

Da ju je ugledao u kafiću kako pije kavu, ne bi je dvaput pogledao, ali ovdje, u njegovom uredu, pomislio je koliko je sretan što živi u zemlju u kojoj ima zgodnih cura na pretek, a daleko ljepše djevojke srećeš kamo god se okreneš.

Ona se nakašljala jednom, dvaput, a zatim rekla,

"Ja sam Marcova prijateljica." Njezin je glas bio izvanredno lijep, dubok i melodiozan i pun senzualnosti, bio je to glas kakav bi se očekivao u žene koja je imala dug život ispunjen uživanjem.

Brunetti je pričekao da mu to pojasni, ali kako nije nastavila govoriti, Brunetti upita,

"A zašto ste došli razgovarati sa mnom. signorina?"

"Jer Vam želim pomoći da pronađete ljude koji su ga ubili."

Brunetti je zadržao bezizražajan izraz lica dok je obrađivao podatak da je ovo djevojka koja je bila nazvala Marca iz Venecije.

"Jeste li Vi onda onaj drugi zec?" upita on blago.

Njegovo pitanje ju je iznenadilo. Svoje je skupljene ruke podigla k prsima i automatski skupila usne u uzak krug, učinivši samu sebe, doista, vrlo sličnom zecu.

"Odakle to znate?" upita ona.

"Vidio sam njegove crteže." objasni Brunetti, a zatim nastavi, "i dojmila me se njegova nadarenost i očita simpatija koju je osjećao prema zečevima."

Pognula je glavu i isprva je pomislio da je počela plakati. Ali nije; umjesto toga, opet je podigla glavu i pogled prema njemu.

"Imala sam zeca kućnog ljubimca dok sam bila mala djevojčica. Kada sam Marcu to rekla, ispričao mi je koliko mu je teško padalo to što njegov otac puca po zečevima i truže ih na njihovom imanju." Ovdje je zašutjela, pa dodala, "Oni su štetočine kada su na slobodi. Tako je govorio njegov otac."

Brunetti reče,
"Shvaćam."

Zavladao je muk, ali on je čekao. Zatim ona progovori, kao da maloprije nisu spominjali zečeve, "Znam tko su oni." Kršila je prste u krilu, ali glas joj je ostao miran, gotovo zavodljiv. Palo mu je na pamet da ona nema pojma o tome koliko moćan i lijep glas ima.

Brunetti kimne kako bi je potaknuo da govori, i ona nastavi,

"Dakle, hoću reći, znam ime jednoga od njih, onoga koji je to prodao Marcu. Ne znam imena ljudi od kojih on to nabavlja, ali mislim da bi Vama rekao kada biste ga dovoljno zastrašili."

"Bojim se da se mi ne bavimo zastrašivanjem ljudi." reče Brunetti smiješeći se, želeći da je to istina.

"Mislim na to da ga zastrašite tako da Vam kaže što zna. Učinio bi to kada bi mislio da Vi znate tko je on i da ga kanite uhititi."

"Ako mi date njegovo ime, signorina, možemo ga privesti i saslušati."

"Ali, zar ne bi bilo bolje kada bi on sam došao ovamo i rekao Vam što zna, i to dragovoljno?"

"Da, naravno da bi..."

Ona ga prekine.

"Znate, ja nemam dokaza za to. Ne mogu svjedočiti da sam ga vidjela kada je to prodao Marcu ili da mi je Marco rekao da mu je on to prodao." Vrpaljila se na stolcu, a zatim spustila isprepletene prste u krilo. "Ali znam da bi sam došao kada ne bi imao drugog izbora, i onda to ne bi bilo tako loše po njega, zar ne?"

Ovakva snažna zabrinutost može biti usmjerena samo na obitelj, shvatio je Brunetti.

"Bojim se da mi niste rekli svoje ime, signorina."

"Ja Vam ne želim reći svoje ime." reče, a iz glasa joj se istopio djelić slatkoće.

Brunetti raširi ruke, istodobno raširujući prste, time simbolizirajući slobodu koju pružaju, "To je apsolutno Vaše pravo, signorina. U tom slučaju, jedino što Vam mogu predložiti jest da toj osobi kažete neka sama dođe ovamo."

"Neće me poslušati. Nikada i nije." reče ona nepopustljivo.

Brunetti je razmatrao svoje opcije. Proučavao je svoju vjenčanu narukvicu i uočio da je tanja nego što je bila posljednji put kada ju je

bio proučavao, s godinama se trošila.

Podigao je pogled i uputio ga preko stola prema njoj.

"Čita li on novine?"

Iznenadila se i odmah odgovorila,

"Da."

"Gazzettino?"

"Da."

"Možete li se pobrinuti da ih sutra pročita?" upita on.

Ona kimne.

"Dobro. Nadam se da će to biti dovoljno da ga nagna da popriča s nama. Hoćete li ga ohrabriti da dođe?"

Spustila je pogled nakon što je to izgovorio, i opet je pomislio kako će početi plakati. Umjesto toga, reče,

"Pokušavam to učiniti još otkad je Marco umro." Glas joj je pukao, a prsti ruku su joj se stegnuli u čvrste šake. Tresla je glavom. "On se boji." I opet, duga stanka. "Ne mogu učiniti ništa kako bih ga natjerala. Moji ro..." prekinula je prije nego je dovršila riječ, potvrđujući ono što je već od ranije znao. Prebacila je težinu tijela naprijed, i on je to opazio, primio je poruku, bila je spremna pobjeći.

Brunetti je polako ustao i zaobišao svoj pisaći stol. Ustala je i okrenula se prema vratima.

Brunetti otvori vrata umjesto nje. Zahvalio joj je što je došla porazgovarati s njim.

Kada je krenula niza stube, zatvorio je vrata, pohitao prema telefonu i nazvao stražara na ulazu u questura. Prepoznao je glas mladića koji ju je bio doveo gore.

"Masi, ne govorite ništa. Kada djevojka siđe dolje, odvedite je u svoj ured i neka ostane unutra barem nekoliko minuta. Recite joj da morate zapisati u koje vrijeme je izašla, izmislite neku priču, ali zadržite je ondje. A zatim je pustite da ode."

Ne dajući mu priliku da išta odgovori, Brunetti spusti slušalicu i ode do velikog drvenog ormara koji je stajao naslonjen na zid do ulaznih vrata. Naglo je otvorio vrata tako da su tresnula o zid. Unutra je visio stari sako od tvida koji je ondje bio ostavio dulje od godinu dana i on ga strgne s vješalice. Držeći ga čvrsto u jednoj ruci, krenuo je prema vratima svoga ureda, otvorio ih, pogledao niza stube i zaputio se njima, preskačući po dvije, prema policijskoj sobi na katu niže.

Dašćući od napora, uletio je u prostoriju i uzdahnuo sa zahvalnošću kada je ugledao Pucettija za njegovim stolom. "Pucetti." reče on, "ustajte i skinite svoju jaknu."

U tren oka mladi je policajac stajao na nogama, a jakna bila prebačena preko stola pred njim. Brunetti mu pruži svoj vuneni sako, govoreći, "Pokraj ulaza se nalazi jedna djevojka. Masi ju zadržava u svojoj vratarnici na nekoliko minuta. Kada izađe, želim da ju slijedite. Slijedite je cijeli dan ako je potrebno, ali želim znati kamo ide i tko je ona."

Pucetti je već kretao prema vratima. Sako je visio na njemu, pa je zato prevrnuo manšete na rukavima i zasukao rukave do laktova; strgnuo je svoju kravatu i bacio je prema svojem stolu. Kada je izašao iz ureda, ne tražeći nikakvo objašnjenje od Brunettija, izgledao je poput ležerno odjevenog mladića koji je odlučio odjenuti bijelu košulju i tamnoplave hlače toga dana, ali je vojnički kroj hlača ublažio prevelikim sakoom od tvida čije je rukave zasukao na prilično napadan način.

Brunetti se vratio u svoj ured, nazvao uredništvo Il Gazzettino, i predstavio se. Priča koju im je ispričao objašnjavala je kako je policija, tijekom istrage smrti mladog studenta povezane s drogom, bila pronašla identitet mladića za koga se vjeruje da je žrtvi bio prodao drogu koja je izazvala studentovu smrt. Uhićenje samo što se nije dogodilo, a policija se nadala da će to dovesti do još većeg broja uhićenja ljudi uključenih u prodaju droge na području Veneta. Kada je spustio slušalicu, nadao se samo da će to biti dovoljno da nagna djevojčina rođaka, tkogod on bio, da smogne hrabrosti i dođe u questura kako bi glup gubitak života Marca Landija možda mogao imati i nekih pozitivnih posljedica.

On i Vianello pojavili su se u Ufficio Catasto u jedanaest sati. Brunetti je rekao svoje ime i čin tajnici na prvom katu, a ona mu je rekla kako se ured ingenierea dal Carla nalazi na trećem katu, i kako će joj biti drago da nazove i javi mu da commissario Brunetti dolazi u posjet. Brunetti i nijemi Vianello u odori, koji je išao za njim poput sjene, popeli su se na treći kat, začudivši se hrpetini ljudi, a gotovo svi su bili muškarci, koji je tekao uza i niza stuba u dvije suprotne struje. Na svakom odmorištu, oni su izlazili iz ureda, sa snopovima tlocrta i zemljovida i teškim koricama sa spisima na prsima.

Ingeniere dal Carlo imao je ured na kraju lijevog hodnika. Vrata su bila otvorena, pa su njih dvojica ušla unutra. Jedna je ženica, koja je izgledala dovoljno staro da Vianellu bude majka, sjedila za pisačim stolom nasuprot njima, a do nje se nalazio ogroman zaslon računala. Bacila je kratak pogled prema njima preko ruba debelih stakala svojih naočala za čitanje. Njezina kosa, snažno prošarana sjedinama, bila je vezana u čvrstu punđu koja je nagnala Brunettija da pomisli na signoru Landi, a njezina su uska ramena bila pogrbljena prema naprijed kao da pati od početnog stadija osteoporoze. Nije bila našminkana, kao da je odavno napustila pomisao o tome koliko to može biti korisno.

"Commissario Brunetti?" upita ona, ne mičući se sa svog stolca.

"Da. Želio bih razgovarati s ingentereom dal Carlom."

"Smijem li pitati s kojom svrhom?" upita ona govoreći čistim talijanskim jezikom i koristeći frazu koju već desetljećima nije čuo.

"Želio bih mu postaviti nekoliko pitanja o jednom bivšem službeniku."

"Bivšem?"

"Da. Zove se Franco Rossi." reče on.

"Ah, da." reče ona, podižući ruku prema čelu i zaklonivši svoje oči. Spustila je ruku i snimila naočale, a zatim podigla pogled. "Jadni mladić. Godinama je radio ovdje. To je strašno. Nikad prije se ništa slično nije dogodilo." Na zidu iznad njezina stola visjelo je raspelo, i ona se okrenula prema njemu, a usne su joj se micale u molitvi za umrlog mladića.

"Jeste li poznavali signor Rossija?" upita Brunetti, a zatim nastavi, kao da nije dobro čuo njezino ime, "Signora...?"

"Dolfin, signortna." odgovori ona brzo i zastane, kao da čeka njegovu reakciju na spomen njezina prezimena. Ona nastavi, "Njegov je ured bio s druge strane hodnika.

Uvijek je to bio pristojan mladić, uvijek pun poštovanja prema doktoru dal Carlu." Prema tome kako su njezine riječi zvučale, signortna Dolfin nije mogla smisliti veću pohvalu.

"Shvaćam." reče Brunetti, umoran od slušanja takovih ispraznih komplimenata kakve je nečija smrt zasluživala. "Bih li mogao ikako razgovarati s ingeniereom?"

"Naravno." reče ona ustajući. "Morate me ispričati što toliko govorim. To Vam je tako jer jednostavno ne znamo što učiniti kad se dogodi tako tragična smrt."

Brunetti kimne, što je bio najučinkovitiji način što ga je pronašao da odgovori na ukalupljene fraze.

Povela ih je tih nekoliko koraka što je dijelilo njezin pisajući stol od vrata unutarnjeg ureda. Podigla je ruku i dvaput kucnula, zastala na trenutak, a zatim još jednom kucnula, kao da je tijekom godina smislila kod kojime čovjeku koji sjedi unutra može dojaviti kakvog posjetitelja da očekuje. Kada se iznutra začuo muški glas koji je doviknuo "Avanti." Brunetti je vidio kako su joj se oči zacaklile i kako su joj kutovi usana krenuli nagore.

Otvorila je vrata, kročila unutra i stupila u stranu kako bi propustila obojicu muškaraca za sobom, a zatim rekla, "Dottore, ovo je commissario Brunetti." Brunetti je, ulazeći, bio brzim pogledom preletio po prostoriji i vidio visokog tamnokosog muškarca za stolom, ali je zadržao pogled na signorini Dolfin dok je govorila, zaintrigiran promjenom njezina ponašanja, čak i tona njezina glasa, koji je sada bio daleko topliji i srdačniji nego kada je bila razgovarala s njim.

"Zahvaljujem, signorina." dal Carlo reče, jedva je i pogledavši. "Slobodni ste."

"Zahvaljujem, gospodine." reče ona i vrlo sporo okrene leđa dal Carlu i napusti njegov ured, tiho za sobom zatvarajući vrata.

Dal Carlo je ustao od svog stola, smiješeći se. Bio je to čovjek u kasnim pedesetim godinama, ali je imao napetu kožu i uspravno držanje mlađeg čovjeka. Njegov je osmijeh otkrivao da nosi navlake rađene na talijanski način: jedan broj veće no što je potrebno.

"Veliko mi je zadovoljstvo što se upoznajemo, commissario." reče on pružajući ruku Brunettiju i, kada ju je ovaj prihvatio, tresući je čvrsto i muški. Dal Carlo kimne Vianellu i povede ih do naslonjača na drugom kraju prostorije. "Kako Vam mogu pomoći?"

Kada je sjeo, Brunetti reče,

"Trebam neke podatke o Francu Rossiju."

"Ah, da." reče dal Carlo, zatresavši glavom nekoliko puta. "Strašno, prava tragedija.

Bio je on krasan mladić, odličan radnik. Napravio bi pravu karijeru u ovom poslu."

Uzdahnuo je i ponovio, "Tragedija, tragedija."

"Koliko je dugo radio ovdje, ingeniere?" upita Brunetti. Vianello je iz džepa izvadio malu bilježnicu, otvorio je i počeo zapisivati.

"Da vidimo." progovori dal Carlo. "Oko pet godina, rekao bih." Uz osmijeh, reče,

"Mogu priupitati signorinu Dolfin. Ona bi Vam mogla dati puno točniji odgovor."

"Ne, u redu je, dottore." reče Brunetti opušteno odmahnuvši rukom, pa nastavi:

"Koje su, točno, bile dužnosti signor Rossija?"

Dal Carlo stavi ruku na bradu, kretnjom mislioca,

I zagleda se u pod. Nakon odgovarajućeg vremena, on odgovori,

"Njegov je zadatak bio da provjerava planove - odgovaraju li oni izvršenim obnoviteljskim radovima."

"A kako je on to radio, dottore?" upita Brunetti.

"Gledao je nacрте ovdje u uredu, a zatim obilazio mjesto radova da vidi jesu li radovi obavljani na odgovarajući način."

"Na odgovarajući način?" upita Brunetti, glasa ispunjenog laičkom zbunjenošću.

"To jest da je stanje isto kao i ono iskazano na planovima."

"A ako stanje nije isto?"

"Onda bi signor Rossi izvijestio o nepodudarnostima i naš bi ured pokrenuo odgovarajući postupak."

"A odgovarajući postupak je?"

Dal Carlo odmjeri pogledom Brunettija tako da se činilo kao da odvaguje ne samo pitanje, već i razlog zašto ga Brunetti postavlja.

"Obično se određuje novčana kazna i izda je nalog da se izvršeni građevinski radovi ponovo obave kako bi odgovarali specifikacijama na planovima." dal Carlo odgovori.

"Shvaćam." reče Brunetti, kimnuvši glavom prema Vianellu kako bi posebno naglasio taj posljednji odgovor. "To može biti vrlo skup obilazak."

Dal Carlo je izgledao zbunjeno.

"Bojim se da ne razumijem što želite reći, commissario."

"Želim reći da može biti prilično skupo izvršiti radove, a potom ih ponovo izvoditi.

Da ne govorim o novčanoj kazni."

"Naravno." reče dal Carlo. "Zakon je prilično precizan što se toga tiče."

"Dakle, dvostruko skuplje." reče Brunetti.

"Da, pretpostavljam da je tako. Ali rijetki su ljudi koji će biti toliko nepromišljeni da bi se upustili u takvo što."

Brunetti si je u tom trenutku dopustio da izgleda iznenađeno i uputio je dal Carlu smiješak kakav urotnici upućuju jedni drugima.

"Ako Vi tako kažete, ingeniere" reče on. Zatim hitro promijeni temu i ton svoga glasa i upita. "Je li signoru Rossiju itko ikada prijetio?"

Dal Carlo je opet izgledao smeteno.

"Bojim se da ni ovo ne razumijem, commissario."

"Bit ću otvoren s Vama, dottore. Signor Rossi imao je ovlasti ljude propisno lupiti po džepu. Ako je on prijavio da su na nekoj zgradi obavljani bespravni radovi, vlasnici su bili izloženi i trošku novčane kazne i troškovima daljnjih radova kako bi ispravili prvotno učinjene rekonstrukcije." Ovdje se nasmiješio i dodao, "Obojica znamo koliko stoje građevinski radovi u ovom gradu, tako da sumnjam da bi itko bio sretan kada bi signor Rossi prilikom svoga obilaska građevine ustanovio nesklad između planova i onog što je učinjeno."

"Svakako ne bi." složi se dal Carlo. "Ali iskreno sumnjam da bi se itko usudio prijetiti gradskom službeniku koji samo obavlja svoju dužnost."

Iznenada Brunetti upita, "Je li signor Rossi bio podmitljiv?" Pažljivo je promatrao dal Carlovo lice kada je postavljao to pitanje i vidio kako je ovaj zapanjen, čak bi se moglo reći zgrožen.

Umjesto odgovora, međutim, dal Carlo je tom pitanju posvetio značajnu pozornost.

"Nikada prije o tome nisam razmišljao." reče on, a Brunetti nije ni sumnjao da ovaj govori istinu. Dal Carlo je učinio sve, samo što nije zažmirio i zabacio glavu unatrag, kako bi dokazao da je i dalje usredotočen. Napokon je izgovorio, lažući, "Ne sviđa mi se što o njemu govorim ružno, pogotovo sada, ali možda je podmitljiv. To jest." s nezgrapnim krzmanjem, "možda je bio podmitljiv."

"Zašto to kažete?" upita Brunetti, iako je bio prilično siguran da je to ništa drugo nego dal Carlov bjelodani pokušaj da iskoristi Rossija kao sredstvo kojim će prikriti tragove svojeg vlastitog vjerojatnog nepoštenja.

Po prvi put, dal Carlo nije skrenuo pogled i zapiljio se ravno u Brunettijeve oči. Da mu je trebao, Brunetti ne bi mogao naći čvršćeg dokaza da ovaj laže.

"Morate shvatiti da nije bilo ničeg što bih mogao imenovati ili opisati. Njegovo se ponašanje bilo promijenilo u posljednjih nekoliko mjeseci. Bio je postao podmuklo tajnovit, živčan. Tek sada, kada ste postavili to pitanje, ta nije mogućnost pala na pamet."

"Bi li to bilo jednostavno učiniti?" upita Brunetti, a kada se učinilo da dal Carlo ne razumije, on upotpuni svoje pitanje: "Primiti mito?"

Sada je samo nedostajalo da dal Carlo izjavi kako mu to nikada nije palo na pamet, u kojem slučaju Brunetti nije znao bi li se uspio suspregnuti da ne prasne u smijeh. Na kraju krajeva, bili su u gradskom uredu. Ali, inženjer se suzdržao i, na posljetku, rekao,

"Pretpostavljam da bi bilo moguće."

Brunetti je dugo šutio, tako dugo da je dal Carlo napokon bio prisiljen upitati ga,

"Zašto postavljate takva pitanja, commissario?"

Konačno, Brunetti reče,

"Ne možemo se pomiriti s time." jer je ustanovio da je uvijek daleko djelotvornije govoriti u množini, "da je Rossijeva smrt nesretan slučaj."

Sada dal Carlo nije mogao sakriti svoje iznenađenje, iako se nije moglo reći je li bio iznenađen zbog te mogućnosti ili zbog činjenice da je policija to otkrila. Dok su mu po glavi kružile razne misli, uputio je Brunettiju lukav pogled koji ga je podsjetio na način na koji ga je bio pogledao Zecchino.

S mislima o mladom narkomanu u glavi, Brunetti reče,

"Možda imamo svjedoka koji tvrdi da je riječ o nečem drugom."

"Svjedoka?" dal Carlo ponovi napadno, s nevjericom u glasu, kao da nikada u životu nije čuo tu riječ.

"Da, netko je bio u toj zgradi." Brunetti naglo ustane. "Hvala Vam na Vašoj pomoći, dottore." reče on pružajući mu ruku. Dal Carlo, očito uznemiren neobičnim tijekom njihova razgovora, ustao je odgurnuvši se od naslona za ruke i hitro mu pružio svoju.

Stisak mu je bio manje srdačan nego kad su ušli u njegov ured.

Kada su otvorili vrata napokon je riječima iskazao svoje iznenađenje.

"Smatram to nevjerojatnim." reče on. "Nitko ga ne bi ubio. Nema razloga za takvo što. I ta je zgrada prazna. Kako je itko mogao vidjeti što se dogodilo?"

Kako nije dobio odgovora ni od Brunettija niti od Vianella, dal Carlo je izašao iz svoga ureda, ne obazirući se na signorinu Dolfin, zaokupljenu nečim na zaslonu svoga računala, i ispratio dvojicu policajaca do vanjskih vrata ureda. Nitko od njih nije se potrudio tratiti vrijeme na pozdravljanje.

21

Brunetti je te noći loše spavao, neprestano se budeći s mislima o proteklom danu.

Bilo mu je jasno da je Zecchino vjerojatno lagao o Rossijevu ubojstvu i da je bio vidio ili čuo daleko više no što je priznao; zbog čega bi inače izbjegavao iskrene odgovore?

Beskrajna se noć oteгла i zbog drugih razloga: zbog Pattina odbijanja da vidi ponašanje svoga sina kao nešto protuzakonito; zbog Lucina manjka suosjećanja za njegovu ženu; opće nesposobnosti koja je otežavala svaki njegov radni dan. Pa ipak, najviše ga je morila pomisao na dvije mlade djevojke, jedne koju je život toliko tlačio i ponizio da je pristala na spolni odnos sa Zecchinom na tom prijavom mjestu, i druge, koja je bila uhvaćena u zamku žaljenja zbog Marcove smrti i osjećaja krivnje zbog znanja o tome što je tu smrt prouzročilo. Iskustvo je iz Brunettija izbilo svaki trag kavalirštine, ali i dalje se nije mogao osloboditi iscrpljujućeg sažaljenja koje je osjećao prema tim djevojkama.

Je li ona prva bila gore kada je pronašao Zecchina? Toliko mu se žurilo da se makne iz te zgrade da nije otišao u potkrovlje provjeriti je li još tko ondje. Činjenica da se Zecchino spuštao stubama nije značila da izlazi; možda je jednostavno išao provjeriti kakva je to buka koju je prouzročio Brunetti svojim dolaskom, a djevojku je ostavio u potkrovlju. No, barem je Pucetti saznao ime one druge: zvala se Anna Maria Ratti, i živjela je sa svojim roditeljima i bratom u Castellu i studirala arhitekturu na sveučilištu.

Nekoje vrijeme prošlo nakon što je čuo kako zvona odbrojavaju četiri sata ujutro, kada je odlučio vratiti se u onu zgradu toga prijepodneva i opet pokušati razgovarati sa Zecchinom; nedugo potom zaspao je mirnim snom, a probudio se tek nakon što je Paola bila otišla na sveučilište, a djeca u školu.

Kada se odjenuo, nazvao je questuru kako bi javio da će stići kasnije u ured, a zatim se vratio u spavaću sobu kako bi pokušao pronaći svoj pištolj. Dovukao je stolac do armadija, popeo se na njega, i na najvišoj polici u ormaru ugledao kutiju koju je njegov otac bio donio sa sobom iz Rusije na kraju rata. Lokot je bio na svome mjestu, na preklopcu s prednje strane kutije, ali nije imao pojma

kamo je zametnuo ključ. Izvukao je kutiju s police te je odnio do kreveta i spustio je na nj. Komad papira ljepljivom je trakom bio zalijepljen s gornje strane kutije, a na njemu je Chiarinim čistim rukopisom, tiskanim slovima, pisalo: "Papa - Raffi i ja ne bismo trebali znati da je ključ zalijepljen sa stražnje strane slike koja visi na zidu u mamminoj radnoj sobi. Baci,"

Otišao je u radnu sobu i uzeo ključ, pitajući se je li da štogod dopise na njezinu poruku; ne, bolje je da je ne ohrabruje. Otključao je kutiju i izvadio pištolj, napunio ga streljivom i ubacio ga u kožni ovitak kojeg je ranije bio pričvrstio na pojas. Kutiju je vratio u ormar i napustio kuću.

Catle je, kao što je bio slučaj oba puta kada je bio dolazio ovamo, bila pusta, i još nije bilo nikakvih znakova aktivnosti na skelama. Odvojio je željezni preklopac od drva i ušao u zgradu, ovaj put ostavljajući vrata za sobom otvorena. Nije pokušavao utišati svoje korake niti ikako prikriti zvuk svoga dolaska. Zaustavio se u podnožju stuba i zazvao,

"Zecchino, policija je. Dolazim gore."

Pričekao je trenutak, ali nikakvog odgovora nije dobio odozgo. Žaleći što je bio zaboravio ponijeti baterijsku svjetiljku sa sobom, bilo mu je drago što barem nešto malo svjetlosti prodire kroz otvorena vrata njemu za leđima. Popeo se na prvi kat. Još uvijek se odozgo nije čulo ništa. Popeo se na drugi, pa na treći kat, i zastao na odmorištu. Otvorio je kapke dvaju prozora, što mu je dalo dovoljno svjetla da vidi put do stubišta i stuba koje su vodile u potkrovlje.

Brunetti je zastao na vrhu stuba. S obje strane odmorišta nalazila su se vrata, a treća su bila na kraju kratkog hodnika. Dosta je svjetlosti prodiralo kroz razbijeni kapak s njegove lijeve strane. Pričekao je, opet zazvao Zecchinovo ime, a zatim, neobično umiren tišinom, krenuo prema prvim vratima s desne strane.

Prostorija je bila prazna; to jest, nikoga nije bilo unutra, iako su ondje bile neke kutije s alatom, par nogara za piljenje i odbačene ličilačke hlače prekrivene vapnom. Vrata na suprotnoj strani prostorije vodila su u istovrsnu pretrpanu pustoš. I tako su preostala još jedino vrata na dnu hodnika.

Unutra, kako se i nadao, pronašao je Zecchina, ali i djevojku. Pod svjetlošću koja se došunjala odozgo kroz prijavu svjetlarnik na krovu,

ugledao ju je po prvi put, kako leži na Zecchinu. Čini se da prvo ubili njega, ili je on pao pod kišom udaraca, a ona se nastavila boriti, prilično uzaludno, da bi na kraju pala povrh njega.

"Gesù bambino" prošapće Brunetti ugledavši taj prizor i odupre se porivu da se prekriži. Taj par mlohavih tijela ležao je ondje, i već su se nekako stisnula, onako kako smrt čini mrtvace naizgled sitnijima. Tamna aureola sasušene krvi prostirala se oko njihovih glava, koje su ležale jedna uz drugu, onako kako leže štenci ili mladi ljubavnici.

Vidio je stražnji dio Zecchinove glave i djevojčino lice, odnosno, točnije, ono što je od njezinog lica ostalo. Izgledalo je kao da su oboje pretučeni na smrt: Zecchinova lubanja bila je izgubila svoju zaobljenost i punoću; njezinog nosa više nije bilo, bio je zdrobljen tako silovitim udarcem da je sve što je od njega ostalo bio tek komadić hrskavice koji se razvukao preko njezinog lijevog obraza.

Brunetti je okrenuo glavu od njih i osmotrio prostoriju. Hrpa zaprljanih madraca bila je nabacana na jedan zid. Iza njih ležali su dijelovi odjeće - tek kada je opet bacio pogled na ta dva mrtva tijela uočio je da su napola goli - koje su njih dvoje bili odbacili u žurbi da učine što god su već radili na tim madracima. Opazio je krvavu iglu i u sjećanje mu je navrla pjesma koju mu je Paola bila jednom prilikom pročitala, a u kojoj je pjesnik pokušavao zavesti jednu ženu kazujući joj da je njihova krv pomiješana u buhi koja se napila krvi od njih oboje. Tada mu se to činilo ludim, da na taj način vidi sjedinjenje muškarca i žene, ali to nije bilo ništa luđe od igle koja je ležala na podu. Pokraj nje je ležalo nekoliko poderanih plastičnih omotnica, vjerojatno ne mnogo većih od onih koje su bili pronašli u džepu vjetrovke Roberta Patte.

Sišavši u prizemlje, izvukao je iz džepa svoj telefon koji se toga dana sjetio ponijeti sa sobom, i nazvao questuru te dojavio što je pronašao i kamo da dođu. Glas profesionalca rekao mu je neka se vrati u prostoriju u kojoj je ležalo to dvoje mladih ljudi i neka pokuša pronaći što god. Odlučio je ne poslušati taj glas i, umjesto toga, ostao je stajati besposlen na komadiću tla obasjanom suncem ispred zgrade nasuprot, dok je čekao da pristignu ostali.

I stigli su, i on ih je poslao gore, iako se odupro iskušenju da im kaže da mogu krenuti obavljati očevid na mjestu zločina jer toga dana u zgradi nije bilo radnika. Od takve jeftine sprdnje nije mogao

imati nikakve koristi, a njima ne bi ništa značilo kada bi spoznali da su prošli put bili preveslani.

Upitao je koga su nazvali da pregleda tijela 1 bilo mu je drago kada su mu rekli da su pozvali Rizzardija. Nije se ni pomaknuo kada su ljudi ušli u zgradu i još uvijek je stajao na istom mjestu kada se pojavio patolog. Umjesto pozdrava, kimnuli su jedan drugome.

"Još jedan?" upita Rizzardidi.

"Dvoje." reče Brunetti, okrenuvši se prema zgradi i povevši ga za sobom.

Dvojici muškaraca nije bilo teško uspeti se stubama, jer su svi kapci na prozorima sada bili rastvoreni i svjetlosti je bilo u izobilju. Na vrhu stubišta privukla su ih, poput noćnih leptira, blještava svjetla reflektora koje su upalili tehničari, a koja se razlijevala iz prostorije i niz hodnik, pozivajući ih da priđu i vide novi dokaz krhkosti tijela i uzaludnosti nadanja.

Ušavši u prostoriju, Rizzardidi je prišao tijelima i razgledao ih stojeći. Zatim je navukao na ruke tanke gumene rukavice i sagnuo se kako bi dotaknuo prvo djevojčino, zatim mladićevo grlo. Spustio je svoju kožnu torbu na pod i čučnuo pokraj djevojke, zatim posegnuo rukom preko njezinog tijela i polako je prevrnuo s mladića na leđa. Ležala je. piljeći u strop, a jedna skršena ruka kliznula je preko prsa i pljesnula o pod, od čega se Brunetti lecnuo, jer je prethodno bio odlučio ne gledati njihova tijela.

Prišao je bliže i spuštenu pogleda stao iznad Rizzardija. Njezina je kratka kosa bila kanirana u tamnocrvenu boju i bila se, masna i prljava, slijepila uz glavu. Primijetio je da su njezini zubi, vidljivi kroz prorez okrvavljenih usta, blještavi i savršeni. Krv joj se bila zgrušala oko njezinih usta, iako je potočić krvi iz njezinog smrskanog nosa bio očito tekao prema njezinim očima dok je ležala na podu. Je li bila lijepa? Ili sasvim obična?

Rizzardidi položi ruku na Zecchinovu bradu i zakrene mu glavu prema svjetlosti.

"Oboje su ubijeni udarcima u glavu." reče on, pokazujući prstom na mjesto s lijeve strane Zecchinova čela. "To nije lako učiniti i za to je potrebno mnogo snage. Ili mnogo udaraca.

A od toga se ne umire brzo. Ali barem nisu osjetili silnu bol, barem ne nakon prvih nekoliko udaraca." Opet je pogledao djevojku,

okrenuvši joj glavu u stranu kako bi proučio sve tamnije udubljenje na stražnjem dijelu glave. Pogled mu sklizne prema dvjema modricama na nadlakticama. "Rekao bih da su je držali dok su je udarali, vjerojatno komadom drveta ili možda cijevi."

Nijedan od njih dvojice nije pomislio da treba to komentirati ili dodati,

"Kao i Rossija."

Rizzardi se uspravi, zguli rukavice s ruku i gurne ih u džep sakoa.

"Kada to možeš obaviti?" bilo sve što je Brunettiju padalo na pamet pitati.

"Mogao bih to učiniti poslijepodne." Rizzardi je znao da ne treba ni pitati Brunettija želi li nazočiti razudbi. "Ako me nazoveš poslije pet, već ću ti nešto moći reći." I prije nego li je Brunetti dospio odgovoriti, Rizzardi doda, "Ali ne puno više od ovoga što vidiš ovdje."

Nakon što je Rizzardi otišao, ekipa za očevid započela je sa svojom morbidnom parodijom kućanskih poslova: metenjem, oprашivanjem, prikupljanjem sitnih stvarčica koje su bile pale na pod i njihovim spremanjem na sigurno. Brunetti se natjerao da pregleda džepove tih mladih ljudi, prvo odbačenu odjeću koja je ležala pokraj i na madracima, a potom, nakon što je prihvatio par laboratorijskih rukavica od Del Vecchija, i odjeću koju su još uvijek imali na sebi. U džepu na prsima Zecchinove košulje pronašao je još tri plastične omotnice, a u svakoj od njih nalazio se bijeli prah. Predao ih je Del Vecchiju, koji ih je pažljivo označio i spremio u kovčežić s dokaznim materijalom.

Rizzardi im je, što mu je bilo drago, zaklopio oči. Zecchinove gole noge podsjetile su ga na noge koje je bio vidio na fotografijama ispijenih likova koji su stajali na vratnicama koncentracijskih logora: sama kost i koža, bez mišića. A kako su mu koljena bila kvrgava. Jedna je zdjelična kost stršala poput oštrice. Crveni pristići prekrivali su mu bedra, iako Brunetti nije znao jesu li to zagnojani ožiljci od starih uboda igle ili simptomi kakve kožne bolesti. Djevojka, iako bolesno mršava i gotovo bez grudi, nije izgledala mrtvački poput Zecchina. Shvativši da su sada oboje, i zauvijek, mrtvac, Brunetti im okrene leđa i ode niza stube.

Kako je on bio zadužen za ovaj dio istrage, najmanje što je mogao učiniti za dvoje mrtvaca bilo je da ostane ondje dok tijela ne budu

uklonjena, a ekipa za očevid bude zadovoljna pronađenim, prikupljenim i proučenim dokazima koji bi mogli biti od koristi policiji u pronalaženju ubojica. Otišao je do kraja calle i pogledao prema vrtu na drugoj strani, razdragan što forzicija uvijek uspijeva izgledati tako veselo, bez obzira na to koliko se žurno odjenula.

Morali bi, naravno, pretresti i pregledati cijelo područje i vidjeti sjeća li se itko da je primijetio da itko ulazi u tu callu ili u zgradu. Kada se osvrnuo, opazio je da se skupinica ljudi već bila okupila na drugom kraju calle, odakle je uličica gledala na veću ulicu, pa je pošao prema njima, a prva su mu se pitanja već počela oblikovati u glavi.

Kako je i očekivao, nitko nije vidio ništa, ni toga dana niti u posljednjih nekoliko tjedana. Nitko nije imao pojma da se može ući u zgradu. Nitko nikada nije vidio Zecchina, niti se itko mogao sjetiti da je ikada vidio neku djevojku. Kako nije postojao način kojim bi ih mogao natjerati da progovore, Brunetti se nije ni trudio iskazati svoju nevjericu, jer je iz dugogodišnjeg iskustva znao da, kada imaju posla s policijom, rijetki Talijani se sjećaju ičega osim svojih vlastitih imena.

Drugo ispitivanje moglo je pričekati do poslije ručka ili do večeri, kada se moglo očekivati da će ljudi koji žive u tom području biti doma. Ali, znao je da nitko od njih neće priznati da je išta vidio. Brzo će se pronijeti vijest da su dva narkomana umrla u toj zgradi i rijetki će biti oni koji će u tome vidjeti nešto osobito, u svakom slučaju, nešto vrijedno toga da vas policija gnjavi ispitivanjem. Zašto se uopće izlagati beskrajnom ispitivanju pri kojem se policija prema vama odnosi kao prema osumnjičeniku? Čemu se izlagati opasnosti da budete prisiljeni tražiti od poslodavca da vas pusti s radnog mjesta kako biste odgovorili na dodatna pitanja ili se pojavili na sudu?

Znao je da javnost na policiju ne gleda čak niti s natruhama simpatija; znao je kako se policija loše odnosi prema javnosti, bez obzira na to na koji način ta javnost podliježe istrazi, bilo kao osumnjičenik ili svjedok. Godinama je bio pokušavao naučiti svoje podređene da se prema svjedocima odnose kao prema građanima koji su voljni pomoći, kao, na neki način, prema kolegama - a onda bi prošao pokraj prostorija za saslušanje u kojima su svjedoci bili terorizirani, izloženi prijetnjama i vrijeđani. Nije ni čudo da su ljudi u

strahu bježali od same pomisli da pruže obavijesti policiji: ta i on bi učinio isto.

Pomisao na ručak bila je nesnosna: kao što je nesnosna bila i pomisao da sa sobom, među članove obitelji, ponese sjećanje na ovo što je upravo bio vidio. Nazvao je Paolu, a potom se vratio u questuru i sjedio ondje i radio što god je mogao da isprazni svoj um rutinom, čekajući da ga nazove Rizzardi. Uzrok njihove smrti ne bi bila nikakva novost, ali bi to barem bio podatak, i to može zapisati u dosje i možda se tješiti činjenicom da je unio barem taj sićušan dio reda u kaos iznenadne smrti.

U sljedeća četiri sata, sredio je administrativne zaostatke, spise i izvješća, uredno se potpisavši svojim inicijalima na dnu korica koje je bio pregledao bez razumijevanja.

Trebalo mu je cijelo poslijepodne, ali očistio je svoj stol od papira, Čak je otišao i tako daleko da ih je sve uzeo i odnio u ured signorine Elettre i, u njezinoj odsutnosti, ostavio joj poruku, u kojoj ju je zamolio da se pobrine za njihovo spremanje ili predaju osobi koja je zadužena da ih sljedeća pročita.

Kada je bio gotov s time, otišao je u kafić kod mosta i popio čašu mineralne vode i pojeo zapečeni sendvič sa sirom. Uzeo je s točionika svježije izdanje Il Gazzettina i vidio, u drugom dijelu novina, članak koji je bio podmetnuo. Kao što je i očekivao, u njemu je pisalo mnogo više no što je on bio rekao, navodeći da uhićenje samo što se nije dogodilo, da je suđenje neizbježno, a preprodaja droge u Veneru sasječena u korijenu. Ostavio je novine na stolu i vratio se u questuru, primijetivši putem kako se rijetki žuti vršci forzicije probijaju preko vrha zida s druge strane kanala.

Za svojim radnim stolom, provjerio je na svojem ručnom satu koje je doba i vidio da je dovoljno kasno da zove Rizzardija. Posegnuo je prema slušalici kada je telefon zazvonio.

"Guido." progovori patolog bez uvoda, "kada si pregledavao tu djecu jutros, nakon mog odlaska, jesi li se sjetio navući rukavice?"

Brunettiju je trebao trenutak da nadvlada svoje iznenađenje, i morao se dobro zamisliti kako bi se prisjetio. "Da. Del Vecchio mi je dao par."

Rizzardi postavi drugo pitanje.

"Jesi li vidio njezine zube?"

I opet, Brunetti se morao u sjećanju vratiti u onu prostoriju.

"Opazio sam samo kako se čini kao da su svi ondje, što i nije slučaj kod većine narkomana. Zašto pitaš?"

"Na njezinim je zubima i u njezinim ustima bilo krvi." objasni Rizzardi.

Te su riječi vratile Brunettija u onu prijavu prostoriju i pokraj dva tijela prebačena jedno preko drugoga. "Znam, cijelo joj je lice bilo okrvavljeno."

"To je bila njezina krv." reče Rizzardi, snažno naglašavajući zamjenicu. Prije nego mu je Brunetti uspio postaviti pitanje, on nastavi, "Krv u njezinim ustima pripadala je nekom drugom."

"Zecchinu?"

"Ne."

"Oh, moj Bože, ona ga je ugrizla." rekao je Brunetti, a zatim upitao, "Ima li je dovoljno da možeš..." i zašutio, jer nije bio siguran što bi to Rizzardi mogao. Čitao je beskrajna izvješća o uspoređivanju DNK i uzorcima krvi i sjemena koji su mogli biti iskorišteni kao dokazi, ali nedostajalo mu je stručno znanje da shvati kako to sve funkcionira kao i intelektualna znatiželja da brine i o čemu drugome osim o činjenici da se to može učiniti i da se zahvaljujući rezultatima može obaviti pozitivna identifikacija.

"Da." odgovori Rizzardi. "Ako mi pronađeš tu osobu, imam dovoljno uzoraka krvi iz njezinih usta da ih usporedim s njegovim uzorcima." Rizzardi je načinio stanku, a Brunetti je po napetosti koja se osjećala preko telefonske žice znao da mu on ima još nešto za reći.

"Što je?" upita on. "Bili su pozitivni."

Što je time htio reći? Rezultati njegovih testova? Uzorci?

"Ne razumijem." prizna Brunetti.

"Oboje, i momak i djevojka. Bili su pozitivni."

"Dio mio!" usklikne Brunetti, napokon shvativši.

"To je prvo što provjeravamo kod narkomana. On je bolestan duže od nje; virus je već uhvatio čvrste korijene. Otišao je predaleko; možda bi preživio još dva-tri mjeseca. Zar to nisi primijetio?"

Da, Brunetti je to bio primijetio, ali nije razumio, ili možda nije želio gledati preblizu ili nije želio shvatiti u što gleda. Nije bio obratio pravu pozornost Zecchinovoj ispijenosti, niti tome što bi to moglo značiti. Umjesto da odgovori na Rizzardijevo pitanje, Brunetti upita,

"A što je s djevojkom?"

"Ona nije bila u toliko lošem stanju; infekcija nije bila toliko uznapredovala. I zato je vjerojatno imala dovoljno snage da im se pokuša oduprijeti."

"Ali, što je s tim novim lijekovima? Zašto ih nisu uzimali?" uzbudio se Brunetti, kao da vjeruje da Rizzardi ima odgovor i na to pitanje.

"Ne znam zašto ih nisu uzimali, Guido." Rizzardi reče strpljivo, imajući na umu to da razgovara s čovjekom koji ima dvoje djece tek nešto mlađe od tih dviju žrtava. "Ali nisam vidio tragova u njihovoj krvi, niti igdje u njima, da je ijedno od njih dvoje uzimalo ikakve lijekove. Narkomani obično ne uzimaju lijekove."

Obojica su odlučila dalje ne govoriti ništa o tome. Umjesto toga, Brunetti upita,

"A što je s ugrizom? Reci mi."

"Među zubima sam pronašao mnogo mesa, tako da onaj koga je ugrizla sada ima gadnu ranu."

"Može li se ugrizeni tako zaraziti?" upita Brunetti, čudeći se samom sebi što, nakon godina i godina razgovora i slušanja i čitanja u časopisima i novinama, nema pojma o tome.

"Teoretski govoreći, može." odgovori Rizzardi. "Postoje slučajevi u stručnoj literaturi gdje se čini da je bolest tako prenesena, iako nikada nisam iz prve ruke čuo za takav slučaj. Pretpostavljam da se bolest može tako prenijeti. Ali ni bolest nije ista kakva je bila prije više godina: novi lijekovi drže je pod nadzorom prilično dobro, osobito ako oboljeli lijekove počne uzimati u ranim stadijima bolesti."

Brunetti je slušao, pitajući se kakve su moguće posljedice neznanja kakvo je sam pokazao. Ako on, čovjek koji čita sve i sva i ima prilično široko opće znanje o tome što se događa u svijetu, nema pojma o tome koliko zarazan može biti ugriz, i još uvijek pati od primitivnog, atavističkog straha da se može na taj način zaraziti, onda ga uopće ni najmanje ne bi iznenadilo da je takav strah općenito raširen među pukom.

Svoju je pozornost opet usmjerio prema Rizzardiju.

"No, koliko je gadan taj ugriz?"

"Rekao bih da ubojici nedostaje komad mesa na ruci." I prije Brunettijeva upita, on reče, "U ustima sam joj pronašao dlake. Vjerojatno s podlaktice."

"Koliki je taj ugriz?"

Nakon trenutka razmišljanja, Rizzardi reče,

"Veličine psećeg ugriza, recimo koker španijela." Nijedan ni drugi nisu komentirali tu bizarnu usporedbu.

"Dovoljno velik da se netko obrati liječniku?" upita Brunetti.

"Možda, a možda i ne. Ako se rana upali, onda da."

"Ili ako su znali da je pozitivna." nastavi Brunetti. "Ili su to tek kasnije spoznali."

Brunetti je bio siguran da bi svatko, tko je svjestan toga da ga je ugrizla bolesna osoba, odjurio prestravljen do nekoga tko bi mu mogao reći je li zaražen. Razmatrao je posljedice: morali bi pozvati liječnike, bolnička hitna služba bi bila obaviještena, uspostavili bi vezu i s ljekarnama kojima bi se ubojica mogao obratiti u potrazi za antisepticima ili zavojima.

"Ima li još štogod?" upita Brunetti.

"On bi vjerojatno umro prije kraja ljeta. Ona bi možda živjela još godinu dana, ali ne mnogo duže od toga." Rizzardi zašuti na trenutak, a potom nastavi, potpuno drukčijim glasom, "Što misliš, Guido, ostavljaju li na nama ožiljke stvari koje moramo izgovoriti ili učiniti?"

"Bože dragi, nadam se da ne." odgovori Brunetti tihim glasom, reče kako će ostati u vezi s Rizzardijem i javiti mu kad identificiraju djevojku te spusti slušalicu.

22

Nazvao je policijsku sobu i rekao im neka osluškuju ako pristigne ikakvo novo izvješće o kakvoj nestaloj djevojci, staroj oko sedamnaest godina, i neka počnu provjeravati evidenciju da vide je li nestanak takve djevojke prijavljen u posljednjih nekoliko tjedana. Međutim, u trenutku dok im je to govorio bio je svjestan toga da je apsolutno moguće da njezin nestanak nije prijavio nitko: mnoga su djeca postala višak u obitelji, a njihovi roditelji uopće se nisu brinuli zbog podužih razdoblja njihova izbjivanja od kuće. Nije bio siguran u njezinu dob. ali nagađao je da ima sedamnaestak godina.

Nadao se da nije mlađa. Da je bila mlađa, Rizzardi bi to vjerojatno znao, ali on to nije želio znati.

Spustio se dolje u muški zahod i oprao ruke, obrisao ih, pa ih još jednom oprao.

Vrativši se za svoj pisaći stol, uzeo je komad papira iz ladice i velikim tiskanim slovima napisao naslov koji je želio vidjeti u sutrašnjim novinama: "Ubojičina žrtva osvećuje se smrtonosnim ugrizom." Promotrio je taj naslov, pitajući se, kao Rizzardi, kakve ožiljke takve stvari ostavljaju na njemu, a zatim stavio znak umetanja između "se" i "smrtonosnim" i dopisao "iz groba." Trenutak ili dva proučavao je novi naslov, a zatim zaključio da je ovo posljednje činilo naslov predugačkim za jedan stupac u novinama, pa je to prekrižio. Izvukao je svoju knjižicu s magarećim ušima u kojoj je zapisivao imena i telefonske brojeve i opet nazvao novinara crne kronike u uredništvu Il Gazzettina. Njegov prijatelj, polaskan time što se Brunettiju bila svidjela njegova prethodna priča, pristao je da progura ovaj naslov u sutrašnje jutarnje izdanje. Rekao je da mu se sviđa Brunettijev naslov i da će se pobrinuti da osvane u novinama baš ovakav kakvog ga je Brunetti sročio.

"Ne bih te želio uvaliti u nevolje." reče Brunetti odgovarajući na njegov gorljivi pristanak. "Nema opasnosti, zar ne, ako ga tiskaš?"

Čovjek s druge strane žice grohotom se nasmijao.

"Da se uvalim u nevolje tiskajući nešto što nije istina? Zar ja?" Još uvijek grohoćući, krenuo se pozdraviti s Brunettijem, kad li ga ovaj zaustavi.

"Ima li ikakve šanse da ovo ubaciš i u La Nuovu?" upita on. "Htio bih da se takav naslov pojavi i u jednim i u drugim novinama."

"Vjerojatno ima. Netko iz njihova uredništva već godinama preko mreže provaljuje u naša računala i krade priče. Tako uštede na novinarima. Zato ću samo otipkati ovo, i oni će to iskoristiti, osobito ako to napišem da zvuči doista primamljivo. Oni jednostavno ne mogu odoljeti mirisu krvi. Ali, bojim se da neće upotrijebiti tvoj naslov." reče on s istinskim žaljenjem u glasu. "Oni uvijek promijene naslove, barem jednu riječ."

Zadovoljan onime što je dobio, Brunetti se pomiri s tim, zahvali svojem prijatelju i spusti slušalicu.

Kako bi sam sebe nekako zaposlio, ili možda tek zato da bi ostao u pokretu i zadržao se podalje od stola, spustio se kat niže do ureda signorine Elette, gdje ju je pronašao glave nadvijene iznad nekog časopisa.

Podigla je pogled začuvši njegove korake,

"Ah, vratili ste se, commissario." reče ona sa začetkom osmijeha u kutovima usana.

Kada je opazila izraz na njegovu licu, njezin se osmijeh istopio. Zatvorila je časopis, otvorila ladicu i iz nje izvukla omot. Pružila mu ih je nagnuvši se naprijed. "Čula sam za ono dvoje mladih." reče ona. "Žao mi je."

Nije znao bi li joj trebao zahvaliti na sućuti ili ne. Umjesto toga, kimnuo je dok je od nje preuzimao omot, a zatim ga otvorio. "Volpati?" upita on.

"A-ha." odgovori ona. "Iz onoga što je unutra vidjet ćete da su vrlo dobro zaštićeni."

"Tko ih štiti?" upita on, preletjevši pogledom preko prve stranice.

"Netko u Guardiji di Finanza, rekla bih."

"Zašto?"

Ustala je i nagnula se preko svoga pisaćeg stola.

"Na drugoj stranici." ponutka ga ona. Kada je okrenuo drugu stranicu, ona mu pokaže niz brojeva. "Prva brojka predstavlja godinu. Zatim dolazi ukupna vrijednost njihova prijavljenog imetka: bankovni računi, stanovi, dionice. A treći je stupac ono što su tih godina prljavili kao prihod."

"Dakle." reče on, komentirajući očito, "svake sljedeće godine trebali bi zaraditi više no prethodne, jer im je imetak sve veći." Toliko je bilo vidljivo iz sve dužeg popisa nekretnina.

Nastavio je proučavati popise. Umjesto da svake godine bude sve veća, treća se brojka smanjivala, iako su Volpati imali sve više stanova, tvrtki i kuća. Neumorno su nastavljali prikupljati sve više nekretnina i plaćati sve manji porez.

"Zar ih Finanza nikada nije provjerila?" upita on, držeći u rukama fiskalnu crvenu zastavu, toliko veliku i toliko krvavu da je bila vidljiva i u središnjem uredu Guardije di Finanza u Rimu.

"Nikada." odgovori mu ona, odmahujući glavom i sjedajući natrag na svoj stolac.

"Zato i kažem da ih jamačno netko štiti."

"Jeste li pribavili preslike njihovih povrata poreza?"

"Naravno." odgovori ona jednostavno, ne pokušavajući sakriti svoj ponos. Brojke koje se tiču toga koliko oni zarađuju ponavljaju se na svima, ali oni nekako uspijevaju dokazati da su potrošili silno bogatstvo na kapitalna poboljšanja na svojim nekretninama, iz godine u godinu, i izgleda kao da su nesposobni prodati jednu jedinu nekretninu i pritom zaraditi."

"A kome ih prodaju?" upita Brunetti, iako su mu godine sličnih iskustava bile učinile ovaj scenarij prepoznatljivim. "Do sada su, među ostalim, prodali dva stana gradskim vijećnicima i dva službenicima Guardije di Finanza. Uvijek uz gubitak, osobito onaj koji su prodali pukovniku."

"I." nastavi ona, prevrćući stranicu i pokazujući na najvišu crtu, "čini se da su dva stana prodali i doktoru Fabriziju dal Carlu."

"Ah." uzdahne Brunetti. Podigao je pogled s papira i upitao, "Jeste li možda slučajno...?"

Njezin je osmijeh bio poput blagoslova.

"Sve je tu: njegova porezna kartica, popis kuća koje posjeduje, njegovih bankovnih računa, podaci o njegovoj ženi i njezinoj poreznoj kartici, ama baš sve."

"I?" upita on, opirući se porivu da pogleda dolje na papir i želeći da ona uživa u tome što će mu reći.

"Samo bi ga čudo moglo zaštititi od provjere." reče ona, lupkajući po papirima prstima lijeve ruke.

"Pa ipak, nikome nisu upali u oči." reče Brunetti smireno, "svih tih godina - ni dal Carlo niti bračni par Volpato."

"Teško da će se takvo što dogoditi, ne dok su ovakve cijene." reče ona, vraćajući se na prvu stranicu, "na raspolaganju gradskim vijećnicima." Nakon stanke, dodala je, "i pukovnicima."

"Da." složi se on zatvarajući omot uz umoran uzdah, "i pukovnicima." On zgura omot pod ruku. "Što je s njihovim telefonom?"

Gotovo se nasmiješila.

"Nemaju ga."

"Molim?" začudi se Brunetti.

"Barem ga ja nisam vidjela. Niti u imeniku, bilo na njegovo ili njezino ime, niti na adresi gdje žive." Preduhitivši Brunettijevo pitanje, ona ponudi moguća objašnjenja. "Ili su toliko škrti da ne žele plaćati telefonski račun, ili koriste telefonino registriran pod tuđim imenom."

Brunettiju je bilo teško zamisliti da bi danas itko mogao živjeti bez telefona, a pogotovo ljudi koji se bave kupovinom i prodajom nekretnina te posuđivanjem novca i zato nužno moraju održavati vezu s odvjetnicima, gradskim uredima i javnim bilježnicima.

Osim toga, nitko ne može biti toliko patološki škrt da nema telefon.

Vidjevši da je jedan od putova moguće istrage isključen, Brunetti svoju pozornost opet usmjeri na ubijeni par.

"Ako možete." reče on, "pokušajte mi pronaći štogod o Ginu Zecchinu, molim Vas."

Ona kimne. To joj je ime već bilo poznato.

"Još uvijek ne znamo tko je ta djevojka." reče on i tada mu padne na pamet da to možda nikada neće ni saznati. Međutim, odbio je naglas izgovoriti tu pomisao te je samo rekao, "Javite mi ako što otkrijete."

"Da, gospodine." reče ona ispraćajući ga pogledom iz ureda.

Gore, u svojem uredu, odlučio je proširiti raspon dezinformacija koje su se imale pojaviti u novinama sljedećeg jutra te je proveo sljedećih sat i pol na telefonu, često prelistavajući stranice svoje bilježnice ili povremeno nazivajući jednog prijatelja tražeći od njega telefonske brojeve muškaraca i žena raštrkanih s obje strane zakona. Ulagujući se, obećavajući neke buduće usluge, a ponekad

čak i otvoreno prijeteći, uspio je uvjeriti dobar broj ljudi da progovore i naširoko se raspiču o ovom čudnom slučaju ubojice koji je bio osuđen na sporu i grozomornu smrt uslijed ugriza vlastite žrtve. Uglavnom, nije bilo nade, obično nije bilo ni terapije, ali ponekad, samo ponekad, ako je ugriz bio obrađen na vrijeme pokusnim načinom koji su usavršavali u Imunološkom laboratoriju Ospedale Civile i pružali u Hitnoj službi, postojali su izgledi da se infekcija zaustavi. U suprotnom, smrti se nije moglo pobjeći, novinski naslov bi uskoro postao istinit, a žrtva bi se doista "osvetila smrtonosnim ugrizom."

Nije imao pojma hoće li ovo djelovati, znao je samo da je ovo Venecija, grad glasina, gdje je nekritička svjetina čitala i vjerovala, slušala i vjerovala.

Nazvao je telefonsku centralu u bolnici i upravo je kanio zatražiti ravnateljev ured, kada mu je bolja zamisao pala na pamet, pa je zatražio da ga spoje s doktorom Carrarom u Pronto Soccorso.

Nakon nekog vremena, konačno se netko javio i Carraro je gotovo zalajao svoje ime u slušalicu; on je bio previše zaposlen da bi ga se ometalo u radu, životi njegovih pacijenata bili su ugroženi ako je on predugo na telefonu, gdje ga zadržavaju postavljajući kojekakva glupa pitanja.

"Ah, dottore." progovori Brunetti, "baš Vas je lijepo opet čuti."

"Tko je to?" upita isti grubi, raspaljivi glas.

"Commissario Brunetti." reče on i pričeka da ovaj shvati s kim razgovara.

"Ah, da. Dobar dan, commissario." reče liječnik promijenivši naglo ton.

Kako se činilo da liječnik neće reći više ništa, Brunetti reče,

"Dottore, čini se da bih Vam mogao biti od pomoći." On zašuti, dajući Carraru priliku da postavi pitanje. Liječnik nije odgovarao, pa Brunetti nastavi, "Čini se da moramo odlučiti hoćemo li proslijediti nalaze naše istrage istražnom sucu. To jest." ispravi se on kratko se i neslužbeno nasmijavši, "moramo dati našu preporuku, da li da nastavimo i pokrenemo kriminalističku istragu. Zbog krivnje iz nemara."

S druge strane žice nije čuo ništa drugo do li Carrarovo disanje. "Naravno, uvjeren sam da za to nema potrebe. Nesretni slučajevi se

dogadaju. Muškarac bi ionako umro.

Mislim da nema potrebe izazivati Vam ikakve poteškoće oko ovoga, gubiti policijsko vrijeme na istraživanje situacije u kojoj nećemo pronaći ništa."

Još uvijek je vladao muk.

"Jeste li tamo, dottore?" upita on srdačnim glasom.

"Da, da, jesam." reče Carraro novim, tišim glasom.

"Dobro. Znao sam da će Vas razveseliti vijesti koje sam Vam donio."

"Da, razveselile su me."

"A kad već razgovaramo." reče Brunetti, uspijevajući u tome da jasno i glasno da do znanja da o tome nije samo razmišljao. "Pitam se bih li od Vas mogao zatražiti jednu uslugu."

"Naravno, commissario."

"Sutra ili idućih dana, mogao bi se u Vašoj Hitnoj službi pojaviti muškarac s ugrizom na šaci ili podlaktici. Vjerojatno će izjaviti kako je riječ o psećem ugrizu ili će možda reći da mu je to učinila djevojka." Carraro je i dalje šutio. "Slušate li me dottore?" upita iznenada Brunetti znatno bučnijim glasom.

"Da."

"Dobro. Istoga trenutka kada ude u ordinaciju, želim da nazovete questuru, dottore.

Istoga trena." ponovi on i da Carraru telefonski broj. "Ako Vas nema tamo, od Vas očekujem da svojem kolegi u drugoj smjeni ispričate što se traži od njega."

"A što da radimo s njim dok čekamo da stignete do bolnice?" upita Carraro vrativši se svojoj prirodnoj boji glasa.

"Trebate ga zadržati ondje, dottore, lažući mu i izmišljajući nekakav medicinski postupak koji će ga u bolnici zadržati dovoljno dugo da nam da vremena da stignemo do nje. I ne smijete mu dopustiti da napusti bolnicu."

"A ako ga ne možemo zaustaviti?" ustrajao je Carraro.

Brunetti nije ni najmanje sumnjao da će ga Carraro poslušati, ali je pomislio kako je najbolje da laže. "Još uvijek imamo moć istražiti bolničke spise, dottore, a naša istraga o okolnostima vezanima uz Rossijevu smrt neće biti zaključena dok ja ne kažem da je završena." Dopustio je da mu se u glasu osjeća hladna oštrina u

posljednjoj rečenici, toj šupljoj laži; zastao je na trenutak, a potom rekao, "Dobro onda, unaprijed se radujem Vašoj suradnji."

Nakon toga, ta dvojica muškaraca nisu si imala što više reći, osim da razmijene ljubaznosti i pozdrave se.

To je Brunettija malo ostavilo visjeti u zraku dok drugoga jutra nisu izašle novine.

Ali ni to nije ublažilo nemir koji je osjećao, čega se uvijek užasavao, jer ga je takav osjećaj nagonio da bude nepromišljen. Bilo mu je teško oduprijeti se porivu da, tako rekuć, stavi mačku među golubove i protrese golubarnik. Sišao je kat niže, do ureda signorine Elette.

Pogled na nju ondje za stolom, s laktovima na stolu, brade podbočene rukama, glave nagnute nad knjigom, naveo ga je da je upita već s praga,

"Prekidam li Vas u nečemu?" Ona je podigla pogled, s osmijehom na licu i otresla samu pomisao bočno odmahujući glavom.

"Jeste li Vi vlasnica stana u kojem živite, signorina?"

Naviknuta na Brunettijevo, ponekad, neobično ponašanje, ona nije iskazala nikakvu znatiželju i odgovorila je "Da." prepuštajući njemu da objasni svoje pitanje, ako baš želi.

Imao je vremena razmisliti o tome, pa je dodao,

"Iako mislim da to uopće nije važno."

"Meni jest, gospodine, i to vrlo." primijeti ona.

"Ah, da, siguran sam da jest." reče on, shvaćajući kakva zbrka može nastati zbog njegove primjedbe. "Signorina, ako nemate preča posla, želio bih da mi učinite jednu uslugu."

Posegnula je za bilježnicom i olovkom, ali on ju je zaustavio u pokretu.

"Ne." reče on, vidjevši što radi, "želim da odete porazgovarati s nekim."

Morao je čekati više od dva sata da se ona vrati, a kada se vratila ušla je ravno u njegov ured. Ušla je bez kucanja i prišla njegovu stolu.

"Ah, signorina." reče on pozivajući je da sjedne. Sjeo je pokraj nje, goreći od znatiželje, ali u tišini.

"Inače nemate običaj darovati mi božićni poklon, zar ne, commissario?"

"Ne." odgovori on. "Hoću li početi to činiti?"

"Da, gospodine." reče ona naglašeno. "Očekujem tucet, ne, dva tuceta bijelih ruža iz Biancata i, otprilike, sanduk prosecca."

"A kada biste željeli da taj poklon stigne, signorina, ako smijem pitati?"

"Kako bismo izbjegli božične gužvetine, gospodine, mislim da biste ih mogli poslati idućeg tjedna."

"Svakako. Smatrajte to učinjenim".

"Silno ste ljubazni, signore." reče ona kimnuvši milostivo u znak odobravanja.

"Bit će mi zadovoljstvo." odgovori on. Propustio je šest otkucaja srca, a zatim upitao, "I?"

"I pitala sam za njih u knjižari na campu, i vlasnik mi je rekao gdje žive, a ja sam otišla razgovarati s njima."

"I?" nutkao ju je Brunetti.

"To su vjerojatno najodvratniji ljudi koje sam ikada u životu susrela." reče ona nezainteresiranim, uzvišenim tonom. "Dakle, da vidimo, radim ovdje više od četiri godine i ovdje sam se susrela s priličnim brojem kriminalaca, iako su ljudi u banci u kojoj sam radila bili vjerojatno gori, ali ovo dvoje doista su jedinstveni." reče ona naizgled istinski zadržavajući se od gađenja.

"Zašto?"

"Valjda zbog spoja pohlepe i pobožnosti."

"Kako to mislite?"

"Kada sam im rekla da trebam novac kako bih platila kockarske dugove svoga brata, pitali su me što im mogu dati kao jamstvo, pa sam im rekla da imam stan. Pokušala sam zvučati pomalo nervozno kad sam im to govorila, onako kako ste me Vi uputili. Pitao me za adresu i ja sam mu je dala, a potom je on prešao u susjednu prostoriju, odakle sam čula kako s nekim razgovara."

Ovdje je nakratko zastala, pa dodala,

"Bit će da je razgovarao putem telefonina. U one dvije prostorije u kojima sam bila nije bilo telefonskih utičnica."

"Što se zatim dogodilo?" upita Brunetti.

Nakrivila je bradu i podigla pogled prema armadiju na drugom kraju prostorije.

"Kada se vratio, nasmiješio se svojoj ženi, i tek tada su počeli pričati o tome kako bi mi oni možda mogli pomoći. Pitali su me koliko mi treba, i ja sam rekla pedeset milijuna lira."

Bila je to svota oko koje su se dogovorili: ni previše ni premalo, upravo onakva svota kakvu u jednoj noći nepromišljen kockar može izgubiti i upravo onakva svota za kakvu bi vjerovao da je lako može opet osvojiti, kada bi samo pronašao osobu koja će mu otplatiti dug i tako ga vratiti natrag za kockarski stol.

Skrenula je pogled prema Brunettiju.

"Poznajete li te ljude?"

"Ne. Sve što znam o njima je ono što mi je ispričao jedan prijatelj."

"Užasni su." reče ona tihim glasom. "Što još?"

Ona slegne ramenima.

"Pretpostavljam da su učinili ono što inače čine. Rekli su mi da moraju vidjeti vlasnički list, iako sam sigurna da je on nazvao nekoga tko će mu potvrditi da ja doista posjedujem stan ili da je barem upisan na moje ime."

"Tko bi to mogao biti?" upita on.

Pogledala je na svoj ručni sat prije odgovora,

"Teško da je u to doba bilo ikoga više u Ufficto Catasto, tako da to mora biti netko tko ima trenutni pristup njihovim pismohranama,"

"Vi takav pristup imate, zar ne?" upita on.

"Ne, treba mi neko vrijeme da provalim... da uđem u njihov sustav. Tkogod im je mogao dati taj podatak jamačno je imao izravan pristup spisima."

"Kako sada stojimo?" upita Brunetti.

"Dogovorili smo se da se sutra vratim k njima s papirima. Javni bilježnik doći će k njima u pet sati." Zašutjela je i nasmiješila se preko stola. "Zamislite samo: možete umrijeti prije nego vam hitna pomoć dođe u kućni posjet, a njima javni bilježnik stoji na raspolaganju dvadeset i četiri sata dnevno." Podigla je obrve pri samoj pomisli na to.

"Dakle, trebala bih doći k njima u pet popodne, pa ćemo potpisati papire i oni će mi isplatiti gotovinu."

Čak i prije nego je završila s rečenicom, Brunetti je u zrak podigao kažiprst i zanjihao ga niječno lijevo-desno. Nije bilo teorije da signorini Elettri dopusti da se opet približi tim ljudima. Nasmiješila se

nijemo potvrđujući da je primila njegovu zapovijed i, učinilo mu se, s olakšanjem.

"A kamata? Jesu li rekli kolika će biti kamata?"

"Rekli su da ćemo o tome razgovarati sutra, da će sve pisati u papirima." Prekrižila je noge i sklopila ruke u krilu. "Tako da pretpostavljam da to znači da o tome nećemo pregovarati." reče ona zaključno.

Brunetti je pričekao trenutak, pa upitao,

"A pobožnost?"

Posegnula je u džep svoga kostima i izvukla uzak pravokutnik od papira, nešto manji od igrace karte. Pružila ga je Brunettiju, koji ga je uzeo i promotrio. Bio je debeo, kao od lažnog pergamenta, sa sličicom neke žene odjevene poput opatice, s rukama, a činilo se i očima, ukriženima od pobožnosti. Brunetti je pročitao prvih nekoliko redaka otisnutih ispod njezina lika, molitva, čije je prvo slovo bilo ornamentirano 'O.'

"Sveta Rita." reče ona nakon što je on neko vrijeme proučavao sličicu. "Čini se da je ona još jedna svetica-zaštitnica izgubljenih slučajeva, a signora Volpato osjeća se osobito bliska njoj jer vjeruje da ona također pomaže ljudima kad im nikakva druga pomoć nije dostupna. To je razlog zašto je osobito privržena svetoj Riti." Signorina Elettra zastala je kako bi na trenutak razmislila o ovom čudu, a zatim, smatrajući to prikladnim, rekla, "Meni se povjerila više nego Madonni."

"Blago Madonni." reče Brunetti, pružajući karticu natrag signorini Elettri.

"Ah, zadržite je, gospodine." reče ona, odmahujući rukom.

"Jesu li Vas pitali zašto niste otišli u banku, ako imate kuću?"

"Jesu. Rekla sam im da mi je otac izvorno poklonio tu kuću, a da se ne mogu izlagati opasnosti da on sazna što činim. Ako odem u našu banku, gdje nas svi poznaju, saznat će što je s mojim bratom. Pokušala sam se tada rasplakati, kada sam joj to rekla." Signorini Elettri zaigrao je sitan smiješak na usnama, pa je nastavila: "Signora Volpato rekla mi je da joj je jako žao zbog moga brata; rekla je da je kockanje strašan porok."

"A lihvarenje nije?" upita Brunetti, ali to zapravo i nije bilo pitanje.

"Očito nije. Pitala me koliko godina ima moj brat."

"Što ste joj rekli?" upita Brunetti, znajući da ona nema brata.

"Trideset i sedam, i da već godinama kocka." Zašutjela je, razmislila o događajima od tog poslijepodneva te rekla, "Signora Volpato bila je vrlo ljubazna."

"Doista? Što je učinila?"

"Dala mi je još jednu sličicu svete Rite i rekla da će se moliti za moga brata."

23

Jedino što je Brunetti učinio prije odlaska kući toga poslijepodneva bilo je to da potpiše otpusnicu za tijelo Marca Landija kako bi ga mogli poslati njegovim roditeljima.

Nakon što je to učinio, telefonom je nazvao policijsku prostoriju i upitao Vianella bi li bio voljan otpratiti tijelo u Trentino. Vianello je odmah pristao, rekavši jedino to da, kako je sutradan imao slobodan dan, da ne zna smije li nositi svoju odoru.

Brunetti nije imao pojma ima li on ovlasti učiniti to, ali je svejedno rekao,

"Ja ću promijeniti raspored dežurstava." otvarajući ladicu kako bi ga potražio, zakopanog među papirima kojima su ga zatrpavali svakoga tjedna, a na koje se nije obazirao i koje je, na kraju, bacao u smeće nepročitane. "Smatrajte da ste na dužnosti i odjenite svoju odoru."

"Ako me budu pitali što se događa ovdje, napredujemo li s istragom?" upita Vianello.

"Neće Vas to pitati, barem još ne." odgovori mu Brunetti, ni sam ne znajući zašto je to znao, ali siguran da je u pravu.

Kada se vratio doma, Paolu je pronašao na terasi kako sjedi s nogama ispruženima na jednom od onih stolaca od bambusa koji je bio pregrmio još jednu zimu izložen hladnoći i vlazi. Uputila mu je smiješak odozdo i povukla stopala sa stolca; prihvatio je njezin poziv i sjeo nasuprot njoj.

"Trebam li te pitati kakav si dan imao danas?" upita ona, Zavalió se u stolcu, odmahnuo glavom, ali se ipak uspio nasmiješiti.

"Ne. Dan kao i svaki drugi."

"Ispunjen?"

"Lihvarstvom, korupcijom i ljudskom pohlepom."

"Dan kao i svaki drugi." Ona izvadi omotnicu iz knjige na svojem krilu i nagne se naprijed kako bi mu je predala. "Možda će ti ovo pomoći." reče ona.

Uzeo ju je i pogledao. Omotnica je bila poslana iz Ufficio Catasto; nije bio siguran kako bi mu ovo moglo pomoći.

Izvukao je dopis iz omotnice i pročitao ga.

"Je li ovo čudo?" upitao je. A zatim je posljednju rečenicu iz tog pisma pročitao naglas, "Predočena je dostatna dokumentacija, Čime

ovaj condono edilizio čini svaku prethodnu korespondenciju iz našeg ureda bespredmetnom'."

Brunettijeva ruka, u kojoj je još uvijek držao pismo, mlohavo mu pade u krilo.

"Znači li ovo ono što ja mislim da znači?" upita on.

Paola kimne, bez osmijeha i ne skrenuvši pogleda.

Tražio je riječi i ton, a kada ih je pronašao, on upita,

"Bi li mogla biti malo preciznija?"

Njezino je objašnjenje bilo brzo.

"Prema onome što sam zaključila iz pisma, rekla bih da to znači da je taj predmet zaključen, da su pronašli papire koji su im trebali, i tako nas neće izludjeti."

"Pronašli?" ponovi on.

"Pronašli." reče ona.

Pogledao je na taj jedan jedini list papira u svojoj ruci na kojem je bila ispisana riječ 'predočena,' presavio ga i vratio natrag u omotnicu, istovremeno razmišljajući o tome kako da to pita, i da li uopće da pita.

Vratio joj je omotnicu. Upitao je, još uvijek vladajući svojim tonom, ali ne i riječima,

"Ima li tvoj otac ikakve veze sa svim ovime?"

Promatrao ju je i iz iskustva je znao koliko mu je dugo ona kanila lagati; isto iskustvo vidjelo je kako ona napušta tu zamisao.

"Vjerojatno."

"Kako?"

"Razgovarali smo o tebi." zausti ona, a on prikrije svoje iznenađenje što je Paola razgovarala o njemu sa svojim ocem. "Pitao me kako si, kako ti je na poslu, a ja sam mu rekla da ovoga trena imaš više poteškoća no inače." Prije nego li ju je uspio optužiti za izdaju njegovih profesionalnih tajni, dodala je, "Znaš i sam da njemu, niti bilo kome drugome, nikada ne govorim određene stvari, ali da, jesam, rekla sam mu da si opterećeniji no inače."

"Opterećeniji?"

"Da." Zatim, objašnjavajući, ona nastavi, "To s Pattinim sinom i kako će se on izvući." reče ona. "Pa onda to dvoje mladih, ubijenih." Kada je vidjela njegov izraz lica, reče, "Ne, nisam mu spominjala ništa od toga, samo sam mu pokušala reći koliko ti je u posljednje vrijeme

bilo teško. Upamti, ja živim i spavam s tobom, tako da mi ne moraš podnositi dnevni prijavak o tome koliko te more te poteškoće."

Vidio je kako je ispravlja na stolici, kao da smatra taj razgovor završenim, a sebe slobodnom da ustane i ode im po piće.

"Što si mu još rekla, Paola?" upita on prije nego li je uspjela ustati.

Trebalo je neko vrijeme da ona smisli odgovor, ali kada ga je smislila, rekla mu je istinu.

"Ispričala sam mu o ovoj gluposti iz Ufficio Catasto, da, iako nismo čuli nikakvih vijesti odatle, da nam je svejedno visjelo nad glavom kako kakav birokratski Damoklov mač." Poznavao je tu taktiku: lukavstvo skretanja s teme. To ga nije nimalo dirnulo.

"A kako je on na to odgovorio?"

"Pitao je može li on išta učiniti s tim u svezi?"

Da Brunetti nije bio toliko umoran, da nije bio toliko opterećen tim danom ispunjenim mislima o ljudskoj pokvarenosti, vjerojatno bi pustio stvari neka idu svojim tokom, pustio bi da se događaji odvijaju iznad njegove glave, iza njegovih leđa, Ali nešto, bilo Paolina spokojna dvoličnost ili njegov vlastiti sram zbog toga, nagnao ga je da kaže,

"Rekao sam ti da to ne činiš." Brzo se ispravio, "Zamolilo sam te."

"Znam da jesi. I zato ga nisam zamolila za pomoć."

"Nisi ga ni trebala moliti, zar ne?" reče on, polako podižući ton.

Njezin glas je slijedio njegovu visinu.

"Nemam pojma što je učinio. Čak niti ne znam je i išta učinio."

Brunetti upre prst u omotnicu u njezinoj ruci.

"Ne trebaš daleko tražiti odgovor, zar ne? Zamolio sam te da ne tražiš pomoć od njega, da od njega ne tražiš da koristi svoj sustav veza i poznanstava."

"Ali nisi vidio ništa loše u tome da mi koristimo svoje veze i poznanstva." ispali ona zauzvrat.

"To je drukčije." usprotivi se on.

"Zašto?"

"Zato što smo mi mali ljudi. Nemamo njegovu moć. Ne možemo biti sigurni u to da ćemo uvijek dobiti ono što želimo, da ćemo uvijek moći zaobići zakone."

"Doista vjeruješ da se to razlikuje?" upita ona začuđeno.

On kimne.

"Kamo onda spada Patta?" upita ona. "Je li on jedan od nas ili jedan od moćnika?"

"Patta?"

"Da, Patta. Ako misliš da je u redu da mali ljudi izigravaju propise, a pogrešno da veliki rade to isto, kamo spada Patta?" Vidjevši da Brunetti oklijeva, reče, "Pitam to zato što jamačno ne pokušavaš prešutjeti svoje mišljenje o onome što je učinio da spasi svoga sina."

Ljutnja, trenutna i silna, ga je preplavila.

"Njegov je sin kriminalac."

"Ali mu je svejedno sin."

"I zato je u redu da tvoj otac korumpira sustav, jer to čini za svoju kći?" Onog trenutka kada je to izgovorio, požalio je, a to žaljenje nadvladalo je njegovu ljutnju, potpuno je ugasivši. Paola ga je gledala usta otvorenih u sićušno o, kao da se bio nagnuo prema njoj i opalio joj pljusku.

Odjednom je počeo govoriti:

"Oprosti. Oprosti. Nisam to smio reći." Zabacio je glavu prema naslonu i počeo odmahivati širokim pokretima lijevo-desno. Želio je sklopiti oči i da sve nestane. Umjesto toga, podigao je ruku, s otvorenim dlanom prema njoj, pa je pustio da mu padne u krilo.

"Doista mi je žao. Nisam to smio reći."

"Ne, doista nisi."

"Nije istina." reče on pokušavajući se ispričati.

"Ne." reče ona, vrlo smirenim glasom. "I zato i mislim da to nisi smio reći. Zato što je to istina. Učinio je to zato što sam ja njegova kći."

Brunetti je kanio reći kako onaj drugi dio nije istinit: conte Falier nije mogao korumpirati sustav, kada je taj sustav već bio korumpiran, čak se bio vjerojatno i rodio korumpiran, Ali sve što je rekao bilo je,

"Ne želim to činiti, Paola."

"Činiti što?"

"Svaditi se oko ovoga."

"Nema veze." Njezin je glas bio udaljen, nezainteresiran, blago zapovjednički.

"Ma, daj." reče on, opet razljućen.

Oboje su dugo šutjeli. Naposljetku Paola reče,

"Što želiš da učinim?"

"Mislim da ništa ne možeš učiniti." Rukom je mahnuo prema pismu. "Ne nakon što smo dobili ovo."

"Valjda ne mogu." složi se ona. Podigla gaje u zrak. "Ali, nakon ovoga?"

"Ne znam." Zatim, mekšim glasom, reče, "Pretpostavljam da te ne mogu zamoliti da se vratiš uzorima iz svoje mladosti?"

"Bi li želio da im se vratim?" Odmah je dodala, "To je nemoguće; moram ti to reći."

Tako da je moje pitanje u cijelosti retoričko. Bi li želio da im se vratim?"

Međutim, dok je ustajao, shvatio je da povratak uzorima njihove mladosti nije jamstvo duhovnoga mira.

Ušao je u stan, potom se nekoliko minuta kasnije pojavio s dvije čaše chardonnaya.

Sjedili su zajedno pola sata, povremeno razmjenjujući riječ-dvije, sve dok Paola nije bacila pogled na sat, ustala i rekla da ide spremati večeru. Dok je od njega uzimala praznu čašu, sagnula se i poljubila ga u desno uho, promašivši njegov obraz.

Nakon večere, ležao je na dvosjedu, zahvaćen nadom da će nekako ipak uspjeti pronaći način da očuva svoju obitelj na miru i da užasni događaji kojima su ispunjeni njegovi dani nikada neće opsjedati njegov dom. Pokušao je nastaviti čitati Ksenofona, ali iako su se preostali Grci približavali domu i sigurnosti, ustanovio je da mu je teško usredotočiti se na njihovu priču i da se nikako ne može brinuti zbog njihovih poteškoća od prije dvije tisuće godina.

Chiara, koja ga je oko deset sati došla poljubiti za laku noć, nije spominjala brodove, ni ne sluteći da bi joj, da je kojim slučajem spomenula, Brunetti bio pristao kupiti QE2.

Kao što se i bio nadao, kada je sljedećega jutra kupio novine na putu do posla, pronašao je svoj naslov na naslovnici drugog dijela Il Gazzettina i sjeo za svoj pisaći stol kako bi pročitao cijeli članak. Naslov je bio grozniji i napetiji no što gaje on bio osmislio, i kao i većina izmišljotina koje su se pojavljivale u ovoj određenoj tiskovini, zvučao je potpuno uvjerljivo. Iako je u članku jasno pisalo da ova terapija djeluje samo protiv moguće zaraze putem ugriza - koliko su besmislica ljudi spremni progutati? - bojao se da će bolnica biti preplavljena narkomanima i zaraženima, koji su se nadali dobiti

čarobni lijek koji je navodno u rukama liječnika iz Ospedale Civile, a može se dobiti na zahtjev u Pronto Soccorso. Dolazeći na posao, učinio je nešto što je rijetko činio, kupio je La Nuovu, nadajući se da ga nitko tko ga poznaje neće vidjeti s tim novinama pod rukom. Tekst je pronašao na stranici dvadeset i sedam: tri stupca, čak i Zecchlova slika, očito izrezana s neke skupne fotografije. Ako je to uopće moguće, opasnost od ugriza zvučala je daleko većom nego nada koju je pružao lijek koji imaju samo u Pronto Soccorso.

U svojem uredu nije bio duže od deset minuta, kada su se vrata naglo otvorila, a Brunetti je podigao pogled, najprije se trgnuvši a potom se zapanjivši što vidi vice-questore Giuseppea Patta kako stoji na pragu njegova ureda. Ali Patta nije ondje dugo stajao: u par sekunda je prešao cijelu prostoriju i stao ravno pred Brunettijev stol. Brunetti se krenuo ustati, ali Patta je podigao ruku kao da će ga potisnuti natrag na njegov stolac, zatim stisnuo prste u šaku i tresnuo tom istom šakom o Brunettijev stol.

"Zašto ste to učinili?" povikao je. "Što sam Vam u životu učinio da ste nam to učinili? Ubit će ga. Znae to. Morali ste to znati kada ste to učinili."

Na trenutak se Brunetti pobojavao da je njegov nadređeni izgubio razum ili da su ga stres na poslu, ili možda privatni stresovi u životu, gurnuli preko granice na kojoj je još mogao svizdržavati svoje osjećaje, a netko ga je preko te nevidljive prepreke gurnuo u bezobziran bijes. Brunetti je dlanove položio na stol i pazio da se ne pomakne ili pokuša ustati.

"Dakle? Dakle?" Patta je vikao na njega, oslanjajući se na svoje vlastite dlanove na plohu Brunettijeva radnog stola i naginjući se prema njemu tako da se doslovce unosio Brunettiju u lice. "Želim znati zašto ste mu to učinili. Ako se išta dogodi Robertu, uništit ću Vas." Patta se uspravio, a Brunetti je uočio da mu sada ruke vise uz bokove, ali da su prsti čvrsto stisnuti u šake. Vicequestore je progutao knedlu, a zatim zatražio, "Postavio sam Vam pitanje. Brunetti." glasom ispunjenim blagom prijetnjom.

Brunetti se odgurne zajedno sa stolcem unatrag, uhvativši rukama naslone za ruke.

"Mislim da bi bilo bolje da sjednete, vice-questore." reče on, "i ispričate mi o čemu se radi."

Smirenost koja se naizgled pojavila na Pattinom licu sada je nestala i opet se razderao,

"Nemojte mi lagati, Brunetti. Želim znati zašto ste to učinili."

"Ne znam o čemu govorite." reče Brunetti, dopustivši da mu u glas klizne djelić svoje vlastite ljutnje.

Iz džepa na svojem sakou, Pattaje izvukao jučerašnje novine i tresnuo njima o Brunettijev stol.

"O ovome govorim." reče on zabivši svoj ljutiti kažiprst posred stranice. "O ovom članku koji kaže da će Roberto biti uhićen i jamačno svjedočiti protiv ljudi koji nadziru preprodaju droge u Venetu." I prije nego li je Brunetti dospio odgovoriti, Patta reče, "Znam ja kako vi, sjevernjaci, funkcionirate, kao kakvo malo tajno društvo. Samo morate nazvati nekog od svojih prijatelja u novinama, a on će otisnuti kakvo god mu govno date."

Iznenada iscrpljen, Patta se stropošta na stolac koji je stajao ispred Brunettijeva radnog stola. Njegovo lice, još uvijek zajapureno, bilo je prekriveno kapljicama znoja, a kada ih je pokušao otrti s lica, Brunetti je vidio da mu se ruka trese.

"Ubit će ga." reče on, gotovo nečujno.

Shvaćanje je prevladalo Brunettijevu zbunjenost i osjećaj bijesa zbog Pattina ponašanja. Pričekao je nekoliko trenutaka sve dok se Pattino disanje nije smirilo, pa reče,

"Članak ne govori o Robertu." pokušavajući zadržati mirnoću u glasu. "Riječ je o mladiću koji je prošlog tjedna umro od predoziranja. Njegova djevojka je došla k meni i ispričala mi tko mu je bio prodao drogu, ali mi se bojala dati ime te osobe. Pomislio sam da bi ga takav članak mogao ohrabriti da sam, dragovoljno, dođe razgovarati s nama."

Vidio je da ga Patta sluša; da li mu vjeruje, to je već bila potpuno druga priča. Ili, ako je i vjerovao, bi li mu to bilo važno.

"Taj članak nema ama baš nikakve veze s Robertom." reče on, ravnodušnim glasom, smirenim onoliko koliko ga je mogao držati pod nadzorom. Brunetti potisne poriv da to kaže, jer Pattaje bio ustrajao u tome da Roberto nema ništa s preprodajom droge, bilo je nemoguće da bi ga ovaj članak mogao izložiti ikakvoj opasnosti. Čak ni Patta nije bio vrijedan tako jeftine pobjede. Zašutio je i pričekao Pattin odgovor.

Nakon dugog vremena, vice-questore reče,
"Nije me briga o kome je taj članak." što je značilo da vjeruje u Brunettijevu priču.

Pogledao je prema Brunettiju, izravno i iskreno. "Nazvali su ga sinoć. Na njegov telefonino".

"Što su mu rekli?" upita Brunetti, vrlo svjestan činjenice da je Patta upravo bio priznao da njegov sin, sin venecijanskog vice-questorea, preprodaje drogu.

"Rekli su mu da je bolje da o tome više ništa ne čuju, da je bolje da ne čuju da je razgovarao i s kime ili otišao u questuru." Patta zašuti i sklopi oči, oklijevajući nastaviti.

"Ili što?" upita Brunetti neutralnim glasom.

Nakon dugog vremena stigao je i odgovor.

"Nisu rekli. Nisu ni trebali reći." Brunetti nije sumnjao da je to istina.

Iznenada ga je preplavila želja da bude bilo gdje drugdje no u svome uredu. Bilo bi bolje da je u onoj prostoriji sa Zecchinom i mrtvom djevojkom, jer je barem tamo njegova emocija bilo čisto, duboko sažaljenje; nije bilo ni traga ovom sitničavom osjećaju trijumfa pri pogledu na ovog čovjeka, za koga je često osjećao takav krajnji prezir, u ovakvom stanju. Nije želio osjećati zadovoljstvo pri pogledu na Pattin strah i bijes, ali nije uspijevaio suzbiti ga.

"Uzima li droge ili ih samo preproda je?" upita on.

Patta uzdahne.

"Ne znam. Nemam pojma." Brunetti mu da trenutak da prestane lagati, a nakon nekog vremena, Patta reče, "Da. Mislim da uzima kokain."

Prije mnogo godina, dok još nije imao toliko iskustva u umjetnosti ispitivanja, Brunetti bi bio tražio potvrdu da dečko također i proda je, ali sada je to uzeo zdravo za gotovo i krenuo na sljedeće pitanje.

"Jeste li razgovarali s njim?"

Patta kimne. Nakon nekog vremena, reče,

"Prestravljen je. Želi otići do djeda i bake, ali tamo ne bi bio na sigurnom." Podigao je pogled prema Brunettiju. "Ti ljudi moraju vjerovati da on neće progovoriti. Jedino tako će biti siguran."

Brunetti je već bio stigao do istog zaključka, i proračunavao je koliko će ga to stajati. Jedini način da to učini je bilo da podmetne drugu priču, a koja ovaj put kaže da je policija počela sumnjati kako

su dobili pogrešne obavijesti i kako, zapravo, ne mogu uspostaviti vezu između smrtnih slučajeva povezanih s drogom i osobe odgovorne za prodaju tih droga. To bi vjerojatno uklonilo neposrednu opasnost po život Roberta Patte, ali bi također obeshrabilo brata Anne Marije Ratti, ili njezinog rođaka, ili koga god, da se preda i da imena ljudi koji su mu bili prodali drogu koja je ubila Marca Landija.

Ako ne učini ništa, Robertov život bit će ugrožen, ali ako se ta priča pojavi, Anna Maria će morati živjeti sa svojom bolnom tajnom da je ona, koliko god posredno, odgovorna za Marcovu smrt.

"Pobrinut ću se za to." reče on, a Pattina glava trgne se uvis, očiju zalijepljenih za Brunettija.

"Molim?" upitao je, "Kako?"

"Rekao sam da ću se pobrinuti za to." ponovi on, zadržavši čvrstoću u glasu, nadajući se da će mu Patta povjerovati i sa sobom iz njegova ureda odnijeti bilo kakav izraz zahvalnosti koji mu padne na pamet. On nastavi, "Pokušajte ga smjestiti u neku kliniku, ako ikako možete."

Promatrao je kako se Pattine zjenice šire od bijesa što mu se podređeni usuđuje dijeliti savjete.

Brunetti je to želio obaviti što je brže moguće.

"Sada ću ih nazvati." reče, gledajući prema vratima.

Pattu je ovo dodatno razljutilo, pa se zavrteo na stolcu, odlučnim korakom odmarširao do vrata i izašao ne čekajući da ga Brunetti isprati.

Nimalo se ne osjećajući glupo, Brunetti je opet nazvao svog prijatelja u uredništvu novina i obavio to što je hitrije mogao, cijelo vrijeme svjestan koliko se time zadužuje.

Znao je da kada dođe vrijeme da otplati svoj dug, a nimalo nije sumnjao da će taj trenutak doći, da će to biti na uštrb nekog načela ili će morati zaobići neki zakon. Ali, ni zbog jednog ni zbog drugog ni na trenutak nije oklijevao.

Upravo je kanio izići s posla na ručak kada je zazvonio telefon. Bio je to Carraro, koji mu je javljao da je neki čovjek bio nazvao desetak minuta ranije: bio je pročitao članak u novinama toga jutra i htio je znati je li to doista istina. Carraro mu je potvrdio da jest, istina je: terapija je bila apsolutno revolucionarna i predstavljala je jedinu nadu ugrizenome.

"Mislite li da je to on?" upita Brunetti.

"Ne znam." reče Carraro. "Ali zvučao je prilično zainteresirano. Rekao je da će danas doći u bolnicu. Što ćete učiniti?"

"Stižem iz ovih stopa do Vas."

"Što da radim ako se pojavi?"

"Zadržite ga. Razgovarajte s njim. Izmislite nekakve pretrage i zadržite ga u bolnici." reče Brunetti. Pri izlasku je provirio u policijsku prostoriju i kratko doviknuo neka odmah pošalju dvojicu policajaca čamcem na ulaz u Pronio Soccorso.

Trebalo mu je samo deset minuta da pješice stigne do bolnice, a kada je došao onamo rekao je portieru neka ga odvede do liječničkog ulaza u Pronio Soccorso, tako da ga ne vide pacijenti koji su ondje čekali. Vjerojatno je njegov osjećaj užurbanosti bio zarazan, jer je vratar napustio svoju ostakljenu vratarnicu i osobno poveo Brunettija glavnim hodnikom, pokraj bolesničkog ulaza u Hitnu službu, a zatim kroz neoznačena vrata niz jedan uzak hodnik. Na kraju hodnika pojavio se u prostoriji za medicinske sestre u Pronto Soccorso.

Dežurna sestra pogledala ga je iznenađeno kada se bez najave pojavio njoj slijeva, ali Carraro joj je vjerojatno bio rekao da može očekivati nekoga, jer je ustala, govoreći mu,

"On je s doktorom Carrarom." Pokazala je rukom prema vratima koja su vodila prema glavnoj ordinaciji. "Tamo su."

Bez kucanja, Brunetti je otvorio vrata i ušao unutra. Carraro je u bijeloj kuti stajao iznad visokog čovjeka koji je ležao na leđima na stolu za pregled. Njegova košulja i džemper bili su prebačeni preko naslona stolca, a Carraro mu je stetoskopom slušao otkucaje srca. Kako je imao slušalice stetoskopa u ušima, Carraro nije čuo da je Brunetti ušao. Ali muškarac na stolu jest, i kada je ugledao Brunettija srce mu je brže zakucalo, a Carraro je podigao pogled kako bi vidio što je izazvalo takvu reakciju njegova pacijenta.

Ugledao je Brunettija, ali nije rekao ni riječ.

Muškarac na stolu mirno je ležao, iako je Brunetti uočio kako mu se tijelo koči i kako su mu lice nakratko preplavile emocije. Također je primijetio i upaljenu ranu na vanjskom dijelu desne podlaktice: ovalnu, s dva otisnuta niza zubi nalik na rastvoreni patentni zatvarač.

Odlučio je šutjeti. Muškarac na stolu za pregled zatvorio je oči i opustio se, a ruke su mu omlohavjele uz bokove. Brunetti je opazio da Carraro na rukama nosi prozirne gumene rukavice. Da je kojim slučajem u ovom trenutku ušao u prostoriju i ugledao tog čovjeka kako leži ondje, bio bi pomislio da ovaj spava. Vlastito bilo mu se smirilo. Carraro se udalji od stola za pregled i ode do svog pisaćeg stola, odloži stetoskop, a zatim bez riječi napusti ordinaciju.

Brunetti je prišao korak bliže stolu, ali pazeći da ne priđe na dohvat njegovih ruku.

Sada je jasno vidio koliko je snažan taj čovjek: prsni i rameni mišići bili su mu zaobljeni i napeti, što je bila posljedica desetljeća napornog rada. Šake su mu bile ogromne; dlan jedne ruke bio je okrenut nagore, a Brunettija je zapanjila plosnatost vrhova njegovih širokih, lopatastih prstiju.

Opušteno, muškarčevo lice kao da je ukazivalo na odsutnost duha. Čak i kada je bio ugledao Brunettija u ordinaciji, i možda i shvatio tko je on, jedva da mu se na licu išta razaznalo. Uši su mu bile vrlo malene; zapravo, njegova čudnovato valjkasta glava doimala se broj ili dva premalena za ostatak njegova krupnog tijela.

"Signore" naposljetku reče Brunetti.

Muškarac otvori oči i pogleda odozdo prema Brunettiju. Oči su mu bile tamnosmeđe boje i Brunettija su podsjetile na medvjede, ali to je možda bilo zbog njegove debljine.

"Rekla mi je neka ne idem." reče on. "Rekla mi je da je to zamka." Zatreptao je, zatim dugo žmirio, pa otvorio oči i rekao, "Ali ja sam se bojao. Čuo sam kako ljudi pričaju o tom članku, i bojao sam se." Opet to dugo žmirenje, toliko dugo da se činilo da je za to vrijeme muškarac odlazio na neko drugo mjesto, poput ronioca koji zaranja u dubine mora i ondje je toliko sretan i okružen ljepotom da se nerado vraća natrag.

Otvorio je oči.

"Ali imala je pravo. Ona je uvijek u pravu." Izrekavši to, on se pridigne u sjedeći položaj. "Ne bojte se." reče on Brunettiju. "Neću Vas povrijediti. Trebam liječnika da mi da lijek, a zatim ću poći s Vama. Ali prvo trebam lijek."

Brunetti kimne, shvaćajući njegovu potrebu.

"Idem po liječnika." reče on i ode u sestrinsku sobu, gdje je Carraro stojeći telefonirao. Nije bilo ni traga sestri.

Kada je ugledao Brunettija, prekinuo je vezu i spustio slušalicu te se okrenuo prema njemu. "Dakle?" Opet je bio ljutit, ali je Brunetti sumnjao da njegova ljutnja ima ikakve veze s ikakvim kršenjem Hipokratove zakletve.

"Želim da mu date injekciju protiv tetanusa, a zatim ću ga odvesti u questuru."

"Ostavite me samog u sobi s ubojicom, a onda očekujete da se vratim i dam mu injekciju protiv tetanusa? Vi niste normalni." reče Carraro, prekriživši ruke na prsima pred njim, dajući mu tako jasno do znanja da odbija surađivati.

"Mislim da ne postoji nikakva opasnost, dottore. Osim toga, mislim da bi mu cjepivo protiv tetanusa trebalo zbog tog ugriza. Meni se čini rana čini upaljenom."

"Oh, sada ste Vi već i liječnik, ha?"

"Dottore." reče Brunetti, pogledavši prema svojim cipelama i duboko udahnuvši,

"Molim Vas da navučete svoje gumene rukavice i uđete u susjednu prostoriju i svojem pacijentu date cjepivo protiv tetanusa."

"A što ako odbijem?" Carraro se ustoboči pucajući od isprazne ratobornosti, ispuhnuvši u Brunettijevom smjeru dah koji je vonjao na metvicu i alkohol, pastu za zube i doručak pravog alkosa.

"A ako odbijete, dottore." reče Brunetti prijeteci mirnim glasom i posežući jednom rukom prema njemu, "odvući ću Vas natrag u tu prostoriju i reći mu da ste odbili dati mu lijek koji će ga izliječiti. A zatim ću Vas ostaviti nasamo s njim." Promatrao je Carrara dok mu je to govorio i vidio da mu je liječnik povjerovao, i to je Brunettiju bilo dovoljno.

Carrarove ruke skliznule su beživotno s prsa, iako si je promrmljao nešto u bradu, nešto što je Brunetti odglumio da nije čuo.

Otvorio je vrata Carraru i za njim ušao natrag u ordinaciju. Muškarac je sada sjedio na rubu stola za pregled, a duge noge su mu visjele iznad poda. Upravo je zakopčavao košulju na svojim bačvastim prsima.

Carraro je nijemo otišao do ostakljenog ormarića na suprotnom kraju prostorije, otvorio ga i odatle izvadio zapakiranu plastičnu

injekciju s iglom. Sagnuo se i ondje bučno prekopavao po kutijama s lijekovima sve dok nije pronašao kutiju koju je tražio. Izvadio je iz nje jednu staklenu ampulicu s gumenim čepom i vratio se do svog stola. Pažljivo je navukao novi par gumenih rukavica, otvorio plastičnu vrećicu i izvadio injekciju s iglom i zabio je kroz gumeni čep na vrhu bočice. Isisao je injekcijom svu tekućinu te se okrenuo prema muškarcu na stolu, koji je sjedio, s košuljom zataknutom u hlače i jednim rukavom zasukanim gotovo do ramena, na stolu za pregled.

Pred Brunettijevim očima, ovaj je pružio svoju ruku prema liječniku, okrenuo glavu na drugu stranu i čvrsto zažmirio onako kako djeca rade kada primaju cjepivo. Nepotrebno grubo, Carraro je zabio iglu u muškarčev mišić na ruci i ubrizgao tekućinu u njegovu ruku.

Naglo je iščupao iglu iz nadlaktice i grubo gurnuo muškarčevu ruku okomito uvis kako bi pritisak zaustavio krvarenje, pa se vratio do svoga pisaćeg stola.

"Hvala Vam, dottore." reče čovjek. "Je li to taj lijek?"

Carraro nije htio reći ni riječ, pa Brunetti reče,

"Da, to je taj lijek. Sada više ne morate brinuti."

"Čak nije ni boljelo. Jako." reče muškarac i pogleda prema Brunettiju. "Moramo li sada krenuti?"

Brunetti kimne. Čovjek spusti ruku i pogleda prema mjestu gdje mu je Carraro bio zabio iglu. Odatle je navrla krv.

"Mislim da Vaš pacijent treba povoj." reče Brunetti, iako je znao da Carraro neće ni prstom mrdnuti. Liječnik je svukao rukavice s ruku i hitnuo ih prema stolu i nije se ni lecnuo kada su pale pokraj stola. Brunetti priđe ormariću i pogleda kutije na najvišoj polici.

U jednoj od njih nalazili su se flasteri. Uzeo je jedan i vratio se do muškarca. Razmotao je sterilni papirnati omot i upravo kanio zalijepiti flaster na mjesto koje je krvarilo, kada je muškarac podigao drugu ruku i dao Brunettiju znak da stane.

"Možda još nisam izliječen, signore, tako da je bolje da mene pustite da to učinim."

Uzeo je flaster i, lijevom rukom i nespretno, položio ga na ranu, zatim izgladio ljepljive stranice da bolje prionu uz kožu. Spustio je svoj rukav, sišao sa stola za pregled i sagnuo se da uzme džemper.

Kada su stigli do vrata ordinacije, muškarac je stao i pogledao odozgo Brunettija.

"Bilo bi strašno kada bih se zarazio, znate." reče on, "strašno za moju obitelj."

Kimnuo je nijemo potvrđujući svoju vlastitu istinu i koraknuo u stranu kako bi propustio Brunettija prvog kroz vrata. Njima za leđima, Carraro je zalupio vratima ormarića s lijekovima, ali državni namještaj je trajan, tako da se staklo nije razbilo.

U glavnom hodniku stajala su dva policajca u odorama, a koje je Brunetti zatražio da ih pošalju u bolnicu, a na pristaništu je čekao policijski motorni čamac s uvijek šutljivim Bonsuanom za kormilom. Pojavili su se na bočnom ulazu i prešli nekoliko metara do privezanog čamca, muškarac pognute glave uvučene među ramena, što je bio stav kakav je bio zauzeo onog trena kada je ugledao policijske odore.

Njegov je korak bio težak i grub, i apsolutno mu je nedostajalo klizeće gibanje normalnoga koraka, kao da postoji statički elektricitet na vezi između njegova mozga i njegovih nogu. Kada su se ukrcali na čamac, s po jednim policajcem sa svake strane, muškarac se okrenuo prema Brunettiju i upitao ga,

"Smijem li sjesti u potpalublje, signore?"

Brunetti je rukom pokazao prema četiri stube koje su vodile dolje, pa je muškarac otišao sjesti na jednu od dugih tapeciranih klupa koje su se protezale uzduž obiju strana potpalublja. Sklopio je ruke između svojih koljena i pognuo glavu iznad njih, piljeći u pod.

Kada su pristali na doku ispred questure, policajci su iskočili s čamca i privezali ga, a Brunetti je sišao u potpalublje i javio mu, "Stigli smo."

Muškarac je podigao pogled i ustao.

Pri povratku u questuru, Brunetti je bio razmišljao o tome da odvede čovjeka u svoj ured kako bi ga ispitao, ali je bio odlučio da neće, misleći kako će jedna od ružnih soba za saslušanja, bez prozora, sa svojim oguljenim zidovima i blještavom rasvjetom, biti prikladnija za ono što mora učiniti.

Policajci su išli ispred njih, a Brunetti i muškarac za njima, na prvi kat pa niz hodnik. Zaustavili su se ispred trećih vrata zdesna. Brunetti je otvorio vrata i pridržao ih, dok je muškarac u tišini ušao unutra i stao, osvrnuvši se prema Brunettiju, koji mu je rukom pokazao jedan od stolaca oko izgrebanog stola.

Čovjek sjedne. Brunetti zatvori vrata i sjedne nasuprot njemu, s druge strane stola.

"Zovem se Guido Brunetti. Ja sam policijski commissario." progovori on, "a u ovoj prostoriji nalazi se mikrofoni koji snima sve što nas dvojica izgovorimo. "Rekao je koji je datum i vrijeme, a zatim se obratio muškarcu.

"Doveo sam Vas ovamo kako bih Vam postavio pitanja u svezi s tri smrtna slučaja: sa smrću jednog mladića po imenu Franco Rossi, sa smrću drugog mladića po imenu Gino Zecchino i sa smrću djevojke čije ima još ne znamo. Dvoje od njih umrlo je u ili pokraj zgrade u blizini Angela Raffaelea, a jedan je umro nakon pada s iste zgrade." Ovdje je zašutio, pa nastavio, "Prije nego što krenemo dalje, moram Vas zamoliti da kažete svoje ime i prezime i da mi date nekakve isprave." Kako muškarac nije odgovarao, Brunetti reče,

"Hoćete li mi, molim Vas, reći svoje ime, signore?"

Podigao je pogled i s beskrajnom tugom u glasu upitao,

"Zar moram?"

Brunetti razočarano reče, "Bojim se da morate."

Čovjek pogne glavu i zagleda se u plohu stola.

"Ona će se jako naljutiti." prošapće on. Pogledao je prema Brunettiju i istim tihim glasom rekao, "Giovanni Dolfino."

24

Brunetti je pokušavao pronaći nekakve obiteljske sličnosti između ovog nezgrapnog diva i mršave, pogrbljene žene koju je bio vidio u dal Carlovu uredu. Ne pronašavši nikakve sličnosti, nije se usudio pitati u kakvoj su rodbinskoj vezi, znajući da je bolje da pusti čovjeka da sam priča, dok je sam Brunetti odlučio igrati ulogu čovjeka koji već sve zna i ondje je samo zbog toga da postavlja pitanja o nevažnijim stvarima i kronološkim potankostima.

Prostorijom se razlegao muk. Brunetti je pustio da se prostorija ispuni tišinom koju je prekidao jedino zvuk Dolfinovog teškog disanja.

Konačno se okrenuo prema Brunettiju i uputio mu pogled pun boli. "Vidite, ja sam grof. Mi smo posljednji u lozi; nakon nas nema više nasljednika, jer se Loredana, dakle, nije nikada udala, a..." I opet je poniknuo pogledom prema površini stola, ali stol mu nikako nije želio reći kako da sve ovo objasni. Uzdahnuo je i krenuo ispočetka, "Ja se neću ženiti. Mene sve to, sve to ne zanima." reče on uz neodređen pokret rukom, kao da 'sve to' odguruje od sebe.

"Tako da smo mi posljednji, tako da je zbog toga važno da se ništa ne dogodi obiteljskom imenu ili našoj časti." Ne skidajući očiju s Brunettijevih, on upita, "Razumijete li?"

"Naravno." reče Brunetti. Nije imao pojma što riječ 'čast' znači, osobito članu obitelji koja je to ime nosila više od osam stotina godina. "Mi moramo živjeti časno." bilo je sve što mu je padalo na pamet da kaže.

Dolfin je neprestano kimao glavom.

"Loredana mi to govori. Oduvijek mi to govori. Ona kaže da uopće nije važno što nismo bogati. Još uvijek imamo ime." Govorio je to naglašavajući onako kako ljudi često naglašavaju i ponavljaju fraze ili ideje koja zapravo i ne razumiju, pri čemu uvjerenje nadomješta razum. Činilo se kao da se u Dolfinovom umu uključio nekakav mehanizam, jer je opet pognuo glavu i počeo recitirati povijest svoga slavnoga pretka, dužda Giovannija Dolfini. Brunetti je slušao, neobično umiren zvukom njegova glasa, koji ga je odnio sa sobom u vrijeme njegova djetinjstva, kada su žene iz susjedstva dolazile u njihovu kuću moliti krunicu zajedno i on je uhvatio samoga sebe

kako mrmljajući ponavlja iste molitve. Dopustio je da ga njegovo mrmljanje odnese k tim drugim šapatima i nije se otrgnuo iz snatrenja sve dok nije čuo kako Dolfin izgovara, "... kuge iz 1361."

Dolfin je tada podigao pogled, a Brunetti je kimnuo u znak odobravanja.

"Takvo ime je važno." složi se on, misleći kako bi to mogao biti način da ga navede da govori. "Čovjek mora paziti da zaštiti takvo ime."

"To mi je i Loredana rekla, istim riječima." Dolfin uputi Brunettiju pogled ispunjen začecima poštovanja: evo još jednog čovjeka koji može shvatiti obveze pod kojima je njih dvoje živjelo. "Rekla mi je, osobito ovaj put, da moramo učiniti sve što možemo da održimo i zaštitimo to ime." Jezik mu se spetljao kod posljednjih riječi.

"Naravno." potakne ga Brunetti, "osobito ovaj put." Dolfin nastavi: "Rekla je da joj je jedan čovjek u uredu uvijek zavidio zbog njezinog položaja." Kada je vidio Brunettijevu zbunjenost, on objasni, "U društvu." Brunetti kimne.

"Nikada joj nije bilo jasno zašto ju je toliko mrzio. Ali onda je učinio nešto s papirima. Pokušala mi je to objasniti, ali nisam shvatio. Ali taj je čovjek izmislio lažne dokumente u kojima je pisalo da Loredana čini loše stvari u uredu, da uzima novac kako bi za nekoga učinila nešto. Položio je dlanove na stol i napola se pridigao sa stolca. Povešivši glas do zastrašujuće glasnoće, reče, "Dolfini ne čine ništa zbog novca. Dolfinima novac ne znači ništa."

Brunetti podigne ruku u zrak smirujući ga i Dolfin se spustio natrag na stolac.

"Mi ništa ne činimo zbog novca." reče on gromko. "Cijeli grad to zna. Ništa zbog novca."

On nastavi:

"Rekla je da će svi povjerovati tim papirima i da će izbiti skandal. Naše ime bit će uništeno. Rekla mi je..." on zausti, a zatim se ispravi, "Ne, znao sam to i sam; nitko mi to nije trebao reći. Nitko ne može širiti laži o Dolfinima i proći nekažnjeno."

"Shvaćam." složi se Brunetti. "Znači li to da biste ga odveli na policiju?"

Dolfin kratko odmahne rukom, kao da odbacuje pomisao da se obrati policiji.

"Ne, naša je čast bila u pitanju, tako da smo imali pravo uzeti pravdu u vlastite ruke."

"Shvaćam."

"Znao sam tko je to. Bio sam tamo nekoliko puta, kada sam pomagao Loredani u jutarnjoj kupovini i nosio joj stvari kući. Otišao bih i pomogao joj." Ovo posljednje izrekao je s nesvjesnim ponosom muškarca u obitelji koji objavljuje svoj junački podvig.

"Znala je kamo on ide toga dana i rekla mi je neka ga slijedim i pokušam razgovarati s njim. Ali kada sam pokušao, pretvarao se kao da ne razumije o čemu govorim i rekao da to nema veze s Loredanom. Rekao je da je riječ o drugom čovjeku. Loredana me upozorila da će on lagati i pokušati me uvjeriti da je riječ o nekom drugom iz ureda, ali ja sam bio spreman. Znao sam da se on namjerio na Loredanu jer joj je zavidio." Na lice je namjestio izraz koji je vidio da ljudi koriste kad izgovaraju stvari za koje su mu kasnije rekli da su bile mudre, a Brunetti je opet imao dojam da su ga naučili da odrecitira svoju pjesmicu.

"I?"

"Nazvao me lašcem i pokušao je silom proći pokraj mene. Rekao mi je da mu se sklonim s puta. Bili smo u onoj zgradi." Brunettiju se učinilo da su se njegove oči raširile pri sjećanju na ono što se dogodilo, a što se pretvorilo u skandal o kojem je kanio govoriti.

"I on mi je govorio tu kada mi se obraćao. Znao je da sam grof i svejedno mi se obraćao sa tu." Dolfin okrzne Brunettija pogledom, kao da ga želi upitati je li ikada čuo za takvu bezobraštinu.

Brunetti, koji nikada nije čuo za takvo što, zatrese glavom kao da nema riječi kojima bi iskazao svoju zapanjenost.

Kada se učinilo da Dolfin više nije raspoložen za priču, Brunetti upita, a u glasu mu se osjećala stvarna znatiželja,

"Što ste učinili?"

"Rekao sam mu da mi laže i da želi povrijediti Loredanu jer joj zavidi. Opet me odgurnuo. To mi nitko nikada u životu nije učinio." Prema načinu na koji je govorio, Brunetti je bio uvjeren da Dolfin misli kako je tjelesno poštovanje koje mu ljudi iskazuju reakcija na njegov plemićki naslov, a ne na njegovu tjelesnu pojavu. "Kada me odgurnuo, koraknuo sam unatrag i nogom udario o cijev koja je bila tamo, na podu. Cijev se svinula i ja sam pao. Kada sam ustao, ta mi

se cijev našla u ruci. Htio sam ga udariti njome, ali jedan Dolfin nikada ne bi udario čovjeka s leđa, tako da sam povikao za njim, a on se okrenuo.

Tada je podigao ruku da me udari." Dolfin je ovdje zašutio, ali kršio je prste u svojem krilu kao da odjednom nisu njegovi i imaju svoju volju nezavisnu od njegove.

Kada je opet pogledao prema Brunettiju, u njegovom je sjećanju vrijeme očito proletjele jer je rekao,

"Pokušao je ustati nakon toga. Bili smo pokraj prozora i kapci su bili otvoreni. On ih je otvorio kada je došao onamo. Otpuzao je do prozora i pridigao se na rukama. Više nisam bio ljut." reče on, hladnim i smirenim glasom. "Naša je čast bila spašena. Pa sam mu prišao da vidim mogu li mu pomoći. Ali on me se bojao, i kada sam krenuo prema njemu, počeo se povlačiti leđima okrenut prema prozoru i spotaknuo se i pao unatraske. Posegnuo sam da ga zgrabim, doista jesam." reče on ponavljajući taj pokret dok ga je opisivao, a njegovi dugi, plosnati prsti su opet i opet, beznadno, hvatali u prazno, "ali on je padao i padao i ja ga nisam mogao uhvatiti." Povukao je svoju ruku i pokrio oči drugom. "Čuo sam kada je udario o tlo. Zbilja je bučno tresnuo. Ali netko je stajao na vratima prostorije i ja sam se jako uplašio. Nisam znao tko je to. Otrčao sam niza stube." On zašuti.

"Kamo ste otišli?"

"Otišao sam kući. Već je bilo prošlo vrijeme ručka, a Loredana se uvijek zabrine ako zakasnim."

"Jeste li joj rekli?" upita Brunetti. "Jesam li joj rekao? Što?"

"Što se dogodilo?"

"Nisam joj htio to reći. Ali ona je znala. Vidjela je to po meni, jer nisam mogao jesti.

Tako da sam joj morao ispričati što se dogodilo."

"I što je ona na to rekla?"

"Rekla je da se silno ponosi mnome." odgovori on ozarena lica. "Rekla je da sam obranio našu čast i da je to što se dogodilo nesretan slučaj. On me gurnuo. Kunem se pred Bogom da je to istina. Udario me tako da sam pao."

Giovanni nervozno baci pogled prema vratima i upita.

"Je 1' ona zna da sam tu?"

Kada je vidio da Brunetti odmahuje glavom, Dolfin približi svoju ogromnu stegnutu šaku ustima i poče se lupkati stisnutim prstima po donjoj usnici.

"Oh, jako će se naljutiti. Rekla mi je da ne idem u bolnicu. Rekla je da je to klopka. I bila je u pravu. Trebao sam je poslušati. Ona je uvijek u pravu. Ona je uvijek u svemu u pravu." Položio je svoju ruku nježno na mjesto na nadlaktici kamo ga je ubo liječnik, ali nije rekao ništa više. Lagano je prstima prelazio preko mjesta uboda.

U tišini koja je uslijedila, Brunetti se pitao koliko je istine u onome što je Loredana Dolfin bila rekla svome bratu. Brunetti sada više nije sumnjao da je Rossi bio saznao nešto o korupciji u Ufficio Catasto, ali je sumnjao da je to imalo veze sa Čašću obitelji Dolfin.

"I kada ste se vratili onamo?" upita on. Počeli su ga brinuti Dolfinovi sve nemirniji pokreti.

"Onaj drugi, onaj koji je uzimao drogu, bio je tamo kada se to dogodilo. Slijedio me kući i pitao ljude tko sam ja. Znali su me zbog moga imena." Brunetti je čuo s kakvim je ponosom to izgovorio, a zatim je muškarac nastavio. "Slijedio me do stana, a kada sam ja krenuo na posao, rekao mi je da je sve vidio. Rekao je da mi je prijatelj i da me želi izbaviti iz nevolja. Povjerovao sam mu, i otišli smo zajedno onamo i počeli čistiti prostoriju na vrhu stubišta. Rekao je da će mi pomoći u tome, i ja sam mu povjerovao. A kada smo bili tamo, došli su policajci, ali on im je nešto rekao i oni su otišli. A kada su otišli, rekao mi je da ako mu ne dam novac da će opet dovesti policajce natrag i da će im pokazati tu prostoriju, tako da ću biti u nevolji, i svi će znati što sam učinio." Dolfin je ovdje prestao govoriti dok je razmatrao moguće posljedice ovakvog razvoja događaja.

"I?"

"Rekao sam mu da nemam novaca, da ga uvijek dajem Loredani. Onaje znala što učiniti s novcem."

Dolfin se na rukama podigao u polustojeći položaj i okretao glavu lijevo-desno, kao da osluškuje nekakav zvuk koji očekuje da se začuje iz njegove šije.

"I?" ponovi Brunetti istim bezizražajnim glasom.

"Naravno, rekao sam Loredani. A onda smo se vratili natrag."

"Tko to 'mi'?" istoga trena upita Brunetti istodobno požalivši i zbog tog pitanja i zbog poriva koji ga je nagnao da ga postavi.

Sve dok Brunetti nije progovorio, Dolfin je okretao glavu lijevo-desno. Brunettijevo pitanje, ili njegov ton, su ga, međutim, prekinuli u tome. Pred Brunettijevim očima Dolfinovo povjerenje prema njemu je isparilo i Dolfin je naočigled zauzeo stav čovjeka koji se nalazi u neprijateljskom logoru.

Kada je prošla najmanje minuta, Brunetti upita, "Signor conte?"

Dolfin je nepokolebljivo odmahnuo glavom.

"Signor conte, rekli ste da ste se vratili do te zgrade s još nekim. Hoćete li mi reći tko je bila ta osoba?"

Dolfin se nalakti na stol i, spustivši glavu niže, prekrije uši svojim dlanovima. Kada mu se Brunetti opet počeo obraćati, Dolfin je divlje zatresao glavom. Ljuteći se na samoga sebe što je Dolfina pogurnuo na mjesto s kojega ga neće više moći vratiti, Brunetti ustane i, znajući da nema drugog izbora, ode telefonirati sestri contea Dolfina.

25

Na telefon se javila izgovorivši samo ime "Ca Dolfin" i ništa više, a Brunettija je toliko iznenadio taj zvuk, nalik na trubu koja ne može odsvirati nijedan harmoničan ton, da mu je trebalo nekoliko trenutaka da se predstavi i objasni svrhu njegova poziva. Ako je bila imalo uznemirena čuvši što je imao za reći, dobro je to sakrila i rekla mu samo to da će nazvati svoga odvjetnika i ubrzo biti u questuri. Nije postavila nijedno pitanje niti iskazala ikakvu znatiželju kada je čula da njezinog brata ispituju u svezi s ubojstvom. Mogao je to biti običan poslovni poziv, zbrka oko neke crte na katastarskom planu, eto takav je bio njezin odgovor. Kako nije bio potomak, barem ne koliko je njemu bilo poznato, nekog mletačkoga dužda, Brunetti nije imao pojma kako se takvi ljudi odnose prema ubojstvu u obitelji.

Brunetti nije ni na trenutak pomislio na mogućnost da bi signorina Dolfin mogla imati išta s nečim tako prostačkim kao što je golemi korupcijski sustav koji je Rossi, čini se, otkrio u Ufficio Catasto: 'Dolfini ne čine stvari zbog novca.' Brunetti je u to apsolutno vjerovao. Dal Carlo, sa svojom proračunatom nesigurnošću o tome je li tkogod u Ufficio Catasto kadar primiti mito, je bio taj koji je uspostavio korupcijski sustav koji je Rossi bio otkrio.

Što li je jadni, glupi, smrtonosno pošteni Rossi učinio - suočio dal Carla sa svojim dokazima, zaprijetio mu da će ga razotkriti ili ga prijaviti policiji? I je li to učinio stojeći pokraj vrata otvorenih prema uredu onog Cerbera u zastarjelom ženskom kostimiću, čija se frizura i beznadna čežnja nisu nimalo izmijenile posljednjih dvadeset godina? A Cappelli?

Jesu li njegovi telefonski razgovori s Rossijem ubrzali njegovu vlastitu smrt?

Nije nimalo sumnjao da je Loredana Dolfin već bila uvježbala svoga brata što će reći ako ga tko bude ispitivao: napokon, bila ga je upozorila da ne ide u bolnicu. Ona to ne bi nazvala 'klopkom' da nije znala odakle mu taj izdajnički ugriz na podlaktici. A on, jedno stvorenje, toliko se prestrašio zaraze da se nije obazirao na njezina upozorenja i zato je i upao u Brunettijevu klopku.

Dolfin je bio prestao govoriti upravo u trenutku kada je počeo koristiti množinu.

Brunetti je bio siguran u identitet drugog dijela njegova fatalnog 'mi', ali je znao da će svaka šansa da popuni tu prazninu nestati onog trena kada Loredanin odvjetnik uspije popričati s Giovannijem.

Manje od sat vremena kasnije, zazvonio je njegov telefon i javljeno mu je da su stigli signorina Dolfin i avvocato Contarini. Zamolio je da ih dovedu gore u njegov ured.

Prvo se pojavila ona, a ispred nje je išao jedan od policajaca u odori koji je čuvao stražu na ulazu u questuru. U korak ju je slijedio Contarini, debeo i uvijek nasmijan, čovjek koji je uvijek bio u stanju pronaći pravu rupu u zakonu od koje su njegovi klijenti imali koristi.

Brunetti nije pružio ruku ni njoj niti njemu, nego se okrenuo i poveo ih u svoj ured.

Sjeo je za svoj radni stol.

Brunetti je promotrio signorinu Dolfin, koja je sjedila, nogu čvrsto pripijenih jedna uz drugu, uspravnih leđa kao da je progutala metlu, ali ne dodirujući naslon stolca, sklopljenih ruku povrh torbice koju je držala u krilu. Uzvratila mu je pogled, ali nije rekla niti riječ. Nije izgledala nimalo drukčije od trenutka kada ju je vidio u njezinom uredu: učinkovita, u zrelih godinama, zainteresirana za to što se događa, ali ne i u potpunosti uključena u što god to bilo.

"I, što ste umislili da ste otkrili o mojem klijentu?" upita Contarini, prijateljski se smiješeći.

"Prilikom saslušanja, a koje je obavljeno i snimljeno u questuri danas poslijepodne, priznao je da je ubio Francsca Rossija, zaposlenika Ufficio Catasto gdje." reče Brunetti naklonivši glavu u njezinom smjeru, "signorina Dolfin radi kao tajnica."

Contarini je izgledao nezainteresirano.

"I to je sve?" upita on.

"Također je izjavio da se kasnije vratio na isto mjesto u društvu čovjeka po imenu Gino Zecchino, i njih dvojica zajedno su uništili dokaze njegova zločina. Nadalje, izjavio je da ga je Zecchino kasnije pokušao ucijeniti." Do sada, činilo se, ništa što je Brunetti rekao nije mnogo zanimalo ni nju niti njega. "Zecchino je kasnije pronađen mrtav u toj istoj zgradi, zajedno s jednom djevojkom koju još nismo identificirali."

Kada je procijenio da je Brunetti završio sa svojom pričom. Contarini podigne svoju torbu sa spisima u krilo i otvori je.

Pretraživao je papire i Brunetti je osjetio kako mu se koža na rukama ježi kada je spoznao koliko su njegove kretnje slične Rossijevima. Tiho šmrknuvši od zadovoljstva, Contarini je pronašao papir koji je tražio i izvukao ga iz torbe.

Pružio ga je preko stola Brunettiju, "Kao što možete vidjeti, commissario." reče, pokazujući prstom na pečat na vrhu papira, ali ga ne ispuštajući iz ruku, "ovo je potvrda koju je izdalo Ministarstvo zdravstva prije više od deset godina." Privukao je stolac bliže stolu. Kada je bio siguran da je Brunettijeva pozornost usmjerena na papir, on nastavi,

"Kojom se potvrđuje da je Giovanni Dolfin..." i napravi stanku, podarivši Brunettiju još jedan osmijeh, osmijeh morskog psa koji se sprema baciti na plijen. Iako je papir bio okrenut naopako, počeo je polako naglas čitati tekst Brunettiju, "osoba s posebnim potrebama, koja treba imati prednost pri zapošljavanju i koju se nikada ne smije diskriminirati zbog nemogućnosti da obavi neke zadatke koji nadmašuju njegove moći'."

Prstom je kliznuo niz papir sve dok nije stao na posljednjem paragrafu, koji je također pročitao naglas. "'Gore navedena osoba, Giovanni Dolfin, ovime se proglašava osobom koja ne vlada u potpunosti svojim intelektualnim sposobnostima te zato na njemu ne bi trebalo strogo primjenjivati zakonske norme'."

Contarini ispusti papir iz ruke, promatrajući kako se nečujno spušta na plohu Brunettijeva stola. Još uvijek se smiješeći, reče, "To je preslika. Za Vašu pismohranu.

Pretpostavljam da su Vam takvi dokumenti poznati, commissario?"

Članovi Brunettijeve obitelji bili su strasni igrači Monopola, a ovdje je imao Monopol u stvarnom životu: doživotnu besplatnu izlaznicu iz zatvora.

Contarini zatvori svoju torbu za spise i ustane.

"Želio bih vidjeti svoga klijenta, ako je to ikako moguće."

"Naravno." reče Brunetti. posežući za svojim telefonom.

Njih troje sjedilo je u tišini u uredu, sve dok Pucetti nije pokucao na vrata.

"Policajce Pucetti." reče Brunetti, dirnut time što vidi da je mladić bez daha, jer je potrčao stubama čim gaje Brunetti pozvao, "molim

Vas, odvedite avvocata Contarinija dolje u sobu broj sedam da vidi svoga klijenta."

Pucetti je salutirao kao da je na opruzi. Contarini je ustao i upitno pogledao signorinu Dolfin, koja je zatresla glavom i ostala sjediti. Contarini pristojno pozdravi i ode, cijelim se putem smiješeći.

Kada je ovaj otišao, Brunetti, koji je bio ustao kada je Contarini odlazio, opet je sjeo i zagledao se u signorinu Dolfin. Samo je šutio.

Minute su prolazile sve dok ona napokon nije progovorila, potpuno običnim glasom,

"Znate, ne možete mu ništa. Njega štiti država."

Brunetti je odlučio šutjeti, želeći znati koliko će je daleko natjerati. Nije činio ama baš ništa, nije premještao stvari po stolu, niti je sklapao ruke: jednostavno je sjedio i s ravnodušnim izrazom na licu je promatrao.

Još je nekoliko minuta prošlo, a zatim upita,

"Što ćete učiniti?"

"To ste mi Vi upravo rekli, signorina." prizna on.

Sjedili su tako poput dva nadgrobna spomenika, sve dok ona naposljetku nije rekla,

"Nisam tako mislila." Pogled joj je pobjegao u stranu i kroz prozor njegova ureda, a potom natrag na Brunettija, "Nisam mislila na to što ćete učiniti mome bratu. Želim znati što ćete učiniti njemu." Po prvi je put na njezinom licu vidio osjećaje.

Brunettiju se nije dalo igrati s njom, tako da nije odglumio nerazumijevanje.

"Mislite na dal Carla?" upita on, ne gnjaveći se s njegovom titulom.

Ona kimne.

Brunetti odvagane sve, a nemali dio toga bila je spoznaja o tome što bi se moglo dogoditi njegovu domu ako Ufficio Catasto bude natjeran na poštenje.

"Bacit ću ga vukovima." reče Brunetti i bi mu drago zbog toga.

Njezine su se oči razrogačile od zaprepaštenja.

"Kako to mislite?"

"Predat ću ga Guardiji di Finanza. Oni će biti oduševljeni kada dobiju bilješke o njegovim bankovnim računima, stanovima koje posjeduje, računima na kojima njegova žena..." tu je riječ izgovorio s posebnim gustom, "drži uložen novac. A jednom kada se počnu

raspitivati i nuditi imunitet svakome tko ga je podmitio, oslobodit će lavinu, a ista ta lavina će ga pokopati pod sobom."

"Izgubit će svoj posao." reče ona.

"Izgubit će sve." ispravi je Brunetti i prisili samog sebe da namjesti smiješak u kojem nije bilo radosti.

Iznenadena prizorom njegove zlobe, ona je sjedila usta otvorenih od čuđenja.

"Želite li još više od toga?" upita on, izbačen iz vlastite kože činjenicom da, bez obzira na to što se dogodilo dal Carlu, on nikada neće moći ništa ni njoj niti njezinom bratu. Bračni par Volpato i dalje će šetati Campom San Luca poput strvinara, a svaka nada da će pronaći Marcova ubojicu bila je izgubljena kada su u novinama otisnute laži koje su Pattina sina spasile od životne opasnosti.

Znajući da ona nije nimalo odgovorna za ovo posljednje, ali još uvijek lud od želje da je prisili da plati za to, on nastavi,

"Novine će sve povezati: Rossijevu smrt, osumnjičenika s tragovima ugriza ubijene djevojke kojem ne može suditi jer ga je sud proglasio mentalno nesposobnim, i moguću vezu s dal Carlovom tajnicom, starijom ženom, jednom zitellom." reče on, iznenadeći samoga sebe silinom prezira s kojim je izgovorio riječ 'usidjelica.' "L'una zitella nobile" - gotovo je bio ispljunuo posljednju riječ - "koja je ludo zaljubljena u svog šefa - mlađeg, oženjenog muškarca." obrušio se na nju gađajući je sramotnim pridjevima - "i koja slučajno ima brata kojega su sudovi proglasili mentalno nesposobnim i koji bi tako mogao biti osoba osumnjičena za Rossijevo ubojstvo." Napravio je stanku, promatrajući je kako se uvlači u sebe, sva užasnuta njegovim nastupom. "I novine će pretpostaviti: da je dal Carlo do grla umočen u ta ubojstva, i nikada se neće osloboditi te sumnje. A Vi." reče on, uperivši prst preko stola prema njoj, "Vi ćete biti odgovorni za to. To će biti Vaš posljednji dar ingeniereu dal Carlu."

"Ne možete to učiniti." reče ona povisujući ton, jer više nije bila u stanju nadzirati jačinu svoga glasa.

"Ja ni prstom neću mrdnuti, signorina" reče on, zaprepašten zadovoljstvom koje mu je priuštilo to što je sve ovo mogao izgovoriti. "Novine će to reći ili nagovijestiti, ali bez obzira na to odakle dolaze riječi, možete biti sigurni da će ljudi koji to budu pročitali zbrojiti dva i

dva i povjerovati u priču. A najdraži odlomak teksta bit će im onaj o starijoj zitelli nobile s njezinom jednom opsjednutošću mlađim čovjekom." Nagnuo se preko stola i gotovo se izderao na nju. "A ljudi će tražiti još."

Zatresla je glavom, širom otvorenih usta: da ju je pljusnuo, lakše bi to podnijela.

"Ali Vi to ne možete učiniti. Ja sam jedna Dolfinka. "Brunetti je bio toliko zapanjen da se jedino mogao nasmijati. Zabacio je glavu preko naslona svoga stolca i dopustio si da ga u trenu preplavi luđački smijeh. "Znam, znam." reče on, i bilo mu je teško nadzirati vlastiti glas jer su ga zapljuskivali novi valovi divljeg veselja. "Vi ste jedna Dolfinka, a Dolfini nikada ništa ne čine zbog novca."

Ona je ustala zajapurena i s bolnim izrazom na licu, tako da se Brunetti u sekundi uozbiljio. Čvrsto stežući ručku torbice prstima koji su škripili od napora, reče, "Učinila sam to zbog ljubavi."

"Onda neka Vam Bog pomogne." reče Brunetti i posegne za telefonom.

Table Of Contents

- [1](#)
- [2](#)
- [3](#)
- [4](#)
- [5](#)
- [6](#)
- [7](#)
- [8](#)
- [9](#)
- [10](#)
- [11](#)
- [12](#)
- [13](#)
- [14](#)
- [15](#)
- [16](#)

- [17](#)
- [18](#)
- [19](#)
- [20](#)
- [21](#)
- [22](#)
- [23](#)
- [24](#)
- [25](#)

Table of Contents

[1](#)
[2](#)
[3](#)
[4](#)
[5](#)
[6](#)
[7](#)
[8](#)
[9](#)
[10](#)
[11](#)
[12](#)
[13](#)
[14](#)
[15](#)
[16](#)
[17](#)
[18](#)
[19](#)
[20](#)
[21](#)
[22](#)
[23](#)
[24](#)
[25](#)

[Table Of Contents](#)

Table of Contents

[1](#)

[2](#)

[3](#)

[4](#)

[5](#)

[6](#)

[7](#)

[8](#)

[9](#)

[10](#)

[11](#)

[12](#)

[13](#)

[14](#)

[15](#)

[16](#)

[17](#)

[18](#)

[19](#)

[20](#)

[21](#)

[22](#)

[23](#)

[24](#)

[25](#)

[Table Of Contents](#)